

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

Citation: Holberg, Ludvig: "Værker i tolv bind 9: Niels Klim", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 9: Niels Klim*, udg. af F. J. BILLESKOV JANSEN ; Volmer Rosenkilde , Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. I. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-holberg09-shoot-idm139856963547376.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 9: Niels Klim

II
III

LUDVIG HOLBERG

VÆRKER

i tolv Bind IX

Digteren · Historikeren · Juristen · Vismanden

UDGIVET MED INDLEDNINGER OG KOMMENTARER AF
F. J. BILLESKOV JANSEN

Billedredaktion og Billedtekst ved
F. J. Billeskov Jansen og Volmer Rosenkilde

Rosenkilde og Bagger 1969

IV

TRYKT I DET BERLINGSKE BOGTRYKKERI

Teksten er sat med Genzsch

Fotografi, hvor andet ikke er anført:

FINN JACOBSEN og VOLMER ROSENKILDE

Smudsomslag og Tilrettelægning af Billedsider:

PREBEN DAHLSTRØM

Klicheer: ROMANUS-KLICHEER

© ROSENKILDE OG BAGGER 1971

Printed in Denmark

Kobberne i Teksten er stukket af J. F. Clemens

efter Forlæg af Jens Juel og Nicolai Abildgaard

til Udgaven af Niels Klim 1789

Sidste Bind vil indeholde en fuldstændig Billed- og Indholdsfortegnelse for hele Værket

V

INDHOLDSFORTEGNELSE

- Niels Klims underjordiske Reise 9
- Noter 268
- Moralske Fabler 284
- Noter 455
- Billedfortegnelse 467

VI
VII

NIELS KLIMS UNDERJORDISKE REISE

VIII
9

Niels Klims underjordiske Reise

Indledning

I Efteraaret 1938 var en ung schweizisk Lærd paa Studieophold i Paris. Hver Morgen vandrede han ned ad Rue de Seine, over en af Seinebroerne og fortsatte til Nationalbiblioteket. En Fristelse paa Vejen var Antikvarboghandlernes Bogkasser ved Seinebredden. En Dag stikker en Boghøker ham en lille Bog i Haanden, en anonym Roman fra det 18. Aarhundrede, paa Latin og udstyret med nogle ejendommelige Kobberstik, som maa vække Nysgerrighed efter at kende Indholdet. Bogen var dog ikke til Salg; saadan er *les bouquinistes* jo ofte, de kan lide at beholde kuriøse Bøger lidt længere, end de er nødt til. Men det var tilladt at læse i den! Og Schweizeren dukkede ned i den gamle Tekst, fandt deri en Fantasiens Glød, en usædvanlig Opfindelsesevne og en fin Kritik af menneskelige Sæder og Skikke. Klokken slog tolv paa Saint-Germain-des-Prés-Kirken, før han løsrev sig. Da havde han noteret sig Bogens Titel: *Nicolai Klimii Iter subterraneum* og allerede besluttet at studere den nærmere og oversætte den til sit Modersmaal.

Saadan maa enhver Digter ønske, at hans Arbejde maa virke 200 Aar efter Udgivelsen: anonymt uden nogen Art af Præsentation eller Introduktion at fænge i en ung Menneskesjæl. »Niels Klim«s nye, begejstrede Læser hed Eric Lugin, født 1914, Klassiker og Litteraturhistoriker af Uddannelse, Humanist af Formning og Overbevisning. I den Roman, han fik et første Kendskab til den Formiddag i Efteraaret 1938, da alle talte om Krig, fandt han en skarp Afvisning af dem, der fornægter Humanitet. Da han 10 kom hjem til Schweiz, ledte han Bogen op og fandt i et Bibliotek netop den Udgave, han havde haft fat i i Paris. En bibliografisk Undersøgelse gav hurtigt Resultat: Lugin stod over for Holbergs Navn - Oversættelsesarbejdet kunde begynde. Mod Krigens Depression væbnede en stakkels Individualist sig med Holbergs Visdom: »Under den sunde Filosofi, som findes paa hver Side, er der i »Niels Klim« Angreb paa gængse Vildfarelser i Samfundet, Angreb der endnu har Slagkraft, og skarpe Rids af Folk, som kan genkende sig selv deri, hvis andre ikke har Mod til at nævne dem ved Navn«. Saaledes skrev Oversætteren i sit Forord, der er dateret 1943; Efteraaret 1944 forelaa Bogen i Trykken, forsynet med fantasifulde Illustrationer af den schweiziske Kunstner Marcel North. Disse Pennetegninger er gjort med fine Strøg som Oversættelsen. Eric Lugin siger paa Titelbladet, at han har »genfortalt« Niels Klims Eventyr efter Holberg. Han har, uden at gøre Vold paa Originalen, oversat med en let Haand, ligesom forynget Holbergs Diktion. Derved er »Niels Klim« blevet en rask og letlæselig Roman; der er Fest og Frejdighed i Stilen som i Oplevelserne. Støvet er pustet af Holbergs gamle, latinske Bog - ligesom i Jens Baggesens Oversættelse, der bringes nedenfor.

Holbergs Roman har en dobbelt Række Aner, som i øvrigt viser talrige Slægtforbindelser. Det er Utopien og den fantastiske Rejseroman. I Oldtiden havde Platon med Dialogen *Staten* skildret sit Idealsamfund; under Renæssancen havde Englænderen Thomas More som Navn paa sin Idealstat og Titel til Skriftet skabt Ordet *Utopia* (1516), hvilket betyder »Ingensteds«. Holberg har af Ordet antagelig dannet Navn paa *sin* fuldkomne Stat her i »Niels Klim«: Potu. Rejseromanen førte gerne Læserne op i Luften, som Franskmanden Cyrano de Bergerac, der skrev om Riger og Lande paa Maanen og Solen (1656 og 1662) eller rundt paa Jorden; navnkundigst blev Swift: *Gulliver's Travels into several remote Nations of the World*, Gullivers Rejser til forskellige af Verdens 11 fjerntboende Folk (1726). Men hvorfor sender Holberg sin Helt ned under Jorden? I Epistel 33 nævner Holberg en dengang berømt Jesuit og Polyhistor Athanasius Kircher. Denne udgav 1665 i Amsterdam et Værk i to Foliobind, *Mundus subterraneus*, »Den underjordiske Verden« betyder her Verden under Jordoverfladen, altsaa underjordiske Floder, geologiske Forhold, Fossiler o. lign. Kircher viser 4 Billeder af underjordiske Drager! Han beskriver den vældige Vandhvirvel (gorges) ved Norges Kyst, den største i Verden, og har et Billede af en uhyre underjordisk Gang (meatus) som forbinder Nordsøen, Botniske Bugt og Hvidehavet. Det er muligt, at Holberg paa første eller anden Haand er inspireret af Kirchers fantasifulde Videnskab.

»Niels Klim« fik en flyvende Start, da den udsendtes anonymt 1741 i Leipzig; den blev hurtigt oversat til en Række levende Sprog og anmeldt i europæiske Tidsskrifter. Holberg, som havde skrevet Bogen paa Latin for at skaffe sine Tanker international Udbredelse, glædede sig over denne Aabning ud mod en større Verden (se hans 3. Levnedsbrev med Noterne dertil, i Bind XII).

Ogsaa Digtere bed Mærke i det motivrige Skrift. To tyske Satirikere var der straks. 1742 udsendte Komponisten Johann Valentin Gorner et Bind *Neue Oden und Lieder*, med Tekster af Hamburgpoeten Friedrich Hagedorn, og heriblandt en Vise *Mezendore*. Her skildrer Digteren det meget menneskelige Dyresamfund, som Niels Klim havde iagttaget i Landet Mezendore (ndf. S. 191). Og 1743 skrev S. L. Rabener, som hørte hjemme i Leipzig, en Prosasatire, der foregiver at være »eine Todtenliste«, en Dødeliste eller Karakteristik af Mennesker døde i Bergen, medens Forfatteren, Niels Klim, var Klokke ved Korskirken dersteds. Listen omfatter en Snes skarpe satiriske Rids af en Provinsbys Embedsmænd og Særlinge. Forbindelsen med Holberg er sporadisk; Rabener har gjort nogle Studier i nordisk Navneskik: B. Abelson. Gustav Trolle. Peter Brahe. Hans Erichson. Steen 12 Dalekerl. Ursel Sigrid. Uffo Suanvita. Stine Frogerta, etc. Hvad mon han har læst?

Den berømte Casanova, Kvindebedaareren og Memoireforfatteren, skrev en Roman paa Fransk i fem Bind, som udkom i Prag 1787. Den hedder *Icosameron*, fordi i Løbet af tyve Dage (sml. Decameron) fortæller en Broder og en Søster om deres Oplevelser paa en Klode i Jordens Indre. Casanova kender uden Tvivl Kircher, men er tillige paavirket af Holberg. De to unge Mennesker forsvinder i »le Malstrand«, dvs. Malstrøm, ved Norges Kyst og dukker op igen i en af Kroatiens mange Bjerghuler.

»Niels Klim« har tiltrukket de forskelligste Mennesker. En af Edgar Allan Poe's mest fascinerende og uhygge-vækkende *Tales* (1840), handler om Adelsslægten Usher's Undergang: *The Fall of the House of Usher*; den sidste Usher er en oversensibel, dybt melankolsk Mand; han har den Idé, at alle Genstande er følsomme for Sanseindtryk. Usher er et Bytte for angstfyldte Forestillinger, som maaske ikke er lutter Hjernespind. Han udfører sære, halvt abstrakte Malerier, saaledes et uhyggeligt Billede af det indre af en umaadelig lang Hvælving eller Tunnel, der synes at føre dybt, dybt ned i Jorden. Til Roderick Usher's Læsning hører *the Subterranean Voyage of Nicholas Klimm of Holberg*.

Niels Klim blev Holbergs Visitkort til Europa. Med denne Roman traadte han ind i Rækken af store Skribenter, som i Romanens Form bekæmpede Uret: Montes-quieu's Persiske Breve (1721), Swifts Gullivers Rejser (1726), Voltaires Candide (1759). Det er som Romanforfatter, Holberg har haft flest Læsere. »Niels Klim« er den videst udbredte danske Bog før H. C. Andersens Eventyr.

Tekstgrundlag. Niels Klims underjordiske Reise ved Ludvig Holberg. Oversat efter den latinske Original af Jens Baggesen, 1789. Ved et kritisk Optryk af denne Tekst rettede I. Levin (1867), suppleret af H. C. Broholm og Eiler Nystrøm (1941), Oversætterens Misforstaaelser. 13 Nærværende Udgave gengiver Teksten efter den sidstnævnte Redaktion, samt Originaludgavens Kobberstik udført af J. Fr. demens; det første efter Tegning af Jens Juel, Resten efter Malerier af Nicolai Abildgaard. - Ved Udarbejdelsen af Noterne har jeg haft værdifuld Hjælp af stud. mag. Jørgen Hunosøe.

Litteratur. J. Paludan: Om Holbergs Niels Klim, 1878. - Indledning og Noter i A. Kragelunds Udgave, med latinsk og dansk Tekst, 1970 - Hans Brix, i Analyser og Problemer V, 1940, S. 200-255. - Anne E. Jensen: En samtidig Anmeldelse af Niels Klim (Holberg Blandinger III, 1936, S. 95-97). - R. Paulli: Bedømmelsen af Niels Klim i Udlandet (Fund og Forskning II, 1955, S. 144-45). -Torben Krogh: En Niels Klim-Vise (Musik og Teater, 1955, S. 98-103).

14

INDHOLD

APOLOGETISK FORTALE DEN UNDERJORDISKE REISE

- I. Forfatterens Nedfart til Afgrunden
- II. Forfatterens Ankomst til Indbyggerne paa Planeten *Nazar*
- III. Beskrivelse over Byen *Keba*
- IV. Det fyrstelige Hof i *Potu*
- V. Om Landet *Potus* Beskaffenhed og Folkets Tænkemaade
- VI. Om Folkets Religion i *Potu* VII. *Potuanernes* Statsforfatning VIII. Om *Academierne* i *Potu*
- IX. Reisen omkring Planeten *Nazar*
- X. Reisen til *Firmamentet*
- XI. Seiladsen til *Vidunder-Landene*
- XII. Forfatterens Ankomst til *Qvama*
- XIII. Begyndelsen til *Det femte Monarkie*
- XIV. Forfatteren bliver *Monark* under Jorden
- XV. Lykkens pludselige Forandring
- XVI. Forfatterens Tilbagekomst til sit Fædreland, og Enden paa det femte Monarkie

ABELINS TILLÆG

15

Apologetisk Fortale PEDER KLIM og ANDREAS KLIM, Thomas Klims Sønner, og Klim den Stores Sønnesønner, til den velvillige Læser.

Da det er kommet os for Ører, at een og anden har kaldet denne Histories Sandhed i Tvivl, og at Udgiveren af den underjordiske Reise af denne Aarsag hist og her er kommen i slemt Udraab, have vi, for i Tide at forekomme alle falske Beskyldninger, holdt for raadeligt at forsyne denne nye Udgave med Vidnesbyrd fra Mænd, hvis Ærlighed og Oprigtighed er ophøiet over al Mistanke, og hvis Udsagn betrygger fuldkommen Udgiveren mod alle Indvendinger. De tvende første af disse Vidner vide vi at have været samtidige med vor Helt, de øvrige have levet nær ved hans Tider, og alle ere de almindeligen bekjendte som Folk af gammel Dyd og Ærlighed, der ikke lode sig selv binde noget paa Ærmet, og aldrig gave andre Limstangen at løbe med. Ved saa anseelige Personers egenhændige, med deres Segl forseglede Vidnesbyrd binde vi Munden paa alle falske Bedømmere og Skumlere, og bringe dem til at erkiende deres Vantro, og tage deres uforsigtige Beskyldninger tilbage. Den mig og min Broder tilsendte Attest lyder saaledes:

»Paa de hæderlige, meget agtværdige unge Menneskers, *Peder Klims* og *Andreas Klims* Begiering, bevidne vi Underskrevne, at vi iblandt den berømte *Niels Klims* efterladte Bøger have fundet et Haandskrift, med den 16 Titel: *Underjordiske Reise*. Til samme Reise var heftet en *Underjordisk Grammatik* med en *Ordbog* i tvende Sprog, nemlig *Dansk* og *Qvamitisk*. Ved at sammenligne den berømmelige *Abelins* latinske Oversættelse, som for nærværende Tid er i hver Mands Hænder, med dette gamle Haandskrift, erfares, at Oversættelsen ikke afviger i mindste Maade fra Originalen. Til dets ydermeere Bekræftelse have vi hosføiet vore Segl.

Adrian Petersen, mpp.
Jens Thorlaksen, mpp.
Svend Klak, mpp.
Jokum Brander, mpp.
Jens Gad, for mig og min Broder, mpp.
Hieronymus Gibs, Skotlænder, mpp.«

Vi haabe, ved et saa udmærket og troeværdigt Vidnesbyrd tilstrækkeligen at hæve alle Tvivl; men skulde der desuagtet gives een og anden saa haardnakket, at han, trods disse Beviiser, fremturede i sin Mistanke, ville vi see til at betvinge hans Vantro med andre Vaaben. Det er en bekjendt Sag, at der i den Deel af Norge, som kaldes Finmarken, gives Folk, som i den naturlige Troldom (en Videnskab, hvori andre Nationers Lærde neppe have kikket) have drevet det saavidt, at de kunde opvække Storm, og stille den igjen, forvandle sig til Ulve, tale adskillige og i vor Verden aldeles ubekjendte Sprog, og reise fra Nordpolen til Sydpolen i mindre Tid end een Time. En saadan Fin, ved Navn *Peyvis*, kom nylig hertil Bergen, og viiste, efter Byfogdens Befaling, saa mange forunderlige Prøver paa sin Kunst og Lærdom, at alle Tilstædeværende dømte ham Doctor-Hatten fuldkommen værdig; og da der paa samme Tid var udkommet en skarp Kritik over den underjordiske Reise, hvori Recensenten henførte den til Ammestue-Eventyrer, fik samme *Peyvis*, da der handlede om at redde de *Klimers* Ære, Befaling at samle alle sine Kunster sammen, for at forsøge en Reise under Jorden. 17 Han lovede at adlyde Byfogdens Befaling, og udbredte sig over sine Færdigheder omtrent i følgende Udtryk:

Hvad vil du? saa siigl
Det stærkeste, vældigste, største paa Jorden, Fra Syden til Norden,
Maa adlyde mig.
Jeg Regnbuen bryder,
Jeg Stjerner, og Solen, og Maanen nedskyder,
Jeg Torden at dundre ved Maaneskin byder,
Mig Stormen og Vindenes Hvirvel adlyder,
Jeg gjør, at af Klippen sig Honning udgyder,
At Nordhavets Bølge, som Bækkenes, flyder,
At Hekkenfeld fryser og Iisbierget syder.
Hvad vil du? saa siigl
Hvad findes i Havet, hvad er der paa Jorden,
I Luften og Ilden, fra Syden til Norden,
Som lyder ei mig?

Alle gyste af Forskrækkelse ved at høre disse utrolig klingende Tilsagn. Men Finnen lavede sig strax uforsagt til Reisen, klædte sig af, og (forunderlige Syn!) pludselig forvandlet til en Ørn svang han sig op, og

forsvandt i Luften. Efter en heel Maanedes Fraværelse, treen en Fredag Morgen tidlig, noget før Solens Opgang, vor foranderlige Doctor ind i Byefogdens Stue, men ganske udmattet, og aandeløs, som en Hest, der har gaaet op ad Banke: hans Kræfter havde reent forladt ham, og Sveden styrtede strømmeviis ned af hans Pande. Man gav ham Tid at komme til sig selv igjen: og da han havde pustet lidt, og faaet en Slurk Brændeviin at styrke sig paa, begyndte han udførligen at beskrive sin Reise, og berettede stykkeviis alt hvad der var hendet ham paa hans Luft-Seilads og i de underjordiske Lande. Han fortalte, at efter adskillige Trefninger, som siden vare holdte, og hvori det Klimske Par-tie havde beholdt Overhaand, Regieringen igjen var kommen til vores *Nielses Søn*: at samme længe havde ført 18 Scepteret under sin Moders Formynderskab; men at han nu selv, gammel, og forherliget ved mange store Bedrivter, regierede vidt og bredt i den underjordiske Verden, under Navn af *Niels den Anden*. Alt hvad denne lærde Mand fortalte blev strax, Ord for Ord, ført i Pennen. Det vil blive et høist vigtigt Bidrag til de Annaler, som de Lærde i Bergen have lovet at udgive under Titel af: *Fortsættelse af det Femte Monarkies Historie*. Foruden disse Annaler, skal tillige en *Qvamtisk Grammatik* komme for Lyset, som for nærværende Tid vel ikke kan være til synderlig Nytte; men vil blive desto vigtigere for Efterkommerne; thi da vort Fædreneland (uden at rose os selv) er over-maade frugtbart paa Projektmagere, vilde disse vist anvende al muelig Tid og Flid, i Nætter og lyse Dage, paa at oprette en Handel med *Qvamiterne*, og ikke helme, før de have opfundet Maskiner, hvormed de trygt og uden Troldoms-Kunster kunne seile ned under Jorden.

Skammer Eder nu, I vantroe Dødelige! og lærer herefter, i vigtige Sager at gaae frem med mere Forsigtighed! Skammer Eder, I Skumlere! og beder om Forladelse for Eders ugrundede Beskyldninger! Skammer Eder endelig, I Recensentere! og, at den lærde Verden ikke skal lide under Eders formastelige og ubillige Domme, saa qvæler dem herefter i Fødelsen, eller, om I heller ville, Eder selv.

19

FØRSTE KAPITEL Forfatterens Nedfart til Afgrunden.

Efterat jeg ved Academiet i Kiøbenhavn havde overstaaet begge Examener, og faaet Karakteren Laudabilis baade for Theologien og Philosophien, lavede jeg mig, i Aaret Sexten Hundrede og Fire og Tredsindstive, til at reise hjem igjen til mit Fødeland, og gik ombord paa et Skib, som var bestemt til Bergen i Norge. Jeg var forsynet med glimrende Testimonier fra begge Faculteter; men blottet for Penge, en Skiebne, som jeg havde tilfælles med alle andre Norske Studentere, der i Almindelighed komme pengeløse tilbage fra Musernes Tempel. Vi havde god Vind, og ankom efter sex Dages lykkelige Seillads til min Fødebye Bergen.

Lærdere, men ikke rigere, levede jeg i nogen Tid efter min Hiemkomst af mine Slægtninges og Forvandtes Understøttelse. Uagtet jeg paa denne Maade levede som et Slags Tigger, drev jeg dog ikke Tiden bort ved Lediggang; thi for at udvide mine Kundskaber i Physiken, som jeg havde begyndt at legge mig efter, undersøgte jeg omhyggelig Landets og Biergenes indvortes Beskaffenhed, og streifede til den Ende rundt omkring i alle Kroge der i Provindsen. Der var ingen Klippe saa steil, at jeg jo forsøgte at klavre op paa den, ingen Hule saa dyb og rædsom, at jeg jo vovede mig ned deri, i Haab om at finde et eller andet, der var en Naturkyndigs Opmærksomhed og Undersøgelse værd.

Vist er det, at der gives mange Ting i mit Fødeland, som vi ei allene aldrig see, men ikke engang høre tale om, der, 20 hvis de fandtes i Frankrig, Italien, Tyskland eller noget andet Land, som forstaaer at gjøre Væsen af sin Frugtbarhed paa Mirakler, skulde have opfyldt den lærde Verden med uendelige Afhandlinger, og den læge med umættelig Læselyst.

Iblandt de Ting, som forekom mig meest mærkelige, var en Hule paa Toppen af et Bierg, som Indbyggerne kalde *Fløien*. Af sammes Munding kommer af og til en vis mild og ikke ubehagelig Vind, som om Hulen ved idelige Suk drog Luften til sig og udstødte den igjen; hvilket har givet de Lærde i Bergen, især den berømte *Abelin*, og den i Astronomie og Physik særdeles grundige Magister *Edvard*, Conrector i den Latinske Skole, Anledning til at opmuntre deres Landsmænd, da de selv for Alderdoms og Svagheds Skyld ikke kunde, til nærmere at undersøge denne Hules egentlige Beskaffenhed. Den syntes dem saa meget mere fuldkommen at fortiene den grandskende Philosophs Undersøgelser, som den virkelig til bestemte Tider, lig et Menneske der snorker, drog den udstødte Luft med Heftighed til sig.

Ansporet ikke mindre af disse store Mænds Opmuntringer, end af min egen medfødte Tilbøielighed, pønsede jeg paa at stige ned i denne Hule, og aabenbarede mit Forsæt for nogle gode Venner, som slet ikke syntes derom; men paastode, at man baade maatte være gal og fortvivlet for at paatage sig slig en Forretning. Men deres Formaninger vare aldeles spildte, og isteden for at slukke min engang antændte Lyst, opflammede de samme endnu mere. Min Tilbøielighed trak mig, trods alle Farer, til Naturens Studering, og

mine slette Omstændigheder skiøde bag efter. Aldeles blottet for Penge, blev det mig meer og meer utaaleligt at leve af andres Naade; og med den skrækkelige Udsigt, til bestandig Armod for Fremtiden, saae jeg mig al Vei til Ære og Forfremmelse i mit Fødeland tillukt, med mindre jeg ved et eller andet vovsomt Arbeide, der gjorde Opsigt, aabnede mig den.

Fuldkommen fast bestemt ved disse Betragtninger, 21 tillavede jeg alt hvad jeg havde nødig til Toget, og gik en Torsdag Morgen, i smukt klart Veir, ud af Byen, ved Dagbrækningen, for, naar mit Arbeide var forbi, at kunne være der igien inden Aften. Hvor lidt drømte jeg dengang om, at jeg, som en anden Phaéton, Hovedkulds boltrende gennem Luften i susende Rullen, nedstyrtet paa en anden Klode, først efter ti Aars Omtumlinger, igien skulde see mit Fødeland og mine Venner! Dette Tog blev foretaget i Aaret Sexten Hundrede og Fem og Tredsindstive, da Hans *Munthe* og *Lars Sørensen* vare Borgemestere, og *Christen Bertelsen* og *Lars Sand* vare Raadmænd i Bergen. Fire Daglønnere fulgte mig med Reeb og Baadshager, som jeg skulde bruge til Nedstigningen. Vi gik lige til *Sandvig*, hvor den letteste Opgang er til Bierget, og da vi derfra havde vundet op til Toppen, tæt ved den fatale Hule, satte vi os trætte ned et Par Øie-blikke, for at tage den nødvendige Frokost. Da først begyndte mit Hierte, som om det ahnede den forestaaende Ulykke, at bæve. Jeg vendte mig til mine Medfølgere: »hvo af Eder,« spurgte jeg, »vil nu først bryde Isen?« Men ingen svarede. Med et opluede mit halv slukte Mod paa nye; jeg lod dem binde Rebet om mig, gjorde mig synkefærdig, og befalede Gud min Siel. De nedlode mig derpaa i Hulen, efterat jeg havde underrettet dem om, hvad de videre havde at gjøre, at de nemlig skulde blive ved at stikke paa Rebet, indtil de hørte mig raabe, ved hvilket Tegn de skulde stoppe; og naar jeg blev ved at raabe, i en Hast hale mig op igien. Jeg tog selv en Baads-hage i den høire Haand, at jeg dermed kunde bortstøde hvad Hinder der kom mig i Veien paa min Nedfart, og tillige styre mig lige i Midten af Hulen; og saaledes lode de mig glide. Men neppe var jeg kommen elleve tolv Alen ned, før Rebet brast. Jeg sluttede mig til denne Ulykke af de Fires pludselige Hulen og Tuden, som dog strax forsvandt, eftersom jeg med en forunderlig Hurtighed nedtrimlede i Afgrunden, og, som en anden *Pluto*, naar jeg

22

23

undtager, at jeg, isteden for Scepter, havde kun en Baads-hage:

Sank i Afgrundens Bug gennem den gabende Jord.

Jeg havde dumpet i tykt Mørke og uophørlig Nat henved et Qvarteer, saavidt jeg i denne Forstyrrelse kunde beregne, da jeg endelig bemærkede et Skimt af Lys, som et Slags Tusmørke, og strax derpaa en reen og klarskinnende Himmel. Jeg troede herover i min Eenfoldighed, at jeg enten ved den underjordiske Lufts Tilbagestød, eller nogen anden saadan Modvind, var pustet op igien, og at Hulen, ved at give sin Aande fra sig, igien havde givet mig til Jorden. Men da baade den Sol, jeg saae, Himmelen og alle Stierne vare meget mindre, end de, vi Mennesker i Almindelighed see, kunde jeg slet ikke kiende mig ved dem. Jeg sluttede altsaa, at heele denne nye Himmelbygning enten maatte være frembragt af Hovedsvimmel i min forvirrede Hiernes Indbildning, eller at jeg maatte være død, og førtes til de lykkelige Boliger. Dog denne sidste Meenings Latterlighed opdagede jeg strax derpaa, da jeg saae mig selv, bevæbnet med Baadshagen og slæbende det lange Reeb efter mig, vel begribende, at man hverken behøver Reeb eller Baadshager, for at lande ved Paradiis, og at de himmelske Borgere umuelig kunde synes om en Prydelse, hvorved jeg lod til, efter Giganternes Exempel, at ville bestorme Himmelen og jage Guderne derfra. Langt om længe, da jeg ret alvorlig havde grundet paa Tingen, begreb jeg, at jeg maatte være neddumpet til den underjordiske Himmel, og at deres Meening maa være grundet, som paastaae, at Jorden er huul, og at der inden for dens Skal er en anden mindre Verden, med en mindre Sol, mindre Planeter og Stierne i samme Forhold. Udfaldet viiste, at jeg giettede ret.

Den Fart, hvormed jeg nedstyrede, havde nu varet temmelig længe, da jeg omsider fornam, at den lidt efter lidt sagtnedes, alt som jeg meer og meer nærmede mig til den Planet eller Himmelklode, som jeg ved min Nedfart 24 først var bleven vaer lige for mig. Den blev efterhaanden større og større, saa at jeg tilsidst igiennem en tykkere Dunstkreds, som omgav den, tydeligen kunde skielne baade Søer, Bierge og Dale paa dens Overflade.

Lig Fuglen, som om muskelklædte Klipper,
Imellem Fieldets Tind og Bølgens Top,
Paa lette Vinger over Dybet vipper,
Saa mellem Jord og Himmel hang min Krop.

Jeg befandt tillige nu, at jeg ikke allene svævende hang i den himmelske Luft; men at den lodrette Linie, hvori jeg hidindtil havde tumlet, gik over til en Sirkel. Jeg nægter ikke, at Haarene reiste sig paa mit Hoved ved denne Opdagelse, af Frygt for, at jeg maatte være bleven forvandlet til en Planet eller Planet-Drabant, for at omdreies i en evig Hvirvel til Verdens Ende. Dog, da jeg overveiede hos mig selv, at min Ære herved ikke tabte det mindste, og at en himmelsk Klode, eller en himmelsk Klodes Drabant i det mindste, altid i Rang kunde gaae op mod en sulten *Studiosus Philosophiæ*, voxte mit Mod paa nye, saa meget meer, som

jeg, styrket ved den himmelske Luft, hvori jeg svævede, hverken fandt til Hunger eller Tørst. Imidlertid faldt det mig ind, at jeg havde en Kringle i min Lomme; jeg tog den frem, blot for at forsøge, om noget i denne Tilstand kunde smage mig; men jeg mærkede strax ved den første Mundfuld, at al jordisk Føde var bleven mig modbydelig, og slængte den derfor bort, som en unyttig Byrde. Hvor stor blev min Bestyrtelse ved denne Leilighed, da den bortkastede Kringle ikke allene blev hængende i Luften; men - o Under! - begyndte endog at beskrive en Sirkel rundt omkring mig. Jeg fik herved et tydeligt Begreb om de sande Bevægelses Love, efter hvilke alle Legemer, naar de sættes i Ligevægt, maa bevæge sig i en Sirkel.

Saa nedslaaet, som jeg kort tilforn var bleven over at see mig en Boldt for den spottende Skiebne, saa stolt blev jeg derimod nu, ved at see mig ophøiet ikke allene til selvstændig Planet, men endog til en, som evig skulde 25 opvartes af en Maane, og altsaa kunde henregnes til Stjerner af første Størrelse, eller Planeter af første Rang. Og, at jeg skal bekiende min hele forfængelige Skrøbelighed, blev jeg virkelig saa umaadelig opblæst af denne Lykke, at om jeg paa eengang havde seet alle Borgemesterne og Raadmændene i Bergen komme mig imøde, havde jeg blot værdiget dem et Blik, for at skue ned paa dem, som Atomer, og ikke bukket min Baadshage, end sige min Ryg for dem.

Jeg blev næsten heele tre Dage i denne Forfatning. Da jeg omtumledes bestandig ved den mig nærmeste Planet, kunde jeg letteligen skielne Nat fra Dag, ved at see den underjordiske Sol staae op og gaae ned, endskiønt jeg ikke mærkede nogen saadan Nat, som hos os, naar den forsvandt. Thi efter dens Nedgang blev hele Himmelen overalt lys og skinnende, omtrent som den fulde Maane hos os, hvilken Glands, jeg sluttede, maatte komme fra denne indvendige Verdens Hvelving eller Halvsphære, som laante sit Lys af den i Middelpunkten værende Sol. En Smule Indsigt i Astronomien hialp mig til at giøre denne Gisning.

Men allerbest, som jeg midt i denne lyksalige Forfatning drømte mig næst efter de udødelige Guder, og betragtede mig selv som et nyt Himmellys, gjorde Regning paa, snart af den nærmeste Klodes Stjernekirger, tillige med min Drabant, at blive indført i Stjernernes Tal - see! da lod sig et skrækkeligt bevinget Uhyre tilsyne, som truede snart min høire, snart min venstre Side, snart min Pande, og snart min Nakke med tilintetgiørende Stød. Jeg troede i Førstningen, da det nærmede sig, at det maatte være et af de tolv Himmeltegn, og ønskede hemmeligen, om saa var, at det maatte være *lomfruen*, da i det heele Himmeltegn-System intet uden dette i denne Eenlighed kunde være mig til mindste Moerskab og Husværelse. Men da det kom mig nærmere, saae jeg, at det var hverken meer eller mindre end en umaneerlig stor og gyselig Grif. Jeg blev herover saa betagen af Skræk, at jeg aldeles glemte mig selv og min nye himmelske Værdighed, og i denne usigelige 26 Angst tog mit Testimonium fra Academiet, som jeg til al Lykke havde i min Lomme, frem, for at vise min truende Fiende, at jeg havde baade min theologiske og philosophiske Examen, var Student, og det, som meere er, Baccalaureus, der altsaa kunde drive hver fremmet Modstander tilbage ved at exipere Forum. Men da min Forbittrelses første Heede var forbi, kom jeg lidt efter lidt til mig selv igien og beloe denne Daarlighed.

Jeg begreb endnu ikke til hvad Ende denne Grif fulgte mig. Jeg vidste ikke, enten jeg skulde ansee den for en Ven eller Fiende, eller troe, som dog lod meere sandsynligt, at den blot, for at stille sin Nysgierrighed, vilde gotte sig med at betragte mig. Sandt er det, at et menneskeligt Legeme, hængende i Luften, med en Baadshage i Haanden, og slæbende et langt Reeb efter sig, som en Hale, var et Syn, som kunde lokke ethvert umælende Dyr til Betragtning. Den usædvanlige Figur, jeg dengang gjorde, gav og, som jeg siden fik at høre, Indbyggerne paa min Side-Planet Anledning til adskillige Samtaler og Hypo-theser. Philosopherne og Astronomerne holdt mig for en Komet, og toge Rebet for Kometens Hale. Nogle paastode endog, at sligt usædvanligt Luftsyn vist maatte betyde en overhængende Ulykke, Pest, Hungersnød, eller nogen anden saadan ualmindelig Tildragelse. Andre gik endnu videre, og, saa vidt de langt fra kunde bemærke, afbildede meget nøie min Gestalt, saa at jeg allerede var defineret, beskrevet, malt og stukket i Kobber før jeg kom der.

Jeg hørte alt dette siden med Latter og en Slags kildrende Fornøielse, da jeg var kommet ned paa denne Klode, og havde lært det underjordiske Sprog. Man maa lægge Mærke til, at der inden i Jorden gives visse usædvanlige Stjerner, som pludseligen vise sig af og til, og som de kaldte *Sciscisi* (eller *Haarede*), hvilke de beskrive som meget gyselige med blodrøde Haar, der staae dem paa Hovedet som Børster, og et Svæv, der fuldkommen ligner et langt Skiæg. De regnes derfor, ligesom hos os, blandt de himmelske Jertegn.

27

Men til Historien igien! Griffen var nu kommen mig saa nær, at den anfaldt mig med sine Vinger, og var i Begreb med at sluge mit eene Been, saa at jeg nu tydelig mærkede, i hvad Hensigt den besøgte mig. Jeg begyndte derfor at værges mig mod denne stridbare Fiende, tog min Baadshage i begge Hænder, og afbødte dermed ikke allene dens forvovne Angreb; men nødte den endog til imellemstunder at vige tilbage, indtil jeg endelig, da den blev ved at nappe mig, efter adskillige frugtesløse Slag stødte Baadshagen med slig en Eftertryk imellem begge Vingerne bag ind i dens Nakke, at jeg ikke kunde faae den ud igien. Det saarede Uhyre styrtede med et gyseligt Skrig ned paa den underliggende Klode, og jeg, som allerede var kied af min nye himmelske Stjerneang, da jeg mærkede, at den, som enhver anden Høihed var udsat for Fald og Farer:

Mig lod med Fuglen sorgløs dumpe ned

Til Jorden. Som fra Soles lyse Vrimmel
En Stierne ned af ætherreene Himmel
Om ikke glider, synes som den gleed.

Og saaledes blev den Sirkel, jeg nys tilforn beskrev, atter forvandlet til en lodret Linie.

Efterat jeg med en Slags Heftighed i Førstningen var trukken ned imod den tykkere Luft, hvis Susen døde mine Øren, sank jeg omsider med et let og uskadeligt Fald sagte ned paa Jorden, tilligemed Griffen, som strax efter døde af sit Saar.

Det var Nat, da jeg kom ned paa denne Planet, som jeg sluttede deraf, at Solen var borte, og ikke af Mørket; thi det var endnu saa lyst, at jeg tydeligen kunde læse hvert Bogstav i mit Testimonium. Dette natlige Lys kommer fra Firmamentet, eller den inderste Skal af vor Jordklode, hvis halve Deel glindser som vores Maane. I Henseende til Lysningen er derfor her næsten ingen Forskiæl imellem Dag og Nat, undtagen for saavidt, at Solen er borte, og Nætterne af denne Aarsag ere noget koldere end Dagene.

28

29

ANDET KAPITEL

Forfatterens Ankomst til Indbyggerne paa Planeten *Nazar*.

Da jeg havde endt denne min Luftreise, og var kommet ned paa Kloden heel og holden, uden mindste Skade, eftersom Farten, hvormed Griffen i Førstningen slog ned, sagtnedes efterhaanden som dens Kræfter formindskedes, laae jeg længe ganske ubevægelig, ventende paa hvad Nyt der vilde møde mig, naar det blev Dag. Jeg mærkede nu, at min forrige menneskelige Svaghed yttrede sig igien, og var baade søvnig, og saa sulten, at jeg bitterlig fortrød min Uforsigtighed i at have kastet Brødet bort. Udmattet af disse og flere Bekymringer faldt jeg endelig i en dyb Søvn. Jeg havde sovet, saavidt jeg kunde slutte, henved to Timer, da et gyseligt Brøl, som længe havde forstyrret min Slummer, endelig ganske vækkede mig. I Søvnne havde jeg havt mange forunderlige Drømme. Mig syntes iblandt andet, at jeg var kommen tilbage til Norge, og der fortalte Folk paa Gader og Stræder mine forunderlige Hændelser. Siden efter forekom det mig, at jeg var i Fanø Kirke, ikke langt fra Bergen, og der hørte Degnen *Niels Andersen* synge, hvis Stemme, som sædvanlig, jammerligen plagede mine Øren. Jeg troede derfor da jeg vaagnede, at det var denne Mands Tuden, som havde afbrudt min Søvn. Men da jeg i det samme tæt ved mig blev en Tyr vaer, sluttede jeg, at det maatte have været dens Brøl, som havde vakt mig.

Det var i Dagbrækningen, og den opgaaende Soel begyndte at forgylde de grønne Enge og frugtbare Marker, 30 som hist og her udbredte sig for mit studsende Øie. Jeg saae og endeel Træer; men hvor voxte min Studsen, da jeg bemærkede, at de fløttede sig, uagtet det var saa blikstille, at ingen Fier kunde røre sig. Da i det samme Tyren kom brølende lige hen imod mig, flygtede jeg skielvende hen til et Træe, som stod noget fra mig, og stræbte i min Angest at klavre op deri; men neppe var jeg kommet rigtig op, før det gav et spædt og giennemtrængende Skrig fra sig, omtrent, som Skriget af et opbragt Fruentimmer, og i det samme fik jeg det livagtigste Ørfign af Verden med slig en Eftertryk, at det sortnede for mine Øine, og jeg trimlede hovedkulds til Jorden. Jeg laae, som truffen af Lynet, i Begreb med at opgive Aanden, da jeg rundt omkring mig hørte en Brummen og Støien, som den man imellem hører paa Torvene, eller paa Børsen, naar der sælges Actier. Jeg slog Øinene op og saae Marken vrimle rundt omkring mig af Træer, hvor jeg før neppe havde talt sex eller syv. Intet kan ligne min Forundring, ved at finde mig saaledes midt i en levende Skov; jeg blev ganske ør i Hovedet, og var færdig at græde af Bestyrtelse. Snart troede jeg, at jeg drømte, uagtet jeg var lysvaagen, snart indbildte jeg mig, at jeg var midt iblandt Spøgelser, eller rundt omkring beleiret af onde Aander, og adskillige andre slige Urimeligheder. Men jeg fik ikke Tid til at anstille mange Betragtninger over disse Automaters Natur og Aarsag; thi et andet Træe foer pludselig hen imod mig, nedbøiede een af sine Grene, hvis yderste Ende var bevæbnet med sex Qviste, der kunde ansees som Fingre, løftede mig op og bar mig, trods al min ynkelige Skrigen, bort. Utallige andre Træer af forskellige Arter og Størrelser fulgte med. De gave visse articulerte Toner fra sig, som vare mig aldeles fremmede, og hvoraf jeg kun beholdt de to Ord *Pikel Emi*, som de særdeles ofte anbragte. Disse Ord betyde en *overordentlig Abekat*, og de kaldte mig saaledes, fordi de sluttede af min Skabning og Klædedragt, at jeg maatte være en Abe, skiønt af et andet Slags end de i deres Land gangbare Aber. Andre toge mig for 31 en Indvaaner i Firmamentet, som de troede, Fuglen havde bragt ned, hvilket denne Klodes Aarbøger bevidne ofte tilforn at have tildraget sig. Alt dette fik jeg først et Par Maaneder efter at vide, da jeg havde lært det underjordiske Sprog.

I min nærværende Forfatning var jeg saa langt fra at kunne begribe disse levende og snakkende Træers Natur, at jeg endog af Frygt og Forvirring aldeles glemte min egen. Ligesaa lidt kunde jeg begribe hvad dette Optog, som gik for sig med langsomme høitidelige Skridt, skulde betyde, endskiønt jeg haabede ikke meget godt af den vredladne Mumlen og Knurren, som overalt gienlød i Marken. Den Fortørnelse paa mig, som jeg heraf sluttede mig til, havde virkelig sin Grund; thi det Træe, hvori jeg i min Angest, da jeg flygtede for Tyren, begyndte at klavre op, var hverken meer eller mindre end Byefogdens Kone i den nærmeste Bye. Den fornærmede Persons Anseelse forstørrede uendelig min Forbrydelse; thi jeg syntes at have villet voldtage ikke et almindeligt Fruentimmer, men en Dame af første Rang, og det paa aaben Mark i adskilliges Nærværelse: et ganske nyt og gyseligt Syn for et saa ærbart og sædeligt Folk som dette. Endelig kom man til Byen, hvorhen jeg blev ført fangen. Dens Huuse vare ikke allene prægtige; men dens Afdeeler, Gader og Stræder udmærkede sig ved Lighed, Orden og Symmetrie. Huusene vare saa høie og anseelige, at de saae ud som Taarne. Gaderne vrimlede af Træer, som spadserede, og naar de mødtes hilsende hinanden ved at nedbøie deres Grene. Jo flere de lod synke, jo større Beviis var det paa Ærbødighed og Høiagtelse. Saaledes, da just paa samme Tid en Eeg hændelseviis kom ud af et særdeles anseeligt Huus, vege de øvrige Træer tilbage, nedbøiede deres fleste Grene, hvorefter man kunde slutte, det maatte være en meer end almindelig Person. Jeg opdagede virkelig strax efter, at det var Byefogden i Byen, og netop den, hvis Kone man paastod, jeg var kommet for nær. Imidlertid blev jeg bragt op paa en Sal i samme Byefogeds Huus. 32 Saasart jeg var kommen ind, blev Døren slaaet i Laas efter mig, og fast tilspærret, hvorudover jeg strax lykønskede mig som Medlem af Rasphuset. Denne Frygt blev endnu mere bestyrket ved tre vagthavende Træer, som jeg fik Øie paa uden for, hvorefter enhver var bevæbnet med sex Øxer, een for hver Green; thi saa mange Grene, saa mange Arme, og saa mange Qviste, saa mange Fingre her. Jeg lagde Mærke til, at paa Toppen af Stammerne vare Hoveder anbragte, der meget lignede Menneskehoveder, og neden under, isteden for Rødder, to Been, men saa korte, at Skildpadder maatte kunde løbe om Kap med denne Planets Indbyggere. Det havde altsaa været mig en let Sag, hvis jeg ikke havde været fængslet, at undløbe, da det lod til, at jeg maatte kunne flyve i Sammenligning med disse Løbere.

Kort, for ikke længer at opholde mine nysgierrige Læsere, jeg indsaar nu tydeligen at disse Træer ikke allene vare denne Klodes Beboere, men at de endog vare fornuftige Væsner; og jeg beundrede den Forskiellighed Naturen fortryller med i sine mangfoldige Skabningers foranderlige Dannelses. Disse Træer ere ikke nær saa høie som vores, de fleste overgaae ikke et Menneskes Længde, nogle ere endog meget kortere, hvilke man kunde ligne ved Blomster eller Planter, og, som jeg sluttede, maatte være Børn.

Det er ufatteligt, i hvilke Labyrinter af Betragtninger disse Særsyn forvildede mine Tanker, hvor mange Sukke de aftvang mig, og med hvilken Længsel jeg i denne Forfatning tænkte tilbage paa mit elskede Fødeland. Thi uagtet disse besynderlige Træer forekom mig selskabelige, siden de havde Brug af Talen, og syntes at være begavede med saa megen Fornuft, at man kunde regne dem iblandt de fornuftige Dyr, tvivlede jeg dog paa, at de kunde sættes i Ligning med Mennesker, og frygtede for, at Retfærdighed, Velvillighed og andre slige moralske Dyder, vare aldeles ubekjendte iblandt dem. Jeg fordybede mig saa aldeles i disse plagende Forestillinger, at alt mit 33 Inderste bevægede sig, og Taarerne styrtede mig strømmeviis ned paa Kinderne. Medens jeg saaledes paa den meest qvindagtige Maade overlod mig til min Bedrøvelse, traadde mine Bevogtere ind i Værelset, hvilke jeg, formedelst Øxerne, de bare, holdt for Byeknægtene. De gik foran mig medens jeg blev ført giennem Byen hen til en udmærket Bygning, som laa midt paa Torvet. Jeg ansaar mig i dette Øieblik som en, der har faaet Dictators Værdighed, fornemmere end nogen romersk Consul; thi denne havde aldrig uden tolv Øxer i sit Følge, jeg derimod fremtrinede med atten foran mig. Ved Porten af Bygningen, hvorhen man førte mig, stod *Retfærdighed* udhugget i Skikkelsen af et Træe, der i een af sine Grene holdt en Vægtskaal. Den var bildet som en Jomfrue, af et vigtigt og alvorligt Udseende, med giennemtrængende skarpe Blik, hvis Anstand hverken var modløs eller trodsende, men udmærkede sig ved en vis sørgelig Høitidelighed. Jeg sluttede med fuldkommen Vished heraf, at det var Raadhuset. Man førte mig ind paa Raadsalen, hvis Gulv var belagt med fiirkantede af forskiellig Farve glimrende Marmorstene. Jeg saar her en gylden Stoel, lig et Dommersæde, hvorefter et Træe sad ophøiet mellem tolv Assessorer, der i passende Orden sadde paa ligesaa mange lavere Stole, sex ved hver Side af Overdommeren. Overdommeren selv var et Palmetræe af middelmaadig Høide, men udmærkede sig mellem de andre Dommere, ved Forskielligheden af sine Blade, der havde alle Slags Farver. Rundt omkring paa begge Sider stode fire og tyve Byesvende, af hvilke hver var udrustet med sex Øxer. Jeg kan ikke beskrive, hvilken Forfærdelse dette stridbare Syn indjog mig, da jeg sluttede deraf, at Nationen maatte være meget gruesom og blodgierrig.

I det jeg traadde ind i Salen stode alle Raadherrerne op, og løftede deres Grene høit op i Veiret, efter hvilken Andagts Ceremonie de atter satte sig ned. Saasart dette var skeet, blev jeg stillet frem for Skrankerne midt imellem to Træer, hvis Stammer vare overtrukne med 34 Faareskind. Jeg formodede, at disse maatte være Sagførere, og de vare det virkeligen.

Førend de begyndte at tale i Sagen blev Overdommerens Hoved indhyllet i endeel sorte Dækkener. Anklageren holdt derpaa en kort Tale, som han tre Gange igien-tog, hvilken min Sags Forsvarer ligesaa korteligen besvarede. Paa disse Taler fulgte en fuldkommen Taushed. Da denne havde varet en halv Time, reiste Overdommeren sig, efterat Dækkenerne vare borttagne, som tilhyllede hans Ansigt, løftede sine Grene mod Himmelen, og fremførte med megen Anstand nogle Ord, der, som jeg sluttede mig til, indeholdt min

Dom. Da han havde udtalt, blev jeg strax bragt tilbage til mit forrige Fængsel, hvoraf jeg formodede næste Gang at blive ført ud for at kagstryges.

I denne min Eensomhed tænkte jeg tilbage paa alle disse Hændelser, og beloe i mit Hierte dette Folks Daar-lighed; thi det forekom mig, at de meget meer havde spillet en Farce, end ført en Sag; og alt hvad jeg havde seet af deres Gebærder, Prydelser og heele Rettergangs-Maade, syntes mig meget meer at passe sig til Gøglespil og Balletter, end til en høitidelig høieste Ret. Jeg tænkte da paa, hvor lykkelig man er paa vores Klode, og Europæernes Fortrin for alle andre Mennesker faldt mig nu først ret paa Hiertet. Men uagtet jeg saaledes i mit Hierte fordømte denne underjordiske Nations Dumhed og Galskab, kunde jeg dog ikke andet end tilstaae dem Rang over Dyrene, da Byens smukke Anseelse, Bygningernes Symmetrie og adskillige andre Ting tydeligen lagde for Dagen, at disse Træer hverken manglede Fornuft, eller vare aldeles ukyndige i visse, fornemmelig mekaniske Konster. Men dette troede jeg ogsaa var alt hvad man kunde sige til deres Berømmelse.

Mens jeg saaledes i Stilhed smaasnakkede med mig selv, kom et Træe ind af Dørren med en trekantet Tingest i Haanden, hvormed han, efterat have løst op for mit Bryst og blottet min eene Arm, meget net slog Hul paa 35 Median-Aaren. Da han havde taget saa meget Blod, som ham syntes nok, forbandt han Armen med ikke mindre Færdighed, besaae med megen Opmærksomhed Blodet, og gik med Kiendetegn paa en Slags Forundring stiltiende bort. Alt dette styrkede mig endnu meere i den Meening, jeg havde fattet om dette Folks Taabelighed. Men da jeg siden efter lærte det underjordiske Sprog, og fik et tydeligt Begreb om alle disse Ting, forvandlede min Foragt til Beundring. Denne Rettergangsmaade, som jeg saa ubetænksom havde opholdt mig over, blev mig saaledes forklaret. Af mit Legems Dannelselse havde de sluttet jeg var en Indvaaner af Firmamentet. Jeg havde syntes at ville voldtage en ærbar og dydig Dame af første Rang, og for denne Forbrydelse, hvori al Formodning dømte mig skyldig, blev jeg ført paa Raadstuen. Den eene af Sagførerne havde forstørret min Misgierning, og paastaaet, jeg burde lide den i Loven paalagte Straf; den anden derimod afbad vel ikke Straffen, men raadte til at opsætte den, indtil man fik at vide, hvem og hvorfra jeg var, og om jeg var et umælende Dyr eller et fornuftigt Væsen. Grenenes Opløftelse mod Himmelen, fortalte man mig, var en sædvanlig Religions-Ceremonie, som man altid iagttog, før man dømte i Sager. Sagførerne vare omsvøbte med Faare-skind, for at erindre dem den Uskyldighed og Oprigtighed de burde vise i deres Sagers Behandling. Og virke-ligen lagde jeg Mærke til, at alle Sagførere her vare meget retskafne og ustraffelige, hvilket beviser, at det dog er mueligt i en vel indrettet Stat at finde redelige og brave Advocater. Man har saa strænge Love i dette Land mod Sagfordreiere, at ingen Kroglove, Lumskhed eller Partiskhed kan besmykkes. Intet Bedragerie kan afbedes, ingen Misgierning undgaae sin Straf. Det er ligesaa umueligt for en Forbryder at undflye, som at finde en Huser eller Hæler.

Den tredobbelte Gientagelse af deres Taler havde sin Grund i dette Folks særdeles langsomme Begreb, der udmærkede dem fra alle andre Nationer der paa Kloden; thi 36 meget faa iblandt dem havde den Evne at forstaae hvad de blot løseligen havde læst, eller begribe hvad de kun engang havde hørt. Man holdt for, at de, som strax fattede en Ting, maatte nødvendigen mangle Dømmekraft, og derfor betroede man sielden eller aldrig slige letnemme Personer store og vigtige Embeder. Erfarenhed havde lært dem, at Republiken altid havde vaklet under Bestyrelsen af disse hurtige Hoveder, som man i Almindelighed kalder store Genier, og at Mænd af et langsomt eller spotviis saa kaldet *sløvt* Begreb, havde bragt det igien i Orden hvad hine havde forviklet. Disse besynderlige Meeninger kunde jeg vel ikke give mit Bifald; men de forekom mig alligevel ved lang alvorlig Eftertanke ikke at være aldeles urimelige. Hvad der allermeest opvakte min Forundring, var Overdommerens Historie. Det var en Jomfrue, som var fød der paa Stedet, og af Regenten beskikket til *Kaki* eller øverste Dommer i Byen. Man maa agte, at dette Folk i at beskikke nogen til Embeder ikke anseer paa Kiøn, men efter foregaaende Undersøgelse overgive Statens Forretninger til den værdigste blandt dem, som kunne komme i Betragtning. For rigtigheden at kunne bedømme enhvers Beqvemhed og Gaver, har man dertil indrettet *Seminarier*, hvis Forstandere eller Opsynsmænd kaldes *Karatti*, der i deres Sprog egentligen betyder Prøvere eller Udgranskere. Deres Forretning bestaaer i at undersøge enhvers Fremgang og Duelighed, at udgranske nøie de Unges Hierne og Hierte, og efter holdt Examen aarlig at indgive til Fyrsten en Fortegnelse paa dem, som ere beqvemme til offentlige Embeder, samt vise hvortil enhver især har fortrinligt Anlæg, og i hvilken Plads han bedst kunde nytte Fædrenelandet. Naar denne Liste er bleven Regenten overbragt, lader han Candidaternes Navne indføre i en dertil bestemt Bog, paa det at han kan erindre sig og daglig have for Øine, hvem han bør forfremme til de ledige Betieneringer. Den nys ommeldte Jomfrue havde fire Aar tilforn faaet et udmærket berømmende Vidnesbyrd af *Karatti*, og var paa denne Grund af Fyrsten beskikket til Overdommer i 37 Raadet, og just i hendes egen Fødebye; en Skik, som Indbyggerne i Potu holde meget helligt over, da de troe, at ingen kiende bedre et Steds Beskaffenhed, end de der ere fødte og opdragne paa samme. Hendes Navn var *Palmka*, og hun havde nu i en Tid af tre Aar forestaaet hendes Embede med allerstørste Berømmelse. Man holdt hende overalt for det forstandigste Træe i hele Byen; thi hun havde saa yderlig langsomt et Begreb, at hun med Nød og Neppe begreb en Ting før den var tre eller fire Gange gientagen for hende. Men naar hun først havde fattet noget, indsaae hun det til Grunde, og opløste med saa megen Skiønsomhed de vanskeligste Opgaver, at alle hendes Domme bleve holdte for ligesaa mange Orakler.

Som Themis selv i Vægtens lige Skaaler
Hun veied' Ret mod Uret, uden Svig,

Og skielned' altid Sandheds egne Straaler
Fra Falskheds laante Skin, Gudinden lig.

Hvorfor hun og i den heele Tid, hun havde beklædt sit vigtige Embede, aldrig havde afsagt nogen Dom, som jo var bleven opløftet til Skyerne, og bekræftet af det øverste Statsraad i Potu.

Dette lærte mig at indsee ved nøiere Overveielse, at Potuanerne, ved ei at udelukke det smukke Kiøn fra Embeder, endda ikke handlede saa daarekistegalt, som jeg i Førstningen meente. Jeg tænkte ved mig selv: hvad om Byefogdens Kone i Bergen dømte i Raadet, isteden for hendes Mand! eller Procurator Severins Datter, som er en veltalende vittig og fornuftig Pige, førte Sager, isteden for hendes dumme Fader? maaskee Lovkyndigheden ikke endda vilde tabe saa meget derved, og Retfærdigheden sieldnere falde i Besvimelse.

Jeg gik videre i mine Betragtninger, og tænkte paa den Hurtighed, hvormed man dømmer i Europa, og i en Snup afsiger Domme, der maaskee ved alvorligere Undersøgelse ofte vilde staae Fare for at maatte gøres om igien.

For den Omgangsaade de havde brugt i at aarelade 38 mig, gav man mig følgende Regnskab. Naar nogen er bleven overbeviist om en Forbrydelse, da isteden for at kagstryge, lemlæste eller halshugge sliig en Misdæder, lader man ham aarelade, for at komme efter, om Misgierningen har havt sin Grund i forsætlig Ondskab, eller af een og anden Uorden i Blodet eller Vædskerne, da man i saa Fald herved forsøger at læge ham, saa at denne Rettergang meget meer har Rettelse end Straf til Hensigt, uagtet Rettelsen paa en Maade tillige er en Straf, da det altid holdtes for en Skam der at være bleven dømt af Raadet til Aareladelse. Hvis nogen efter denne Revselse anden Gang gjør sig skyldig i en Misgierning, bliver han dømt uværdig Medlem af Staten, og forviist til Firmamentet, hvor alle uden Forskiel blive modtagne. Om denne Forviisning og dens Beskaffenhed skal jeg siden give nærmere Oplysning.

Aarsagen, hvorfor Vundlægen, der aarelod mig, havde studset ved at bese mit Blod, var, fordi denne Klodes Indvaanere havde, isteden for Blod, en giennemsigtig hvidladen Saft i Aarerne, der, i Forhold til dens større eller mindre Hvidhed, holdtes for større eller mindre Kiendetegn paa Reenhed og Uskyldighed.

Alt dette fik jeg et tydeligt Begreb om, da jeg havde lært det underjordiske Sprog, og begyndte derfor og at fatte mildere Tanker om denne Nation, som jeg ubesindigen havde fattet alt for stor Foragt for. Jeg mærkede at disse Træer, som jeg i Førstningen holdt for dumme og tølperagtige, havde temmelig meget Anstrøg af Menneskelighed, og frygtede derfor slet ingen Fare for mit Liv, i hvilken Tillid jeg blev bestyrket ved at see dem to Gange om Dagen bringe mig noget til Livets Ophold. Maden bestod i Almindelighed af Frugter, Urter og alle Slags Bønner, og Drikken var en klar, sød og overmaade velsmagende Saft.

Byefogden, i hvis Huus jeg blev holdt fangen, lod strax melde for Landsherren eller Fyrsten, der opholdt sig paa et Slot ikke langt fra Byen, at han af en Hendelse havde 39 faaet fat paa et fornuftigt Dyr af en ganske usædvanlig Skikkelse. Denne Beretning opvakte hans fyrstelige Høiheds Nysgierrighed. Han gav Byefogden Befaling, først at lade mig lære Landets Sprog, og derpaa at skikke mig til Hoffet. Jeg fik altsaa en Sprogmeister, ved hvis Underviisning jeg i en Tid af et halv Aar bragte det saavidt, at jeg temmelig færdigen kunde snakke med Indbyggerne. Saasnart jeg havde lært de første Grunde i Sproget, kom atter en Befaling fra Hoffet, at man skulde gaae videre med min Underviisning, og indsætte mig i Byens Seminarium, hvis *Karatti* eller Overhørere skulde undersøge mine Sidekræfter, og bedømme, i hvilken Videnskab jeg gav det bedste Haab til Fremgang. Alle disse Befalinger bleve paa det omhyggeligste fulgte. I den Tid jeg opholdt mig ved Seminariet, sørgede man ikke mindre for mit Legems end for min Siels Dannelse, og i Besynderlighed gjorde man sig megen Umage for at faae mig til at ligne et Træe saa meget som mueligt, til hvilken Ende de hæftede forlorne Grene til min Krop saa net, at det var en Lyst at see det.

Min Vert underholdt mig imidlertid hver Aften, naar jeg kom hjem fra Seminariet, med adskillige Samtaler, hvori han spurgte mig om alle Slags Ting. Han hørte mig med inderlig Fornøielse fortælle, hvad der var mødt mig paa min Nedreise; men intet forundrede ham meere end min Beskrivelse over vor Jordklode, og den af utallige Stierne vrimplende umaalelige Himmel, som omgiver den. Alt dette hørte han med yderste Begierlighed og Opmærksomhed; men han blev ganske flau, da jeg fortalte ham, at Træerne hiemme hos os vare livløse, ubevægelige og rodfæstede i Jorden, og var nær bleven rasende, da jeg forsikkrede ham, at vi brugte den Maneer hos os at fælde Træer for at varme vore Kakkellovne og koge vores Mad ved dem. Ikke destomindre, da han alvorlig havde overtænkt Tingen, sagtnedes hans Vrede lidt efter lidt, og i det han strakte alle de Grene han havde, som beløb sig til fem, op mod Himmelen, priiste han Skaberens 40 forunderlige Domme, hvis mange skiulte Hensigter ingen Dødelig kiender, og hørte rolig og opmærksom paa hvad jeg videre fortalte. Hans Kone, som hidindtil bestandig havde skyet min Nærværelse, forsonede sig med mig igien, da hun fik den rette Aarsag at vide, hvi jeg var bleven bragt for Retten, og aflagde al Mistanke til mig, da hun hørte, jeg i min Uskyldighed havde ladet mig bedrage ved Skikkelsen af et Træe, som man i vores Lande uden Omstændighed klavrer op i. Men for ikke at løbe Fare for, i denne nye Fortroelighed at oprive det nyslægte Saar, og derved atter tabe hendes Yndest, tog jeg mig alligevel i Agt for aldrig at tale med hende, uden naar hendes Mand var tilstæde, og med hans Tilladelse.

TREDIE KAPITEL

Beskrivelse over Byen Keba.

I denne min Underviisningstid førte min Vert mig ofte omkring i Byen, for at vise mig alt hvad der var sieldent og mærkværdigt. Vi spadseerte rundt omkring med hinanden uden Hinder, og hvad jeg meest undrede mig over, uden mindste Tilløb af Pøbelen. Det gaaer ganske anderledes til hos os, som man veed, hvor ved enhver Ubetydelighed, som man ikke netop seer hver anden Dag, Folk stimier sammen i Tusindtal, for at mætte deres Nysgierrighed. Men denne Planets Indbyggere synes, tvertimod os, nok saa godt om gamle Vigtigheder, som om nye Snurrepiberier.

Keba, saa heed denne Bye, er den næststørste Stad i Fyrstendømmet *Potu*. Dens Indbyggere udmærke sig ved saa megen Alvorlighed og Sindighed, at man kunde tage hver af dens Borgere for en Raadsherre. Alderdom er især her i største Anseelse; paa intet Sted i Verden ere gamle Folk meer agtede og ærede, deres Meeninger, ja deres blotte Vink ere Ungdommen hellige. Jeg undrede mig derfor saa meget desmeere over, at et saa sædeligt og sindigt Folk kunde finde Smag i Leegekampe, Skuespil og andre slige theatralske Forlystelser, der syntes mig at stride aldeles mod deres medførte Alvorlighed. Min Vert, som mærkede denne min Forundring, stræbte at tilintetgiøre den. Vi har, sagde han, i heele dette Fyrstendom den Skik at afvexle med alvorlige Forretninger og morende Forlystelser:

Vi efter øvet Pligt til skyldfrie Moerskab tye, For med fornyet Kraft at øve hin paa nye.

42

Thi mellem andre ypperlige Indretninger i dette Land har man givet Indvaanerne Tilladelse at nyde alle Slags uskyldige Fornøielser, hvorved man troer at Sielen styrkes og gøres beqvemmere til trættende Forretninger, ikke at tale om, at slige med Maade nydte Forlystelser forjage Tungsindighed, der ikke sielden er Moder til Oprør og andre fortvivlede Foretagender. Af denne Aarsag pleiede de efter deres alvorlige Forretninger at adspredde sig ved Skuespil eller anden Moerskab, dog paa saadan en Maade, at Alvorligheden aldrig udartede til Barskhed, eller Munterheden til Kaadhed. Saa fornøiet, som jeg var med dette, saa ærgerlig blev jeg, da jeg hørte, at de regnede Disputatser iblandt deres theatralske Leege. Paa visse bestemte Tider om Aaret, efterat man havde gjort Væddemaal, og udsat en vis Præmie for den, som vandt, gik de to, som skulde disputere, ud for Haanden, eller rettere Munden, med hinanden, ligesom andre Baxere, og bleve sammenhidsede omtrent paa samme Maade som Haner eller andre stridbare Dyr hos os. I Almindelighed var det Mode blandt de Rige der, at de oplækkede slige Disputatorer, ligesom man her paa Jorden oplækker Jagthunde, og lode dem oplære i Disputere-Konsten eller Dialektiken, for at give dem den Færdighed i Munden, som udfordredes til disse aarlig bestemte Kampe. Paa denne Maade havde en vis riig Borger der i Byen, hvis Navn var *Henokki*, samlet sig store Rigdomme, og vundet ved den Disputators Seire, han underholdt, i en Tid af tre Aar en Sum af fire tusinde Rikatu. Adskillige andre, som ligeledes skrabede Penge sammen paa denne Maade, havde af og til budt ham uhyre Summer for denne Disputator; men han havde hidintil ikke kunnet overtales til at skille sig ved et Liggendefæe, der aarlig indbragte ham saa betydelige Indkomster. Personen, der handledes om, havde en umaneerlig flydende Tunge, kunde rive alting ned og bygge alting op igien, gjøre krumt til lige og fiirkantet til rundt som ingen Ting, var en Haarkløver paa en Hals, og slog om sig med Syllogismer og dialektiske Kroglove, saa vældigen, at Larmen 43 af hans Distingveren, Subsumeren og Limiteren bragte alle hans Opponentere til at tie som Fiske. Jeg var et Par Gange med inderlig Siels Græmmelse Tilskuer ved disse Skuespil; thi det forekom mig baade usømmeligt og ugudeligt at forvandle saa hellige og ærværdige Øvelser som disse, der ere en Prydelse for vore Universiteter, til Theaterspil, og da det faldt mig ind, at jeg selv tre Gange havde disputert offentlig med største Berømmelse, kunde jeg neppe bare mig for at græde af Ærgrelse. Imidlertid var det dog ikke nær saa meget Handlingen i sig selv, som Maaden den skeete paa, der forargede mig; thi man leiede ved slige Leiligheder visse Sammenhidsere, der kaldtes *Kabalki*, som, naar de mærkede Disputatorernes Hidsighed sagtnedes, stak dem i Siden med et Slags Syle, for at muntre dem og bringe dem paa ny i Heede. Jeg forbigaaer adskilligt andet i denne Anledning, som jeg rødmer ved at tænke paa, og som jeg ikke kunde andet end fordømme hos et saa opløst Folk som dette.

Foruden disse Disputatorer, som man spøgviis kaldte *Masbakki* eller Slagsbrødre, holdt man adskillige andre fireføddede, saavel vilde som tamme Dyr, og endeel Rovfugle, hvilke man for Penge ligeledes lod fægte med hinanden til Tilskuernes Fornøielse. Jeg spurgte min Vert, hvorledes det var mueligt, at en saa skiønsom Nation kunde nedsætte slige ædle Øvelser, hvorved man skiærper Forstanden, opdager Sandheden, og lærer at tale med Lethed, til Spilfægtninger. Han svarte mig, at i de barbariske Tider havde

disse Øvelser været i stor Agt; men da Erfarenhed langt om længe lærte, at de meget meere tiente til at skiule Sandheden, gjøre Ungdommen kaad, opvække Uroligheder og skade nyttigere Videnskaber, havde Akademiet forvandlet dem til Skuespil; og Udfaldet havde viist, at de Studerende bragte det meget videre i Lærdom ved stille Læsning og rolig Overtænken. Dette Svar, skiønt det syntes artigt nok, tilfredsstillende mig alligevel slet ikke.

44

I denne Bye var for Resten et Gymnasium eller Aca-demie, hvori de boglige Konster lærtes med megen Alvorlighed og Sømmelighed. Min Vert førte mig op paa denne Høiskoles Auditorium en vis høitidelig Dag, da der blev creeret en *Madik* eller Lærer i Philosophien. Denne Handling gik for sig uden mindste Ceremonie, undtagen for saavidt at Candidaten holdt en net og grundig Tale over en vis fysisk Opgave, hvorpaa han af Academiets Forstandere blev indskrevet i deres Tal, der have Tilladelse til at lære offentlig. Da min Vert spurgte mig, efterat vi vare komne hjem, hvorledes denne Promotion anstod mig, svarte jeg ham, at den forekom mig alt for tør og maver, i Forhold til vores. Jeg fortalte ham, at Magistrerne og Doctorerne hos os maatte disputere før de bleve creerede, ved hvilken Efterretning han trak forskrækkelig paa Næsen. Han spurgte mig med en Slags Spodskhed, om disse Disputatsers Beskaffenhed, hvad Maade de bleve holdte paa, og hvori de afvege fra de hos dem brugelige. Jeg sagde ham, at de handlede i Almindelighed om lærde og vigtige Materier, især saadanne, som angik Sæderne, Sproget og Klædedragten hos to gamle Nationer, der i forrige Tider havde fornemmelig blomstret i Europa. Jeg forsikkrede ham, at jeg selv i tre meget lærde Disputatser havde sagt alt hvad der kunde siges om disse to gamle Nationers Tøfler. Ved at høre dette faldt han i Latter, og skoggerloe saa høit, at det gienlød i heele Huset. Hans Kone, som hørte denne Latter, kom løbende af alle Kræfter ind til os, nysgierrig efter at vide hvad der havde foraarsaget den; men jeg var bleven saa opbragt derover, at jeg ikke værdigede at svare hende; thi hvo kan udholde at høre saa vigtige og alvorlige Ting optages med Latter? Hendes Mand forklarede hende, hvori Tingen stak, og hun loe, til min inderlige Græmmelse, lige saa høit som han derover.

Det varede ikke længe før denne Historie var udspreedt over heele Byen, hvor den gav Stof til uophørlige Spotte-gloser. Iblandt andre var der en vis Raadmands Kone, som var af Naturen meget lattermild, der, ved at høre den, 45 faldt i saa stærk en Latter, at hun nær havde revnet; og da hun nogen Tid efter døde af en Feber, mumlede man overalt om, at denne umaadelige Latter, ved at angribe hendes Lunge, var bleven, som man siger, Pinden til hendes Liigkiste. Denne Folkesak var imidlertid kun en løs Formodning; thi i Grunden vidste man ikke, hvoraf hun var død. Det var for Resten en ypperlig Kone og en skrap Huusholderske; thi hun havde ikke mindre end syv Grene, der er et usædvanligt Antal hos dette Kiøn, hvorfor og alle skikkelige Træer tog sig hendes Død meget nær. Hun blev begravet om Natten, uden for Byens Muure, i de samme Klæder, som hun havde havt paa da hun døde; thi det er her forbudet ved en Lov, at ingen maa begraves inden i Byen, da man troer, at Luften fordærves ved Ligenes Uddunstninger. Ligeledes er det forbudet at klæde Ligene med kostbar Pyndt, og udføre dem med prægtige Sørgeskarer, da de alligevel strax efter blive Føde for Ormene. Med alle disse Indretninger var jeg ret vel fornøiet. De pleie og at holde Sørgetaler og Liigprækenes; men de bestaae kun i blotte Opmuntringer for Tilhørerne til at leve dydig, og Formaninger til at have deres Dødelighed stedse for Øie. Der ere ved slige Leiligheder anordnede Censorer, som maa mærke paa, hvorvidt den Dødes Fortienester enten mindes med større eller mindre Roes end Sandheden fordrer. Da der tillige er lagt Straf paa dem, som overdriver eller digte Berømmelser, finder man ingensteds sparsommere Lovtalere end her i Potu. Da jeg kort efter selv var Tilhører af en saadan Sørgetale, spurgte jeg min Vert om den afdøde Helts Stand og Kaar, hvis Minde saa høitideligen blev æret. Han svarte mig, at det var en Bonde, som i et Ærende til Byen var pludselig død underveis. Havde de underjordiske Folk tilforn beleet mig, saa beloe jeg nu paa min Viis dem igjen med Skoggerlatter, og giengieldte deres Spydighed mod os Europæer med Cølns Vægt ved denne Leilighed. »En Bonde?« raabte jeg, »hvorfor blive ikke ogsaa Stude og Tyre, Bøndernes Staldbrødre og Medarbejdere, ligeledes roste fra

46

47

de offentlige Talesteder? Da de have samme Forretninger, kunde de give lige Stof til Liigprækenes.« Men min Vert bad mig holde Maade med min Latter, og underrettede mig om, at Agerdyrkerne vare i største Agt her for deres nyttige og vigtige Beskiæftigelses Skyld, og at ingen Stand holdtes for ædlere i dette Land, end Bondestanden; hvorfor og enhver stræbsom Bonde og retskaffen Huusfader blev hilset af Kiøbstædfolk med de Æresnavne: Nærer og Beskytter. Heraf kom og den Skik, at Bønderne i Begyndelsen af Høsten eller i Palme-Maaneden, naar de kom til Staden med en stor Mængde Vogne, belæssede med Levnetsmidler, bleve modtagne uden for Porten af Stadens Øvrighed og under Klang af Basuner og Cymbler i Fryds Triumf indførte i Byen. Hvor studsede jeg ved denne Fortælling, især da jeg tænkte tilbage paa Bøndernes Skiebne hos os, der sukke under en forhaanet Trældom, og hvis Beskiæftigelser agtes ringe og foragtelige imod dem, som Overdaadighed og Vellyst har indført, for Exempel Kokkes, Postebageres, Conditoreres, Haarskiereres, Dandse-mesteres og utallige andre. Dette fortalte jeg vel nogen Tid efter min Vert; men under Paalæg af den ubrydeligste Taushed, af Frygt for at bibringe de underjordiske Folk alt for slette Tanker om de overjordiske. Han lovede mig, at aldrig noget Træe skulde faae det af hans Mund at vide, og førte mig op paa Auditorium, hvor der skulde holdes en Sørgetale. Jeg maa oprigtigen tilstaae, at jeg aldrig har hørt noget saa grundigt, sandhedsfuldt eller frit fra al Slags Hyklen, i slig Anledning, som denne Tale, der syntes mig et

Mønster, hvorefter alle Liigprækener burde indrettes. Taleren gav først en Afridsning af den Afdødes Dyder, opregnede siden hans Laster og Skrøbeligheder, og endte med en Paamindelse til Tilhørerne at tage sig i Agt for disse.

Da vi gik hjem fra Auditorium, mødte vi en Misdæder, som blev ført imellem tre Vægtene. Han havde nylig efter Overdommerens Kiendelse udstaaet Armstraffen (saa kalde de den omtalte Aareladen) og blev nu bragt til 48 Byens almindelige Hospital. Jeg spurgte, hvori hans Forbrydelse bestod, og man svarte mig, at han offentlig havde afhandlet Guds Væsen og Egenskaber, hvilket var aldeles forbuden i disse Lande, hvor slige utidige Afhandlinger bleve holdt for saa dumdristige, at man ikke troede de kunde fødes uden i forvirrede Hierner. Man har derfor den Skik her at sætte slige spidsfindige Disputatorer, efterat man først har aareladt dem, i Daarekisten eller Rasphuset, indtil de faae deres sunde Forstand igien. Jeg tænkte ved mig selv: Himmel og Jord! hvorledes vilde det gaae her med vore Theologer, som klamres hveranden Dag om Guddommens Egenskaber og Beskaffenheder, om Aandernes Natur og andre saadanne skiulte Hemmeligheder? Hvorledes vilde det gaae med vore metaphysiske Lærde, der, stolte af deres transcendentalske Fremgransk-ninger, troe, langt over andre Folks Begreb, at nærme sig Guddommens Alvidenhed? Sandelig, jeg frygter, at de her isteden for Recensent-Roes og Doctorhatte, hvormed man kroner dem hos os, vilde bane sig Veien til Hospitalet eller Rasphuset.

Disse, og mange andre ligesaa urimelige Ting, lagde jeg Mærke til i den Tid jeg opholdt mig ved Seminariet. Endelig kom den af Fyrsten bestemte Tid, da jeg, forsynet med Lærernes Vidnesbyrd, skulde sendes herfra til Hoffet. Jeg gjorde mig sikker Regning paa den meest glimrende Roes og de varmeste Anbefalinger, grundende dette Haab deels paa min egen Dygtighed, da jeg meget tidligere, end jeg ventede, havde lært det underjordiske Sprog, deels paa min Verts Venskab, og deels paa mine Dommeres udraabte Oprigtighed. Endeligen overbragte man mig mit Testimonium. Ved at aabne det zittrede jeg af Glæde, begierlig efter at læse mine egne Berømmelser, og deraf at giette mig til min Lykke. Men hvor opbragt og fortvivlet blev jeg, da jeg havde læst det. Det lød saaledes:

»I Følge Deres Durchlauchtigheds Befaling afsende vi hermed nærværende Dyr, som for nogen Tid siden er 49 nedbragt til os fra en anden Klode, og kalder sig Menneske. Vi have med omhyggelig Flid underviist samme i vor Realskole, og efter saa nøie som mueligt at have undersøgt dets Forstand og Opførsel, have vi befundet det meget letnemt og lærvilligt; men af en saa skiæv og jammerlig Skiønsomhed, at det formedelst sit alt for hastige Begreb, neppe kan regnes i Klasse med fornuftige Skabninger, end sige betroes til noget vigtigt Embede. Da det imidlertid er langt hurtigere paa Fødderne end nogen anden af dette Lands Indvaanere, kunde det være overmaade vel skikket til Hof-Løber. Skrevet i Torne-Maaneden paa vort Seminarium i Keba, af Deres Durchlauchtigheds ydmygste Tienere.«

Nehék. Joktan. Rapasi. Kilak.

Jeg gik grædende herover til min Vert, bønfuldt ham med Taarerne i Øinene, om at udvirke ved sin Anseelse et mildere Vidnesbyrd af Karatterne, og bad ham at vise dem mit Testimonium fra Kiøbenhavns Academie, hvori jeg blev fremstillet som en meget ypperlig og udmærket Student. Han indvendte mig, at dette Testimonium kunde være godt nok oppe hos os, hvor man maaskee saae meere paa Skyggen end Legemet, og mere paa Barken end Marven; men hos dem, hvor man saae paa Kiernen af Tingene, var det af ingen Værdie. Han raadte mig for Resten at bære min Skiebne med Taalmodighed, især da mit Skudsmaal hverken kunde forkastes eller forandres, eftersom det agtedes her for een af de største Forbrydelser at rose nogen for Dyder, som han ikke besad. For imidlertid at gyde nogen Balsam i mit Saar, og trøste mig saa godt som han kunde, sagde han mig omtrent følgende mærkelige Ord, hvis Sandheds heele Vægt mit Hierte føelte.

Tragt aldrig efter det, den blinde Pøbel troer
At skabe Fryd hos den, som Dumhed kalder stor,
Hvis Glimmer Dumhed blot kan ønske og misunde!
Ak ofte Viisdom een saae hvirvled' op
50 Til Magtens høie Bølges svimle Top,
For, Skibet liig i Storm, at gaae til Grunde.
Tidt sank, beladt med Titler og med Guld,
Den, som gleed ellers sikker giennem Livet;
At bære dette Jordens tunge Muld
Blev meget faa blandt Dødelige givet.
De stræbe, jage, svede hist og her,
For Skat til Skat, og Rang til Rang at klynge;
Omsider kneiser den optaarnte Dyngé,
Lig Pyramiden omvendt, Skyen nær,
For i det næste Nu at styrte brat omkuld,
Og knuse Dyngeren i sit tilbedte Muld.

Han lagde til, at man med middelmaadig Lykke i en lavere Stand ikke havde sligt et Fald at frygte. Mit

Testimonium fra Karatterne paastod han at være som det burde, og at disse grandseende og retskafne Dommere, der aldrig lode sig bestikke ved Gaver, eller skrække ved Trudsler til at vige mindste Fodbred fra Sandheden, ikke heller heri kunde mistænkes for Partiskhed. Han sagde mig endog omsider reent ud, at han selv for længe siden havde lagt Mærke til min svage Dømmekraft, og at han strax af mit hurtige Begreb og frugtbare Hukommelse havde sluttet sig til, at jeg ikke var oplagt til at gjøre store Spring; men tvertimod ved min elendige Skiønsomhed aldeles udygtig til ethvert betydeligt Embede. Han lagde til, at han havde gjort den Opdagelse, ved at høre mine Fortællinger om Europæerne, at mit Fødeland maatte være

Et meget usundt Land, som skiult i Taage laae,
Og hvor i Taagen man kun lutter Narre saae.

Han forsikkrede mig i øvrigt paa den høfligste Maade om sit Venskab, og raadte mig uden Ophold at gjøre mig færdig til Reisen.

Jeg fulgte denne meget fornuftige Mands Raad, saa meget meere, da Nødvendigheden udkrævede det, og det syntes mig en Dumdristighed at sætte sig imod Fyrstens Befaling. Jeg begav mig altsaa paa Reisen, i Selskab med endeel Smaatræer, som tilligemed mig vare gjort færdige fra Seminariet, og i samme Hensigt, som jeg, bleve sendte til Hovedstaden. Vores Veileder var en gammel Karatti, eller Opsynsmand, der reed paa en Stud, fordi han af Alderdom ikke længer kunde gaae. At age er overalt her noget ganske usædvanligt; det er kun udlevede Oldinger og Syge, som nyde denne Beqvemmelighed, endskiønt Indbyggerne her vare langt meer at undskylde, om de lode sig kiøre, end vi, da de flyttede sig med saa megen Vanskelighed og Langsomhed.

Det falder mig herved ind, med hvilken Latter de underjordiske Folk hørte paa den Beskrivelse jeg engang gjorde dem over vore Kiøretøier, vore Forspand, Kurvevogne og disse store Æsker, hvori vi pakkes ind, som Byldter, for at føres rundt om i Byen, især da jeg fortalte dem, at hos os den eene Naboe ikke kunde besøge den anden uden at indsluttes i en saadan Æske eller Karre, og saaledes af to modige stridbare Dyr slæbes igiennem Gader og Stræder.

Formedelst disse fornuftige Træers langsomme Gang maatte vi tilbringe tre Dage paa Veien inden vi kom til Hovedstaden, uagtet den ligger neppe fire Miil fra Keba. Havde jeg gaaet allene, havde jeg magelig kunnet gjort denne Reise paa een Dag.

Saa meget som det fornøiede mig at være uden Sammenligning raskere til Fods end de Underjordiske, saa meget græmmede det mig paa den anden Side, at denne Legems Fuldkommenhed skulde skaffe mig et saa ringe og foragteligt Embede. »Jeg vilde ønske,« sagde jeg, »at jeg var ligesaa plump til Beens, som dette Lands Indvaanere, for ved denne Feil at undgaae den slaviske og nedrige Be-tiening man har bestemt mig.« »Siig ikke det,« sagde vor Veileder, der hørte mig; »dersom Naturen ikke ved dette legemlige Fortrin paa en Maade havde erstattet din Siels Mangler, havde vi alle maattet ansee dig som en aldeles unyttig Byrde for Jorden; thi formedelst dit utidig hurtige 52 Begreb, seer du allene Skallen af en Ting, uden at opdage Kiernen, og da du har kun to Grene, staaer du dybt under alle Underjordiske i Beqvemhed til Haandarbeide, af hvad Slags det og kunde være.« Da jeg hørte dette, takkede jeg Gud for mine lange Been, eftersom jeg uden dem neppe var bleven regnet iblandt fornuftige Skabninger.

Paa hele Veien lagde jeg med Forundring Mærke til, at ingen af Indbyggerne, da vi gik forbi, blev staaende, for at see paa os, end sige forlod sit Arbeide for at betragte et Syn, som man alligevel ikke saae hver Dag, saa gandske henvendte vare de til deres Forretninger. Men saasart Dagen var til Ende, og enhver havde forrettet sit, forlystede de sig med alle Slags Lege, med Øvrighedens Tilladelse, der holdt for, at slig uskyldig Spøg styrkede baade Siel og Legeme, ligesaavel som Mad og Drikke. Af denne og andre Aarsager var Reisen mig overmaade behagelig. Landet havde overalt det meest fortryllende Udseende. Man forestille sig et Amphitheater saa skiønt, som Naturen eene kan danne det. I de Egne, hvor Naturen selv havde været mindre gavmild, var alting erstattet ved Indbyggernes Konst og Flid. Øvrigheden udsatte til den Ende opmuntrende Belønninger for dem, som opdyrkede, forbedrede og prydede deres landlige Eiendomme, og den, som forsømte sin Jord, blev dømt fra sin Borgerret. Vi kom igiennem adskillige smukke Landsbyer, der, eftersom de ikke laae meget langt fra hinanden, syntes at udgiøre een eeneste stor Bye. Overalt saae man lige Nethed og Orden. Ikke destomindre bleve vi paa Veien temmelig ofte antastede af endeel vilde Abekatter, der løb hist og her omkring, og i Særdeleshed sprang altid til og nappede mig, som de for Skabningens Skyld tog for en af deres Kammerater. Jeg kunde ikke undertrykke min Fortrydelse og Vrede herover, især da jeg saae, at denne Spøg gav Træerne Stof til Latter paa min Bekostning; thi jeg blev ført til Hoffet, efter Fyrstens Befaling, i samme Dragt, som jeg havde paa, da jeg kom ned paa Planeten, og med 53 Baadshagen i den høire Haand, at han kunde see hvordan Folk vare klædte paa vor Klode, og i hvilken Prydelse jeg var dumpet herved. Jeg ansaae det for en Lykke, at jeg havde faaet denne Baadshage med; thi den syntes at komme mig ret vel tilpas, for at bortjage de næsvise Abekatter, der i Skokketal stimlede til mig; men det hialp ikke meget, thi jo fleere jeg drev paa Flugten med den, jo fleere kom der igien, saa at jeg paa den hele Vei hvert Minut maatte holde mig færdig til Feldtslag.

FIERDE KAPITEL

Det fyrstelige Hof i Potu.

Endelig kom vi til Residentsstaden *Potu*. Det er en særdeles prægtig og anseelig Bye. Huusene der ere høiere, og Gaderne bredere og beqvemmere end i Keba. Det første Torv, vi kom til, var fuldt af en stor Mængde Handlende, og rundt omkring omgivet af Kunstneres og Haandværkeres Boder. Jeg studsede ved at see en Misdæder med en Strikke om Halsen, staaende midt paa Pladsen, omringet af en stor Mængde meget alvorlige Træer, der saae ud som en Kreds af Raadsherrer. Da jeg spurgte, hvad dette betydede, og hvad denne Synder havde gjort, for at blive hængt, tvertimod Skik og Brug, siden ingen Forbrydelse i disse Lande straffes med Livet, svarte man mig, at det var en Projektmager der havde raadet til at afskaffe en vis gammel Sædvane. De omkringstaaende vare Raadsherrer og andre Lovkyndige, der, som sædvanligen, skulde undersøge det nye Paafund; og dersom dette befandtes vel udtænkt og nyttigt for Staten, skulde Synderen ikke allene frikiendes, men belønnes; opdagede man derimod, at det var Landet skadeligt, eller at Projektmageren havde havt egen Fordeel til Hensigt med denne Forandring, skulde han strax, som en Statsforstyrer, opklynges. Denne Fremgangsmaade har den Virkning, at meget faa vove nye Forslag, og at man er særdeles varlig med at raade til en og anden Lovs Afskaffelse, med mindre Statens Fordeel derved er saa tydelig, at man ikke kan tvivle om et lykkeligt Udfald. De Underjordiske holde overalt særdeles meget over gamle Love, og Forfædrenes Indretninger ere dem i 55 Almindelighed meget hellige, eftersom de troe at Staten, ved de evige Forandringer efter hver andens Indfald, nødvendig maa svækkes. Hille mænd! tænkte jeg ved mig selv, hvorledes vilde det gaae her med vor Klodes Projektmagere, der under Skin af det Almindeliges Tarv og Landets Beste, hver anden Dag pønse paa nye Forordninger til deres egen Fordeel?

Vi bleve omsider indførte i et meget stort Huus, hvor man modtager alle dem, som sendes til Hovedstaden fra samtlige Seminarier i Riget. Herfra bleve vi atter udførte, for at stilles for Fyrsten. Vor Anfører, eller Karatti, bød os imidlertid at vente her, medens han gik bort og meldte os; men neppe var han borte, før en usædvanlig høi Lyd, som Lyden af et Seiersskrig, døvede vore Ører, og et Øieblik derpaa gienlød Allarmen af Trommer og Basuner i hele Bygningen. Vi bleve bestyrtsede ved denne Larm, løb ud, og saae et Træ fremtrine, med en Blomsterkrands om Hovedet, fulgt af et prægtigt Følge; og opdagede snart, at det netop var den samme Borger, som vi nylig havde seet paa Torvet med Strikke om Halsen.

Den Forordning, han med Livsfare havde foreslået, var bleven bifaldet og antaget, og derfor førte man ham nu i Triumf gennem Byen. Men paa hvad Grund han havde raadet til at afskaffe den gamle Lov, kom jeg ikke efter, og kunde jeg paa ingen Maade siden faae at vide, formedelst dette Folks Taushed, der gjør, at de allermindste Ting, der forhandles i Raadet og angaae Statens Bestyrelse, bestandigen blive Hemmeligheder for Almuen. Det gaaer hermed ganske anderledes til hos os, som man veed, hvor Statsplaner og Raadsslutninger Dagen efter fortælles, gennemgaaes og bedømmes i alle Kroer og Kaffehuse. Efter en Times Forløb kom vor Karatti tilbage, og gav os alle Befaling at følge sig, som vi strax adlød. Paa Veien kom os hist og her endeel Smaatræer imøde, med smaa trykte Historier om alle Slags mærkværdige Ting, som de holdt tilfals. Iblandt dette Krimskrams fik jeg

56

57

hændelseviis Øie paa en lille Piece, der havde følgende Titel: *Sandfærdig Beretning om et ganske nyt og usædvanligt Luftsyn eller flyvende Drage, som i Fior lod sig see paa Himmelen*. Jeg saae mig her stukket i Kobber, saadan som jeg væltedes om Planeten, med Baadshagen i Haanden, og slæbende Rebet efter mig. Med megen Umage holdt jeg mig fra at lee høit ved denne Leilighed, og sagde hemmelig ved mig selv

Forunderlige Syn! uhørte Rejsfærd!
En bedre Gravstik var din Herlighed dog værdi

Jeg købte imidlertid Bogen for tre Kilak, der omtrent er det samme som fire Skilling i vore Penge, undertvang min Latter og gik ganske taus op til Slottet. Det udmærkede sig meere ved Kunst og Nethed, end ved overdaadig Pragt og Glimmer. Jeg saae meget faa Hofbetientere eller Opvartere; thi Fyrsten elsker Tarvelighed, og er en afsagt Fiende af alt overflødigt. Man har langt fra heller ikke her saa mange Tienere nødig, som ved vore Hoffer; thi saa mange Grene, saa mange Arme har ethvert Træe, og altsaa kan alt Haandarbeide, Opvarthning og Huusgierning forrettes her i tredie eller fjerde Delen af den Tid, det medtager hos os.

Det var Middag, da vi kom op paa Slottet. Da Hans Fyrstelige Durchlauchtighed ønskede at tale med mig afsides fra de andre før han gik til Taffels, blev jeg eene ført ind i Spisesalen. Denne Fyrste foreener Venlighed med Alvorlighed i en beundringsværdig Grad. Hans Munterhed og Mildhed er ham saa naturlig, at ingen Bekymring kan formørke hans blide Udseende. Saasnart jeg saae ham, faldt jeg paa Knæe, hvorover

alle omkringstaaende meget syntes at forundre sig. Han spurgte mig selv, hvi jeg gjorde dette? og da jeg sagde ham Aarsagen, bød han mig staae op igien, sigende, at slig en Dyrkelse tilkom allene Guddommen, og at Lydighed, Arbeide og Flittighed vare de eneste Veie til hans Yndest. Da jeg havde reist mig, gjorde han mig adskillige Spørgsmaal, 58 hvordan jeg var kommet ned, hvad der var Aarsag til min Reise, hvad jeg heed, og hvor jeg var fød. Jeg svarte ham:

Mit Navn er Klim, en meget større Klode,
Her oven over, er mit Fødested; Jeg hid ei gik, ei seiled', eller roede,
Men dumped' hovedkulds giennem Luften ned.

Han spurgte mig videre, hvad der var mødt mig paa min Reise, og ønskede at vide noget om vor Klodes Sæder og Skikke. Jeg udbredte mig herpaa med megen Varme over Menneskenes Vid og Dyder, fine Sæder, Levemaade og andre Ting, hvoraf det menneskelige Kiøn især pleier at bryste sig. Men han blev ganske kold ved denne Fortælling, og gabede ved adskillige Ting, som efter min Formening allermeest burde have opvakt hans Beundring. Ak! tænkte jeg, hvor forskiællig er dog ikke de Døde-likes Smag! hvad der meest fortryller os, opvækker disses Ekkel. Det der af alting meest syntes at skurre i hans fyrstelige Ører, var hvad jeg sagde ham om vores Maade at føre Sager paa for Retten, om vore Sagføreres Veltalenhed, og vore Dommeres Hurtighed i at afsige Domme. Jeg forsøgte at sætte ham dette i bedre Lys; men han afbrød mig, og gik til noget andet, spørgende mig tilsidst om vores Religion og Kirkeforfatning. Jeg sagde ham kortelig alle vore Troes Artikler. Medens jeg læste disse for ham, forsvandt lidt efter lidt Rynkerne paa hans Næse; han tilstod, at han villigen kunde underskrive enhver af dem; og undrede allene paa, at Folk uden Skiønsomhed kunde have saa sunde og rigtige Begreber om Gud og hans Dyrkelse. Men da han strax derpaa hørte, at de Christne vare deelte i utallige Secter, og formedelst denne Forskiellighed i Troen ikke sielden forfulgte og myrdede hinanden, sagde han: »Hos os har man og forskiællige ulige Meeninger om de Ting der henhøre til Gudsdyrkelsen; men den eene forfølger derfor ikke den anden. Thi enhver Forfølgelse for Tanker og Meeninger, eller Vildfarelser der have deres Grund allene i Begrebene 59 Forskiellighed, har ikke sin Oprindelse af andet end Stolthed, da den eene bilder sig daarligen ind at see dybere i Tingen end den anden; en Stolthed, der neppe kan være behagelig for Gud, som elsker Beskedenhed og Ydmyghed. Vi straffe her ingen, der i sin Godtroenhed farer vild fra den almindelige Meening i speculativiske Ting, naar han ikke i det practiske afviger fra den offentlige Gudsdyrkelse, og heri følger jeg mine Forgiængeres Exempel, der holdt det for gruesomt at paalægge fornuftige Skabningers Tænkekraft Lænker, og herske over Samvittigheder. Jeg iagttager omhyggelig den samme Regel i Ting, der angaae Regjeringen; det er mig lige meget, om mine Undersaatter have ulige Meeninger om min Skikkelse og Udseende, om min Levemaade, Huusholdning og andre slige Ting, naar de kun erkiende mig som deres retmæssige Bestyrer, hvis Anordninger de skylde Lydighed. I dette Tilfælde holder jeg dem alle for gode Borgere.«

»Durchlauchtigste Fyrstel« svarte jeg, »dette kaldes hos os Syncretismus, og bliver i Besynderlighed af vore Lærde vældigen bestridt - « Jeg fik ikke Tid til at sige meere; thi han blev lidt stødt, gik pludselig bort, og be-falte mig at bie til Taffelet var forbi.

Ved Bordet sadde Fyrsten, Fyrstinden og Prindsen, deres Søn, med *Kadok* eller Storkanzleren. Denne *Kadok* havde ved sine fine Sæder og endnu finere Forstand tilvundet sig et særdeles berømmeligt Navn i Potu. I heele tyve Aar havde han i Raadet aldrig af sagt nogen Dom, som ikke af alle de andre jo var bleven bifaldet. Han havde aldrig gjort i de offentlige Sager nogen Anordning, som ikke var bleven ubrydelig, og hans Udsagn vare bestandige Regler. Men hans Begreb var og saa langsomt, at han behøvede fiorten Dage til et Udkast af den allermindste Forordning. Ifald han altsaa var kommet ned paa vor Klode, hvor al Tøven faaer Navn af Uduelighed og Ladhed, vilde man have dømt ham aldeles ubrugbar til alle nogenlunde vigtige Forretninger. Men da han, naar han først havde fattet en Ting, indsaae den til Grunde, og 60 aldrig afgjorde noget, førend efter den strængeste Undersøgelse, kunde man sige, at han gjorde meer end ti andre saakaldte store Genier, der øieblikligen i største Hast gjøre deres Forretninger færdige, og hvis Arbeider derfor, som oftest, maae rettes, forandres og files saa længe, at man tilsidst, naar deres Embedstid er udløbet, finder, at der rigtig nok er intet, som de jo har forsøgt; men heller intet, som de har fuldbragt. Ved denne Leilighed erindrer jeg mig iblandt de skiønne Sindsprog ved Hoffet i Potu, som meget mærkeligt, at de lignede disse Folk, der alt for hurtigen give sig af med, og afgjøre hvad det skal være, ved ørkesløse Spadseergængere, der snart gaae frem og snart tilbage paa den samme Vej, uden at komme videre.

Saasnart Deres Durchlauchtigheder havde sat sig til Taffels, kom en ottegrenet Jomfrue ind med ligesaa mange Tallerkener og Fade, saa at hele Bordet i et Øieblik var dækket. Strax derpaa kom et andet Træe med otte Flasker, fyldte med alle Slags Most og andre Safter. Dette Træe havde ni Grene, og blev derfor anset som den fortreffeligste Opvarter man kunde ønske sig. Paa denne Maade forrettede to Opvartere mageligen det, som en heel Flok Tienere neppe kan blive færdig med ved vore Hoffer. Man tog Retterne bort igjen med samme Behændighed, hvormed de bleve bragte paa Bordet. Maaltidet var tarveligt, men tillige net. Af de foresatte Retter spiste Fyrsten kun een eneste, der meest var efter hans Smag - tvertimod den Skik, som er brugelig blandt de Rige hos os, der ikke holde et Maaltid for at være noget, hvis der ikke kommer den eene prægtigere og lækkrere Ret paa Bordet efter den anden. Mens de spiste underholdt de sig med adskillige Samtaler om Dyder, Laster og politiske Ting, saa at Legemets Nydelse krydredes med Sielens. Man bragte ogsaa mig paa Bane; men for mit hurtige Begrebs Skyld troede man, der ikke kunde gøres noget synderligt

af mig.

Da man var mødt, og Bordet taget bort, befalte Fyrsten mig at forevise mit Testimonium. Da han havde 61 giennemlæst det, saae han paa mine Been. »Karatterne have dømt fuldkommen ret!« sagde han - og befalede, at deres Raad skulde følges. Ved disse Ord blev jeg som truffen af Lynild, og udbrød i en Strøm af Taarer. Jeg bad, at man vilde giennemsee min Stilebog, og haabede, naar man nøiere undersøgte mine Dyder og Sielekræfter, at faae en langt mildere Dom. Den milde og yderst billige Fyrste blev slet ikke vred over dette uartige og usædvanlige Forlangende; men befalede den nærværende Karatti at overhøre mig paa nye med meere Nøiagtighed. Medens dette varede, gik Fyrsten bort for at giennemlæse de andres Testimonier. Min Karatti gav mig nye Spørgsmaal, og forelagde mig nye Opgaver; jeg besvarede dem, til hans store Forundring, med min sædvanlige Hurtighed. »Du fatter,« sagde han, »en Ting meget snart, men du indseer ikke Tingens Grund; og dine Svar bevise meget meer, at du har hurtig fattet end rigtig indseet Opgaven.« Da Overhøringen var til Ende, gik han ind til Fyrsten, og kom tilbage med følgende Dom: at da jeg havde handlet slet og uforsigtig i at kalde Karattis engang fældede Dom i Tvivl, havde jeg derved, i Følge den Straf, som paalægges dumdristige Bagvaskere i Lovens fjerde større Afsætnings tredie mindre (ved større og mindre Afsætninger, eller *Skibal* og *Kibal*, forstaaes Bøger og Kapitler), fortient at aarelades efter gammel Skik og Brug, paa begge mine Grene eller Arme, og hensættes i Byens offentlige Fængsel. Lovens Ord i fjerde Bogs tredie Kapitel, om Bagvaskelser, vare disse: Spik, antri, Flak, skak, mak, Tabu mihalat Silak. Men endskiønt Meeningen af disse Ord var tydelig som den klare Dag, og Lovens Hellighed ingen Undtagelse taalte, havde Hans Durchlaughtighed af besynderlig Naade besluttet at tilgive mig denne store Forbrydelse, deels i Hensigt til min Mangel paa Dømmekraft, og deels i Hensigt til min Uvidenhed i Loven, da man uden at fornærme den, paa en Maade kunde eftergive en nys ankommen Udlænding den for andre uundgaelige Straf. Endelig for at give mig et desto større Beviis paa sin Yndest og Velvillighed, 62 havde det behaget Hans Durchlaughtighed at give mig en Plads iblandt sine ordentlige Hof-Løbere, med hvilken Gunst jeg maatte for denne Gang være fornøiet.

Da denne Dom var mig forkyndet, lod man hente en *Kiva* eller *Secretaire*, der skulde indføre mig tilligemed de øvrige nys ankomne i Forfremmelses Protocollen. Denne *Secretaire* var en Mand af ypperlig udvortes Anseelse; thi han havde ikke mindre end elleve Grene, og kunde derfor paa eengang skrive elleve Breve med samme Lethed, hvormed vi skrive et eeneste. Hans Dømmekraft derimod var kun maadelig, hvorfor han heller ikke kunde stige høiere; men maatte blive gammel i det samme Embede, som han allerede i tredive Aar havde forrettet. Det var denne Mand, som jeg siden efter havde meest at gjøre med, og som jeg oftest maatte gjøre min Opvartning, da han reenskrev de Forordninger og Breve, jeg som Løber maatte bringe omkring i Landet. Jeg faldt tidt i Forundring over at see med hvilken Færdighed han forrettede sin Gierning, da han ikke sielden skrev elleve Exemplarer paa eengang, og paa eengang satte ligesaa mange Segl paa. Af denne Aarsag holdes det og i Familier for en af de lykkeligste Tildragelser, naar et Barn fødes med mange Grene. Barselkonerne sende derfor altid, efter en lykkelig Nedkomst, Efterretning omkring til deres Naboeer og Bekiendte, om hvor mange Grene Barnet er kommet til Lyset med. Rygtet gik, at denne *Secretairs* Fader havde havt tolv Grene, og at hele denne Familie havde udmærket sig ved usædvanlig mange Grene. Saasnart jeg havde faaet min Bestalling, og var bleven ansat imellem de ordentlige Hofløbere, gik jeg i Seng; men endskiønt mine Lemmer vare meget trætte, gjorde jeg mig dog forgieves Umage, for at faae Søvn i mine Øine, den meste Tid af Natten.

Den nedrige Betiening, jeg var fordømt til, svævede mig bestandig for Øine; det syntes mig yderst uanstændigt og skammeligt for en Ministerii Candidatus og Baccalaureus i den store Verden at fornedres til en ussel Løber i den lille. Jeg tilbragte den største Deel af Natten i disse 63 bedrøvelige Betragtninger, og læste, og atter læste i min Fortvivlelse mit Testimonium fra Kiøbenhavns Academie, som jeg havde hos mig, thi, som jeg før har anmærket, Dag og Nat ere her næsten lige lyse. Udmattet af disse Tanker og Bekymringer faldt jeg endelig i en dyb Søvn. I Søvnne havde jeg adskillige Drømme. Det forekom mig, at jeg var kommen hjem, og fortalte løst og fast, om hvad der var hændet mig under Jorden; snart syntes det mig, at jeg seilede i Luften, og sloges med den glubske Rovfugl, der gav mig saa meget at bestille, at Stridens Heftighed forjog Søvn. Men hvor forskrækket blev jeg, da jeg vaagnede, og fik Øie paa en usædvanlig stor Abe ved Siden af mig. Den havde listet sig ind af Kammerdøren, som ikke omhyggelig nok var tillukt, og var krøbet op i Sengen. Dette uventede Særsyn indjog mig slig en Angest, at jeg med stærke Skrig, hvoraf hele Kammeret gienlød, raabte om Hielp. Nogle Smaatræer, som laae i andre Kamre i Nærværelsen af mit, vaagnede ved denne Allarm, kom ind, hialp mig i Kampen mod den afskyelige Abe, og fik den endelig jaget paa Døren. Jeg hørte siden, at Fyrsten havde leet umaneerlig af denne Tildragelse. Men for ikke oftere at sættes blot for denne Ubehagelighed, befalede han, at jeg strax skulde klædes paa underjordisk, og prydes med Grene. De europæiske Klæder, som jeg var kommet ned i, bleve mig altsaa fratagne, og for deres Usædvanligheds Skyld ophængte paa Kunstkammeret, med denne Overskrift:

Den overjordiske Skabnings Dragt.

Hillemenl tænkte jeg ved denne Leilighed, hvad om Mester Jens Andersen, Skræderen i Bergen, der har syet disse Klæder, fik at vide, at hans Arbejder bleve forvarte imellem andre Sielenheder i det underjordiske Kunstkammer? Han vilde sikkerligen bryste sig som en kalkunsk Hane, og slaae Spar-To baade til Borgemester og Byefoged.

Efter denne Hændelse fik jeg ikke Søvn i mine Øine hele 64 Natten, indtil Solen stod op. Jeg stod op med den, og modtog min Løber-Bestalling.

Man gav mig strax utallige Ærender; jeg maatte løbe omkring til store og smaa Steder, med Forordninger og aabne Breve; og kort sagt, jeg var et reent *Perpetuum Mobile*. Ved disse Omflakninger studeerte jeg omhyggeligere denne Nations Character, og opdagede hos de fleste Indbyggere en beundringsværdig Artighed og Levemaade, foreenet med ligesaa megen Klogskab. Indvaanerne i Staden Maholki, som alle ere Torne, syntes mig allene at være mindre forfinede i Sæder og Videnskaber.

Enhver Provinds har sine særegne Træer eller Indbyggere, som man især bemærker paa Landet i Bondestanden, hvor alle ere indfødte; thi i de store Byer, og især i Hovedstaden, er en Sammenblanding af alle Slags Træer. Den Formodning, jeg havde gjort mig om disse Potuaneres Klogskab, bestyrkedes meer og meer, jo nøiere jeg lærte at kiende deres gode Egenskaber. De Love og Skikke, som meest havde stødt mig, fik efterhaanden, som jeg indsaae deres Billighed og Retfærdighed, mit fuldkomneste Bifald, og min ugrundede Foragt forvandlede til grundet Beundring. Det vilde være mig en let Sag een for een at opregne de Ting og Sædvaner, som jeg ved løselig Skuen havde holdt for daarlige; men ved nøiere Betragtning fandt grundige og viise. Af tusinde vil jeg blot anføre eet eeneste Exempel, der særdeles levende skildrer dette Folks Character. En vis lærd Philolog ansøgte om Rectoratet i en af Fyrstendømmets offentlige Skoler. Hans Ansøgning var belagt med en anbefaling fra Borgerne i Byen Nahami, der bevidnede, at Candidaten i samfulde fire Aar havde levet fredeligen med en løsagtig og utroe Kone, og i al den Tid baaret sine Horn med Taalmodighed. Vidnesbyrdet lød omtrent saaledes:

»Saasom nærværende hæderlige og vellærde Mand, *Joktan* Hu, har af os været et Vidnesbyrd om sit Levnet og Opførsel begierende, bevidne vi underskrevne Borgere og Boesiddere i den Afdeling af Byen, som kaldes Posko, 65 at samme Mand har i fire samfulde Aar levet i fredelig Stilhed med en utroe Kone, baaret sine Horn med Taalmodighed, og viist saa megen Sagtmodighed i at taale dette Onde, at vi holde ham fuldkommen værdig til det ledige Rectorat, dersom i øvrigt hans Lærdom svarer til hans Opførsel. *Nahami*, den tiende i Palme-Maaneden, Aar Tretusinde efter den store Oversvømmelse«.

Til dette Vidnesbyrd var føiet et Testimonium fra Seminariets Karatter, om hans Lærdom og Videnskaber, som syntes mig af større Betydenhed; thi hvad Fortieneste en hornet Skolelærer har for andre Lærere, begriber jeg ikke. Meeningen af hint urimelige Vidnesbyrd var denne: Iblandt de Egenskaber, som en Lærer nødvendig maae besidde, er Sagtmodighed een af de vigtigste; thi med mindre han er udrustet med Jern-Taalmodighed, vil han, trods hele sin Forraad af Kundskaber, være meget uskikket til Skolelærer-Embedet, der maa forrettes uden Barskhed og Hidsighed, for ikke ved utidig Skielden og Pryglen at gjøre de Unge haardnakkede. Da nu ingen umiskiende-ligere Prøve paa Sagtmodighed kan gives, end den Standhaftighed, hvormed Candidaten havde baaret et saa betydeligt Huuskors, havde hans Naboer ikke taget i Betænkning at anbefale ham paa denne Grund, for derved at sætte i Lys, hvad man kunde vente sig af en Skolelærer, der saa særdeles udmærkede sig heri blandt de andre.

Man fortalte, at Fyrsten nær var død af Latter over denne besynderlige anbefaling; men at han alligevel da han ved Overlæg fandt den mindre urimelig, end den lod til i Førstningen, overdrog det ledige Rectorat til Ansøgeren. Han opfyldte efter alles Tilstaaelse dette Embeds Pligter med saa meget Held, og vidste, med Sagtmodighed og Mildhed saaledes at vinde de Unge, at de meget meer ansaae ham som en Fader, end som en Tugtemester. De viiste saa megen Flid i deres Studeringer under denne fromme venlige Lærers Anviisning, at der, den Dag i Dag er, gives faa Skoler i dette Fyrstendom, hvorfra saa udmærkede, lærde og dydige Træer hvert Aar dimitteres.

66

Da jeg i de fire Aar, jeg var Løber, fik Leilighed til nøie at studere Landets Beskaffenhed og Indbyggernes Natur og Levemaade, formoder jeg, at det ikke vil være Læseren ubehageligt at finde her noget samlet heelt om deres Politie, Gudstieneste, Love og Videnskaber, hvormed jeg tilforn blot har givet nogle Vink hist og her.

67

FEMTE KAPITEL

Om Landet *Potus* Beskaffenhed og Folkets Tænkemaade.

Fyrstendømmet *Potu* indsluttes inden meget snevre Grændser, og indtager ikkun en liden Plads paa denne Klode. Hele Kloden Nazar er neppe to hundrede tydske Mile i Omkreds. Man kan magelig

giennemvandre den uden Veiviser eller Tolk; thi der tales eet Sprog overalt, endskiønt Indbyggerne i Potu afvige fra dem i de øvrige Stater og Provindser i Videnskaber og Sæder. Og ligesom Europæerne paa vor Klode have Fortrin for andre Folkeslag, saaledes ere Potuanerne her meer end noget andet Folk berømte for Dyd og Forstand. Veiene ere afdeelte ved Steenstøtter, som betegne Milene; paa disse ere ud-staaende Hænder eller andre Tegn anbragte, som vise Veien til enhver Kiøbstæd eller Landsbye; thi heele Fyrstendømmet er fuldt af Landsbyer og prægtige Kiøbstæder. Men det er merkværdigt og ganske forunderligt, at Indbyggerne paa denne Klode tale eet Sprog, endskiønt hvert enkelt Folkeslag er overmaade forskielligt i Kaar, Skikke, Videnskaber og Naturgaver. Heri er denne Klode et levende Billede paa Naturens Foranderlighed, som ikke kan andet end røre og henrykke den reisende Tilskuer.

Jorden afdeles ved store og smaa Vande. I disse seiler man i Skibe ved Hielp af Aarer, som drives, saa at sige, ved en magisk Kraft; thi de bringes ikke frem, som vore, ved Menneskehænder, men ved konstige Maskiner, som bevæge sig selv. Indretningen og Konsten i disse Maskiner kan jeg ikke forklare, da jeg ei er meget dreven i Mathematiken. Desuden ere disse Træer saa skarpsindige

68

69

i alle deres Opfindelser, at ingen, som ikke har Argus's Øine og en næsten guddommelig Forstand kan opdage deres Konst.

Denne Klode har, ligesom vor Jord, en tredobbelt Bevægelse, saa at Tiderne her, ligesom hos os, afdeles i Nat og Dag, Sommer og Høst, Vinter og Foraar, og de Steder, som ligge nærmest Polerne, ere koldere end de øvrige. Men hvad Lyset angaaer, er der for omtalte Aarsags Skyld liden Forskiel paa Nat og Dag. Ja man kan sige, at Natten er behageligere end Dagen; thi intet kan tænkes meere glimrende, end det Lys fra Solen, som kastes tilbage fra den tætte Halvsphære, der ligner en umaadelig stor hele Himmelhvælvingen dækkende Maane. Indbyggerne bestaae af adskillige Slags Træer, som Eege, Linde, Poppel og Palmetræer, Torne og deslige, hvoraf de sexten Maaneder, som det underjordiske Aar indeles i, have deres Navne. Thi hver sextende Maaned kommer Nazar tilbage til sin Plads, dog ikke paa nogen bestemt Dag, for den ulige Bevægelses Skyld; thi ligesom Maanen hos os, bryder denne Planet med sin mange Slags Bevægelse deres Hoveder, som beboe Firmamentet. Tidsregningerne ere forskiellige, og fastsættes fra de merkværdigste Tildragelser, fornemmelig fra en stor Comet, som, efter deres Meening, har for tre tusinde Aar siden foraarsaget en almindelig Vandflod, hvori alle Træernes Slægter druknede tilligemed de øvrige Dyr, nogle faa undtagne, som reddede sig paa Høiene og Biergtoppene fra den almindelige Oversvømmelse, og fra disse nedstamme de nærværende Indbyggere.

Jorden er meget frugtbar paa Korn, Urter og andre Vexter, og har næsten de samme Frugter, som vort Europa; dog gives her ingen Havre, som heller ikke er nødvendig, da denne Klode ikke har Heste. Havet og Søerne give herlige Fiske, og langs med Strandbredden ligge de smukkeste Lystgaard, snart i sammenhængende Rækker, snart adspredte hist og her. Indbyggernes Drik tillaves af visse Urter, som grønnes paa alle Aarets Tider. De, som sælge 70 denne Drik, kaldes i Almindelighed *Minhalpi*, det er Urtebyggere, som indskrænkes til et vist Antal i hver Bye, og allene have Tilladelse til at kaage disse Urter. De, som have faaet dette Privilegium, maae ikke have noget andet Embede, Næringsvei eller Haandværk. Især er det forbudet dem, som ere i offentlige Betiener og faae Løn, at bruge denne Næringsvei; thi for den Anseelses Skyld, hvori de staae i Byen, kunde de tiltrække sig alle Kiøberne, og formedelst de Fordeele, de da nyde i Staten, kunde de sælge deres Vare for ringere Friis. Dette see vi tidt i vor Verden, hvor Embedsmænd og de, som staae i offentlig Sold, berige sig i en Hast ved disse Midler, til andre Haandværksfolks og Kiøbmænds Skade.

Der er en nyttig Lov om Børneavl, som meget beforder Folkemængden. Denne forøger eller formindsker Frihederne og Fordeele i Staten efter Børnenes Antal. Saaledes fritages den, som er Fader til sex Børn, fra alle ordentlige og overordentlige Skatte. Derfor er Børne-Avl og talrig Afkom ikke mindre nyttig i denne Verden, end den er besværlig og skadelig paa vor Klode, hvor man pleier at lægge Kopskat paa Børnene.

Hos dem har ingen to Embeder paa engang; thi de troe, at endog det mindste Embede fordrer sin Mand. Derfor forvaltes Embederne - med vor Verdens Indbyggers Tilladelse maa jeg sige det - bedre her, end hos os. Man holder saa nøie over denne Lov, at en Læge ikke befatter sig med heele Medicinen paa engang, men lader sig nøie med at studere en eeneste Sygdoms Natur, og en Musikus ikke lægger sig efter at spille paa meere end eet Instrument. Ganske anderledes er det i vor Verden, hvor disse forskiellige Embeder fornærme Menneskeligheden, gjøre Folk knarurne og forsømmelige i deres Forretninger, og hvor man ikke er stærk i nogen Ting, fordi man vil være stærk i alt. Naar Lægen paa engang vil helbrede Menneskenes Sygdomme og Statens Bræk, bliver han en Fuskler i begge Deele; og naar en Musikus baade vil være Virtuos og Raadmand, kan man ikke vente andet af ham end 71 Dissonantser. Vi beundre dem, som vove at paatage sig forskiellige Embeder paa eengang, trænge sig ind i de vigtigste Forretninger, og tiltroe sig Duelighed til alle Ting. Det er kun deres Forvovenhed og slette Kundskab om deres egne Evner, som vi ere saa daarlige at beundre; thi kiendte de Forretningernes Vigtighed og deres egne svage Kræfter, vilde de endog afslaae disse Embeder,

naar de bleve dem tilbudne, og skiælve blot ved at høre dem nævne. Her er derimod ingen der paatager sig noget, som han ikke forstaaer. Jeg erindrre endnu, at jeg hørde den store Philosoph *Rakbasi* tale om denne Materie saaledes: »Enhver maa kiende sine egne Naturgaver, og strængt bedømme sin egen Duelighed og sine Mangler. Ellers vise Skuespillerne meere Forstand end vi; thi de vælge ikke de beste Roller, men dem, som de best kunne udføre. Skal da Skuespilleren være klogere paa Theatret, end vi i Livet?« Indbyggerne i dette Fyrstendom inddeeles ikke i Adel og Pøbel. Fordum havde vel denne Inddeeling Sted; men da Fyrsterne mærkede, at dette kun lagde Grunden til Ueenighed, ophævede de viiselig al Slags Fortrin, som kun er en Følge af Fødselen, saa at Træerne nu agtes allene for deres Dyder, Embeder og Arbeidsomhed. Dette vil jeg tale vidtløftigere om siden. Det eeneste Fortrin, Fødselen kan give, er mange Grene. Barnet æres eftersom det har mange eller faa af disse; thi en Mængde Grene gjør Træerne duelige til Haandarbeide. Jeg har i Forveien talt endeel om dette Folks Naturgaver og Sæder; hertil henviser jeg Læseren, og slutter dette Kapitel.

72

SIETTE KAPITEL Om Folkets Religion i *Potu*.

Religions-Systemet i *Potu* bestaaer kun i faa Kapitler, og deres heele Troesbekiendelse er ikke meget større end vore apostoliske Troesartikle. Under Straf at forvises til Firmamentet, er det her forbudt at forklare de hellige Bøger, og vover nogen at disputere om Guds Væsen og Egenskaber, Aandernes og Sielenes Natur, fordømmes han til at aarelades og sættes i Byens almindelige Hospital. Thi det er daarligt, sige de, at ville beskrive og definere det, hvori vor Forstand er ligesaa blind som Natuglen i Solskin. De ere alle eenige i at dyrke et høieste Væsen, hvis Almagt har skabt, og hvis Forsyn opholder alle Ting. Om Maaden at dyrke dette Væsen paa, tillader man enhver at tænke, som han vil: kun de, som aabenbar angribe den herskende Religion, straffes som offentlige Fredsforstyrre. Jeg havde derfor fuldkommen Tænkefrihed her, og ingen forfulgte mig for min Religions Skyld.

Indbyggerne i *Potu* bede sielden, men med saa brændende en Andagt, at man skulde troe de vare henrykte saa længe Bønnen varer. Jeg fortalte dem, at man hos os pleiede at bede og synge hellige Psalmer ved vore huuslige Forretninger og Haandarbeider; men dette lastede de. En jordisk Fyrste vilde tage det ilde op, sagde de, om En, som kom for at bede ham om noget, vilde i hans Nærværelse børste sine Klæder og frisere sit Haar. De fandt heller ikke meere Smag i vore Psalmer; thi de holdt det for latterligt at foredrage sin Anger og Bedrøvelse paa Noder, da Guddommen ikke formildes ved Triller, Fløiter og 73 Trompeter, men ved Suk og Graad. Dette og andet deslige kunde jeg ikke høre paa uden Fortrydelse, saa meget meere, som min salig Fader, der var Chordegner, havde sat adskillige Psalmer paa Noder, hvilke endnu synges i Kirken, og jeg selv havde foresat mig at søge det første Degnekald der blev ledigt. Men jeg stræbde at undertrykke min Vrede; thi disse Underjordiske forsvare deres Meeninger med saa megen Skarpsindighed, og vide at give alt det, de sige, saa stor en Sandsynlighed, at det er vanskeligt at giendrive endog deres groveste Vildfarelser. De have endnu fleere besynderlige Meeninger i Religionen, som de ligesaa konstigen vide at forsvare. Da jeg, for Exempel, sagde til nogle, som jeg holdt Venskab med, at de ikke kunde vente at blive salige efter Døden, fordi de omgikkes i Mørket, svarede de, at den, som med Strængthed fordømte andre, stod selv Fare for at blive fordømt; thi man kunde ikke fordømme andre, uden at gjøre det af Stolthed, hvilken Last, Gud, der saa meget elsker Ydmyghed, hader og afskyer hos sine Skabninger: at fordømme andres Meeninger, eller paatvinge nogen sine, var at indbilde sig, at man eene havde slugt al Viisdom, ligesom de Galne, der holde sig selv allene for Kloge.

Engang vilde jeg bevise en Sætning, og anførte det som en Grund, at jeg i min Samvittighed var overbeviist derom. Min Modpart roste dette Beviis, og bad mig altid følge min Samvittigheds Vidnesbyrd, det vilde han ogsaa selv altid gjøre; thi naar alle vilde følge deres Samvittighed, vilde al Trætte og Anledning til Trætte ophøre.

Iblandt andre Vildfarelser, som jeg fandt hos Indbyggerne i dette Fyrstendømme, vare ogsaa følgende. Skiønt de ikke nægtede, at Gud belønner det Gode og straffer det Onde, meente de dog, at denne belønnende og straf-fende Retfærdighed ikke udøvedes førend i det andet Liv. Jeg anførte adskillige Mennesker, som her i Livet vare straffede for deres Ondskab og Ugudelighed. Til Beviis paa det Modsatte anførte de ligesaa mange ugudelige Træer, som havde været høist lykkelige indtil deres Død. 74 Saa ofte vi stride med nogen, sagde de, tage vi af det daglige Livs Rustkammer allene de Vaaben, som vi kunne bruge, og give ikkun Agt paa de Exempler, som tiene til at bestyrke vore Sætninger, og udelade dem, som gjøre os Skade. Jeg beraabte mig paa mig selv, at adskillige, som havde gjort mig Uret, vare jammerlig omkomne;

men det var kun Egenkierlighed, sagde de, at jeg ansaae mig for bedre og vigtigere i Guds Øine end andre, som havde uskyldigen lidt de allergroveste Fornærmelser, og dog seet deres Forfølgere blive meget gamle og bestandig lykkelige.

Da jeg engang formanede dem til at bede hver Dag til Gud, svarede de, at de vel ikke nægtede Bønnens Nødvendighed, men troede dog, at den egentlige Gudsdyrkelse bestod i at lyde Guds Lov. Det Beviis, de anførte for denne Meening, var følgende: Sæt, at en Fyrste har to Slags Undersaatter. Nogle forseer sig hver Dag, og overtræde hans Befalinger, enten af Skrøbelighed eller Ondskab, men disse komme hvert Øieblik med Ansøgninger og Afbigter til Fyrstens Slot, og bede om Forladelse for de Feil, som de strax ville begaae paa nye. Andre komme sielden og aldrig af sig selv til Hoffet, men udøve trolig og nøiagtig Fyrstens Befalinger, og vise ham derved den Ærbødighed, de som Undersaatter skyldte ham. Hvem tvivler nu om, at Fyrsten vil ansee disse som Mennesker, der fortjene hans Kierlighed, men derimod hine som onde, uduelige og besværlige Undersaatter, saavel for deres Forseelsers, som idelige Ansøgningers Skyld?

Jeg indlod mig ofte i disse og deslige andre Tvistigheder, men uden mindste Frugt; thi det var mig umueligt at faae nogen paa mit Partie. Jeg vil derfor springe over alle de øvrige, og blot anføre de fornemste og merkværdig-ste af Hovedlærdommene i deres Religion, overladende til Læserens egen Skiønsomhed at bifalde eller fordømme dem.

Potuanerne troe een eeneste almægtig Gud, altings Skaber og Opholder. De beviise hans Almagt og Eenhed af Skabningens Storhed og Orden; og da de ere meget 75 kyndige i Physik og Astronomie, have de saa lyse og op-høiede Begreber om Guds Væsen og Egenskaber, at de holde det for daarligt at ville definere, hvad der saa uendelig vidt overgaaer vor Fatteskraft. De have kun fem Festdage om Aaret, af hvilke den største helligholdes med stor Andagt paa mørke Steder, hvor ingen Lysstraale kan indtrænge sig, for at betegne, at det Væsen, de tilbede, er ubegribeligt. De forblive paa disse Steder ubevægelige, henrykte i tilbedende Andagt fra Solens Opgang til dens Nedgang. Denne Fest kaldes den *ubegribelige Guds Dag*, og indfalder paa den første Dag i Eege-Maaneden. Paa de fire andre Fester, som helligholdes paa de fire Aarets Tider, takke de Gud for de Velgierninger, han har beviist dem. Det er yderst sielent, at nogen bliver borte fra disse hellige Forsamlinger, og den, som uden tilstrækkelig Aarsag forsømmer dem, ansees som en slet Undersaat, og lever i bestandig Foragt. De offentlige Bønner ere affattede saaledes, at de ingen Hensigt have til den Bedendes, men blot til Fyrstens og Statens Vel. Ingen beder offentlig for sig selv. Man har ved denne Indretning villet tilkiendegive, at enhver Enkelts Velgaaende er saa nøie forbundet med det Heles Vel, at det eene ikke kan have Sted uden det andet. Ingen bliver ved Tvang eller Bøder holdt til den offentlige Gudstieneste; thi da de holde for, at Guds frygt fornemmelig bestaaer i Kierlighed, og Erfaring lærer, at denne meere kiølnes end opflamms ved Tvang, troe de det ikke allene unyttigt, men endog skadeligt at ville tvinge nogen med Magt til at dyrke Gud. En Mand, sigte de, der ønskede Gienkierlighed af sin Kone, og tog sig for at forjage hendes Koldsindighed med Ørfign og Næsestyvere, vilde, isteden for at oplue den Gnist af Kierlighed der var tilovers, aldeles slukke den, og forandre hendes Ligegyldighed til Had og Afskye.

Potuanerne forsonede i de ældre Tider Guddommen med Offringer, prægtige Optog og andre Ceremonier. Denne udvortes Gudsdyrkelse vedvarede indtil den berømte Philosoph *Cimali* for otte hundrede Aar siden

76

77

opstod som Religions-Forbedrer, og udgav en Bog kaldet *Sebolac-Tacsi*, eller: *Et gudfrygtigt Træes sande Mærket*. Jeg læste flittig denne Bog dernede, og kunde aldrig blive kied deraf. Den indeholder theologiske og moralske Lærdomme, som alle Potuanerne lære udenad. Den underjordiske Reformator afskaffer Offringer og deslige Skikke paa følgende Grunde. »Kun de Dyder,« siger han, »ere sande Dyder, hvis Udøvelse falder et fordærvet Hierte tung og vanskelig. At offre, at istemme Psalmer, at holde Høitid hver anden Dag, at ære de Dødes Aske, at gaee i Procession med Helgenbilleder, er meget meer andægtigt Dovenskab, end aandelige Handlinger; og hvis det skal kaldes Handlinger, saadanne, som enhver Lastefuld gierne kan udøve, da de ikke koste mindste Selvfornægtelse. Men af sin egen Formue at understøtte Trængende, at styre sin Vrede, og undertvinge sin Hevngierrighed, at kiempe mandig imod enhver Vellyst, og stræbe at holde vore kiereste Lidenskaber i Tømme, dette koster Kraft og Møie, og er derfor sande Kiendetegn paa Dyd og Guds frygt. Uniform og glimrende Vaaben gjør enhver Kriger kiendelig fra Kiøbstædmanden; men Helten kiendes paa sin Tapperhed, Taalmodighed, ufortrødne Arbeide og Opofrelse af Liv og Lemmer for sit Fødeland.« Ved deslige Exempler har *Cimali* stræbt at befæste sine Forskrifter, og da Potuanerne paa det nøieste iagttage dem, vilde den Romerske Kirkes Omvendere, eller de saa kaldte Missionairer, der saa meget anbefale Ceremoniers lagttagelse, og love alle dem Paradiis, som tilbede Reliquier, eller i fyrre-tive Dage mæske sig med Markernes, Havernes, Viin-biergenes, Flodernes og Oceanets Lækkerheder, spille baade Tid og Flid i disse Lande.

Disse ere den potuanske Theologies Hovedlærdomme, der vil støde endeel af mine Læsere, som blot og bar Naturreligion, som jeg selv troede den var i Begyndelsen. Imidlertid paastaae Potuanerne, at disse Lærdomme ere dem guddommelig aabenbarede, og at de for nogle hundrede Aar siden fik en Bog, der lærer

hvad de skulle troe 78 og gjøre. I de ældste Tider, sagde de mig, lode deres Forfædre sig nøie med den blotte naturlige Religion; men da Erfaring havde lært, at Naturens blotte Lys ikke var tilstrækkeligt for Mængden, eftersom hos adskillige Dovenskab og Uagtsomhed ofte reent udslettede den moralske Følelse, og andre ved spidsfindig Philosophie og tøjleløs Grubien fordærvede deres egne og andres Begreber, havde Gud givet dem en skreven Aabenbaring, hvis Nødvendighed syntes dem aldeles upaatvivielig. Uagtet jeg ikke kan rose adskilligt i denne potuanske Theologie, maa jeg dog oprigtigen tilstaae, at der er meget, som jeg ikke kan nægte mit Bifald. Saaledes syntes mig, for Exempel, den Skik ikke allene Bifald, men Beundring værd, at de, naar de i Krigstider, som Seirere, kom hjem fra et Feldtslag, isteden for, som vi, at udbryde i Frydeskrig og synge *Te Deum*, tilbragte nogle Dage i sørgende Taushed, som om de skammede sig over en Seier, der havde kostet saa mange af deres Brødre Livet. Af samme Aarsag finder man og meget lidet om Feldtslag og Blodbad i de underjordiske Historier og Aarbøger, men blot Efterretninger om borgerlige Sager, Anordninger, Love og Stiftelser.

79

SYVENDE KAPITEL Potuanernes Statsforfatning.

I Fyrstendømmet Potu er Regieringen arvelig i lige Linie. Saaledes har den været i heele tusinde Aar, og endnu afviger man ikke derfra. Ikkun eengang finder man i Aar-bøgerne, at Potuanerne have forandret denne Orden i Arvefølgen; thi da den sunde Fornuft synes at fordre, at Regenten skulde overgaae sine Undersaatter i Forstand og Naturgaver, meente nogle, at man maatte see meere paa Sielens Egenskaber, end paa Fødselens Fortrin, og vælge den til Regent, som fortiente dette Fortrin. De ophævede derfor den gamle Arvefølge, og udnævnedes ved eenstemmigt Valg Philosophen *Rabaku* til deres Fyrste. Han regierede i Begyndelsen med saa megen Klogskab og Mildhed, at han kunde været et Mønster for alle Regentere. Men det varede ikke længe, og for sildig indsaae Potuanerne, hvor ugrundet det Ordsprog er, at det Rige er lyksaligt, hvor Philosophen sidde ved Roret. Thi da den nye Fyrste var af ringe Herkomst, kunde hans Dyder og Regieringskonst ikke forskaffe ham den Agtelse og Ærbødighed, der er Staternes Styrke. De, som nylig havde været hans Lige eller Overmænd, ansaae ham endnu derfor, da han var kommet paa Tronen, og kunde ikke finde sig i at adlyde ham som deres Fyrste. De knurrede over hans Forordninger, saasart disse mishagede dem, eller faldt dem for vanskelige, og tænkte kun paa hvad han havde været, og ikke hvad han var. Nu maatte han ved Bønner og Smigrerier søge at forskaffe sig Lydighed; men ogsaa derved udrettede han intet. Man blev ved at 80 ringeagte hans Befalinger, fordi man ikke agtede ham selv. *Rabaku* saae, at der maatte anvendes andre Midler, og begyndte at blive stræng. Ved denne anden Yderlighed udbrød den Gnist, som havde ulmet under Asken, til en aabenbar Ild: Undersaatterne satte sig offentlig op imod ham, og paa eet ilde stillet Oprør fulgte et andet. Omsider mærkte han, at Staten ikke kunde bestaae, uden den bestyredes af en Regent, som var af stor Familie, hvis Ahner kunde indprænte Folket Ærbødighed: han nedlagde Regieringen og overdrog den til en Fyrste, som ved Fødselen havde Ret dertil. Roligheden vendte tilbage med den gamle Kongefamilie, og det Uveir lagde sig, der saalænge havde forvirret Staten. Derpaa blev det forbudt under Livs Straf for Eftertiden at gjøre ringeste Forandring i Arvefølgen.

Denne Orden, i lige Linie, vil rimeligvis altid blive uryggelig i Potu, saa at man ikke uden i yderste Nødsfald vil gaae den Førstefødde forbi. Dog melde Aarbøgerne om en Philosoph, som vilde ophæve denne kongelige Lov, og opfandt en Middelvei. Hans Forslag var, at man vel ikke skulde gaae det kongelige Huus forbi, men dog vælge den blandt den afdøde Fyrstes Sønner til Regent, som besad størst Duelighed og Beqvemhed til at bære Regieringens Byrder. Da han havde fremsagt sit Forslag, underkastede han sig den Prøve, som var brugelig i hans Fædreneland, og lod Strikken lægge om sin Hals, saa længe som man raadslog om Forslagets Nytte. Da Raadsforsamlingen var forbi, og Stemmerne vare talte, blev denne Plan erklæret for ubesindig og høist skadelig for Staten. Man troede nemlig, at den vilde give Anledning til mange Uroligheder, og opvække Strid imellem de kongelige Børn, og at det derfor var bedre at beholde den gamle, som bestemte den førstefødde Prinds til Regieringen, om han endog var mindre duelig dertil end de andre. Planen blev altsaa forkastet, og Projektmageren hængt. Thi Projektmagere ere de eeneste, som i dette Fyrstendom straffes paa Livet, da man troer at enhver, endog vel overtænkt nye Forandring, 81 giver Anledning til Urolighed og Uorden i Staten, men kuldkaster og forstyrrer den reent, om den er urimelig og overilet.

De potuanske Fyrsters Magt er uindskrænket, og dog er deres Regiering meere faderlig end stræng. Thi da de udøve Retfærdigheden efter Grundsætninger, og ikke blot efter Love, vide de altid at foreene Herredom og Frihed med hinanden, to Ting, som ellers saa let skilles ad.

Een af de nyttigste Indretninger her er denne, at Fyrsten saa meget som mueligt stræber at vedligeholde en Lighed imellem Undersaatterne. Værdighed er her ikke bunden til nogen Stand, men de Ringere maa allene lyde deres Overmænd, og de Unge ære de Gamle. De underjordiske Aarbøger vise vel, at der for nogle Aarhundrede siden have været visse ved offentlige Love anordnede Stænder iblandt dem, men de vise tillige, at dette gav Anledning til store Uroligheder. Thi det forekom den ældre Broder haardt at vige for den yngre, og Forældre kunde ikke skikke sig i at sættes tilbage for deres Børn: det eene Træe skyede det andet, og al Omgang og Selskabelighed ophørte. Men disse vare ikke de eeneste Uleiligheder, som fulgte deraf. Efterhaanden gik det saavidt, at de beste og dueligste Træer, som Naturen havde udrustet med de største Siele-Evner og de fleeste Grene, maatte sidde nederst i Giestebudder og Forsamlinger. Thi de Træer, som havde nogen indvortes Værd, og udmærkede sig noksom ved Klogskab og Dyd, kunde aldrig beqvemme sig til at søge nogen Rang eller Titel, for at faae Ret til at sidde øverst. Men de slette og udelige Træer søgte paa en Maade at skiule deres naturlige Mangler med prægtige Ærestitler, og plagede Fyrsten uden Ophør med deres Ansøgninger. Han føiede dem, for at slippe frie for dem, og tilsidst bleve da Titler intet andet end Tegn paa de udue-ligste Træer. Fremmede maatte lee derover, naar de i Giestebuder og høitidelige Forsamlinger saae Tornebuske sidde paa de fornemste Bænke, og Palmetræer, Cedre og anseelige Eege med ti eller tolv Grene, sidde nederst; thi

82

83

saa længe denne Regieringsform varede, havde næsten alle Tornebuske Karakterer. Fruentimmerne iblandt dem fik Titler af Oeconomieraad, Huusraad og Hofraad, og det opvakte endnu større Uroligheder iblandt dette Kiøn, end iblandt det andet. Nogle Træer gik saavidt i forfængelig Ærgierrighed, at de, som af Naturen ikke havde faaet meer end to eller tre Grene, søgte om Titler af Tigret eller Tolvgretet, og Tornebuske søgte om at kaldes Palmetræer. Det var ligesaa latterligt, som om en Vanskabning søgte om Titel af Velbaaren, eller den, der var født af ringe Stand, vilde kaldes Høiædel. Da Ulykken var steget til det høieste, og hele Landet var forvirret, saasom alle jagede efter tomme Navne og Titler, uden sand Ære og Fortieneste, vovede en Borger i Byen Keba at gjøre Forslag til en Lov, hvorved denne Skik skulde afskaffes. Han blev, som sædvanlig, slæbet hen paa Torvet med en Strikke om Halsen; men da man havde holdt Raad derom, og samlet Stemmer, blev hans Forslag, uden at nogen indvendte det ringeste derimod, billiget som nyttigt for Staten. Han blev derpaa prydet med en Blomsterkrands, og ført i Triumph igiennem Byen, med det ledsagende Folks Bifald og Fryderaab. Og da man i Tidens Længde ind-saae, til hvor stor Nytte hans Forslag havde været Staten, blev han udnævnt til Kadoki eller Storkanzler.

Fra den Tid af holdt man nøiagtig over den Lov, at alle Borgerne skulde være lige. Og dog ophørte ikke al Kappelyst, fordi Titlerne bleve afskaffede; men nu stræbte den eene at overgaae den anden i Dyd og sande Fortienester. Man seer af den underjordiske Historie, at der siden den Tid ikke har været meer end een eeneste Projectmager, som to Gange hemmelig stræbte at indføre den forrige Rangforordning; men for det første Forsøg blev han dømt til at aarelades, og da han siden blev anklaget, at han endnu arbeidede derpaa, blev han forviist til Firmamentet. Nu omstunder har Rang og Titler ikke meere Sted i dette Fyrstendom. Vel giver den høieste Øvrighed visse 84 Professioner Fortrin for andre, men ingen faaer derved Ret til den første Plads i offentlige Sammenkomster. Man kan see denne Forskiel af de kongelige Forordninger, som gjerne sluttes med disse Ord: »Dette byde og befale vi vore Bønder, Fabrikantere, Kiøbmænd, Haandværksmænd, Philosopher, Kunstnere, Hofbetientere o. s. v.« Jeg kom efter, at følgende Rangforordning giemmes i det fyrstelige Arkiv:

- 1) De, som i offentlig Trang have hiulpet Staten med deres Formue.
- 2) De, som tiene Staten uden Løn.
- 3) Bønder og Agerdyrkere med otte Grene, og derover.
- 4) Bønder med syv Grene, og derunder.
- 5) De, som have anlagt Fabriker eller Manufaktur.
- 6) De, som drive de nødvendige Haandværker.
- 7) Philosopher, og ordentlig creerede Doctorer af begge Kiøn.
- 8) Kunstnere.
- 9) Kiøbmænd.
- 10) Hoffolk med fem hundrede Rupaters Løn.
- 11) Hoffolk med tusinde Rupaters Løn.

Jeg fandt denne Rangforordning overmaade latterlig, og jeg tvivler, paa, at nogen i vor Verden vil give den sit Bifald. Noget nær lugtede jeg alligevel hvad de Underjordiske sigtede til, og Grundene, de byggede den paa; men jeg tilstaaer, at den endnu forekommer mig besynderlig, og at jeg ikke ganske kan fatte den.

Blandt andre mærkværdige Ting fortienner følgende at anmærkes. Jo mere got man her nyder af Staten, jo mere beskeden og ydmyg opfører man sig. Jeg saae tidt, at *Bospolak*, den rigeste af Borgerne i Potu, hilste alle meget ydmyg, som mødte ham paa Gaden, ja bøiede alle sine Grene, og bukkede dybt med Hovedet for ethvert Træ af Almuen. Da jeg spurgde om Aarsagen, svarede man mig, at det var hans Pligt, da han nød de fleste 85 Fordele i Staten, og altsaa var dens største Skyldner. Dog er der ingen Lov for denne Høflighed, men da Indbyggerne altid handle efter fornuftigt Overlæg, udøve de denne Dyd frivillig, og ansee Erkiendtligheds Bud for en Lov. Det er en heel Deel anderledes hos os, hvor de, der nyde den største Ære og de fleeste Fordele i Staten, see de Ringere over Skuldrene med Foragt. De, som have talrig Afkom, ansees her for de meest fortiente Borgere, og æres af alle uden Undtagelse. Disse ere de underjordiske Helte, og deres Erindring er Efterkommerne stedse hellig. De allene faae Navn af *Store*. Hos os derimod faae Menneskeslægtens Forstyrreere dette Navn. Man indseer let hvad Priis den underjordiske Verden vilde have sat paa *Alexander den Store* og *Julius Cæsar*, som begge døde uden Afkom, og myrdede nogle Millioner Mennesker. Jeg erindrer mig herved følgende Gravskrift, som jeg saae over en Bonde i Keba: »*Her ligger Joktan den Store, sin Tids Helt, Fader til tredive Børn.*« Dog maa man mærke, at til at faae Navn af *Stor*, udfordres meer, end at have avlet Børnene: man maa ogsaa opdrage dem vel.

I Lovgivningen gaaer man her meget langsomt til Værks, og næsten som hos Romerne fordem. Den nye Forordning bliver først opslaaet paa Raadhusene i alle Byer, og da staaer det enhver frit for at undersøge den, gjøre Indvendinger derimod, og forelægge den en Forsamling af indsigtfulde Mænd, som i denne Hensigt er nedsat i Potu. Her veies nøiagtig alt hvad der indgives til Lovens Bestyrkelse, Forandring, Ophævelse, Bifald, Forbedring, Indskrænkelse eller Udvidelse: og naar den saaledes er giennemseet af alle Lovkyndige, sendes den endelig til Fyrstens Bekræftelse og Underskrift, førend den publiceres. Maaskee mange ville finde saadan Langsomhed latterlig; men Følgen af denne Forsigtighed er, at Lovene evig beholde deres Kraft; og, som man siger, har ingen Lov i dette Fyrstendom i hele fem hundrede Aar lidt mindste Forandring.

Fyrsten har en Fortegnelse i sin Forvaring over de 86 beste Træer i sit Land, som er belagt med Attester om enhvers Duelighed fra de examinerende Karatter, og Vidnesbyrd om hans Tænkemaade og Opførsel fra Rode-mesterne og Naboerne. Fyrsten kiender derfor altid duelige Mænd til at besætte de ledige Embeder med. Især er det besynderligt, at ingen faaer Tilladelse til at opslaae sin Bopæl i nogen Stad eller Landsbye, uden han bringer Attester med om sin Skikkelighed fra det Land eller Bye, hvor han forhen har opholdt sig, og stiller Sikkerhed for sin gode Opførsel i Fremtiden.

Ingen tør under Livs Straf gjøre Anmærkninger over en Lov, der eengang er publiceret. Man har altsaa mindre Frihed i politiske Ting end i Religionssager. Aarsagen, de give hertil, er denne: Hvo som farer vild i Religionen eller Troens Artikler, gjør det allene til sin egen Skade; men den, som opkaster Tvivl mod de offentlige Love, og fordreier dem ved sine Forklaringer, forvirrer hele Staten.

Om Hofstaten og sammes Oeconomie har jeg allerede talt noget forhen. Jeg har sagt, at *Kadoki* eller StorKanzleren har den øverste Plads iblandt Hofbetienterne. Næst efter ham kommer *Smirian* eller Overskatmesteren. I min Tid beklædte den syvgreenede Enke *Rahagna* dette Embede. Hendes dydige Tænkemaade og store Sielevner havde ophøiet hende til denne vigtige Post. Hun havde beklædt den længe, ja endog nogle Aar før sin Mands Død; thi skjønt denne havde havt temmelig Indsigt i Finantssager, lod han sig dog i alting regiere af sin Kone, og kunde rettere kaldes hendes Forvalter end Ægtemand. Naar hans Kone laae i Barselseng, eller paa anden Maade var syg, udgav han vel sine Breve og Foranstaltninger under sit eget Navn, men man ansaae dem ikke for gyldige, med mindre hun tillige havde sat sit Navn og Segl derunder. *Rahagna* havde to Brødre, den eene var Hofkieldermeister, og den anden Hofslagter; men de torde ikke tænke paa at svinge sig høiere i Veiret ved deres fornemme Søsters Hielp, thi de havde ingen Forstand: saa retfærdig er man her i Embeders Bortgivelse.

87

Endskiønt *Rahagna* havde saa mange og vigtige Forretninger, ammede hun dog selv et Barn, som hun var nedkommen med efter sin Mands Død. Da jeg udlod mig med, at dette var et alt for besværligt og upassende Arbeide for saa stor en Dame, gave Indbyggerne mig dette Svar: »Hvorfor troer du at Naturen har givet Konerne Bryster? enten til Legemets Prydelse, eller til Børnenes Næring? Barnets Opdragelse beroer meget paa Ammens Gemytsbeskaffenhed og Melkens Godhed, og de Mødre sønderrive Kierligheds og Sielenes naturlige Baand, som lade andre opamme deres Børn.« Det er Aarsagen, hvorfor alle skikkelige Koner i dette Fyrstendom selv opamme deres Børn.

Kronprindsen var et Barn paa sex Aar, og røbede Anlæg til udmærket Forstand og store Dyder. Han havde allerede sex Grene, som er noget usædvanligt i den Alder; thi ingen fødes med meer end fem eller i det høieste sex Grene, de øvrige voxer ud med Alderen. Han havde en Hofmester, som var det viseste Træ i det heele Fyrstendom, og som underviiste ham i Læren om Gud, i Historien, Mathematiken og

Moralphilosophien. Jeg har selv seet det moralsk-politiske System, eller Udtog af Sædelæren og Statskonsten, som han havde skrevet til Prindsens Brug. Titelen paa dette Udtog er *Mahalda Libab Helit*, hvilket paa det underjordiske Sprog betyder *Statens Roer*. Det indeholder mange grundige og nyttige Regler, hvoraf jeg endnu erindrer mig følgende:

1) Hverken Anklagelse eller Anbefaling bør man alt for hastig troe, men opsætte sin Dom indtil man har faaet nøiagtig Kundskab om Tingene.

2) Naar Een anklages for en Forbrydelse, og overbevises derom, saa maa man undersøge, om den Anklagede forhen har gjort noget godt, sammenligne hans gode og onde Handlinger med hinanden, og rette sig derefter i Dommens Afsigelse.

3) Dem i Raadet, som idelig falde Fyrsten besværlige 88 med deres Modsigelser, bør han ansee som sine redeligste Undersaatter, og have Tillid til dem; thi ingen sætter sig selv i Fare for Sandhedens Skyld, uden den, som har Fædrenelandets Velfærd kierere end sin egen.

4) Fyrsten bør ikke indlemme nogen i sit Raad, som ei har Godser og faste Eiendomme i hans Land; thi disses Fordeele ere uadskillelige fra Statens Velfærd, da derimod de, som ingen faste Eiendomme have i et Rige, ikke ansee det som deres Fædreneland, men som et Herberg, hvori de for en kort Tid opholde sig.

5) For en Tid kan han vel benytte sig af en ond Mands Tieneste, dersom han er meget oplagt til visse Forretninger, men det er ikke raadeligt at værdige ham nogen besynderlig Gunst; thi naar en ond eller lastefuld Mand antoges iblandt Fyrstens Venner, vilde mange ligesaa slette Borgere ved hans Hielp komme i Veiret, og trænge ind i de offentlige Embeder.

6) Fyrsten maa mindst troe dem, som meest overløbe ham, og oftest vise sig ved Hoffet: de, som idelig og ukaldte sees i Forgemakket, have enten gjort noget ondt eller have det i Sinde.

7) Han bør allermindst ophøie dem, som ivrigst tragte efter Ære. Saa vist som det er, at ingen tigger om Almisse, uden den, der er hungrig eller fattig: ligesaa afgjort er det, at ingen heftigere stræber efter den udvortes Ære, end den, som ikke kan erhverve sig Berømmelse ved Dyd og Fortienester.

Den følgende er en meget nyttig Regel; men jeg kunde ikke bifalde den, for det fornærmelige Exempels Skyld, hvormed den var oplyst. Den lød omtrent saaledes:

8) Ingen Borger maa anses for ganske uduelig. Ingen er saa dum, at han jo kan bruges til noget, ja endog overgaae andre deri, naar man forstaaer at vælge det 89 rette. Een kan have stor Dømmekraft, en anden Vittighed; een Stadighed og Siels Fasthed, en anden Legems Styrke; een kan bruges som Dommer, en anden som Skriver; een kan være duelig til at gjøre Opdagelser og Planer, en anden til at udføre dem; faa ere ganske ubrugelige. At saa mange ansees derfor, er ikke Skaberens Skyld, men allene Menneskenes egen, som ikke ret undersøge enhvers Kræfter og Duelighed.

Dette oplystes nu med mit Exempel saaledes: Vi have i vor Tid seet et underligt Dyr, som formedelst sin hurtige Forstand blev af alle anseet for ganske udueligt, dog have hans hurtige Fødder været os meget nyttige. Da jeg havde læst dette Stykke, sagde jeg ved mig selv: Indgangen er skrevet af en brav Mand, men Slutningen af en Skurk.

9) Een af Regentens vigtigste Pligter er, at han seer sig om efter en duelig Lærer til sin Tronfølger. Da hele Statens Velfærd beroer paa Kronprindsens Underviisning, maa den, der skal undervise ham, være en dydig og indsigtfuld Mand. Hvad man lærer i den unge Alder, bliver Natur hos os siden. Især maa denne Lærer elske sit Fædreneland, og alle de Regler, han giver Prindsen, maa gaae ud paa at indprente ham Kierlighed til sine Undersaatter.

10) Fyrsten maa nøie kiende sine Undersaatters Tænkemaade, og rette sig derefter, og vil han hemme Lasterne, maa han heller gjøre det ved sit Exempel, end ved Love. Exemplets Indflydelse er altid saa meget større, som den er i større Anseelse, der giver det.

11) Han maa ikke tillade nogen at gaae ledig; thi de ørkesløse Mennesker ere Fædrenelandet til Byrde. Ved utrættet Flid og Arbeidsomhed voxer Statens Magt, men den svækkes ved Mytterie og Sammenrottelser, Ledigheds skadelige Følger. Bedre er det endog, at Borgerne ere beskæftigede med Smaating, 90 med Skuespil og andre Lege, end at de ere ganske ledige.

12) Fyrsten bør vedligeholde Eenighed iblandt sine Undersaatter; dog kan det have sin Nytte, at han underholder en Slags Skinsyge imellem sine Raadsherrer; thi paa denne Maade kommer Sandheden ofte for Dagen: ofte faaer Dommeren nølere Kundskab om Processen ved Advokaternes Trætte.

13) Fyrsten handler klogest, om han i alle vigtige Sager hører hele Raadets Meening. Men endnu sikkrere er det at udspørge dem hver for sig, end alle tillige i det forsamlede Raad. Thi i de almindelige

Raadsforsamlinger, hvor alle offentlig sige deres Meening, skeer det ofte, at een henriver de andre med sin Veltalenhed, og at Fyrsten i Stedet for manges, faaer kun eens Meening at høre.

14) Straffe ere ikke mindre nødvendige, end Belønninger. Hine hemme det Onde, ligesom disse befordre det Gode. Det er endog nødvendigt at belønne en ond Mand, naar han har gjort noget godt, for at opmuntre andre desto mere til at iagttage deres Pligter.

15) Den sunde Fornuft lærer, at man ved Befordringer til offentlige Embeder især maa see paa Personens Duelighed. Thi Fromhed og Retskaffenhed ere vel den største Fortieneste, men man bedrages saa ofte ved Skinnet af disse Dyder, og bane de Veien til Embede, vil enhver paatage sig deres Miner. Desuden kan man ikke med Vished dømme om en Mands Fromhed og Ærlighed, førend han kommer i Embed: det er den sande Skueplads, hvorfra han kan vise Verden sin Dyd. Men Dueligheden kan let erfares ved en foregaaende Examen. Den Dumme og Uvidende kan ikke saa let skiule sin Uvidenhed, som Hykleren kan anstille sig from, og Skurken skiule sin Ondskab. Duelighed og Fromhed ere heller ikke stridige Dyder: de kunne ligesaa vel være samlede hos een Mand, som Fromhed og Dumhed 91 kunne være adskildte. Men den, som besidder baade Duelighed og Fromhed, er en fuldkommen Mand. En dum Mand har enten et godt eller et ondt Hierte: er han ond, veed man hvilke Afskyeligheder Dumhed foreenet med Ondskab kan afstedkomme; men er han from, kan han, for sin Uvidenheds Skyld, ikke bringe de Dyder, som han besidder, i Udøvelse; og tør han ikke, eller kan han ikke selv gjøre ondt, saa kunne hans Betientere det, fordi han behøver deres Tieneste. Den dumme Herremand har gierne en listig Forvalter, og den uvidende Dommer en snedig Secretaire, som bedrager uden Frygt, og skyder Skylden paa sin Herre, naar det mislykkes. Duelighed er altsaa det vigtigste man maa see paa ved Befordringer.

16) Det er ubesindigt at erklære dem for ærgierrige, der søge de hæderlige Embeder i Staten, naar de tiltroe sig selv Duelighed nok dertil, eller erklære dem for stolte, som gjøre sig Umag derfor. Vil Fyrsten ved Embedernes Bortgivelse alt for meget see paa Ydmyghed, saa vil endog den Stolteste paatage sig Ydmygheds Maske, for desto snarere og sikkrere at naae sit Maal. Fyrsten vilde da, tvertimod sin Hensigt, ikkun befordre de ærgierrigste Mennesker, naar han udmærkede dem, som med den beskedne Dyds Mine anstillede sig, som om de hadede Opsigt og elskede Stilhed, eller lode udsprede ved deres Venner, at de afskyede offentlig Ære. Til Bekræftelse herpaa anføres dette Exempel: Da et stort Embede blev ledigt, skrev en vis Mand, som ønskede at faae det, til Fyrsten, at han havde hørt Hans Durchlaughtighed havde besluttet at give ham denne Post, som saa mange stræbte efter, men han maatte frabede sig den, og bekiende, at han ikke var den voxen; derimod vilde han ydmygst bede, at en anden, der var dueligere end han, maatte nyde denne Ære, saa meget meer, som han selv var fornøiet med sin nærværende 92 Tilstand, og tragtede ikke efter højere Ære. Fyrsten havde ikke tænkt derpaa; men dette Beviis paa Ydmyghed rørte ham saa meget, at han gav Embedet til den, som havde afslaaet det. Men han mærkede snart, at han var bedraget ved forstilt Ydmyghed, da denne nye Hofmand overgik alle de andre i Hovmod og Uforskammethed.

17) At sætte en Fattig eller Banqveroterer til Skatmester, er det samme, som at gjøre en hungrig Ulv til Kjøkkenmester eller Proviantforvalter. Det samme gjelder om en rig Gnier; thi hin haver intet, denne kan aldrig faae nok.

18) Fyrsten bør ikke confirmere Gavebreve og Foundationer, som sigte til at underholde ørkesløse Træer, og føde deres Dovenskab. Ingen maa derfor optages i noget Kloster eller anden Stiftelse i dette Fyrstendom, uden meget flittige og duelige Træer, som enten kunne nytte Staten ved Haandarbeide, eller hædre det Selskab, hvoraf de ere Lemmer, ved Lærdom og Videnskaber. Dog undtages nogle faa Klostere, hvor gamle udlevede Træer underholdes; thi disse maa formedelst deres Alderdom fritages for Arbeide.

19) Naar Laster i Staten gjøre en Reformation nødvendig, saa maa man endelig gaae langsom til Værks. Paa eengang og med Magt at ville udrydde alle gamle indgroede Feil, er det samme, som at ville foreskrive en Syg Vomitiv, Laxativ og Aareladen paa eengang.

20) De, som ere dristige nok til at love alting, og paatage sig mange Forretninger tillige, ere enten Daarer, som ikke kiende deres egne Kræfter og Tingenes Vigtighed, eller slette og uredelige Borgere, der see allene paa deres eget og ikke paa Statens Beste. Den Kloge prøver sine Kræfter førend han paatager sig nogen Byrde, og den redelige Borger kan ikke gjøre noget af Statens vigtige Arbeider i Hast.

OTTENDE KAPITEL

Om Akademierne i Potu.

Dette Fyrstendom har tre Akademier, af hvilke det første er i *Potu*, det andet i *Keba*, og det tredje i *Nahami*. De Videnskaber, som læres der, ere Historien, Oekonomien, Mathematiken og Lovkyndigheden. Da deres Theologie er saa kort, at den næsten kunde skrives på to Sider, og indeholder ikke andre Lærdomme, end at vi skal elske og ære Gud, alle Tings Skaber og Bestyrer, som i det andet Liv vil belønne os for vor Dyd, og straffe os for vore Laster, saa er den ikke nogen akademisk Videnskab, og kan ikke være det, da det strængelig er forbudt i Loven at disputere om Guds Væsen og Egenskaber. Medicinen regnes heller ikke iblandt de akademiske Videnskaber; thi da Træerne leve ordentlig, veed man næsten intet af indvortes Sygdomme. Jeg vil ikke tale om Metaphysiken og de transcendentalske Videnskaber, da jeg nylig har sagt, at de, som disputere om det guddommelige Væsen, Englenes Egenskaber og Sielenes Natur, blive aareladte, og bragte til Hospitalet eller Tugthuset.

De akademiske Øvelser ere følgende: I de første Aar maa de unge Studerende opløse mørke og vanskelige Spørgsmaal. Disse forelægges dem paa visse Tider, og der sættes en Belønning for den, som opløser dem paa den beste og rigtigste Maade. Derved opdage Videnskabernes Bestyrere enhvers sande Fremgang, og i hvad Fag han har sin Styrke. Ingen lægger sig efter meer end een Videnskab, thi Polyhistorie anseer man her som Beviis paa et flygtigt og ustadigt Hoved. Da altsaa Studeringerne ikke ere meget vidtløftige, læres de i kort Tid til Fuldkommenhed. Lærerne selv maa hvert Aar aflægge Prøver paa deres 94 Lærdom. Den philosophiske Lærer maa opløse et Problem i Moralen; den historiske udarbejder et Stykke i Historien; Lærerne i Oekonomien og Mathematiken maa forbedre deres Videnskaber ved een eller anden nye Opdagelse; de Lovkyndige udarbejde smukke og passende Taler, og disse ere de eeneste, som maa øve sig i Talekonsten, da disse Øvelser egentlig allene kunne nytte dem, som føre Sager for Retten. Jeg fortalte dem, at alle akademiske Prøver hos os bleve aflagte i Talekonsten; men de misbilligede denne Indretning, og sagde, at, dersom alle Haandværksfolk skulle sye Skoe til Mesterstykke, vilde de fleestes Arbejde blive meget slet, og Skomagerne allene vinde Prisen. Jeg nævnede blot Talekonsten; thi Disputatser torde jeg ikke tale noget om, da Indbyggerne her regne disse blandt Gøglespil. Deres offentlige Lærere foredrage ikke de nyttige Sandheder paa saa stræng og bydende en Maade, som Philosopherne hos os; men de blande smukke og behagelige Fortællinger imellem de alvorlige Læreregler, saa at man hører dem med Fornøjelse.

Den Alvorlighed og Anstand, hvormed alle akademiske Handlinger og Forfremmelser her foretages, er ganske beundringsværdig. Man tager sig meget nøie i Agt for, at der ikke skal forekomme noget i de akademiske Handlinger, der kan opvække Latter, og holder for, at disse Ceremonier maa være forskellige fra Farcer, at ikke Videnskaberne for slige usøimelige Skikkelers Skyld skulde blive foragtede. Jeg torde derfor ikke tale om de Ceremonier, som bruges ved Graders og Værdigheders Uddeeling paa vore Akademier; det som mødte mig i *Keba*, da jeg beskrev vore Doctorpromotioner, var desuden nok for mig, til aldrig meer at røre ved den Materie.

Foruden disse Akademier er der i enhver Bye store Seminarier eller Gymnasier, hvor man gjør sig Umag for at lære at kiende de Unges Anlæg, og til hvilket Fag af Videnskaberne enhver best er skikket. Da jeg blev underviist paa Seminariet i *Keba*, havde den ypperste Præst fire Sønner, som der lærte Krigskonsten. Fire andre, hvis 95 Fader var Raadsherre, lærte Haandværker, og to Jomfruer bleve underviiste i Søvæsenet; thi der sees allene paa Lærlingernes Naturgaver, og slet ikke paa deres Stand eller Kiøn. Naar deres Anlæg nøie er prøvet, give Forstanderne for Seminarierne hver af dem et Vidnesbyrd med den Upartiskhed, som jeg ovenfor har meldt. Disse Vidnesbyrd anseer man her for meget paalidelige, endskiønt jeg var af en anden Meening, da jeg fik mit Vidnesbyrd fra Seminariet i *Keba*, hvilket forekom mig høist urimeligt og ubilligt.

Det tillades ingen her at skrive Bøger førend han har fyldt sit tredivte Aar, og er af Videnskabernes Bestyrere erklæret duelig dertil. Derfor komme her ikkun faa, men lærde og vel udarbejdede Skrivter for Lyset. Jeg tog mig altsaa vel i Agt, ikke at sige til nogen, at jeg, før min mandlige Alder, havde skrevet fem eller sex lærde Afhandlinger, at jeg ikke skulde blive til Latter.

Dette maa være nok om denne Nations Karakter, Religion, Statskonst og Videnskaber. Imidlertid kan jeg ikke undlade at føie hertil endnu nogle andre særegne Ting, som forekom mig meget merkværdige.

Naar et Træe udfordrer et andet, mister Udfordreren for bestandig sin Ret til at bruge Vaaben, og fordømmes til at leve under Formynderskab, som et Barn, fordi han ikke kan styre sine Sindslidelser. Hos os derimod ansees Udfordringer som Beviser paa Heltetmod, især i vort Norden, hvorfra denne slemme Skik har sin Oprindelse; thi Grækerne, Romerne og andre gamle Nationer vidste intet af Udfordringer.

I den Potuanske Rettergang har jeg mærket den Besynderlighed, at deres Navne, som føre Proces, blive Dommerne en Hemmelighed, og Processerne afgjøres ikke paa det Sted, hvor Striden er begyndt, men bedømmes i langt fraliggende Provindser. Grunden til denne underlige Skik er, at da de fleeste Dommere, som Erfarenhed lærer, tage Stikpenge, eller paa anden Maade forsee sig af Partiskhed, betages dem disse Fristelser, naar de hverken kiende

Anklageren, eller den Skyldige, eller de Godser, Eiendomme og Ting, hvorom Processen føres. Begge Parters Beviser sendes allene til en, efter Fyrstens Godtbefindende, vilkaarlig nedsat Ret, med nogle tilføjede Anmærkninger, for Exempel: om A, som er i Besiddelse, bør indrømme B Eiendommen, efter hans Fordring og Klage. Jeg vilde ønske, at denne Skik var indført hos os, da vi saa ofte erfare hvad Virkning Partiskhed og andre Fristelser have paa Dommernes Gemytter.

Retfærdigheden udøves her uden Persons Anseelse. Dog maa Fyrsterne selv ikke fordres for Retterne; men saasart de ere døde, blive de stillede til Doms af offentlige Anklagere, eller Folkets Advokater. Den afdøde Fyrstes Handlinger blive nu undersøgte i en talrig Raadsforsamling; endelig afsiges Dommen ved visse Karakterer, som tilkiendes ham efter hans Fortienesters Beskaffenhed. Disse ere: *Roesværdig, ikke ganske uroesværdig, got, ikke slet, taalelig, middelmaadig*. En Herold udraaber et af disse Ord offentlig blandt Folket, og siden sættes det som Gravskrivt over den Afdøde. Potuanerne give følgende Grund til denne Skik: Man kan ikke fordre den levende Fyrste for Retten, uden Oprør og Urolighed; thi saa længe han lever, skyldte Undersaatterne ham en blind Lydighed og bestandig Ærefrygt, hvorved Staten best vedligeholdes; men naar Fyrsten dør, opløses Baandet imellem ham og Undersaatterne, følgelig kunne disse nu, som frie, søge ham for Retten. Ved denne nyttige, skjønt besynderlige Indretning, sørges for Fyrstens Sikkerhed, den øverste Magt taber intet af sin Majestæt, og dog vedligeholdes tillige Statens Beste. Thi skjønt disse Karakterer ikkun tillægges de Døde, opmuntre de dog bestandig de Levende til Dyder. Man seer af den Potuanske Historie, at der i hele fire hundrede Aar ikke have været flere end to Fyrster, som fik den allerringeste Karakter, *maadelig*. De øvrige have næsten alle faaet *roesværdig*, eller *ikke uroesværdig*, hvilket deres Gravminder vise, som den alting fortærende Tid ikke endnu har ødelagt. Karakteren *maadelig*, 98 som paa det Potuanske Sprog hedder *rip-fac-si*, foraarsager saa stor Sorg i den fyrstelige Familie, at den Afdødes Tronfølger og alle hans Slægtninge bære Sørgeklæder hele sex Maaneder derefter. De følgende Fyrster vise ingen Fortrydelse mod Dommerne for slige fornærmelige Domme, men ansee dem som Opmuntringer til at handle vel, og ved Klogskab, Retfærdighed og Billighed at udslætte den Skamplet, som det fyrstelige Huus har paadraget sig.

Aarsagen, hvi den eene af disse Fyrster fik den sletteste Karakter, var denne: Uagtet Potuanerne ere meget øvede i Krigssager, og, naar de angribes, slaae tapperligen fra sig, paaføre de dog aldrig selv nogen Krig. Af denne Aarsag blive de gierne Meglere imellem andre krigende Nationer, og adskillige Folkeslag paa denne Klode have frivilligen underkastet sig et saa retfærdigt og fredeligt Folks Herredømme. Men Fyrsten *Mikleta*, dreven af en utidig Lyst til at udvide sit Riges Grændser, angreb Naboerigerne, og undertvang dem aldeles i kort Tid. Saa meget, som Potu vandt ved denne sin Magts Forøgelse, saa meget tabte det igjen, ved at forvandle sine Naboers Venskab til Skræk og Misundelse. Den udmærkede Agtelse for Retfærdighed og Billighed, som Staten hidindtil havde skyldt sin Tilvegt og Blomstren, begyndte fra denne Tid af at tabe sig. Saasart altsaa Fyrsten var død, viiste Potuanerne deres Fortrydelse, ved at sætte denne Plet paa hans Minde, for at vinde de andre Nationers Velvillighed tilbage. Hvori den anden Fyrstes Forseelse har bestaaet, kunde jeg ikke komme efter.

Kun de, som have opnaaet den tredie Alder, blive offentlige Lærere. For at forklare dette nøiere, maa man mærke, at Træernes Liv inddeles i tre Aldere. Den første er for dem, som oplæres i Statsbestyrelsen; i den anden udøve de hvad de have lært i den første, og i den tredie Alder undervise de andre, naar de med Berømmelse have nedlagt deres Embeder. Af denne Aarsag faaer ingen Tilladelse til at lære offentligen, med mindre han er bleven 99 gammel i Statens Tieneste, da man holder for, at ingen kan give grundige Forskrivter, som ikke har hentet sin Kundskab af Erfaringen.

Dersom een, der er berygtet for slette Sæder, giver Staten et godt og nyttigt Raad, forties hans Navn, at det værdige Forslag ikke skal tabe ved dens Uværdighed, der gjorde det, og Forslaget bekiendtgjøres under en bedre Mands Navn.

I Henseende til Religionen, har jeg allerede meldt, at det var forbudet at disputere om dens Grundlærdomme, men i Særdeleshed om Guds Væsen og Egenskaber; derimod staaer det enhver frit at sige sin Meening om andre Ting, og underkaste den Publicums Overveielse. Potuanerne sagde, at slige Trætter kunde lignedes ved Storme, som nedslaae Træer og Tage, men tillige rense Luften, og hindre, at den ikke ved for megen Roelighed fordærves. De have ikke mange Festsdage, fordi de give Anledning til dorsk Lediggang, og Potuanerne troe, at den sande Gudsyrdelse bestaaer ikke mindre i nyttigt Arbeide, end i Bøn og Paakaldelse.

Poesien dyrkes ikke med megen Varme, endskiønt man i dette Fyrstendom finder hist og her nogle Poeter; men den underjordiske Poesie skilles allene ved en høiere Stil fra Prosa. De udloee det derfor, som Børnespil, hvad jeg fortalte dem om vores Stavelsemaal og Tonefald.

Iblandt de Potuanske Lærere gives nogle, som kaldes Professorer i den gode Smag. Disse sørge for, at Ungdommens Tænekraft ikke skal beskæftiges med Ubetydeligheder og Smaating; at alt for platte og pøbelagtige Skrivter, hvis Læsning fordærver Smagen, ikke skulle komme for Lyset; og at af Bøger, som skulle trykkes, de Ting blive udslattede, som stride mod sund Sands. Blot til denne Ende har man Bogcensur. Ganske anderledes er det oppe paa vor Klode, hvor de beste Skrivter blot af den Aarsag, at de enten vige af

fra en herskende Meening, eller fra en engang indført Talebrug, eller fordi de med Vittighed og Aabenhertighed giennemhegle Menneskenes 100 Daarligheder, ofte undertrykkes af Censorerne, hvorved Videnskaberne naturligviis qvæles, og sunde og gode Skrivter ikke kunne komme for Dagen. Men da Handelen er fri imellem Potuanerne og Naboefolkene, snige sig blandt andre Varer ofte platte og pøbelagtige Bøger ind i Landet. Til den Ende har man ansat visse Dommere, som Tid efter anden besøge Bogsamlingerne. Disse kaldes *Syla-Makatti*, det er: Bibliotek-Rensere. Thi ligesom der i vor Verden er en vis Art Mennesker, som aarligen feie Skorsteene og Kakkellovne, saaledes skille disse Dommere, ved at giennemsee Bogladerne, omhyggeligen det slette fra det gode, og kaste alle gemeene Bøger, som kunne fordærve Smagen, i Kloakerne. Hille mænd! tænkte jeg ved mig selv, hvilken Ødelæggelse vilde der skee blandt Bøgerne paa vor Klode, dersom denne Indretning der blev indført!

Intet fortæner meere Berømmelse, end den Omhue, hvormed man sørger for, af de Unges Naturgaver at udgrandske hvad Bane enhver i sit Liv er best skicket til at betræde. Thi ligesom den ringeste falske Tone mærkes af et musikalsk Øre, saaledes vide de Dommere, der ere satte til at prøve de Unges Anlæg, af Smaating at kiende de større, og af Øiesynet, af Øienbrynenes Spiilning eller Sammentrækning, af deres sørgmodige eller glade Ansigt, af deres Latter, af deres Udtale, af deres Taushed, og andre lignende Ting, at dømme, hvortil enhver er best oplagt, og hvad der strider mod hans Natur.

Men nu til mig selv igien. Jeg havde kun liden For-nøielse af at omgaaes disse urimelige Træer, som bestandig foragtede og beløe mig, for den alt for hurtige Fattkraft, de nu engang havde tillagt mig. Jeg ærgrede mig meget over de Øgenavne, man derfor gav mig. Man kaldte mig, for Exempel *Skabba*, som betyder en utidig og umoden Person. Men hvad jeg især græmmede mig over, var, at min Vaskerkone ikke tog i Betænkning at give mig samme forhadte Titel, uagtet hun var et gemeent, fattigt og elendigt Lindetræe.

101

NIENDE KAPITEL

Reisen omkring Planeten *Nazar*.

Da jeg i en Tid af to Aar havde forrettet den møisommelige Løbertieneste, og giennemrendt Landet med Placater og aabne Breve, blev jeg endelig reent kied af denne besværlige og uanstændige Forretning. Jeg indgav til Fyrsten den eene Ansøgning efter den anden, hvori jeg begierte en anstændig Afsked, og tillige anholdt om en noget ærefuldere Befordring. Men det blev mig bestandig afslaaet, da Hans Durchlaughtighed troede, at en vigtigere Forretning vilde overstige mine Kræfter. Han anførte mig de Love og Sædvaner, som strede mod min Ansøgning, og efter hvilke kun de, som havde den fornødne Duelighed dertil, maatte befordres til anseelige og vanskelige Embeder. Det var nødvendigt, sagde han, at jeg forblev i min engang paatagne Tieneste, indtil jeg ved een eller anden Fortieneste banede mig Veien til en høiere Bestilling. Han sluttede med denne Paamindelse:

Hver med sin egen Alen maale sig!
»Studeer og kiend dig selv!« er Viisdoms Lære. Og før en Vægt du kiæk paatager dig,
Prøv dine Skuldre først, om du den og kan bære!

Disse gientagne Afslag bragte mig omsider til en dristig og fortvivlet Beslutning. Jeg stræbte af alle Kræfter at udpønse noget nyt, hvorved jeg kunde lægge mine Talenters Fortreffelighed for Dagen, og aftvætte den Plet, man havde sat paa min Duelighed. Jeg tilbragte næsten et heelt Aar med at giennemstudere dette Fyrstendoms Love og Skikke, for, om mueligt, at finde et eller andet, der kunde 102 trænge til Forbedring. De Bemærkninger, jeg gjorde i denne Henseende, aabenbarede jeg en Tornebusk, som var min meget fortrolige Ven. Han fandt, at mine Betænkninger og Forslag vel ikke vare ganske ufornuftige; men tvivlede dog om, at de vilde være denne Stat til Nytte. Det var en Reformators fornemste Pligt, sagde han, at have det Lands Forfatning aldeles for Øie, hvori han vil foretage sin Reformation; thi een og den samme Anstalt kan, efter to Landes forskellige Beskaffenhed, frembringe ganske andre og aldeles modsatte Virkninger, ligesom det Lægemiddel, der helbreder een Syg, kan dræbe en anden. Han gjorde mig opmærksom paa den Fare, jeg udsatte mig for, ved at vove dette Spil, forestilte mig, at det var ude med mit Liv, hvis min Plan, ved Undersøgelsen faldt igiennem, og bad mig derfor indstændig, i Forvejen ret omhyggeligen at overveie alle Ting. Imidlertid raadete han mig ikke aldeles fra min Bestræbelse, da det dog altid var mueligt, sagde han, at jeg ved moden Eftertanke kunde opdage noget baade til min egen og Statens Fordeel.

Jeg fulgte denne min Vens Raad, og udsatte min Plans Indlevering indtil videre. Imidlertid forrettede jeg med Taalmodighed min Tjeneste, og gennemstreifede paa min sædvanlige Maade Byer og Provindser. Denne evige Omrenden gav mig Leilighed til meget nøie at lære at kiende det hele Fyrstendom, og alle de omliggende Egne; og at jeg ikke skulde glemme de Bemærkninger, jeg gjorde paa mine Reiser, skrev jeg dem op, saa got som jeg kunde, og overleverte saaledes Fyrsten engang et Bind af anseelig Tykkelse.

Jeg erfarede snart, at dette Arbeide var aldeles efter Hans Durchlauchtigheds Smag. Han giennemlæste med Eftertanke min Bog, og efterat have anbefalet den i Statsraadet med mangfoldige Berømmelser, besluttede han at betiene sig af mig, for at opdage hele Planeten Nazar. Jeg havde ventet en ganske anden Løn for mine vaagne Nætter, og sukkede taus med Poeten:

Ak! Dyden roses overalt - og fryser.

103

Men da jeg altid har havt særdeles Lyst til at see og høre hvad der var nyt, og stolede paa en overordentlig Belønning af den milde Fyrste ved min Tilbagekomst, paatog jeg mig alligevel med en Slags Fornøielse dette Arbeide.

Omendskiønt den hele Klode, Nazar, neppe har to hundrede tyske Mile i Omkreds, forekommer den dog Træerne, formedelst deres langsomme Gang, meget stor. Af denne Aarsag ere mange Lande, besynderlig de langt fraliggende, dem aldeles ubekjendte. Thi ingen Potuaner var i Stand til at giennemvandre denne Planets Riger i to Aar, da jeg derimod, ved Hielp af mine hurtige Been, blev færdig dermed i een Maaned.

Hvad der i Begyndelsen meget laae mig paa Hiertet, var Frygt for Sprogenes Forskiellighed; men man trøstede mig med den Forsikkring, at hele Planetens Indbyggere, saa forskiellige som de for Resten vare i Sæder, havde eet Tungemaal, og at hele det grenede Kiøn var overalt uskyldigt, omgiengeligt og giæstfrit, saa at jeg uden mindste Fare kunde vandre rundt omkring, hvor jeg vilde paa hele Kloden. Disse Efterretninger ansporede endnu meere min Tilbøjelighed, og jeg begav mig i Begyndelsen af PoppelMaaneden paa Reisen.

Alle de Ting, som nu følge, ere saa forunderlige, at man lettelig kan fristes til at holde dem for lutter Tankespil og blotte poetiske Opfindelser, især da de physiske og moralske Forskielligheder, jeg bemærkede paa min Reise, vare saa store, at man, ved at forestille sig Forskiellen imellem de langt fra hinanden adskilte Folkeslag paa vor Klode, kun kan gjøre sig et meget svagt Begreb om samme. Men man maa tage i Betragtning, at de fleste Folkeslag paa *Nazar* ere adskilte fra hinanden ved Sunde og Have, hvorfor og Kloden seer ud som et Slags Archipelagus. Indbyggerne reise næsten aldrig over disse Vande, og Færgemændene, som boe ved Strandbredden, ere der blot for fremmede Reisendes Skyld. Thi de Indfødte sætte sielden Foden udenfor deres Boepæle, og 104 nødtes de imellemstunder at sætte over Vandet, skynde de sig i Almindelighed strax tilbage igien, da de ikke godt fordrage at leve i et fremmet Land. Saa mange Folkeslag altsaa, saa mange nye Verdener.

Den fornemste Aarsag til denne store Ulighed maa søges i Landenes forskiellige Natur, som de mangefarvede Marker, de forskiellige Jordarter, Planter, Frugter og Urter noksom give tilkiende. Hvad Under, at der ved denne store Forskiellighed i Jordbunden og Frugterne gives saa ulige og hinanden modsatte Egenskaber og Sæder hos Indbyggerne? I vor Verden er Forskiellen imellem de længst fra hinanden adspredte Nationers Sæder, Tænkemaade, Farve, Siels og Legems Dannelselse ikke saa betydelig; thi da Jordbunden næsten overalt er den samme, uden for saavidt at det eene Land kan være frugtbarere end det andet, og Vand, Frugter og Urter have næsten een Natur, kunne her umuelig frembringes saa ulige Skabninger, som i den underjordiske Verden, hvor hvert Land har sin ganske særegne Beskaffenhed. Fremmede have vel Frihed til at reise og handle overalt, men ikke til at boesætte sig nogetsteds, hvilket heller ikke Landenes forskiellige og modsatte Beskaffenhed tillader: derfor ere alle de Fremmede, man møder, enten Vandrere eller Kiøbmænd.

De Provindser, som ligge nærmest omkring Potu, have alle næsten samme Naturbeskaffenhed som dette Fyrstendom. Deres Indbyggere førte i forrige Tider blodige Krige med Potuanerne; nu derimod staae de enten i Forbund med dem, eller have underkastet sig deres milde Herredømme. Men saasnart man er kommen over det store Sund, som deler hele Kloden, saa at sige, i to Dele, seer man ganske nye Verdener, og nye hos Potuanerne aldeles ubekjendte Dyr. Det eeneste, som alle Klodens Indbyggere have tilfælles, er Fornuften, Træskabningen og det samme Sprog. Af denne Aarsag er det slet ikke besværligt at reise, saa meget mindre, da Indbyggerne, formedelst den store Mængde fremmede Vandrere og 105 Kiøbmænd, som reise igiennem Provindserne, ere vandte til at see ganske forskiellige, dem selv aldeles ulige Skabninger.

Jeg har holdt for nødvendigt at erindre Læserne om alt dette i Forveien, at de ikke skulde støde sig over min følgende Fortælling, og ansee den som en sædvanlig SkipperEfterretning.

Det vilde blive for langt og kiedsommeligt at opregne i historisk Orden, stort og smaat, hvad der mødte mig paa denne Reise. For at undgaae denne unyttige Vidtløftighed, vil jeg kun opholde mig ved de Folkeslag, som forekom mig meest besynderlige, og i hvis Sæder og Egenskaber jeg fandt saa meget usædvanligt og

forunderligt, at Planeten *Nazar*, fra denne Side, synes mig at fortjene Plads iblandt Verdens Underværker.

Overalt lagde jeg Mærke til, at det hele fornuftige Træekjøn i Artighed, Dømmekraft og Alvorlighed meget lidt afveeg fra Potuanerne; men i Skikke, Sidekræfter og Legemsdannelse fandt jeg dem saa forskiællige, at hver Provinds syntes mig en ny Verden.

I *Qvamso*, den første Provinds man kommer til paa hin Side Sundet, vide Indbyggerne, som ere lutter Eegetræer, af ingen legemlig Svaghed eller Sygdom at sige; men opnaae i fuldkommen, vedvarende Sundhed den høieste Alderdom. De forekom mig derfor i Førstningen at være de lyksaligste blandt alle Skabninger; men jeg indsaae snart ved løselig Omgang med dem, at jeg havde taget mærkelig fejl. Jeg saae rigtig nok ingen iblandt dem bedrøvet; men jeg saae paa den anden Side heller ingen fornøiet; end sige glad. Thi ligesom den reeneste Himmel og mildeste Luft intet Indtryk gjør paa os, uden efter foregaaende Slud og Uveir, saa have og disse Træer intet Begreb om deres Lyksalighed, fordi den aldrig afbrydes, og føle ikke, at de ere sunde, fordi de aldrig ere syge. De henbringe deres Liv i bestandig Helbred; men tillige i bestandig Ligegyldighed. Ethvert Gode, som nydes bestandig, kieder omsider, og for at nyde Livets Glæder, 106 maa man undertiden have smagt dets Bitterheder. Jeg kan forsikkre, at jeg hos intet Folk har fundet saa liden Artighed og Godlidenhed, saa kold og stiv Omgængelse, som hos dette. Det er en Nation uden Laster, men som man hverken kan elske eller hade; hvor man ikke møder nogen Fornærmelse, men heller ingen Velvillighed; kort: hvor man intet finder, som kan mishage, men heller intet som behager. Overalt, da den uophørlige Sundhed forvolder, at de aldrig have Døden for Øine, og aldrig røres af Medlidenhed, naar andre lide, henleve de deres hele Levetid i følesløs Roe, uden mindste Deeltagelse i deres Brødres Skiebne, saa at man ikke finder mindste Spor af Kierlighed, Medynk eller Velgiørenhed hos dem. Vi derimod, som ved Sygdomme erindres om vor Dødelighed, og paamindes bestandigen om at holde os færdige til den sidste Reise, lære ved egne Lidelser at have Medlidenhed med andres. Jeg fik i dette Land en levende Forestilling om, hvor meget Sygdomme og Dødsfarer bidrage til indbyrdes Kierlighed og Blidhed i Omgang med vore Medmennesker; og hvor megen Uret vi have, i at knurre mod vor Skaber, fordi vi synes at være fødte til disse Lidelser, der ere os saa tienlige, og have de lyksaligste Følger.

Disse Eege ere alligevel Sygdom underkastede, som alle andre Træer, saasomt de komme andensteds hen. Jeg troer derfor, at dette Sundhedens Gode, hvis det ellers kan kaldes et Gode, bør allene tilskrives Luften og Levnetsmidlerne der i Landet.

Provindsen *Lalak*, som man kalder med det Tilnavn *Maskatta*, eller den *Lyksalige*, syntes ret at svare til dette Navn. Alting fremkom der af sig selv, uden mindste Hielp af Kunsten. Man behøvede hverken at pløie eller saae i den yderst frugtbare Jord; kort: jeg fik her et tydeligt Begreb om det lyksalige Land,

Hvor hist en Bæk af Melk, og her en Flod af Miød Imellem Jordbær og Meloner flød;
Og Cyperviin af Klippens Diamanter
107 Nedsprudlede sit Guld i Kummer af Krystal,
Som mellem Roser i den eviggrønne Dal
Ved Bækkens Bred, med luemalte Kanter
Utømmelige stode - hist og her
Stod' vinkende med tusind grønne, røde,
Voxgule Frugter Edens beste Træer,
Og med udstrakte Grene dem frembøde;
Her syded' Suppen, og paa samme Sted
En pillet Høne faldt af Himlen ned
I Jaspis-Gryden - hist i hele Skarer
Sprang ud af Skoven lækkre, møre Harer,
Og lagde sig paa hver sit Fad;
Og stegte Ryper, Lærker, Bekkasiner
Neddrattede med ufortrødne Miner
Paa selvfrembragte skiønne Porselliner,
Der stodø om Fadet i symmetrisk Sirkelrad.
Hist faldt en Sukkersnee, mens Saften af Citroner
Hist styrknedes til lis; og Tærter og Makroner,
Deviser og Gotgot - hvordan de bar sig ad -
Var, før man saae sig til, og krøbne hen paa Fad;
Mens alle Fugle sang, som ikke stegte vare,
Snart een, snart to, snart tre, og snart den hele Skare,
Vidtløftige Concerter udenad -
Og Vandrereren gik hen, og spiste, hvis han gad.
Men disse overordentlige Fordele gjøre dog Indbyggerne slet ikke lykkeligere, end andre. Thi da de ikke behøve at arbeide for deres Underholdning, hendøse de deres Liv i Lediggang, og plages af mangfoldige Sygdomme. Der gaae Orme og Forraadnelse i deres Legemer, og de fleste døe for Tiden.
Dette Lands Beskaffenhed gav mig Anledning til adskillige filosofiske Betragtninger;

iblandt andet faldt det mig ind, ved at betragte denne Nations Vilkaar, at Tiene-stefolk og Daglønnere i visse Maader ere meget lykkeligere end de, som aldrig have nødig at sørge for det daglige Brød, og derfor henfaldte til Uvirksomhed og Vellyst.
108 Den smager intet, som er altid mæt;
Trods alt hvad Kunsten kan anvende,
Er ved et Maaltid uden Ende
Beständig Ekkel sidste Ret.
Hver Vellyst, nydt bestandig, kieder,
Man væmmes ved al Jordens Lækkerheder,
Naar Nydelsen ei stundom holder op -
Og Sielen dør tilsidst i den nedbrudte Krop.

Heraf udspringe de mange nedrige Planer, de fortvivlede Foretagender og hyppige Selvmord, som gaae i Svang her. Thi den Overflødighed, hvori de bestandig leve, sløver al Sands for Livets finere Glæder, og avler i dets Sted hos alle Ekkel og Kiede til Livet. Saaledes fandt jeg, at dette Land, som jeg indbildte mig at være et Paradiis, var Tungvindighedens tause Bolig, langt meere værd at ynke, end misunde, og skyndte mig derfor, jo før jo heller at komme ud deraf igien.

Tæt derved ligger Riget *Mardak*, hvis Indbyggere alle ere Cypresser, af eens Skabning, naar man undtager deres Øine, som ere meget forskellige. Nogle have aflange, andre fiirkantede Øine, somme have dem meget smaa, og atter andre saa store, at de dække hele Panden. Nogle fødes med to, andre med tre, og andre med fire Øine. Der gives endog somme, der kun have eet Øie, hvilke man skulde fristes til at ansee for den bekiendte Polyphemus's Afkom, hvis de ikke havde det i Nakken. De inddeles derfor i visse Stammer, efter deres Øines forskellige Antal og Dannelselse, hvis Navne ere følgende:

1) *Nagiri*, eller de, som have aflange Øine, og som derfor alle Objekter forekomme langagtige.

2) *Naqviri*, hvis Øine ere fiirkantede.

3) *Talampi*, der have smaa bitte Øine.

4) *Jaraku*, med to Øine; men hvoraf det eene altid er lidt skievære end det andet.

5) *Mehanki*, med tre Øine.

6) *Tarasuki*, med fire Øine.

109

7) *Harramba*, hvis Øine optage hele Panden.
og endelig

8) *Skodolki*, der kun have eet eneste Øie i Nakken.

Den talrigste, og altsaa og den mægtigste blandt disse Stammer, er *Nagirernes*, eller deres, som have aflange Øine, og derfor synes, at alle Ting ere aflange. Regenterne, Raadsherrer og Præster vælges altid af denne Stamme. Disse allene have Deel i Statsbestyrelsen, og antage ingen af de andre Klasser til noget offentligt Embede, med mindre han bekiender, at en vis, Solen til Ære, paa det høieste Sted i Templet opstillet Tavle, ogsaa forekommer ham aflang, og bevidner dette med Eed.

Denne Tavle er det allerhelligste i den Mardakanske Gudstieneste. Mange retskafne og dydige Borgere, som afskye Meeneed, komme derfor aldrig til Æres-Embeder, og ere bestandigen udsatte for al muelig Spot og Forfølgelse. Det nytter intet, at de undskyldte sig med at maatte tro deres egne Øine; de faae kun derved en Proces paa Halsen, og det, som blot er en Naturfeil, regnes dem til Ondskab og Gienstridighed. Eeden, som de, der ville være noget, maa underskrive, lyder saaledes:

»Kaki manaska quihompu miriac jakku mesimbrii caphani crukkia manaskar qvebriac ferusundora.«

Paa Dansk:

»Jeg sværger, at Solens hellige Tavle synes mig aflang, og lover i denne Meening at forblive indtil mit sidste Aandedræt.«

Saasart een har aflagt denne Eed, optages han i Nagirernes Stamme, og kan søge hvilken Ærespost han vil.

Dagen efter min Ankomst blev jeg, i det jeg gik omkring paa Torvet for at fordrive Tiden, en gammel Mand vaer, som førtes hen for at pidskes. En uhyre Mængde Cypresser gik efter ham, og døde ham med Skieidsord og Spottegloser. Jeg spurgte, hvad han havde giort, 110 og man svarte mig, at det var en Kietter,

som offentlig havde ladet sig forlyde med, at Solens Tavle forekom ham fiirkantet, og uagtet adskillige Advarseler var bleven haardnakket ved at forsvare denne farlige Meening.

Jeg gik straks efter ind i Solens Tempel, for at komme efter, om jeg havde orthodoxe Øine, og da virkelig denne hellige Tavle forekom ogsaa mig ganske fiirkantet, sagde jeg det aabenhjertig til min Vert, som nylig var bleven Kirkeværger der i Byen. Han drog et dybt Suk ved denne Leilighed, og tilstod, at den ligeledes syntes ham fiirkantet; men at han ikke torde lade sig mærke for nogen dermed, af Frygt for at lægge sig ud med den regierende Stamme, og blive sat fra sin Bestilling.

Jeg forlod stiltiende, og zittrende over mit hele Legeme, dette Sted, af Frygt for at komme til at undgjelde mine Øines Forseelse med Ryggen og derpaa med det forhadte Navn af Kietter til Spot og Spektakel at blive jaget ud af Byen. Ingen Indretning i Verden, syntes mig, kunde være meere gruesom, barbarisk og ubillig, end denne, hvorved Forstillelse og Meeneed, som jeg var Øievidne til, allene banede Vei til Æresposter. Jeg glemte derfor ikke heller, da jeg var kommen hjem til Potu, ved alle Lejligheder at udtømme min Galde over denne barbariske Stat. Men da jeg engang paa min sædvanlige Maneer tordnede mod denne Indretning, og gav min hele Ærgrelse derover Luft i en Samtale med et Enebærtræe, som var min meget fortroelige Ven, fik jeg følgende Erindring: »Vi Potuaner holde rigtig nok Nagirernes Indretninger for daarlige og ubillige; men du, min kiære Klim, burde ikke, synes mig, forundre dig saa meget over, at man der behandler Synets Ulighed med saa megen Strængthed; thi, saavidt jeg erindrer, har du selv fortalt, at der i de fleste europæiske Stater gives visse herskende Stammer, som formedelst en egen naturlig Feil paa Synet eller Forstanden, forfølge de andre med Ild og Sværd; og dog har du roest disse Tvangsmidler, som meget gudelige og Staten nyttige Indretninger.« Jeg mærkede strax, hvor han vilde 111 hen med denne Stikpille, og blev ganske rød i Hovedet. Siden den Tid dømte jeg altid mildere om dem, som fare vild, og raabte bestandig paa Tolerance.

Fyrstendømmet *Kimal* holdes for den mægtigste af alle denne Klodes Stater, formedelst dets uhyre Rigdomme. Thi foruden de store Sølvgruber, som findes der i Mængde, samler man aarlig en stor Deel Guldsand af Floderne, og Søen ved Kysterne er næsten overalt rig paa Perler. Men ved nøiere at undersøge dette Lands Tilstand, lærte jeg, at Lyksalighed langtfra ikke bestaaer i blotte Rigdomme; thi de fleste Indbyggere vare enten Biergfolk, Guldrensere eller Perlefiskere, som fordømte til den skammeligste Trældom, rodede i Jorden og i Søen, for den kiære Vindings Skyld. De, som ikke give sig af med dette Arbeide, holde Vagt over de samlede Skatte. Hele Landet er saa fuldt af Røvere, at man ikke kan reise der uden bevæbnede Ledsagere.

Der ingen Dag saa hellig er, at jo
Paa den sit Øie Solen vender bort
Fra een og anden nedrig Handling; Svig,
Og Vold, og Tyverie gaae der i Svang.
Man lever kun af Rov. For egen Slægt
Er ingen Slægtning tryg, og ingen Giest
Kan sove rolig under Vertens Tag;
Een Broder lurder paa den andens Liv,
Og Sønnen tæller længselsfuld hvert Skridt
Hans Fader gjør mod Graven. Spor af Dyd
Ei findes meer. Astræa selv, den sidste,
Iblandt de himmelske, forlod med Skræk
Den blodbestænkte, lastopfyldte Jord.

Saaledes fortiener dette Folk, som af alle dets Naboer ansees med skeele Øine, meget meere Medlidenhed end Misundelse. Thi Frygt, Mistanke, Nid og Misundelse raser i alle Hierter: den eene anseer bestandig den anden som en Fiende, der lurder paa hans Midler, saa at Skræk, 112 Bekymring, vaagne Nætter og blege Ansigter, ere de eeneste Frugter af den Lyksalighed, Fyrstendømmet *Kimal* udraabes for. Jeg reiste derfor med megen Angest og Besværlighed igiennem dette Land; thi ved hver Bom og Station maatte jeg melde den derværende Vagt mit Navn, mit Fødested, Aarsagen til min Reise, og deslige, saa at jeg, kort sagt, saae mig udsat for alle de Bryderier, en Reisende er underkastet i mistroiske Lande. Der gives og i dette Fyrstendom et ildsprudende Bierg, som ideligen opkaster den underjords brændende Materie i store Strømme.

Saasart jeg var kommen ud af dette Land, hvis Giennemvandring var mig den besværligste paa min hele Reise, fortsatte jeg mit Løb bestandig imod Østen. Jeg traf overalt omgiengelige og artige, men tillige høist besynderlige Folk. Men over ingen undrede jeg mig saa meget, som over Indbyggerne i det lillebitte Rige *Qvamboja*, der var af en, saa at sige, ganske bagvendt Natur. Jo ældre, for Exempel, een var, desto overgivnere og vellystigere var han, saa at Fremfusenhed, Løstgighed, og de Laster, som ellers pleie at have Sted hos Ungdommen, der toge til med Alderen. Af denne Aarsag betroes ingen i denne Stat noget Embede, med mindre han er under sine fyrretive Aar; thi saasart een har fyldt dem, ansees han som en vild Pog,

Der trænger til gientagne Dask

Af sin Mamas Krabask.

Jeg saae gamle Mænd med graa Haar gjøre Spilopper paa Gaderne, og lege Høi og Due midt paa Torvet.

Hist bygged' een med ufortrøden Sved Af Kort tre, fire Stokværk høie Huse,
Som strax en anden pusted' ned;
Hist saaes i Langbold een at buse,
En anden i sit lange Skiæg
At fange Bolden; somme trilled' Æg,
Og andre spilled' nærmeste til Væg;
113 Her en Matrone med sin Dukke tripped',
Og hendes gamle Mand,
Hvis Hyldeprøite strax gav ikke Vand,
Ved Siden gik og vripped',
Og svor en ivrig Eed at ville gjøre den
Til Hyldebøsse om igien;
Een spilled' Skorsteen hist, og her en anden Top;
Een reed paa Kiep i Trav, en anden i Galop.

Drengene, som gik forbi, skammede disse gamle Folk ud, og pidskede dem sommetider hiem til deres Børn. Jeg mødte engang en udlevet Olding, som gik og spillede Top paa Torvet, og man fortalte mig, at han i sin Ungdom havde været en særdeles alvorlig Mand, og beklædt den øverste Plads i et stort Raad.

Denne bagvendte Orden har Sted hos begge Kiøn. En ung Person, som giftede sig med en meget gammel Kone, blev derfor overalt spaaet Horn, da tvertimod hos os kun en gammel Mand, der ægter en ung Pige, frygter for denne Prydelse. Jeg traf endog paa Torvet engang to ældgamle udtærede Mænd, som duellerte. Da jeg udlod mig med min Forundring over denne usædvanlige Fyrighed i saa høi en Alder, og spurgte om Aarsagen til Duellen, svarte man mig, at den var reist sig af en Strid imellem dem om et løst Fruentimmer, som de havde begge lige Fordring paa. Man lagde til, at de sikkert vilde faae dygtig Strips af deres Foresatte, hvis de kom efter disse overgivne Alderdoms Streger. Samme Aften blev der fortalt, at en fornem gammel Dame havde hængt sig af Fortvivlelse over en ung Bøg, som havde givet hende Kurven.

Denne bagvendte Naturens Orden fordrer naturligviis bagvendte Love. Derfor tillades det ingen, i den Afdeling af Loven, som handler om Formynderie, at forestaae sine egne Midler, med mindre han er under fyrretive Aar; og ingen Kontrakt imellem Personer over denne Alder ansees for gyldig, hvis den ikke er underskrevet og bekræftet af deres Formyndere eller Børn. I det Kapitel om 114 Subordination hedder det: »*Oldinger og gamle Koner skulle være deres Børn hørige og lydige.*«. Embedsmænd faae altid deres Afsked noget før de ere fyrretive Aar, da de gøres umyndige af Raadet, og overgives til unge Slægtinges Opsigt og Bestyrelse. Jeg fandt det derfor ikke raadeligt at opholde mig alt for længe i dette Land, hvor jeg om ti Aar vilde blive dømt efter Loven til at være Barn igien. Da jeg havde fuldendt min Reise, sammenlignede jeg dette Folks Beskaffenhed med den Levemaade og de Indretninger, vi have hos os deroppe, hvor adskillige i deres mandlige Alder leve, tænke og skrive som Philosopher; men i deres Alderdom jage efter store Rigdomme, tomme Titler og andre Narrerier. Denne Sammenligning forsonede mig lidt igien med *Qvambojerne*, og lærte mig at dømme mildere om dem, end jeg i Begyndelsen havde gjort.

I Kongeriget *Kokleku* har man en ikke mindre vrang Skik, som Europæerne ganske vist aldeles ville fordømme. Det bagvendte i denne Skik har Naturen ingen Skyld i, men allene Lovene. Indbyggerne ere alle Eenebærtræer af begge Kiøn; men Mændene bruges kun til Kiøkkensager, og andet ubetydeligt Arbeide. I Krigstider gjøre de rigtig nok Tieneste; men blive sielden meer end Soldater; kun meget faa drive det saavidt, at de blive Fændrikker. Denne Post er den høieste, noget Hantræe i denne Stat kan gjøre sig Haab om. Fruentimmerne derimod betroes de vigtigste, saavel borgerlige, som geistlige og krigerske Embeder. Jeg havde kort tilforn opholdt mig over Potu-annerne, fordi de i Betieningers Uddeling ikke gave det eene Kiøn Fortrin for det andet; men denne Nation forekom mig reent unaturlig og rasende. Jeg kunde aldeles ikke begribe Mandkiønnets Uvirksomhed, at det, trods sit Fortrin i Legemsstyrke, taalmodigen blev ved at bære dette foragtelige Aag, og i saa mange Aarhundrede havde ladet alting gaae i den gamle Slendrian; thi det havde naturligviis været dem let at afkaste Aaget, hvis de havde haft Villie eller Mod dertil. Men den gamle Vane havde 115 dysset dem saa reent i Søvn, at det ikke faldt nogen ind at vove det mindste Skridt, for at løsrive sig af disse skammelige Lænker: de troede, at Naturen nu saa vilde have det, at Fruentimmerne skulde regiere Staten, og Mændene væve, kaage, strikke, spinde, feie Stuerne og faae Hug oven i Kiøbet.

Fruentimmerne grunde deres Herredømme paa Mændenes større Legemskræfter, deres stærkere Muskler, og til grovt Arbeide bekvemmere Lemmer. Det er heraf tydeligt, paastaae de, at Naturen kun har bestemt dem til hvad der kan forrettes med Kroppen.

Fremmede forundre sig, naar de komme ind i Husene, og see Fruen paa Studerekammeret i Papirer op til Ørerne, mens Herren nysler om i Kiøkkenet og skurer Gryder. Og tilforladelig blev jeg, i hvilket Huus jeg kom, naar jeg vilde tale med Manden, viist ud i Kiøkkenet, hvor

Een stod i Vasken, og en anden hakked' Kiød;
Een vendte Steg, en anden trilled' Boller;
Og mellem Fade, Potter, Kasseroller,
Enhver med Bæven Husets Frue lød.

Jeg saae mange bedrøvelige Virkninger af denne urimelige Skik. Ligesom man, for Exempel, finder paa andre Steder løse Fruentimmere, der bringe deres Kydskhed til Torvs, og handle med deres Yndigheder, saa finder man her unge Karle og Mænd, der sælge deres Nætter, og til den Ende leie sig visse Vaaninger, hvis Skildter og Overskrivter vise hvad der handles med. Men da man i Almindelighed alt for dumdristig og offentlig driver denne Handel her, blive disse løse Mandfolk ofte grebne, satte i Arrest og pidskede, ligesom Skiøgerne hos os. Koner og Jomfruer derimod kunne, uden mindste Tab af deres gode Navn og Rygte, gaae omkring paa Gaderne, vinke ad Mandfolkene, gløe dem stivt i Øinene, zidske med Læberne, fløite, raabe pst! tage dem om Hagen, napse dem, male skamløse Dumheder i Buegangene, og gjøre saa mange Spilopper, som de ville. De fortælle, uden at man fortænker dem deri, deres 116 Uforskammenheder, og gjøre sig til af dem, som af ligesaa mange Seiervindinger; ligesom Smaaherrerne hos os prale med Ramser paa alle de Damer, hvis Fortroelighed (ofte kun et Ørefigen) de have nydt. Det lægges aldeles intet Fruentimmer her til Last, om hun beleirer unge Mandfolk med Elskovsvers, Kierlighedsbreve og Foræringer; men en ung Karl stiller sig ved saadan Leilighed gjerne meget koldsindig og ærbar an, da det strider imod Velanstændigheden for et Mandfolk, strax at sige en ung Pige Ja.

Der var i den Tid, jeg opholdt mig der, en stor Allarm med en vis Raadsherres Søn, som var blevet voldtaget af en Jomfrue. Hun blev paa de fleste Steder meget ilde omtalt, for denne afskyelige Handling, og den unge Persons Venner mumlede om, at der skulde lægges Sag an imod Pigen, og at hun sikkert ved næste Consistorium blev dømt til at redde hans Ære, ved at ægte ham, især da man med formelige Vidnesbyrd kunde gotgiøre, at den unge Karl bestandig havde ført et ærbart og ustraffeligt Levnet, førend hun forførte ham.

Lyksalige *Europa!* udbrød jeg ved denne Leilighed, og især tre Gange lyksalige *Frankrig* og *Engelland!* hvor det svagere Kiøn svarer til sit Navn, hvor Konerne saa ganske blindt adlyde deres Mænds Befalinger, at de meget meere synes at være Maskiner eller Automater, end med frie Villie begavede Skabninger!

Jeg vovede ikke at laste denne bagvendte Sædvane offentlig, saa længe jeg opholdt mig iblandt disse Eenebærtræer; men saasart jeg var kommen uden for Hovedstaden, fortalte jeg adskillige, at den aldeles stred imod Naturen, da det var klart af den almindelige Naturens Lov, og alle Folkeslags Samtykke, at Mandkiønnet er bestemt til vanskelige og vigtige Forretninger. Men de paa-stode, at jeg forvirrede Sædvane og Indretninger med Naturen, og at den foregivne Skrøbelighed hos Qvindekiønnet blot maatte tilskrives Opdragelsen, hvilket dette Lands Tilstand især viiste, da man der fandt Dyder og Sindsgaver hos Fruentimmerne, som Mandfolkene paa andre 117 Steder allene tilegne sig. Og rigtig nok ere de Koklekuanske Damer i Almindelighed beskedne, alvorlige, sindige, bestandige og tause; da Mændene derimod ere letsindige, fremfusende og sladderagtige. Derfor, naar der fortælles noget urimeligt, siger man for et Ordsprog: *Det et Mandfolke-Sladder; og* naar noget er foretaget med Overilelse, uden modent Overlæg: *Man maa holde Mandfolkenes Skrøbelighed noget tilgode.* Men jeg kunde ikke lade mig nøie med disse Grunde, og blev ligefuldt ved at fordømme denne Stats Forfatning, som bagvendt, vanskabt, og aldeles stridende mod Naturen. Den Ærgrelse, som dette qvindelige Overmod opvakte hos mig, var Aarsag i det ulykkelige Forslag, jeg gjorde, da jeg var kommet hiem til Potu, og som bragte mig tusinde Fortredeligheder paa Halsen, hvorom jeg paa sit Sted skal melde noget siden. Iblandt de prægtigste Bygninger i denne Bye var det Dronninglige Harem, hvori der var tre hundrede overordentlig smukke Mænd og Ynglinger, der underholdtes til Dronningens Forlystelse paa hendes egen Bekostning. Da jeg hørte, at nogle roste min Skabning, begav jeg mig i største Hast paa Reisen igien, af Frygt for at blive kapret til Hendes Majestæt; og - Frygt gav mine Fødder Vinger.

Næst ved dette Rige ligger det *Philosophiske Land*, som Indbyggerne, der aldeles have fordybet sig i Philosophie og de høie Videnskaber, kalde det. Jeg brændte ret af Længsel efter at see dette Rige, som jeg forestilte rrig, maatte være alle Musernes sande Sæde, og Middelpunkten for alle Videnskaber; jeg ventede ikke at see Agre og Enge, men

Een eeneste uoverseelig Have,
Hvor Kunsten ikke med Naturen stred,
Men begge favnedes i begge værdig Fred -

Og med Hovedet fuldt af denne Forestilling, skyndte jeg mig af alle Kræfter derhen, og talte hvert Minut paa Veien. 118 Jeg fik baade besmurte og saarede Been ved denne Leilighed; thi Landeveiene vare fulde af Steene og Huller, og saa giennemskaarne af Grøvter og Moser, at jeg snart maatte trampe over Steendynger, snart traske igiennem Moradsr, da der ingensteds var Broer at finde. Men jeg udstod kiæk alle disse Besværligheder, naar jeg tænkte paa, hvad der ventede mig, vel vidende, at man ikke løber til Himmerig paa Roser. Da jeg i en Times Tid havde møisom kiempet mig igiennem, mødte jeg en Bonde, som jeg bød god Dag, og spurgte, hvor langt jeg havde tilbage endnu, før jeg kom til *Maskattia*, eller det

philosophiske Land? - Du maatte heller spørge, svarte han, hvor langt du har tilbage, før du kommer ud af det igjen; thi du er lige midt deri. Jeg studsede forskrækkelig ved denne Efterretning. Hvordan gaaer det til, blev jeg ved, at et Land, som beboes af lutter Philosopher, ligner meer et Opholdssted for vilde Dyr, end et dyrket og beboet Rige? - Ja! svarte han, det vil snart komme til at see bedre ud, naar Indbyggerne først faae Stunder til at give sig af med slige Bagateller. For nærværende Tid maa man undskylde dem, at de lade Marker og Enge ligge, da de have høiere himmelske Ting i Hovedet, og pønse paa at finde en Vei til Solen. Man kan ikke blæse og søbe paa eengang. - Jeg forstod strax hvad denne Bonde, der lod til at være temmelig slu, vilde sige; traskede lidt længer frem, og kom endelig til Hovedstaden Casca. I Stadsporten saae jeg, isteden for Vagt, endeel Høns, Giæs, Fuglereeder og Spindelvæve. Paa Gaderne spadseerte en Hoben Sviin og Philosopher imellem hverandre, som man allene kunde kiende fra hinanden paa Dannelsen; thi de sidste vare ligesaa besølede som de første. Alle Philosopherne bare eet Slags Kapper; men af hvad Farve, kunde jeg ikke skielne, da det var umueligt at opdage den igiennem det Støv og Snavs der hængte paa dem. Jeg standsede ved een af disse Viise, som, aldeles henrykt i Betragtninger, rendte lige paa mig. - Om Forladelse, Hr. Magister! sagde jeg, tør jeg spørge hvad denne Bye hedder? - Han blev længe 119 staaende ubevægelig, med tillukte Øine, som om hans Siel havde taget Afsked med sit Legeme; endelig kom han til sig selv igjen, og svarte med et Blik mod Himmelen: »Vi ere ikke langt fra Middag.« Dette utidige Svar, der røbede en fuldkommen Sandseløshed, lærte mig, at det er meget raadeligere at studere med Maade, end at blive rasende af for megen Lærdom. Jeg gik dybere ind i Byen, for at see, om jeg ikke kunde finde andre Mennesker eller fornuftige Dyr, end Philosopherne. Paa Torvet, som var meget stort, stode adskillige Støtter og Piller med Indskriver paa. Jeg gik hen til een af disse Støtter, for at forsøge, om jeg forstod hvad der stod skrevet; men i det jeg stod og stavede mig frem, fornam jeg, at min Ryg blev pludselig varm, og begyndte at blive ganske vaad. Jeg vendte mig om, for at opdage Kilden til denne varme Flod, og blev en Philosoph vaer, som uden Omstændighed forrettede det samme paa min Ryg, som Hundene pleie at forrette paa Afviserne. Fordybet i Tanker, havde han taget mig for en Støtte, hvorved han pleiede at forrette denne Ting. Jeg blev opragt over saa skammelig en Streg, især da Hans Høilærdhed oven i Kiøbet skoggerløe over min Bestyrtelse, og gav ham et dygtigt Ørefign. Men herover blev han, som han var gal, foer i Haarene paa mig, og slæbte mig, trods al min Skrigen, rundt om paa Torvet. Da jeg mærkede, at hans Vrede slet ikke vilde lægge sig, satte jeg mig i Forsvarsstand, og gav lige for lige, saa at Indtægt og Udgivt hos os omtrent gik lige op, indtil vi endeligen, efter en hidsig Kamp, begge tumlede om paa Valpladsen.

Ved dette Syn kom en utallig Mængde Philosopher tilløbende. De styrtede, som Rasende, ind paa mig, giennempryggede mig Led for Led med deres Stokke og knyttede Næver, og slæbte mig halvdød efter Haarene rundt omkring paa Torvet. Ikke mætte, men trætte af at slaae, førte de mig omsider hen til et stort Huus; og da jeg der, med Fødderne mod Døren, af alle Kræfter stred imod at komme ind, sloge de et Reeb om Halsen paa mig, og trak mig, som et skraalende Sviin, ind i en Sal, hvor de lagde mig 120 paa Ryggen midt paa Gulvet. Alting laae her hultertilbult imellem hinanden, saa at der saae ud omtrent som hos os ved Paaske eller Mikkelsdags Tider, naar Folk flytte, og alle Slags Redskaber, Kar og andet Huusgeraad ligger kastet imellem hinanden. Jeg begyndte nu at bønfalde mine Viise, om at sætte Grændser for deres Vrede, og lade sig bevæge til Medlidenhed, forestillende dem, hvor uanstændigt det var for Viisdommens Dyrkere at rase, som vilde Dyr, og overlade sig aldeles til de Lidenskaber, de selv tordne imod paa Cathedraler og Prækestole. Men Bønner og Forestillinger vare spildte. Den Philosoph, som havde vandet min Ryg, begyndte Striden paa nye, slog paa mig, som paa en Ambolt, og blev ved at mørbanke mig Elendige saa længe, at det lod til at han ikke blev forsonet før han fik Livet af mig. Jeg lærte nu, at ingen Vrede kan lignedes i Heftighed med den philosophiske, og at Dydens Lærere er langt fra ikke det samme, som Dydens Udøvere;

- thi meer og meer, jo meer han slog,
Hans Blod og Galde kom i kaag.

Endelig kom fire andre Philosopher, hvis Kapper viiste, at de vare af en anden Sect, ind i Salen. De syntes at have Medlidenhed med mig, og standsede med Ord og Næver de andres Raserie. De toge derpaa nogle af mine Pryglere tilside, hviskede noget til dem, og førte mig hen i et andet Huus. Jeg blev hierteglad over at være sluppen af disse Røveres Hænder, og kommen til skikkelige Folk; og fortalte dem vidtløftigen Anledningen til den hele Al-larm. De loe ret hiertelig af denne, som de kaldte den, moersomme Tildragelse, og sagde mig, at Philosopherne pleiede, naar de spadserte over Torvet, i visse naturlige Tilfælde at standse ved disse Støtter; og at min Modpart sandsynligvis havde, fordybet i sine philosophiske Betragtninger, taget mig for een af dem. De fortalte mig tillige, at samme var en særdeles berømt Astronom, og de 121 øvrige, som med saa megen Hidsighed havde gaaet løs paa mig, Lærere i Moral-Philosophien.

Da jeg troede nu at være i fuldkommen Sikkerhed, hørte jeg dem med Fornøjelse fortælle dette og andet meere. Imidlertid kan jeg dog ikke nægte, at den Opmærksomhed, hvormed de betragtede min Skabning, gav mig nogle Skrupler i Hovedet; ligesom og de mange Spørsmaal om mit Fødeland, min Levemaade, Aarsagen til min Reise og deslige, syntes ikke at spaae mig meget got.

Men jeg havde nær opgivet min Aand af Angst, da jeg blev indelukt i et Slags Anatomiekammer, hvor jeg saae en gyselig Mængde Been og døde Kroppe, der opfyldte Værelset med en utaalelig Stank. Jeg havde troet at være kommen ned i en Røverkule, hvis ikke endeel Instrumenter, som hængte paa Væggene, havde betaget mig noget af min Frygt; da jeg deraf kunde slutte mig til, at min Vert maatte være Læge. Da jeg

havde smagtet omtrent en halv Time allene i dette Fængsel, kom Fruen i Huset ind, og bragte mig Middagsmad, som hun selv havde tillavet. Hun forekom mig særdeles artig; men saae meget nøie paa mig, og sukkede bestandig. Jeg spurgte hende om Aarsagen til hendes Sorg; og hun svarte mig, at hun sukkede ved at tænke paa det, der forestod mig. »Du er rigtig nok,« sagde hun, »kommen til skikkelige Folk, thi min Mand, som boer i dette Huus, er Stadsphysicus og Doctor i Medicinen, og de andre, du saae, vare hans Colleger; men din usædvanlige Skabning har opvakt deres Forundring, og de have besluttet at tage din indvortes Dannelselse i nøiere Betragtning, og skiære dig op, for at see, om de i dine indvortes Dele kunde finde noget nyt til Anatomiens Oplysning.« Denne Efterretning var mig et Tordenslag. Jeg gav et stort Skrig fra mig, og raabte: »Hvor kan man kalde dem skikkelige Folk, Madame! som ikke tage i Betænkning at skiære deres Næste op?« -

»Du Fingren stikke maa i Jorden, lugte til
Hvad Land du lever i« -

122

123

sagde hun. »De Folk, i hvis Hænder du er falden, ere meget skikkelige Folk, og have, blot for at oplyse deres Videnskab, besluttet denne Operation.« Jeg svarte hende, at jeg tusinde Gange heller vilde løslades af Røvere, end skiæres op af de allerskikkeligste Folk, styrtede ned for hendes Fødder, og bønfuldt hende med en Strøm af Taarer at udvirke Naade for mig. »Min Forbøn,« gientog hun, »vil kun lidt nytte dig, imod hele Facultetets Beslutning, der altid pleier at være ugjenkaldelig; men jeg vil stræbe at redde dit Liv ved et andet Middel.« Da hun havde sagt dette, tog hun mig ved Haanden, førte mig ud af en Bagdør, og fulgte mig, der skialv som et Espeløv, lige til Byens Port.

Da jeg her vilde tage Afsked med hende, og stræbte, som ikke meer end billigt var, at bevidne hende min Erkiendtlighed i de meest levende Udtryk, faldt hun mig pludselig ind i Talen, og forsikkrede, at hun ikke forlod mig, før hun saae mig i fuldkommen Sikkerhed. Da jeg ikke satte mig derimod, blev hun ved at følge mig.

Mens vi saaledes spadserte sammen fortalte hun mig adskilligt om Landets Beskaffenhed, som jeg hørte paa med megen Begierlighed. Men omsider dreiede hun Talen hen til en Materie, som ikke klang synderlig i mine Øren, da det lod til, at hun, til Løn for hendes Artighed imod mig, fordrede en Artighed igien, som det var mig moralsk umueligt at vise hende. Hun beskrev mig, nemlig, med megen Følelse og Varme Konernes ulykkelige Skiebne i dette Land, da de philosophiske Skolemestere af Mænd, de have, aldeles begravne i deres Bøger, næsten ganske forsømme Ægteskabs Pligter. »Ja! jeg kan sværge Dem til,« blev hun ved, »at det var reent ude med os, dersom ikke, nu og da, een og anden artig fremmet Reisende ynkedes over vor ulyksalige Forfatning, og lindrede en Smule den almindelige Jammer.« Jeg lod, som jeg ikke forstod hvad hun vilde sige, og gik lidt stærkere til. Men min Koldsindighed giød kun Olie i den Ild, der flammede i den arme Frues Hierte, saa at

124

Den nylig elskovsytte, kielne, milde
Sødtmilende Gudinde pludselig
Forvandlet blev til Furie; med vilde,
Høitskingrende, fortvivlte Skrig,
Og Hændevid, og stærke Rusk i Haaret,
Og gyselige Blikke -

forekastede hun mig min Utaknemmelighed; og da jeg desuagtet blev ved at gaae til, greb hun mig fat i Fligen af min Kappe, for at holde mig tilbage. Jeg sleed mig endelig med Magt af hendes Arme, og da jeg var saa meget hurtigere til Fods end hun, kom jeg hende i en Hast af Syne. Hvor rasende forbitret hun blev paa mig ved denne Leilighed, sluttede jeg af de Ord: *Kaki Spalaki*, det er: *utaknemmelige Hund!* som hun idelig udstødte. Men jeg fordøiede med Spartansk Høimodighed alle hendes Skiildsord; og glædede mig over, at jeg var sluppen nogenlunde heeløret af dette de Viises Land, som jeg endnu ikke uden en Slags Gysen kan tænke paa.

Næst ved dette Rige ligger Provindsen *Nakir*, som har en Hovedstad af samme Navn. Om samme kan jeg ikke sige meget; thi jeg skyndte mig saa hastig, som mueligt, igiennem alle de Lande, som grændsede til *Maskattia*, for at komme til Folk, der fordybede sig lidt mindre i Philosophie, og, fremfor alting, ikke vare saa ivrige for Anatomiens Oplysning. Der var kommen en saadan Skræk i mit Blod, at jeg spurgte enhver, som jeg traf paa Veien, om han var Philosoph? og jeg drømte bestandig, i lang Tid efter, om Beenrade og anatomiske Instrumenter. Indbyggerne i Byen *Nakir* forekom mig ellers meget artige; thi enhver, som mødte mig paa Gaden, tilbød mig, uforlangt, sin Tieneste, og forsikkrede mig vidtløftigen om sin Velvillighed. Jeg fandt disse Forsikringer meget latterlige, da jeg aldrig lod mig mærke med mindste Tvivl om deres gode Hierte, og yttrede aldrig den ringeste Mistanke om deres Ærlighed; og sagde derfor til adskillige, at jeg ikke kunde begribe, hvortil de mange dyre 125 Forsikringer giordes nødig. Men de fornyede dem ved saadan

Leilighed med de høitideligste Eeder. Uden for Byen kom en Person mig imøde, der gik meget langsomt, og sukkede under en stor Byrde, som han bar paa Ryggen. Han standsede, da han saae mig, og spurgte mig, hvor jeg kom fra? Da jeg fortalte ham, at jeg nylig havde været i Byen *Nakir*, ønskede han mig til Lykke med at være kommen uskadt derfra, da Indbyggerne, sagde han, vare bekiendte Gavtyve, der pleiede at udplyndre alle Fremmede. Jeg svarte ham, at hvis deres Gierninger svarte til deres Ord, havde jeg Aarsag til at holde dem for særdeles redelige Folk; eftersom enhver med de høieste Eeder havde bevidnet mig sin Ærlighed. Den gode Mand smilte herover, og sagde: »Tag dig i Agt for at troe nogen for vel, der udbasuner sin egen Retskaffenhed, og især den, som kalder Dievelen til Vidne paa sin Dyd!« Jeg glemmer aldrig denne Formaning, og har ofte befunden dens Grundighed. Derfor, saasomt mine Skyldnere begynde at bande paa deres Ærlighed, forlanger jeg mine Penge tilbage, og laaner dem ikke en Skilling meer.

Paa Grændsen af dette Land kom jeg til en guulagtig Søe, ved hvis Strandbred der laae en treradaaret Færgemaal, hvori man for meget billig Betaling blev sat over til *det fornuftige Land*. Jeg gjorde Akkord med Færgemanden, steeg i Baaden, og morede mig meget paa denne Søereise. Thi de underjordiske Skibe roes ikke ved menneskelige Hænder, men ved Hielp af visse skiulte Maskiner drives de med en forunderlig Hastighed frem paa Vandet. Da jeg var kommen i Land, fik jeg fat paa een, som viiste mig Vei til Byen; og han fortalte mig underveis en heel Deel om Byens Tilstand, og Indbyggernes Beskaffenhed og Levemaade, som han lod til at være meget nøie underrettet om. Iblandt andet fik jeg at vide, at alle Borgerne studerte Logiken, og at denne Bye var Fornuftens sande Sæde, og svarte fuldkommen til sit og Landets Navn. Ved min Ankomst i Byen erfarede jeg strax, at min Veiviser havde sagt mig sandt; thi den ringeste 126 Borger, syntes mig, formedelst sin Skarpsindighed, Alvorlighed og sædelige Opførsel, at være en Raadsherre. Jeg løftede herover mine Hænder imod Himmelen, og udbrød: O! høistlyksalige Stat, som frembringer lutter *Catoner!*

Men da jeg nøiere lærte at kiende Tilstanden i Byen, mærkede jeg, at mange Ting gik en temmelig treven Gang, og at Staten paa en Maade var syg af Mangel paa Daarer. Thi da Indbyggerne overveie alting med megen Forsigtighed og Skiønsomhed, og lade sig ikke røre ved prægtige Løvter, blomstrende Taler og Flitterstads, tabes mange af de Midler, hvorved man ellers saa let, uden offentlig Bekostning, ansporer Borgerne i en Stat til store, og Fødelandet ofte meget nyttige Bestræbelser.

De skadelige Følger for Landet, som flyde af en saadan alt for ængstlig Betænksomhed, satte en vis Finantsminister mig med megen Iver ud fra hinanden. »Det eene Træe,« vare hans Ord, »skilles her fra det andet blot ved Navnet og Udseendet. Der er ingen Kappelyst imellem Borgerne, da den eene ikke kan udmærkes ved noget Ærestegn for den anden, og ingen synes at være klog, fordi alle ere kloge. Jeg tilstaaer, at Dumhed er en Feil; men aldeles at udrydde den af en Stat, synes mig slet ikke raadeligt. Det er tilstrækkeligt for enhver Stat, naar der er saa mange Kloge deri, som der er offentlige Betieninger. Der maa være nogle, som regiere, og nogle som lade sig regiere. Det, som Øvrigheden i andre Lande kan udvirke ved Dukkestads og Snurrepiberier, kan man ikke her sætte i Værk, uden ved vægtige Belønninger, der ikke sielden udtømme Skatkammeret; thi den Kloge fordrer for de mod Fædrenelandet viiste Tienester Kiernen, naar derimod Daaren lader sig afspise med Skallen. Saaledes virker, for Exempel, Titler og Ærestegn, der paa andre Steder lokke Daarer til de vanskeligste Foretagender, slet intet hos Borgerne her, som indsee, at den sande Ære bestaaer allene i Dyd og indvortes Værd, og derfor ikke lade sig blende af slige Smaatings falske Glimmer. Ved 127 Haabet om et evigt Navn i Aarbøgerne ansføres Eders Krigsfolk,« blev han ved, »til at gaae med uforfærdet Mod de største Farer imøde; hos os derimod, hvor man holder dette for Ordspil, og slet ikke begriber den Talemaade: at leve efter Døden, mangler denne Spore. De troe det ikke Umagen værd at tilvinde sig en Roes, som man ikke kan høre. Ikke at tale om tusinde andre Uleiligheder, som flyde af Tingenes alt for nøiagtige Undersøgelse, og som tilfulde bevise Rigtigheden af den Sætning: at *det er nødvendigt i en vel indrettet Stat, at i det mindste den halve Deel af Borgerne ere Narre*. Daarlighed er i Selskabet det samme, som Syrlighed i Maven: og for lidet af begge Dele, skader ligesaavel, som for meget.«

Jeg hørte denne Finantsministerens Tale med største Forundring. Men da han i Statsraadets Navn tilbød mig Borgerskab der i Byen, og anmodede mig om at blive der, blev jeg ganske rød i mit Ansigt, sluttende mig til, at jeg skyldte den Meening, han havde fattet om min Dumhed, denne Begiering, og at han ansaae mig velskikket til at være Syrlighed i Maven paa en Stat, der laae syg af al for megen Klogskab. Jeg blev strax efter bestyrket i denne Mistanke, da jeg hørte, at man havde besluttet i Raadet at sende et stort Antal Borgere som Colonister til andre Steder, og laane ligesaa mange Narre af Naboe-Nationerne, for at fylde Tallet igien. Jeg forlod derfor med Ærgrelse denne fornuftfulde Stad. Men den Sætning, jeg nylig talte om, og som vore Statsmænd hidindtil slet ikke have kiendt, den nemlig: »At *det er nødvendigt i en velindrettet Stat, at i det mindste den halve Deel af Borgerne ere Narre*«, kunde jeg i lang Tid ikke faae af Hovedet. Jeg undrede mig over, at en saa tienlig Regel i saa lang Tid havde været skiult for vor Klodes Philosopher. Dog maaskee gjør jeg dem Uret; det er mueligt, at een og anden kan have opdaget den og indseet dens Rigtighed; men ikke holdt det Umagen værdt at anføre den blandt de politiske Maximer, eftersom der hos os overalt er saa fuldt af Narre, at man (med Forlov at sige) finder ingen Flek, 128 end sige stor Stad nogensteds, som lider Mangel paa denne saare nyttige Syre.

Da jeg havde udhvilet mig lidet, gav jeg mig igien paa Reisen, og vandrede giennem adskillige Provindser, som jeg med Stiltienhed gaaer forbi, fordi jeg fandt meget lidt usædvanligt og besynderligt i

samme. Jeg troede derfor, at Nazars Underværker her havde Ende. Men da jeg kom ind i Landet *Cabac*, mødte mig nye Besynderligheder, der ville synes mange reent utrolige. Iblandt dette Riges Indbyggere, for Exempel, gives adskillige, som ingen Hoveder have, og komme ganske hovedløse til Verden. De tale igiennem en Slags Mund, som sidder midt paa Brystet. Formedelst denne Naturfeil ere de udelukte fra alle vanskelige Embeder, hvortil der fordres Hierne; og man har aldrig seet Exempel paa, at nogen hovedløs har faaet en vigtig Betiening her. De Poster, de antages til, ere for det meste Hof-Betieninger. Saaledes tager man i Almindelighed Kammerjunkere, Hof-Marskaller, Haremsvogtere, Hof-Fourerere og deslige af den hovedløse Stamme. Af samme vælger man og Pedeller, Klokkere, Gravere, og andre, hvis Embeder nogenlunde kunne forrettes uden Hierne.

Undertiden optages dog een og anden af dem i Raadet, enten ved besynderlig Gunst af Øvrigheden, eller paa Grund af sin Families Fortienester, hvilket endog ofte skeer uden Landets Skade. Thi Erfarenhed lærer, at et Raads hele Myndighed gjerne beroer paa nogle faa Raads-herrer, og at de øvrige kun ere der, for at fylde Tallet, og samtykke og underskrive hvad disse faa beslutte. Saaledes sadde der, i den Tid jeg opholdt mig i Byen, to hovedløse Assessorer i Raadet, med ligesaa stor Besoldning, som de andre. Thi endskiønt de, formedelst denne Naturfeil, ikke vare synderlig forsynede med Sandser, og altsaa ikke heller med Begreber, gave de dog deres Stemme med, og samtykkede de andres Meeninger. De vare endog deri lykkeligere end deres Kolleger, at, naar nogen Sag gik galt i dette Raad, blev man ikke stødt paa dem, der ingen Hoveder havde; men udøste allene sin Galde paa de 129 øvrige. Et tydeligt Beviis, at det undertiden har sin store Fordeel at være født uden Hoved. Denne Bye giver for Resten ingen af de andre Steder paa denne Klode efter i Pragt og Anseelse. Den har et Hof, et Universitet, og prægtige Kirker.

I de to Provindser, jeg strax efter kom til, nemlig *Cam-bara* og *Spelek*, ere alle Indbyggerne Lindetræer. For-skiellen imellem dem bestaaer allene deri, at de i den første Provinds aldrig blive meer, end i det høieste fire Aar gamle; da derimod de i den anden i Almindelighed leve over firehundrede Aar. Man seer derfor i *Spelek* mange Bestefædre, Oldefædre, og Tip-Oldefædre, hører en heel Deel Ordsprog og gamle Krøniker, saa at, naar man kommer der i Landet, skulde man troe, man var sat nogle Sekler tilbage i Tiden. Saa meget, som jeg ynkedes over hines Skiebne, saa høit priste jeg derimod disse lyksalige. Men da jeg nærmere fik betragtet begges sande Forfatning, mærkede jeg, at jeg havde taget feil i min Dom. I *Cambara* komme Indbyggerne inden faa Maaneders Forløb efter deres Fødsel til deres fulde Legems og Siels Modenhed, saa at det første Aar er tilstrækkeligt til deres Dannelse og Udvikling, og de andre tre synes dem skienkede til at belave sig paa Døden i. Under disse Omstændigheder forekom dette Land mig at være en sand platonisk Republik, hvori alle Dyder naaede den størst muelige Fuldkommenhed. Thi da Indbyggerne, formedelst deres saa meget korte Levetid, staae bestandig ligesom paa Springet, og ansee dette Liv som en Port, hvorigiennem de hastig gaae ind i det andet, er deres Sind meere henvendt til deres tilkommende, end til deres nærværende Tilstand. Enhver kan derfor ansees der som en sand Philosoph, der, uden at bekymre sig meget for dette jordiske, stræber allene ved Guds frygt, dydige Handlinger og en reen Samvittighed at gjøre sig en tilkommende varig Lyksalighed værdig. Kort sagt, dette Land syntes mig beboet af lutter Engle, eller Helgene, og den sande Skole, hvor man best kunde lære alle Dyder. Man seer heraf, hvor ubilligen 130 mange knurre over Livets Korthed, og ligesom trætte med Forsynet derover; thi vort Liv kan eene kaldes kort, for saavidt vi spille dets meeste Tid paa Lediggang og Vellyst; og det vilde altid være langt nok, hvis det altid blev vel anvendt.

I *Spelek* derimod, hvor Levetiden udtrækkes over fire hundrede Aar, syntes alle Laster, som have Sted hos det menneskelige Kiøn, at herske. Folket har der blot de nærværende Ting for Øine, som om de vare evige, og aldrig skulde forgaae; og derfor har Oprigtighed, Ærlighed, Kydskhed og Velanstændighed taget Flugten, og givet Plads for Falskhed, Bedragerie, Vellyst og slette Sæder.

Dette lange Liv har endnu en anden meget sørgelig Virkning. De, som ved ulykkelige Tilfælde tabe deres Formue, komme til Skade paa deres Lemmer, eller falde i ulægelige Sygdomme, pleie med Utaalmodighed at forbande deres Tilværelse, og tilsidst at tage Livet af sig selv, da de, formedelst deres Levetids Længde, ikke see nogen Ende paa deres Lidelser. Livets Korthed er den virksomste Trøst for alle Elendige. Begge Lande opvakte meget min Forundring, og jeg forlod dem med Hovedet fuldt af filosofiske Betragtninger.

Jeg gik nu igiennem lutter øde og klippefulde Egne, og kom endeligen til *Spalank*, eller, som det almindelig kaldes, *det uskyldige Land*. Det har faaet dette Navn paa Grund af Indbyggernes Sagtmodighed og Uskyldighed. Man holdt disse Træer, der alle vare Steen-Eege, for de lykkeligste af alle Dødelige, fordi de vare aldeles frie for alle Sindslidelser, og følgelig for alle Laster.

Frie, langt fra Tvang, lød af sig selv enhver
Naturens Bud, og øved' Ret og Dyd,
Med Straf og Frygt aldeles ubekjendt,
I sikker Roe; paa ingen hellig Steen
Var Trudsler gravet; ingen hellig Tavle
Forkyndte Lovens Torden. Ingen skialv
For Overherrens Hevn; men uden Værn
131 Enhver var tryg. Trompeten aldrig bød

Dem more Fyrsten mellem Brødres Lig,
Paa blodbestænkte Valplads. Fredsomt Plovjern
Var ikke smeddet om til Sværd og Spyd;
Men uden Tvist og Kamp de spøjte bort,
Som spæde Sødskende paa Moders Skiød,
Det trygge Liv i Fredens kielne Favn.

Da jeg kom til denne Provinds erfarede jeg, at alt hvad Rygtet havde sagt mig derom, var sandt: at, nemlig, Indbyggerne blot af egen Tilbøielighed, og ikke efter Loves Forpligtelse, udøvede Dyden. Misundelse, Begierlighed, Vrede, Had, Stolthed, Ærgierrighed, Ueenighed, og alle andre Menneskeslægtens Laster, fandt jeg aldeles forjagne af dette Land. Men tilligemed Lasterne savnedes der og mange Ting, som pryde Menneskekiønnen, og hæve de fornuftige Skabninger over Dyrene. Naar man undtager Theologien, Physiken og Astronomien, dyrkedes for Resten ingen Videnskaber der, og Lovkyndigheden, Politiken, Historien, Sædelæren, Mathematiken, Veltalenheden og mange andre, vare Videnskaber, som man kiendte ikke engang af Navnet. Da Misundelse og Ærgierrighed slet ikke finder Sted hos dem, savnes og aldeles den Kappelyst, som ansporer saa ofte Folk til de største og berømmeligste Foretagender. Der var ingen Paladser eller prægtige Bygninger, ingen Raadsale eller Tinghuse, og ingen store Midler, da der hverken var Øvrighed, Processer, eller Gierrighed. Med faa Ord: Der var ingen Udyder; men heller ingen Smag, Kunst, Pragt eller slige Ting, som dog holdes for Fuldkommenheder, give Staterne Anseelse, og forfine Menneskene; saa at man syntes meget meer at befinde sig i en virkelig Eegeskov, end i en kultiveret Stat. Jeg var derfor i lang Tid tvivlsom i, hvad jeg skulde dømme om denne Nation, og om virkelig en saadan naturlig Tilstand skulde være ønskelig for Menneskeligheden. Dog, da jeg omsider betænkte, at Mangel paa Kultur kan meget bedre taales end Mangel paa Dyd, og at Ukyndighed i Mord, Vold, Tyverie, og andre Siel og Legem fordærvende Laster, var forbunden med Ukyndigheden i visse Videnskaber, maatte jeg tilstaae mig selv, at denne Stat var lykkelig.

Paa Veien igiennem dette Land faldt jeg engang af Uforsigtighed over en Steen, og stødte fælt mit venstre Skinnebeen, saa at det hovnede. En Bonde, som saae det, løb strax hen og plukkede nogle Urter, som han lagde paa Saaret, hvorved Smerten strax lindredes og Hævelsen svandt. Jeg sluttede deraf, at dette Folk maatte have fortrinlig Styrke i Lægekunsten; og det forholdt sig virkelig saa. Thi da *Spalankernes* Studeringer indskrænkes til faa Videnskaber, lade de sig ikke, som vore Polyhistorer, nøie med Skallen; men trænge ind til Kiernen. Da jeg takkede min Læge for den mig beviiste Tieneste, og sagde, at Gud vilde belønne ham derfor, svarte han mig, skjønt i simpel Bondestil, med saa megen Klogskab, Grundighed og Guds frygt, at jeg indbildte mig at see en Engel, eller et andet himmelsk Væsen, i et Træes Skikkelse for mine Øine. Man kan see heraf, hvor ubilligen vi støde os over Apathiens Tilhængere, hvilke vi troe at leve i Dovenskab og Uvirksomhed, fordi de ikke føle nogen heftig Begierlighed, Sorg eller Glæde, og overlade sig aldrig til Vrede eller nogen anden Sindslidelse. Men endnu tydeligere seer man heraf, hvor meget de fare vild, som troe, at Lasterne ere paa en Maade nødvendige hos Mennesket, og paastaae, at Vrede er Sielen i Tapperhed, Misundelse Stræbsomheds Spore, og Mistænksomhed Forsigtigheds Moder; thi Æblet falder ikke gierne langt fra Stammen, og af et ondt Æg kommer aldrig nogen god Kylling. Mange af de Dyder, hvoraf det menneskelige Kiøn bryster sig, og som ophøies til Skyerne, baade i rimede og urimede Vers, fortiene, naar man betragter dem med et philosophisk Øie, meget meer at lastes, end at berømmes.

Da jeg forlod dette Land, reiste jeg igiennem Provindsen *Kiliak*, hvis Indbyggere fødes med visse Tegn i Panden, som tilkiendegive, hvor mange Aar enhver skal leve. 133 Jeg holdt i Begyndelsen ogsaa disse Folk for meget lykkelige, da Døden aldrig kunde uforrødentlig overrumple dem, eller rive dem bort midt i deres Synder. Men, da enhver veed, hvad Dag han skal døe paa, opsætte de alle deres Omvendelse til den allersidste Time. Hvis man derfor vil finde nogen, som lever gudfrygtig og skikkelig iblandt dem, maa man træffe een, hvis Aarstegn i Panden forkynder, at han synger paa det sidste Vers. Jeg saae adskillige gaae med hængende Hoveder omkring paa Gaderne; det var alle Personer, som skulde snart afsted. De talte Timer og Minuter paa deres Fingre, og saae med Rædsel den sig alle Øieblikke nærmende Død imøde. Dette lærte mig tydeligen at indsee Skaberens Viisdom og Godhed imod os i denne Henseende; og jeg fik fuldkommen Overbeviisning om, at det er Skabningerne got at være uvidende om, naar Døden kommer.

Jeg lod mig herfra i en lille Baad sætte over et sort Sund til Riget *Askarak*. Her mødte mig ganske nye Vidundere; thi ligesom Landet *Cabac* frembringer Mennesker uden Hoveder, saaledes komme her somme Indbyggere til Verden med syv paa eengang. Disse ere gierne store Universal-Genier; de Gamle gjorde i forrige Tider meget af dem, og tilbade dem, for denne Naturens Velgiernings Skyld, med næsten guddommelig Dyrkelse, saa at man aldrig valgte Anførere, Raadsherrer, Borgemestere eller Amtmænd af nogen anden, end deres Stamme. Da de have ligesaa mange forskiellige Anlæg og Tænkemaader som Hoveder, forrette de rigtig nok med Iver og Hurtighed mange forskiellige Ting, og mens Regieringen var i deres Hænder, var der intet, som de jo tog fat paa og forandrede; men da de satte alting i Værk paa eengang, og de mangfoldige forskiellige Ideer i deres mange Hoveder naturligviis meget let kom i Strid med hinanden, vidste de tilsidst hverken ud eller ind; og Sagerne kom lidt efter lidt i en saa forvirret Tilstand, at der behøvedes hele Aarhundrede, for at bringe det i Orden igien, som denne alting vidende Øvrighed havde forviklet. Det blev derfor bestemt 134 eengang for alle ved en Lov, at i Evighed aldrig noget Syvhoved herefter maatte ansættes til et vigtigt Embede; og at Staten fra den Tid allene skulde bestyres af enfoldige

Folk, det er at sige, af dem, som kun havde et eeneste Hoved. Paa denne Maade ere disse tilforn saa vigtige Personer, der forud blev anseete som Halvguder, nu næsten i samme Forfatning, som de hovedløse i *Cabac*. Thi ligesom de ingen Ting kunne forrette, fordi de slet ingen Hoveder have, saaledes forrette disse alting bagvendt, fordi de have for mange. De Herrer Syvhoveder ere derfor og for nærværende Tid aldeles udelukte fra alle offentlige Embeder, og henleve deres Tid i Stilhed. Ikke destomindre tiene de dog Staten til en Slags Ziir. De føres omkring i Landet, som Gøglere, for at lade deres Kunster see, og vise Folk, hvor gavmild Naturen har været imod dem; men havde den været lidt meere sparsom, og ladet sig nøie med at give dem et eeneste Hoved, havde den gjort meget bedre. Af den hele syvhov'dede Stamme vare i min Tid kun tre i Embeder; men de havde ikke erholdet samme, hvis de ikke i Forveien havde ladet de sex Hoveder sætte af, og paa den Maade samlet igien de mange adspredte Ideer til sund Menneskeforstand i det eene tilbageblevne; ligesom man afskiærer et Træe de overflødige Grene, at de, som blive tilbage, skulle trives desbedre. Der er imidlertid meget faa, som vove at underkaste sig denne meget smertelige, og ofte dødelige Operation. Jeg lærte heraf, at for meget, af hvad det ogsaa er, er altid skadeligt, og at den sande Klogskab stikker i ordentlige Ideer i en enkelt Hierte.

Fra dette Land kommer man igiennem Udørkener til Fyrstendømmet *Bostanki*, hvis Indbyggere i den udvortes Skabning have megen Lighed med Potuanerne; men i den indvortes Dannelse have det forskellige fra dem, at deres Hierte sidder i det høire Laar; saa at man med Rette kan sige om dem, at de bære Hiertet i Buxerne. De holdes ogsaa for de største Kujoner blandt alle denne Klodes Indbyggere.

135

Jeg kom, ærgerlig i Hovedet over den besværlige Vej, til et Vertshuus tæt inden for Byens Port, og gav Verten endeel knubbede Ord, fordi det ingen Ende kunde faae med hvad jeg forlangte. Han faldt paa Knæ for mig, bad mig med grædende Taarer om Skaansel, og holdt det høire Laar hen til mig, at jeg skulde føle, hvor hans Hierte pikkede. Jeg stak i Latter herved, og glemte hele min Ærgrelse; tørrede Taarerne af Øinene paa den arme Synder, og bad ham give sig tilfreds og ikke være bange. Han reiste sig op igien, kyste min Haand, og gik ud at lave Maaltidet til. Men ikke længe derefter blev der en jammerlig Skrigen og Tuden i Kiøkkenet, saa det skingrede i hele Huset. Jeg løb ud, og saae med største Bestyrtelse min Herr Kujon i fuldt Arbeide med at mærprygge sin Kone og Tienestepigerne; men saasart han saae mig, fik han Been og tog Flugten. Jeg vendte mig derpaa til Konen og Pigerne, som græd, og spurgde dem, hvad for en Misgierning de havde begaaet, siden de havde bragt denne sagtmodige Mand til saa gyselig en Vrede. De stode længe med Øine fæstede paa Jorden, og svarte mig ikke et Ord, som om de frygtede for at lade dem mærke med deres Bedrøvelse; men langt om længe, da jeg baade med Bønner og Trudsler blev ved at spørge, brød Konen omsider ud i følgende Ord: »Du synes ikke, kiære Fremmedel at have megen Kundskab til Menneskene. Borgerne her, som ikke tør see nogen bevæbnet Fiende under Øinene, og, ved den mindste Larm udenfor, gierne krøbe i et Musehul af Forskrækkelse, herske alle i deres Kiøkkener, og holde tyransk Huus med os svage Fruentimmer. Mod bevæbnede Folk føre de aldrig Krig; det er kun ubevæbnede de binde an med. Derfor er vort Land ogsaa bestandig udsat for Naboernes Spot og Udplyndring. I det næste Rige herved, som vi maa betale Skat til, ere Mændene ganske anderledes beskafne; de slaaes aldrig uden med bevæbnede Fiender, herske udenfor Huset, og lystre hiemme.«

Jeg beundrede denne Kones Forstand, og fandt, at hun var en bedre Skiebne værd. Og da jeg siden i Tidens 136 Længde havde gjort mig nølere bekiendt med den menneskelige Natur, maatte jeg tilstaae mig selv, at hun havde havt fuldkommen Ret i hvad hun sagde; thi man seer af tusinde Exempler, at det ikke var *Herkules* allene, der skialv for sin Kones Tøffel, men at det gemeenlig er alle de største Heltes Skiebne, taalmodigen at underkaste sig de Skiønnes Tyrannie; da derimod de største Kujoner, der, som *Bostankiterne*, bære Hiertet i Buxerne, ere Helte i Kiøkkenet. Denne Nation staaer under Naboerigets Beskyttelse, og betaler derfor en aarlig Skat til samme.

Jeg seilede fra dette Land, i en anden Baad, til *Mikolak*, og savnede min Frak, som jeg havde med dengang jeg steg i Baaden, da jeg kom i Land. Efterat jeg længe forgieves havde trættet med Færgemanden, der haardnakket blev ved at nægte Tyveriet, gik jeg til Stedets Øvrighed, og forestillede den, at jeg i det mindste havde Ret til at fordre mit igien, om det end nægtedes mig at føre Proces med Færgemanden om betroede og stiaalne Sager. Men denne blev ikke allene stivt ved at nægte det; men fordrede endog Straf over mig for falsk Beskyldning. I denne tvivlsomme Sag forlangte Raadet Vidner; men da jeg ingen kunde stille, tilbød jeg min Modpart at bevise sin Uskyldighed med Eed. Herover smilede Byefogden, og sagde: »Her i Landet, min Ven! har ingen Religions-Bekræftelse Sted; Lovene ere vore Guder. Slige Beviser maae derfor føres paa en formelig Maade, ved skriftlige Documenter eller Vidner. De, som ikke kunne forevise sligt, tabe ikke allene deres Sag, men dømmes tillige som falske Anklagere. Beviis Sagen med Vidner, saa skal du faae dit Tøi tilbage.« Jeg tabte altsaa Sagen, af Mangel paa Vidner; men jeg beklagede ved denne Leilighed ikke saa meget mig selv, som denne Stats Forfatning. Thi jeg saae heraf, hvor svage Selskabets Rettigheder ere, naar de grundes paa blotte menneskelige Love, og hvor liden Fasthed den politiske Bygning har, naar den ikke hviler paa Religionens Grundvold. Jeg opholdt mig i tre Dage her, og levede i en bestandig Frygt. Thi uagtet Lovene ere ypperlige, og 137 Forbrydelser straffes paa det strængeste, er og kan der dog ikke være nogen Sikkerhed at vente i et Land, hvor man ingen Religion har, og tager ikke i Betænkning at begaae enhver Forbrydelse, naar man blot kan skiule den.

Fra dette Atheistiske Land kom jeg over et meget høit og steilt Bierg til *Bracmat*, der ligger i en Dal ved Foden af Bierget. Indbyggerne i denne Bye ere Eenebærtræer. Den første, som kom mig imøde, styrtede med sin hele Legems Tyngde ind paa mig, saa at jeg tumlede baglænds overende; og da jeg spurgte ham om Aarsagen til denne Hilsen, bad han mig om Forladelse i de ziirligste Udtryk af Verden. Strax derpaa kom en anden, og stødte mig i Siden med en Stavre, som han holdt i den høire Haand, saa han nær havde gjort mig lændelam, og undskyldte ligeledes sin Uforsigtighed med en ligesaa kunstig, som vidtløftig Tale. Jeg tænkte, at denne Nation maatte være blind, eller i det mindste stærblind, og gik derfor omhyggelig langt til Side for enhver, som mødte mig. Men denne Feil reiser sig, som jeg siden kom efter, af sommes alt for skarpe Syn, som gjør, at de meget godt skielne de Ting, der ligge saa langt borte, at ingen andre kunne see dem; men derimod slet ikke see, hvad der ligger dem lige for Næsen eller Fødderne. Disse skarpseende Folk kaldes i Almindelighed *Makkatti*, og give sig for det meste af med Astronomien og den transcendentalske Philosophie. Til jordiske Forretninger ere de, formedelst dette gennem-trængende Syn, næsten aldeles uduelige, fordi de kun gennemskue de allerfineste Smaating, og derimod ere ganske blinde for alt hvad man kan tage og føle paa. Staten bruger dem imidlertid til at undersøge Metalgruberne; thi ligesaa slet som de see hvad der er oven paa Jorden, saa fortreffeligen see de det der er inden i den. Jeg bemærkede ved denne Leilighed, at visse Folk, som ere blinde af et alt for stærkt Falkesyn, vilde see meere, hvis de saae mindre skarpt.

Da jeg med megen Besværlighed havde vundet over et meget steilt Bierg, kom jeg til Landet *Mytac*, hvis 138 Hovedstad seer ud som en Pileskov, eftersom Indbyggerne alle ere Piletræer. Da jeg kom op paa Torvet, blev jeg et velvoxent, ungt Menneske vaer, der saae ud som Sundheden selv, at sidde paa en Natstoel, og ydmygeligen anraabe det forsamlede Raad om Medlidenhed. Da jeg spurgte, hvad dette vilde sige? svarte man mig, at det var en Misdæder, som i Dag skulde have den femtende Dosis. Fortumlet over dette Svar, gik jeg bort, for at faae Opløsningen paa denne mørke Tale at vide af min Vert. »Vi her,« sagde han, »vide aldeles intet af Pidsken, Brændemærken, Opklyngen, eller andre slige Straffe, hvormed man tugter Misdæderne i andre Lande, at sige, fordi vor Hensigt er ikke saa meget at straffe, som at forbedre de Skyldige. Den Synder, som du nys saae sidde paa Stolen deroppe, er en slet Forfatter, hvis Skrive-Orm hverken Raadets Forbud eller Paamindelser har kunnet fordrive, og som derfor nu underkastes offentlig Straf eller Kuur. Stadens Dommere, der alle ere Læger, blive paa denne Maade ved at plage ham med een Laxativ efter den anden, saa længe til Ormen forlader ham, og han holder op at skrive.« Et Par Minutter efter kom jeg op paa Byens offentlige Apothek, og saae der med største Forundring adskillige i Rad opstillede Krukker, med følgende Paaskrifter: *Pulver for Gierrighed; Piller for Løstgængelighed; Salve for Gruesomhed; Lenitiv, eller tempererende Draa-ber for Stolthed; Bark imod Vellyst*, o. s. v. Jeg kan ikke beskrive, hvor hovedsvimlet jeg blev over disse Koglerier. Men jeg havde nær gaaet reent fra mig selv, da jeg saae nogle Bundter Manuskripter med disse Titler: *Magister Pisags Prædiken, som, naar man læser den om Morgen, virker sex sedes; Doctor Jukesis opbyggelige Betragtninger, som befordre Søvn*, o. a. f. Jeg holdt denne Nation for at være særdeles urimelig, og for at undersøge nøiere disse Lægemedlers Kraft, aabnede jeg den første af disse Bøger. Den var skreven saa dumt, at jeg gabede ved den første Side; da jeg læste videre fornem jeg allerede stærke Vrid i Maven, og inden jeg fik udlæst den anden Side, var 139 jeg saa plaget af Vinde, som man kan ønske sig; men da jeg for Resten var frisk, og trængte ikke til at laxere, slængte jeg den bort og skyndte mig derfra. Jeg saae alligevel heraf, at ingen Ting i Verden er aldeles uden Nytte, og at endog de jammerligste Skrivter ere tienlige til sit Brug. Det lærte mig og, at dette Folk, omendskiønt meget besynderligt, ikke var ganske daarekistegalt. Min Vert for-sikkrede mig, at han havde før været skrækkelig plaget med Søvnløshed om Natten; men at han var bleven fuldkommen helbredet herfra, blot ved at læse *Doctor Jukesis Betragtninger*; thi denne Bog, sagde han, var saa kraftig, at den kunde dysse Aarvaagenhed selv i Søvn. Ved at høre dette og andet, fik jeg Hovedet fuldt af ganske underlige Tanker; men for ikke reent at forstyrres i mine gamle Ideer, forlod jeg i største Hast dette Land; og det var en Lykke for mig, at nye Besynderligheder og Vidundere, som jeg mødte i dem, jeg siden kom til, ikke tillode mig længe at tænke derpaa. Men da jeg havde fuldendt min Reise omkring denne Klode, og nøiere overtænkte den Mytaccianske Philosophie, syntes mig, at den Lægekunst, som var i Brug hos *Mytaccianerne*, ikke var saa ganske at forkaste. Thi jeg har ofte erfaret, at vi her i Europa have Bøger, der ligeledes virke Brækning, Søvn og Stolegang hos Læserne. Men hvad Sindets Sygdomme angaaer, er jeg ikke ganske af Meening med de Mytaccianske Læger, endskiønt jeg tilstaaer, at der gives visse legemlige Svagheder, som vi forvirre med Sielens, hvilket een af Poeterne her oven paa Jorden viseligen har an-mærket i følgende Sinddigt:

Vi længe nu, min Six, med samme Syge drages,
Os onde Vædsker begge den har voldt;
I Hiertet sidder det, hvoraf jeg plages,
Mig kalder man i Selskab tvær og stolt;
Men dig man ynker, deler blid din Smerte,
Fordi du har i Fødderne din Meen,
Og, naar du ikke dandse vil, hvert Hierte
140 Undskylder venlig dine tykke Been.
Naar derimod jeg vægrer mig at synge,
Jeg kaldes egensindig, vranten, tvær,
Eenstemmig af det hele Selskabs Klynge;

Skjønt sikkerlig det lettere dig er,
at dandse, kiere Six, end mig, at synge.

Da jeg havde forladt dette Land, og var sat over en brandguul Indsøe, kom jeg til Landet *Mikrok*. Men da jeg vilde gaae ind i en Stad af samme Navn, fandt jeg Porten tillukket. Jeg maatte bie temmelig længe, inden den forsøvnede Portvægter fik Jernet og Bolterne fra, og lukte op. I den hele Stad herskede den dybeste Stilhed, undtagen for saavidt de Sovendes Snorken foraarsagede en bestandig Susen for mine Øren, saa at det forekom mig, at jeg var kommen til Søvnens sande Boelig, saaledes som den beskrives af Poeterne. Jeg tænkte derfor ved mig selv: Ak! at adskillige Borgemestere, Raadsherrer og andre slige ærværdige Borgere i mit Fædreneland, vare fødte heri hvor kunne ikke disse for deres Roelighed saa omhyggelige Mænd leve roeligt og mageligt i denne lyksalige Bye! Af Skildter og Overskrivter paa Husene mærkede jeg dog, at Kunster og Haandværker vare i Gang her, og at man lagde sig efter Lovkyndigheden. Ved Hielp af disse Skildter fandt jeg et Vertshuus, hvor jeg dog maatte blive udenfor, da Dørrene vare tillukket; thi det var Nat hos disse Folk, endskiønt Solen stod midt paa Himmelen. Jeg kom omsider ind, efter at jeg længe af alle Kræfter havde banket paa. Man sagde mig, at Dag og Nat deelttes her i tre og tive Timer, hvoraf de nitten anvendtes til at sove, og de øvrige fire til at vaage i. Jeg sluttede heraf, at baade offentlige og huuslige Sager maatte blive meget forsømte; og bad derfor, at man vilde bringe mig i største Hast hvad Mad der var først ved Haanden, af Frygt for, at Natten skulde overfalde Kokken midt i Tillaveisen af Middagsmaaltidet. Men da alting her forrettes uden mange Omstændigheder, og alt overflødigt sættes til 141 Side, er de *Mikrokianers* korte Dag lang nok til deres Forretningers Afgjørelse. Efter Maaltidet, som jeg fik hurtigere end jeg havde formodet, fulgte min Vert mig omkring i Byen. Vi gik ind i en Kirke, og hørte en Prædiken, der rigtig nok ikke varede længe; men var ligesaa fyndig som kort. Taleren gik strax til Texten, brugte ingen Omsvøb, ingen Gientagelser, ingen Fyldekalk; saa at jeg fandt denne Tale, ved at sammenligne den med *Magister Peders* Prækener, der saa tidt have kiedet mig, at indeholde meget meere end de allerlængste af hans. Med samme Korthed bleve Sagerne afhandlede i Retten. Sagførererne sige meget med faa Ord, og Vidnerne blive strax fremkaldte og forhørte. Jeg erindrer mig blandt andet en Tractat i Anledning af et Forbund, som nylig var sluttet med et af Naborigerne, der var affattet i disse Ord: »Der skal være et bestandigt Venskab imellem Mikro-kianerne og Splendikanerne. Floden Klimak og Bierget Zabor skulle være Grændseskiællene imellem begge Riger. Underskrevet &c. &c.« Saaledes ere tre Linier hos dem tilstrækkelige til det, hvortil vi bruge hele Bind. Man lærer heraf, at man med meget mindre Larm og Tidsspilde kunde komme til Maalet, hvis man lod al unyttig Omsvøb fare, ligesom en Vandrer sparer sig den halve Vei ved at gaae ligefrem. Alle Indbyggerne ere Cypresser, og skilles fra andre Træer ved visse Knuder i Panden. Disse Knuder tage paa visse Tider af og til; og naar Panderne begynde at hovne, faae de, ved det at Vædskerne synke ned til Øinene, en Slags Snue, der forkynder den tilstundende Nat.

Omtrent een Dags Reise derfra ligger *Makrok*, eller, som Navnet betyder, *De vaagendes Land*, hvis Indbyggere aldrig sove. Saasnart jeg kom ind i Hovedstaden, mødte jeg en ung Person, der hastede meget; jeg bad ham meget ydmyg at vise mig et skikkeligt Vertshuus; men han svarte, at han havde travlt, og løb sin Vei. Alle havde saa stærkt Hastværk, at de ikke syntes at gaae, men løbe eller flyve igiennem Gader og Stræder, som om enhver 142 frygtede at komme for silde. Jeg tænkte, der maatte være Ild løs, eller anden stor Ulykke paa færde i Byen, og travede længe allene omkring, indtil jeg omsider kom til et Sted, som jeg kunde see paa Skildtet maatte være et Vertshuus. Her løb nogle op, andre ned af Trapperne, og somme snublede af bare Forskrækkelse; saa at jeg næsten et heelt Qvarteer maatte blive staaende i Forstuen, inden jeg kom ind. Man bestormede mig strax med tusinde unyttige Spørsmaal; een spurgte mig, hvorfra jeg var? hvor jeg agtede mig hen? hvor længe jeg vilde blive der i Byen? en anden: om jeg vilde spise allene, eller i Selskab? i hvad for et Værelse? i det røde, grønne, gule eller sorte Kammer? ovenpaa eller nede i Stuen? og andet meere. Verten, der tillige var Skriver ved en Underret, vendte sig om for at besørge Maden, men kom strax ind igjen, og forklarte mig med uendelig Vidtløftighed Sammenhængen i en Proces, som havde varet i ti Aar, og nu blev ført for det fiortende Ting. Jeg haaber, sagde han, at den om to Aar vil blive bragt til Ende, siden der kun ere to Retter tilbage, hvorfra ingen videre Appel har Sted. Han forlod mig ganske bestyrstet over hans Tale, der lærte mig, at denne Nation var meget beskæftiget med ingen Ting. Mens han var ude, saae jeg mig omkring i Huset, og blev en Bogsamling vaer, der, naar man vilde regne Bøgernes Antal, var meget betydelig; men i Hensigt til deres Indhold yderst ussel. Iblandt de Folianter, som vare prægtigst indbundne, lagde jeg Mærke til følgende:

- 1) Beskrivelse over *St. Kat-Kirken*, 24 Bind.
- 2) Beleiringen for Fæstningen *Pehunk*, 36 Bind.
- 3) Om Brugen af den Urt *Slak*, 13 Bind, med mange Kobbere.
- 4) Liigprædiken over Byefoged *Jaksi*, 18 Bind.

Da min Vert var kommen tilbage igjen, gav han sig i Snak med mig om Byens Forfatning, hvoraf jeg sluttede, at de sovende *Mikrokianer* udrette meget meer end de vaagende *Makrokianer*, da hine gaae lige til Kiernen, 143 mens disse lege med Skallen. Ogsaa disse Folk ere Cypresser, og naar man undtager Knuderne i Panden, afvige de i udvortes Dannelse meget lidt fra Indbyggerne i *Mikrok*. Men de have intet Blod, eller

rettere Saft i deres Aarer, som de andre Træer paa denne Klode; men i dens Sted en vis tyk Vædske, der har samme Egenskab som Qvæksølv: og nogle paastaae, at den virkelig er Qvæksølv, da den frembringer samme Virkninger som dette i Thermometre.

Efter to Dages Reise kommer man herfra til Republiken *Siklok*, som bestaaer af tvende med hinanden forbundne Stater, der have ganske modsatte Love. Den første, som kaldes *Miho*, er stiftet af *Mihak*, en gammel berømt Lovgiver og de Underjordiskes *Lycurgus*. Han søgte fornemmelig ved Sparsomheds Love at styrke sin Stat, og forbød strængeligen al Overdaadighed. Denne Provinds fortjener derfor og for sin Afholdenheds og Sparsomheds Skyld at kaldes det nye *Sparta*. Men jeg undrede mig over, i en saa vel indrettet Stat, der gjorde sig til af sine ypperlige Love, at finde saa mange Tiggere; thi hvor jeg vendte mig hen, saae jeg et Træe, som bad om Almisse, saa at man aldrig kan reise nogen kiedsommeliger Vei. Da jeg nøiere undersøgte denne Stats Forfatning, fandt jeg, at netop Indbyggernes Afholdenhed var Kilden til denne Elendighed; thi da al Pragt og Overflod er forjaget, og de Rige ikke nyde deres Rigdom, hendøser Pøbelen sit Liv i Uvirksomhed og yderlig Armod, da den intet kan faae at fortjene. Jeg lærte heraf, at Paaholdenhed og Sparsomhed har samme Virkning i en Stat, som Blodets Forstoppelse i det menneskelige Legeme.

I den anden Provinds, *Liho*, lever man derimod i Overflod, og gjør sig tilgode, uden at spare nogen Bekostning. Derfor blomstre Kunster og Haandværker der overalt, Borgerne opmuntres til Arbeide, hvorved de ikke allene undgaae Mangel, men endog ofte berige sig, og hvis nogen lever i Armod, er det hans egen Ladheds Skyld, da han ingensteds savner Leilighed til at fortjene sit Brød.

144

Saaledes give de Riges Ødselhed hele Staten et Slags Liv, ligesom Blodets Omløb giver Legemets Lemmer Sundhed og Styrke.

Til dette Land grændser *Lama*, Lægekunstens berømte Sæde. Man dyrker der med saa megen Flid denne Videnskab, at ingen holdes for en ret ægte Doctor, hvis han ikke har studeret ved Universitetet i *Lama*. Derfor vrimler og Staden saaledes af Læger, at man meget snarere møder en Doctor, end et Menneske. Hele Gader bestaae blot af Apotheker, Anatomiekammere og Værksteder, hvor man gjør chirurgiske Instrumenter. Da jeg engang spadserede omkring i Byen, mødte jeg et lille Træe, som gik omkring og solgte Fødde- og Dødelister. Jeg saae med største Forundring, at der i sidste Aar vare fødte hundrede og halvtredsindstive Træer, og sexhundrede døde. Jeg kunde ikke begribe, hvorledes Døden kunde holde saaledes Huus i Apollos eget Tempel, og spurgte derfor Drengen, om der i forrige Aar havde været nogen usædvanlig smitsom Syge eller Pest i Byen? Han svarte mig, at for to Aar siden var Antallet af de Døde endnu større, og at dette var det sædvanlige Forhold imellem de Fødde og Døde, da de sidste altid pleiede at være tre gange saa mange som de første, eftersom Indbyggerne bestandigen ere udsatte for dødelige Sygdomme, saa at Byen, hvis den ikke fik aarlig Tilskud af Folk fra Provindserne, snart vilde blive ganske tom. Jeg holdt det ikke for raade-light, da jeg hørte dette, at blive her for længe, og skyndte mig i en Hast fra Byen, saa meget meere, da den blotte Lyd af Læge og anatomiske Instrumenter, fra den Tid af jeg var i Philosophernes Land, bestandig opvakte en Slags Gysen hos mig. Jeg løb, og standsede ikke min Fart, før jeg kom til en lille Flek, som laae fire tusinde Skridt derfra, hvor Indbyggerne havde ingen Læger, og følgelig heller ingen Sygdomme.

Jeg reiste videre, og kom efter to Dages Forløb til *det frie Land*. Indbyggerne her ere deres egne Herrer, og bestaae af adskilte Familier, der hverken have Øvrighed 145 eller Love. De udgiøre alligevel en Slags Stat, og raadføre sig i Tilfælde, som angaae det Hele, med de Ældste, der bestandigen raade til Fred og Eenighed, og indskærpe det første Naturens Bud: *Gjør ikke imod en anden, hvad du ikke vil, at en anden skal gjøre imod dig!* I alle store og smaa Byer stod Frihedens Billede, trædende Baand og Lænker under Fødder, udgravet, med denne Overskrift: *Den gyldne Frihed*. I den første Bye, jeg kom igiennem, syntes alting at være roligt nok; men Borgerne gik med visse Sløifer, af forskellige Farver, som betegnede de forskellige Partier, hvori Staden den Gang var deelt. Udenfor alle de Fornemstes Porte vare Skildvagter, og alle stode ligesom færdige til at slaaes; thi Stilstanden var forbi, og Krigen skulde begyndes igjen den følgende Dag. Jeg flygtede derfor med største Angest derfra, og holdt mig ikke for ret frie, før jeg havde faaet dette Frihedens Land reent af Syne.

Ikke meget langt derfra ligger *Jochtana*, som jeg endnu meere gysede for, efter Beskrivelsen, da jeg troede, der at finde alle Ting meere urolige, usikre og forvirrede, end i Frihedens Land, eftersom man havde fortalt mig, at det var en Sammelplads for alle Religioner, og at alle de Lærdomme, som fandtes adspredte paa den hele Klode, vare samlede her som i en Middelpunkt, og lærtes offentlig. Da det randt mig i Tankerne, hvilke Bevægelser Religions Forskiellighed opvækker i de fleste europæiske Stater, vovede jeg neppe at gaae ind i Hovedstaden *Jochtansii*, hvor der var ligesaa mange forskiellige Kirker, Gudstienester og modsatte Secter, som Pladser, Gader og Stræder. Men min Frygt blev snart tilintetgiort, da jeg overalt blev den fuldkomneste Eenighed vaer, uden mindste Uvillie. I verdslige Ting havde alle det samme Maal, eet Sind, eet Arbeide, een Hvile. Thi da det under Livs Straf er paalagt, at den eene aldrig maa hindre den anden i sin Religions Udøvelse, og at ingen Bitterhed maa have Sted mellem Secter af modstridige Lærdomme, saa er der Ulighed i Meeningen uden Fiendtlighed, Disputeren uden 146 Klammerie, og intet Had, fordi der er ingen Forfølgelse. Der var blot en vedvarende, men anstændig Kappelyst imellem de forskiellige Partier; thi enhver

Sect stræbte ved et ustraffeligt Liv og uskyldige Sæder at bevise sin Religions Fortreffelighed. Ved denne vise Statsbestyrelse sørgede Regieringen for, at der foraarsagedes ligesaa liden Uorden af disse forskellige Religions-Meeninger, som af de forskellige Kramboder paa Torvene, eller ulige Værksteder, naar de allene ved gode Varer og forsvarligt Arbeide lokke Kiøbere til sig, uden Bedragerie, Vold eller Bagtalelse. Paa denne Maade forekommes al Leilighed til Ueenighed, og en anstændig Staten meget nyttig Kappelyst vedligeholdes imellem Borgerne. Heraf seer man, at ikke Forskiellighed i Religionen, men Samvittigheds Forfølgelse allene har Skyld i de Uroligheder, som i denne Henseende herske paa andre Steder.

En vis lærd *Jochtanenser* gav mig en udførlig Underretning om dette Folks Sæder, Regiering, og Aarsagerne til den der herskende Roelighed; jeg hørte ham med megen Fornøielse, og prægede alt dybt i min Erindring. I Førstningen gjorde jeg ham rigtig nok endeel Indvendinger, men tilsidst nødtes jeg til at give mig tabt, da han af tydelig Erfaring beviiste sine Sætninger. Da Virkeligheden laae mig soleklar for Øinene, og jeg ikke var ublu nok til at nægte mine egne Sandser, maatte jeg indrømme ham, at Tænkefriheden var den sande Grund til denne Stilhed og Eenighed. Jeg greb derfor til andre Vaaben, og sagde, at det var en Lovgivers Pligt, ved Indretningen af sin Stat meer at see paa Borgernes tilkommende, end paa deres nærværende Lyksalighed, og ikke saa meget at agte paa hvad der gavner dem i dette Liv, som paa hvad der behager Gud. Herpaa gav han mig følgende Svar: »Du bedrager dig, Fremmedel hvis du troer, at Gud, Sandhedens evige Kilde, finder Behag i sminket Dyrkelse og hykkelsk Tieneste. Hos de Nationer, hvor alle forpligtes efter Loven til at troe eet og det samme, staaer Dørren aabnet for Vankundighed og Forstillelse, da ingen hverken vil eller 147 tør opdage sin sande Meening; men som oftest bekiender med Munden hvad han nægter i Hiertet. Derfor behandles Læren om de guddommelige Ting med saa megen Kulde, og forbliver i sin gamle Slendrian, ingen gjør sig Umage for at komme efter Sandhed, og Præsterne selv holde sig fra theologisk Studering, for ikke at brændemærkes med Navn af Kiettere, og lægge sig efter andre Videnskaber, som de med mere Frihed og mindre Fare kunne dyrke. Man fordømmer dem, som afvige fra den herskende Meening; men Hyklere og Øienskalke ere afskyelige for Gud, der har vildfarende Oprigtighed kierere end forstilt Be-kiendelse af den sande Troe.« Da jeg hørte dette, taug jeg burnstille, og vovede ikke at indlade mig oftere i Ordstrid med disse spidsfindige Folk.

Jeg havde nu tilbragt henved to Maaneder paa denne Reise, da jeg endelig kom til *Tumbak*, et Rige, der grændser til Fyrstendømmet *Potu*, og som jeg ansaae som mit Hiem, da jeg her saae saa got som Enden paa min besværlige Omvandring. Indbyggerne ere for største Deelen Olietræer, meget andægtige og strænge Folk. I det første Herberg jeg kom til, maatte jeg, saa sulten som jeg var, i to Timer vente paa Frokosten, trods alle gientagne Fordringer. Aarsagen til denne Nølen var Vertens utidige Andagt, som ikke tillod harn at forrette nogen Ting, før han var færdig med sin Morgenbøn. Da han langt om længe havde faaet Ende paa den,

- - treen han ind
Bleg, mumlende, med Haanden under Kind,
Og rakte mig et Stykke mullent Brød
Til fiorten Dage gammelt Lammekiød -

Men den Frokost maatte jeg betale, og jeg kan forsikre, at jeg aldrig har kiendt en saa andægtig og tillige ubarmhiertig Vert som denne. Jeg tænkte derfor ved mig selv: at det var bedre, lidt meer at spare paa Bønner, og lidt mindre paa Kierligheds Gierninger; men jeg holdt min 148 Fortrydelse hos mig selv, da jeg vel vidste, at intet er farligere, end at opirre himmelsksindede Gemytter. Alle Borgerne i denne Bye vare strænge Moralister og Sæder heglende Cationer. De gik omkring paa Gaderne med hængende Hoveder og Grene, prækede mod Verdens Forfængelighed og fordømte enhver, endog den alleruskyldigste Fornøielse til Helvedes Afgrund. De lastede alting med yderste Strængthed indtil Lader og Smil, og ved uophørlig Giennemheglen af andres Opførsel tilvendte de sig Navn af Helgene. Da jeg var udmattet af de mange Besværligheder, jeg havde udstaaet, og vilde muntre Sindet og styrke mig lidt igien ved uskyldig Forlystelse, maatte jeg høre ilde derfor over hele Byen, saa at hvert Huus forekom mig som en Skriftestoel.

Adskillige iblandt dem, da de saae, at hverken Formaninger eller Rettelser virkede paa mig, skyede mig som Gift og Pest. Jeg gider ikke opholde mig længe ved dette knarvurne Folks Beskrivelse; men eet Exempel maa jeg dog endnu anføre, som levende skildrer deres Karakter, og hvoraf man let kan slutte sig til alt det øvrige. En *Tumbakker*, som jeg havde kiendt før, og holdt Venskab med i *Potu*, saae mig af en Kendelse gaee forbi et Vertshuus, og bad mig gaee ind med. Da han havde hørt, at jeg pleiede at gjøre mig lidt tilgode, satte han mig med saa megen Bitterhed tilrette for min Opførsel og Levemaade, at Haa-ret stod mig paa Hovedet, og alle mine Lemmer begyndte at zittre. Imidlertid mens denne min Cato tordnede herimod, drak vi et Glas sammen efter det andet, saa længe til Hovederne bleve os for tunge, og vi begge faldt baglends ned paa Gulvet og bleve baarne halvdøde hiem. Da jeg havde sovet Rusen ud, og var kommen til mig selv igien, overtænkte jeg alvorligen denne Nations Andagt, og fandt, at slig hellig Nidkierhed meere har sin Grund i Galden og onde Vædsker, end i sand gudelig Følelse. Jeg holdt imidlertid for raadeligt, ikke at aabenbare denne Meening for nogen, og reiste stiltiende bort.

Efter to Maaneders Forløb kom jeg omsider hiem, meget 149 udmattet; thi mine Fødder vare af den idelige Omtrasken blevne saa ømme, at jeg neppe kunde staae paa dem. Jeg kom ind i Staden *Potu* den

tiende Dag i Ask-Maaneden. Det første jeg tog mig for, var, allerunderdanigst at overlevere Fyrsten min Dagbog, som han strax befalede at lade trykke. Man maa mærke, at Bogtrykkerkunsten, som *Europæerne* og *Chineserne* gjøre sig til af at have opfundet, meget længe tilforn har været i Brug her. Potuanerne fandt saa stor Smag i min Reisebeskrivelse, at de aldrig kunde blive mætte af at læse den. Smaatræer løbe rundt omkring paa alle Gader og Stræder med den, og raabte: *Hof-Løber Skabbas Reise omkring hele Verden*. Opblæst af dette lykkelige Udfald, tragtede jeg nu efter meget højere Ting, og gjorde mig Haab om et særdeles stort og anseeligt Embede; men da jeg mærkede, at dette Haab slog mig fejl, indgav jeg paa nye en Ansøgning til Hans Durchlauchtighed, hvori jeg satte mine Arbeider i Lys, og bad om Belønning for mine ualmindelige Fortienester. Fyrsten, som var mild og velgiørende, lod sig bevæge af mine Bønner, og lovede at have mig i naadig Erindring: han holdt og sit Løfte, men den hele Naade bestod i et aarligt Tillæg til min forrige Løn. Jeg havde spidset min Næse paa en ganske anden Belønning, og lod mig derfor ikke tilfredsstillt hermed; men da jeg ikke torde overhænge Fyrsten med flere Ansøgninger, klagede jeg min Nød for Storkanzleren. Denne særdeles fornuftige Mand anhørte mine Klager med sin sædvanlige Venlighed, og lovede at gjøre sit Beste for mig; men raadte mig tillige at afstaae fra en saa urimelig Begiering, og tage lidt rigtigere Maal af min Ubetydelighed og tynde Skiønsomhed. »Naturen,« sagde han, »har været dig en Stedmoder; du mangler aldeles de Talenter, som bane Veien til vigtige Embeder. Man maa krybe, før man lærer at gaae, og det er naragtigt at ville flyve uden Vinger. Sæt, at du virkeligen fik hvad du saa daarligen begierer, saa maatte Lovene overtrædes, og Fyrsten vilde overalt blive lastet derfor; vær derfor tilfreds med din Lod, og opgiv et Haab, som 150 har Naturen imod sig!« Han tilstod mig for Resten mine Fortienester, og fandt den Standhaftighed, hvormed jeg havde udstaaet saa mange Besværligheder paa min Reise, Berømmelse værdig; »men det var ikke saadanne Fortienester,« blev han ved, »som gave Adgang til Statsforretninger; thi dersom enhver udstaaet Møie, enhver enkelt For-tieneste gav Rettighed til store Bestillinger, saa kunde enhver Maler, eller Billedhugger, den eene for sin Færdighed i at male, den anden for sin Færdighed i at udhugge, gjøre Fordring paa at blive Raadsherre. Fortienester bør belønnes, men Belønningerne bør og være passende for dem, som faae dem, at Staten ikke skal lide derved, og sætte sig blot for Latter.« Denne Tale slog mig, og havde den Virkning, at jeg i nogen Tid derefter holdt mig ganske rolig. Men da jeg ikke kunde udholde den Tanke at blive gammel i en saa ringe Bestilling, greb jeg igjen til det fortvivlede Anslag, jeg før havde ladet fare, at foreslaae en Forbedring i Statsindretningen, og saaledes ved et ganske nyt Paafund paa eengang at sørge baade for Landets og mit eget Beste.

Kort før min Reise havde jeg paa det nøiagtigste undersøgt dette Fyrstendoms indvortes Tilstand, for at udfinde de betydeligste Mangler i dets politiske Indretning, og de Midler, hvorved samme best kunde afhjelpes. Af Forfatningen i Provindsen *Kokleku* havde jeg lært, at Staten vakler, naar Fruentimmere have Deel i dens Bestyrelse; thi da samme af Naturen ere forfængelige, stræbe de at udvide deres Magt og Myndighed i det uendelige, og helme ikke, før de have tilveiebragt sig et fuldkommen uindskrænket Herredømme. Jeg besluttede derfor at gjøre et Forslag, om at udelukke det smukke Kiøn fra alle offentlige Embeder, i Haab om at faae Stemmer nok paa min Side, ved at sætte Sagen i sit rette Lys, og forestille dem tydeligen de Uleiligheder, som nødvendigen vare forbundne med den gamle Indretning. Det syntes mig en let Sag at overtale alle om den Fare, Mandkiønnet satte sig blot for, hvis de ikke i Tide søgte at svække denne 151 Fruentimmer-Magt. Fandt man, at denne Sædvanes fuldkomne Afskaffelse vilde have alt for store Vanskeligheder, paastod jeg, at man i det mindste burde indskrænke Qvinde-Regimentet inden snevrere Grændser. Jeg havde med dette Forslag en tredobbelt Hensigt. Først vilde jeg give mig Anseelse af at raade Bod paa en skadelig Statsfeil; for det andet, søgte jeg, ved i dette ædle og dybsindige Paafund at aflægge en Prøve paa min Skarpsindighed og Dømmekraft, at forbedre mine Omstændigheder; og endeligen for det tredie, fik jeg herved Leilighed til at hevne mig paa Fruentimmerne over de Fornærmelser og Spottegloser, de saa ofte havde tilføiet mig. Jeg maae reent ud bekiende, at min egen Fordeel og Lyst til at hevne mig vare de fornemste Drivefiære til dette Forslag; men jeg skiulte snildeligen hvad jeg havde bag Øret, at jeg ikke skulde synes under Skin af Landets Tarv at søge min egen Fordeel, og saaledes at træde i andre Projektmageres Fodspor, der altid gjøre meget Væsen af deres Forslags almindelige Nytte for hele Landet; men naar man seer lidt dybere i Tingen, befindes eene og allene at have havt deres egen Fordeel i Sigte.

Jeg udarbejdede denne Plan med al den Kunst, som var mig muelig, understøttede den med de fyndigste Grunde, og indgav den allerunderdanigst til Fyrsten. Han, som bestandig havde givet mig Prøver paa sin særdeles Yndest, studsede over dette, som han kaldte det, daarlige og dumdristige Foretagende, og spaaede mig, at det vist vilde geraade til min egen Fordærvelse. Han søgte derfor ved Bønner og Forestillinger at overtale mig til at afstaae derfra; men

- - Skiønt til Vennens spildte Bøn
Han føiede den vrede Fyrstes Trudsler,

saa lod jeg mig dog ikke afskrække. Jeg stoledede deels paa Nyttens af mit Forslag, deels paa hele Mandkiønnet Medhold, som jeg troede mig sikker paa, og blev haardnakket, trods alle Paamindelser, ved mit Forsæt. Jeg blev altsaa 152 efter Loven ført op paa Torvet, med en Strikke om Halsen, for at vente paa Raadets Udslag. Alle Raadsherrerne forsamlede sig, og da de havde givet deres Stemmer, blev Dommen afsendt til Fyrstens Underskrift, fra hvem den igjen blev sendt tilbage, og ved en Herold offentlig oplæst, som følger:

»Efter moden Overveielse dømmme vi: at det af Sr. *Skabba*, første Hofløber hos Hans Durchlaughtighed, gjorde Forslag, om at *udelukke det andet Kiøn fra offentlige Embeder*, ikke uden Statens allerstørste Skade kan antages og udføres, eftersom den halve Deel af Nationen, som bestaaer af Fruentimmere, nødvendigen maa opbringes ved denne Forandring, og derved blive Regieringen fiendsk og besværlig. Fremdeles holde vi det for ubilligt at nægte Træer af fortreffelige Egenskaber Adgang til de Æresposter, de vise sig værdige til, i Særdeleshed da det er utroeligt, at Naturen, som intet gjør hen i Taaget, uden Hensigt skulde have udrustet dem med saa ypperlige Gaver. Vi troe, at Statens Tarv udfordrer i Embeders Uddeeling meer at see paa Duelighed og Anlæg, end paa Navne. Og, da Landet ikke sielden har Mangel paa dygtige Subjekter, finde vi det daarligt, ved en Forordning eller Raadsbeslutning paa eengang at erklære den hele halve Deel af Indbyggerne, blot for Fødselens Skyld, uværdige og ubrugelige til Forretninger. Efter grundigste Overlæg kiende vi altsaa for Ret: *At ovenmeldte Skabba bør, for sit saa daarlige, som dristige Forslag, at lide den i slige Tilfælde sædvanlige Straf.*«.

Fyrsten tog sig denne min Ulykke meget nær; men da han aldrig pleiede at forandre Raadets Beslutninger, underskrev han Dommen, og efterat have sat sit Segl derunder, befalede han at gjøre den bekiendt; dog med denne Formildelse: at jeg, som en Udlænding, der var fød og opdraget i en fremmed Verden, hvor et hurtigt Hoved holdtes for en Fuldkommenhed, kunne i denne Betragtning befries for Livsstraf. Imidlertid paa det at Lovene, ved en saadan Eftergivelse ikke maatte tabe noget af deres 153 Ubrydelighed, skulde jeg sidde i Fængsel indtil Begyndelsen af Birkemaaneden, da jeg, tilligemed andre Forbrydere, skulde bortsendes til Firmamentet.

Da Dommen var bekiendtgjort, blev jeg altsaa henført i Stadens Arresthuus. Nogle af mine Venner raadte mig at protestere mod denne Dom, paa Grund af, at der havde befundet sig saa mange Fruer og Jomfruer iblandt mine Dommere, der følgelig havde dømt i deres egen Sag. Andre holdt det for raadeligere, at jeg tilstod min Forseelse, og undskyldte den med min medfødte Dumhed, som en Nationalfeil. Men jeg var ikke at overtale hertil, af Agtelse for mine overjordiske Medmennesker, hvis Anseelse jeg ved en saadan Bekiendelse ikke havde sat en liden Plet paa.

Ikke længe derefter hørte jeg, at Fyrsten havde besluttet at frietage mig for al Straf, hvis jeg blot vilde bede ham om Forladelse for min Misgierning; endskiønt Skatmesterinden *Rahagna* af alle Kræfter satte sig imod min Befrielse. Men, for at tilstaae Sandheden, maa jeg bekiende, at jeg ikke var meget misfornøiet med min Dom; thi den Forretning, jeg havde, var mig meer forhadet end Døden, og jeg var kied af at omgaaes længer med disse af deres alt for store Viisdom oplæste Træer. Jeghaabede desuden at gjøre større Lykke i Firmamentet, hvor alle Fremmede, som jeg hørte, bleve uden Forskiel meget vel imodtagne.

TIENDE KAPITEL Reisen til *Firmamentet*.

Hidindtil har jeg intet meldt om den høistforunderlige Forviisning til Firmamentet, som er i Brug hos de Underjordiske; jeg vil derfor her, som paa det meest passende Sted, give Læseren et Begreb om denne Reise. Tvende Gange om Aaret pleie nogle overordentlig store Fugle, som man kalder *Kupakki*, eller *Postfugle*, at lade sig see. Da de komme og flyve bort igien paa bestemte Tider, har Aarsagen til denne deres ordentlige Ankomst og Bortgang i lang Tid brudt Hovederne paa de underjordiske Naturkyndige. Nogle meene, at visse Insekter, eller ualmindelig store Fluere, hvoraf der paa den Tid af Aaret gives en stor Mængde, og som disse Fugle særdeles gjerne spise, lokke dem ned paa Kloden; og denne Formodning synes mig ikke urimelig. Den Omstændighed, at Fuglene, naar samme Fluere forsvinde, strax flyve tilbage til Firmamentet, sætter Tingen næsten uden for al Tvivl, og at sligt virkelig kan skee ved en vis Naturdrift, beviser Exemplet af andre Fugle, som paa bestemte Tider, uden Tvivl af samme Aarsager, lade sig see i visse Lande. Andre troe, at disse Fugle ere saaledes afrettede og øvede af Indbyggerne i Firmamentet, at de kunne bortsendes, som Falke eller andre Jagtfugle, for at hente Bytte fra andre Lande. Denne Gisning grunder man paa den store Varlighed og Behændighed, hvormed de, naar Reisen er tilende, nedlade deres Bytte eller Passagerere paa Jorden. Man slutter og af andre Omstændigheder, at disse Fugle enten maae være afrettede ved Kunst, eller begavede med Fornuft. Imod 155 den Tid, for Exempel, da de skulle flyve bort igien, blive de saa tamme og kielne, at de lade kaste Garn og Snarer paa sig, hvorunder de ligge stille og ubevægelige i nogle Dage. Indbyggerne mader dem imidlertid med de nysomtalte Insekter, hvoraf der til den Ende samles i Forveien en stor Forraad, og sinke dem ved denne Spise saalænge til alle Ting ere færdige til de Forviistes Bortreise. De hertil brugelige Anstalter skee paa følgende Maade: Man binder med Reeb et Slags Trug eller aflang Kasse fast til de Snarer, hvori Fuglene ere hildede. En saadan Kasse kan netop rumme

et Træe eller Menneske. Naar nu Reisetiden nærmer sig, og Fuglene mærke, at de ingen fleer Insekter faae at spise, svinge de sig op, og flyve hiem giennem Luften. Saaledes var det forunderlige Reisetøi beskaaffent, som jeg og andre Fanger maatte betiene os af, for at komme til den anden Verden.

Foruden mig skulde paa samme Tid to Borgere fra *Potu*, der for andre Forbrydelser vare dømtte til Landflygtighed, afsendes. Den eene af disse var en Metaphysiker, som havde forbrudt sig imod Loven ved at disputere om Guds Væsen og Aandernes Natur. Han havde først bødet for denne Forvovenhed med at aarelades; men da man strax efter traf ham i samme Forbrydelse, blev han forviist til Firmamentet. Den anden var en Fanatiker, som ved at opkaste Tvivl mod Religionens Hellighed og de borgerlige Loves forbindende Kraft, syntes at ville kuldkaste begge Deelee. Han vilde ikke rette sig efter de offentlige Forordninger, fordi, sagde han, al borgerlig Lydighed stred imod hans Samvittighed. Hans Venner stræbte med de kraftigste Grunde at faae ham til at afstaae fra denne Egensindighed, forestillende ham, hvor mange Vildfarelser Samvittighedens Tilsagn og indbildte Aabenbaringer ere underkastede: hvor ofte man forvirrer Nidkierhed, Samvittighed og guddommelig Indskydelse med Tykblodighed og fordærvede Vædsker: hvor daarligt det er at beraabe sig paa sin indvortes Overbeviisning, og hvor ubilligt det er at vilde gjøre sin egen Følelse til Rettesnør 156 for andres, i hvad de skulle troe, da de kunne paastaae samme Ret, og sætte Samvittighed imod Samvittighed. De beviiste ham, at ingen, som bliver haardnakket ved den Grundsætning, at man eene skal rette sig efter sit eget Hoved, kan eller bør nyde Borger-Ret, da det er en god Borgers Pligt blindt hen at lyde Landets Love; og denne Lydighed hverken vil eller kan en Fanatiker vise, der i alle borgerlige Sager gjør sin Følelse til sin eeneste Regel. Men da hverken Forestillinger eller Beviser virke paa en Fanatiker, blev han, som en forhærdet og ulægelig Galning, dømt til Forviisning. Vi vare altsaa paa samme Tid tre, som vare bestemte til denne Reise, nemlig en Projektmager, en Metaphysiker og en Fanatiker.

I Begyndelsen af Birkemaaneden bleve vi tagne ud af Fængselet, og førte hver til sit forskellige Sted. Jeg veed slet ikke hvordan det siden gik mine Kammerater; thi jeg havde nok med at sørge for mig selv, og brød mig ikke om andre. Saasart jeg var kommen til det bestemte Sted, blev jeg knuget ind i Truget eller Kassen, med saa megen Mad, som jeg behøvede, for at opholde Livet i nogle Dage. Kort derefter, da Fuglene fornå, at man ikke gav dem meer at æde, forlod de, som advarede om at reise, Kloden, og fløi med utrolig Hastighed igiennem Luften. Man troer i Almindelighed under Jorden, at der er hundrede Mile imellem Planeten *Nazar* og Firmamentet: jeg kan ikke sige for vist hvor lang Tid jeg tilbragte paa denne Vej; men det forekom mig, som om denne Luftseilads varede omtrent i fire og tyve Timer. Efter en meget langvarig Stilhed, kom omsider en forvirret Larm mig for Øren, hvoraf jeg sluttede, at jeg ikke maatte være langt fra Land. Jeg mærkede nu, at disse Fugle virkeligen vare afrettede; thi de satte med saa megen Lethed og Omhyggelighed Kassen, hvori jeg laae, ned paa Jorden, at den ikke fik mindste Skade. Der stimlede strax en stor Mængde Aber omkring mig, som ikke indjogte mig liden Frygt, eftersom disse Dyr, mens jeg var paa *Nazar*, bestandigen havde været min største Plage. Denne Bestyrtelse tog meget til, da jeg hørte 157 dem snakke med hinanden, og saae dem fremgaae, med afmaalte Skridt, i Klæder af forskellige Farver. Jeg sluttede mig heraf til, at det maatte være Indbyggerne i dette Land; men da intet, efterat jeg var bleven vant til saa mange urimelige Ting, burde forekomme mig nyt og usædvanligt længer, tog jeg Mod til mig igien, især da jeg saae, at disse Aber med den største Høflighed og Artighed af Verden nærmede sig til mig, og tog deres nye Giest ud af Kassen. Man bruger næsten ikke flere Ceremonier ved de største Gesandters Modtagelse i vor Verden. Den eene traadde frem af Kredsen efter den anden, og tiltalte mig med de Ord: *Pul Asser!* Da de meget ofte havde gientaget denne Velkomst, svarede jeg dem omsider det samme, hvorover de brøde ud i Skoggerlatter, og ved adskillige løierlige Gebærder gave tilkiende, hvor inderlig dette gottede dem at høre mig gientage disse Ord. Jeg mærkede strax, at disse Indbyggere vare letsindige, nysgierrige og særdeles snaksomme. Naar de talte lod det, som de slog paa Tromme, saa flydende og hastig rullede de Ordene frem oven paa hinanden i eet Aandedræt. De vare, kort sagt, *Potuanerne* aldeles modsatte i Klædedragt, Sæder, Tungemaal og Legems Dannelsen. I Begyndelsen syntes de meget at studse ved min Skabning; men det, som især opvakte deres Forundring, var, at jeg havde ingen Hale; thi eftersom ingen iblandt alle ufornuftige Dyr meere ligner Mennesker end Aber, havde de holdt mig for en Skabning af deres Art, hvis jeg havde havt denne Prydelse; saa meget meere, da de havde lagt Mærke til, at alle de Indbyggere, som vare komne hidindtil fra *Nazar*, vare dem aldeles ulige.

Paa den Tid jeg ankom, var der høit Vand overalt, formedelst Planeten *Nazar*'s Nærhed; thi ligesom Ebbe og Flod retter sig efter Maanens Gang hos os, saaledes aftager og voxer Havet i Firmamentet her, i Forhold til *Nazar*'s Frastand.

Strax efter min Ankomst blev jeg ført til et meget stort Huus, som var prydet med Fliser, Speile, Marmor, kostbare Vaser og prægtige Tapeter. Der stod Vagt ved 158 Porten, hvoraf jeg kunde slutte, at det ikke maatte være en gemeen Abekat, som boede der. Det var, som jeg siden fik at høre, hverken meer eller mindre end Borgemesteren der i Byen. Han længtes meget efter at komme til at tale med mig, og leiede derfor strax adskillige Sprogmeistere, som skulde undervise mig i Sproget. Da jeg efter et fierding Aars Forløb talte det med temmelig Færdighed, ventede jeg at tilveiebringe mig alles Beundring for mit flyvende Nemme og ypperlige Hukommelse; men mine Lærere fandt mig dorsk og tungnem i saa høi Grad, at de af Utaalmodighed ofte truede med at forlade mig. Ligesom jeg altsaa paa Planeten *Nazar* for mit hurtige Nemmes Skyld spotviis blev kaldet *Skabba* eller den Utidige, saa kaldte man mig her i Hensigt til mit sløve

og langsomme Begreb *Kakidoran*, som betyder dum og dorsk; thi her agter man allene dem, som i et Øieblik kunne fatte en Ting, og lade Munden løbe. Mens jeg lærte Abesproget, førte min Vert mig adskillige Gange omkring i Byen, hvor jeg overalt mødte Tegn paa al Slags Pragt og Overdaadighed. Vi kunde med Nød og Neppe komme frem for de mangfoldige Vogne, Kareter, Lakeier, Løbere og Aber, som vrimlede imellem hinanden. Med alt det var dette dog intet at regne mod den Overflod, som herskede i Hovedstaden, hvor man fandt samlet, som i et Middelpunkt, al den Forfængelighed Dødelige kunne opfinde. Da jeg ganske havde Sproget inde, bragte min Vert mig til denne Bye, da han haabede ved en saa nye og usædvanlig Foræring at indsmigre sig hos en vis Raadsherre. Regjeringen i dette Land er aristokratisk; Staten bestyres af det store Raad, og alle Raadsherrerne ere af gammel Adel. De, som ere komne af borgerlige Folk, kunne ikke gjøre sig Haab om at blive meer end i det høieste Rode-mestere, Byeskrivere og Dommere i de smaa Byer og Provindserne. Undertiden drive de det saa vidt, at de blive Borgemestere; men dertil udfordres særdeles udmærkede Fortienester. Paa denne Maade var min Vert sluppet til sit Borgemesterskab, thi han havde et saa 159 frugtbart Hoved, at han i een Maaned fandt paa otte og tyve Projekter, og omendskiønt ingen af disse vare saaledes beskafne, at deres Iværksættelse i mindste Maade kunde bestaae med Statens Nytte, gavede dog Prøver paa det hurtige Genie, hvorved han havde sat sig i Anseelse; thi i den hele underjordiske Verden agtes ingensteds Projektmagere saa høit som her.

Republikens Hovedstad hedder *Martinia*, hvoraf hele Landet har faaet sit Navn. Den har en skøn Beliggenhed, prægtige Bygninger, driver stærk Handel, og har et fortreffeligt Sø-Arsenal. I Størrelse og Indbyggernes Mængde syntes den, saavidt jeg kunde dømmes, ikke at give *Paris* noget efter. Trængselen paa Gader og Stræder var saa stor, at vi maatte slaae os igiennem med Stokke og knyttede Næver, for at komme til den Kant af Byen, hvor Præsidenten boede, som min Vert, Herr Borgemesteren, havde i Sinde at forære mig til. Da vi endeligen vare komne i Nærheden af denne Herres Huus, gik min Vert i Forveien ind i et Vertshuus, hvor han bragte sin Pynt i Orden, for at komme net og anstændig paaklædt frem for Hans Excellence. Der stimlede strax en heel Hær af Leietienere, som de kalde *Maskatti*, eller Pyntere, til, hvilke alle Folk pleie at betiene sig af, før de gaae ind i Raadsherrernes Palladser. Disse børste Klæder, tage Pletter af, og sætte med en forunderlig Behændighed alt hvad der er kommet i Uorden, indtil de mindste Folder, igien i Lave. Een af disse *Maskatter* tog strax Borgemesterens Kaarde, og pudsede den blank. En anden bandt Sløifer af forskiellig farvede Baand om hans Hale; thi intet ligger disse Aber saa meget paa Hiertet, som at faae deres Haler ret udzirede. Der vare Raadsherrer, og især Raadsherrers Fruer, som paa Festdagene ikke kunde pynte deres Hale under tusinde Rixdalers Bekostning i vor Mynt. Den tredie *Maskatti* havde en Passer, hvormed han udmaalte Klæderne for at see om alting havde sin behørig Symmetrie. Den fjerde løb til med en Flaske Sminkevand, for at give ham et ganske andet Ansigt. Den 160 femte eftersaae hans Fødder, og skar meget net hans Ligtorne. Den slette bragte lugtende Vand, hvormed han oversprøitede hele Borgemesteren; og, kort sagt, een tørrede ham med et Haandklæde, hin gjorde ved hans Bukler med en Kam, denne holdt et Speil for ham, og alt dette skeete med samme Paapassen, Flid og Omhue, hvormed en Landmaaler hos os udmaaler og illuminerer et Landkort. Hillemand! tænkte jeg ved mig selv, gøres der saa megen Flid og Umage nødig for at stadse, glatte, danne og male Mandfolkene, hvilken Tid, og hvilke Bekostninger maa der ikke da anvendes paa Damernes Pynt! Og vist er det, at Fruentimmerne i *Mattinia* holde aldeles ingen Maade heri; men skiule med saa megen Sminke deres legemlige Feil, at Næsen maa undgielde Øinenes Fornøielse ved at nærme sig til dem. Thi naar Sveden blander sig med Sminken og de lugtende Vande, gaaer det, som naar en Kok slaar mange Supper sammen: man veed ikke hvoraf det lugter, man veed kun, at det lugter ilde.

Da min Vert paa denne Maade var poleert, friseert, opmalt og udpyntet, gik han med mig til Præsidentens Pallads, fulgt allene af tre Tienere. Saasart han kom ind i Forgemakket, tog han sine Skoe af, for ikke at plette Marmorgulvet. Han maatte bie en heel Time inden han blev meldt, og blev ikke indladt, før han havde givet nogle smaa Kiendelser, hvorved man maa sætte sig i Gunst hos Betientere her i Landet. Præsidenten sad paa en forgyldt ophøiet Stoel. Saasart han saa mig og min Vert træde ind i Stuen, brast han i høi Latter, og gjorde strax saa mange dumme og unyttige Spørsmal, at Sveden sprang mig af Panden derover. Ved hvert Svar,

- Ja, før han havde hørt dets Meening halv,
Han skoggerloe, saa hele Huset skialv.

Jeg formodede, at Galskab her maatte holdes for en Fortieneste, siden Staten havde valgt slig en Nar til Præsident, eller næst øverste Raadsherre i det store Raad, og 161 yttrede denne Tanke for min Vert. Men han forsikrede mig, at det var en Mand, som var almindelig bekiendt for at besidde meget udmærkede Naturens Gaver, og hvis ypperlige Genie lagdes tydelig nok for Dagen ved de utallige Forretninger af ganske forskiellig Natur, han bestred i saa ung en Alder. Hans Fattkraft var saa flyvende hurtig, at han ikke allene over Borde, med et Glas i Haanden, afgjorde de vigtigste Sager, men endog ved Middags- og Aftensmaaltider pleiede imellem hver Ret at skrive en nye Forordning. Jeg tog mig den Frihed at spørge, hvor længe vel saadan en Forordning pleiede at gieide? »I Almindelighed,« svarte min Vert, »saa længe til Raadet finder for got at ophæve den igien.«

Da Hans Excellence omtrent i en halv Time havde sladdret med mig, og ladet Munden løbe med samme Færdighed, som vore Europæiske Barberere, vendte han sig til min Vert, og sagde, han vilde antage mig

blandt sine Betientere, eftersom han mærkede af mit langsomme Begreb, at jeg maatte være fød

I Dumheds Land, hvor en langøret Vrimmel
I Taage trasker under mørke Himmel,

og altsaa uskikket til enhver betydelig Bestilling. »Jeg har rigtig nok ogsaa,« sagde min Vert, »mærket en vis medfødt Dorskhed hos ham; men naar han faaer Tid til at betænke sig derpaa, dømmes han ikke saa galt om en Ting.« »Ja, hvortil nytter det?« svarte Præsidenten, »her bruge vi hurtige Embedsfolk, da Forretningernes Mangfoldighed ikke taaler nogen Langsomhed.« Da han havde sagt dette, begyndte han omhyggeligen at undersøge mine Legemskræfter, og bød mig løfte en temmelig tung Vægt op fra Gulvet. Da jeg gjorde dette uden synderlig Møie, sagde han: »Naturen, som har været saa knap imod dig i Sielens Evner, har paa en Maade erstattet dette ved den legemlige Styrke den har forundt dig.« Jeg fik derpaa Befaling at forføie mig bort, og opholde mig et andet Steds i Gaarden i nogle Minuter, hvor Tienerne rigtig 162 nok modtog mig med al muelig Høflighed, men plagede mig tillige ynkelig med deres evige Jaddren og løierlige Fagter. De gjorde mig saa mange Spørsmaal om vores Verden, at jeg tilsidst ikke vidste hvad jeg skulde svare dem derpaa: og uagtet jeg digtede adskillige Ting i min Forlegenhed, kunde jeg dog ikke mætte deres Nysgierrighed. Omsider kom min Vert tilbage, og fortalte mig, at det havde behaget Hans Excellence at antage mig blandt sine Hofbetientere. Af Præsidentens foregaaende Tale kunde jeg nogenledes slutte mig til, at den Bestilling jeg havde faaet, ikke maatte være af stor Vigtighed, og formodede, at det enten maatte være som Portner eller Huushovmester jeg var ansat; men da jeg spurgte min Vert, hvad det egentlig var for et Embede, svarte han mig: »Hans Excellence har af besynderlig Naade antaget dig som sin fornemste Porteur, med aarlig Løn af fem og tive *Stercolater* (en *Stercolat* i *Martinia* er omtrent to Rixdaler i vor Mynt), og derhos lovet, at du ikke skal forrette denne Tieneste for andre end ham selv og Hendes Naade, Frue Præsidentinden.« Dette Svar var mig et Tordenslag. Jeg forestillede min Vert paa den bevægeligste Maade, hvor ubilligt det var at sætte et friebaarent Menneske, som var kommet af Folk, til en sliig Bestilling. Men Betienterne afbrøde min Tale, stimlede i Hobetal omkring mig, og havde nær dræbt mig med deres urimelige Lykønskninger. Thi alle *Martinianerne* ere letsindige, for-fiasede og sladdervorne; de tænke aldrig længer end fra Næsen til Munden, og lade Tungen uophørlig løbe. Jeg blev tilsidst ført ind i et lille Kammer, hvor Aftensmaden stod færdig, og da jeg havde spist lidet, viiste man mig hvor jeg skulde ligge.

Jeg kastede mig strax i Sengen, men formedelst det Oprør, der var i mit Sind, kunde jeg ikke faae Søvn i mine Øine. Den Stolthed, hvormed disse Aber saae mig over Skuldrene, gjorde mig næsten rasende, og der behøvedes virkelig en spartansk Taalmodighed til at fordøie denne Forhaanelse. Jeg begræd min ulykkelige 163 Skiebne, som forekom mig endnu haardere her, end paa Nazar, og sagde ved mig selv: »Hvad om den store *Kadoki*, Storkanzleren i Fyrstendømmet *Potu*, kom hertil! man vilde neppe lægge Mærke til denne værdige, yderst fortreffelige Mand, som behøver en heel Maaned til at gjøre en Forordning. Hvorledes vilde det gaae *Palmka* i dette Land, hvor Raadsherrerne forfatte Love og føre dem i Pennen over Bordel« Efter alvorlig Overveielse befandt jeg, at jeg var kommen fra de Viises Land til Narrenes Opholdssted. Udmattet af disse Betragtninger faldt jeg endelig i Søvn. Jeg kan ikke sige, hvor længe jeg sov, fordi der her ingen Forskiel er paa Dag og Nat. Det er aldrig mørkt, undtagen paa en vis bestemt Tid, naar Planeten *Nazar* kommer imellem Firmamentet og den underjordiske Sol, og derved formørker den. Disse Formørkelser ere meget mærkelige, da Planeten *Nazar*, som løber i sin Bane Firmamentet temmelig nær, aldeles skiuler Solen med sin Skygge. Aarstiden er, formedelst Solens bestandige Nærværelse, altid den samme. Indbyggerne have derfor adskillige Indretninger, som, for Exempel, skyggefulde Lunde, kiølige Spadseregange og Kieldere under Jorden, for at beskytte sig imod Hedens Ubehageligheder. Jeg var netop opvaagnet, da en Abekat, som gav sig ud for at være min Collega, kom ind i Kammeret til mig med nogle Baand og en forlorn Hale, som han anbragte bag paa mig, for at gjøre mig de andre Aber saa lig, som mueligt. Derpaa bød han mig at være færdig, siden Præsidenten om en halv Times Tid skulde bæres hen til Academiet, hvorhen han, tilligemed de øvrige Raadsherrer, var indbudet ved et offentligt Program. Det var en DoctorPromotion, som skulde gaae for sig Klokken Fiorten om Formiddagen. Man maa vide, at skiønt Dagen her ikke kan skiernes fra Natten, siden det altid er lyst, saa deles dog Dagen i visse Timer, halve Timer og Quarterer, ved Hielp af Uhrværker eller Timeglas, saa at Dag og Nat indeholder to og tive Martinianske Timer. Hvis det altsaa hendte sig, at alle Byens Uhrværker paa eengang gik 164 i staae, vilde det være umueligt for Indvaanerne at faae Tidens Gang at vide, før de fik rettet og stillet deres Uhre igien efter andre Stæders. Thi Soelskiver ere og kunne der ikke være, eftersom der er ingen Skygge, ved det at Solens Straaler falder lige ned paa deres Isser; og hvor man graver en Brønd er den lys overalt. Aaret er bestemt efter Planeten *Nazars* Gang, der i dobbelt saa kort Tid som Firmamentet gaaer omkring Solen.

Klokken Fiorten bare vi altsaa i en forgyldt Bærevogn Hans Excellence til Academiet. Da vi kom ind i Auditorium saae vi adskillige Doctorer og Magistrer, som sadde i ordentlig Rad. Enhver af dem reiste sig, i det Hans Excellence gik forbi, og vendte ham sin Hale. Dette er et Ærbødigheds Tegn; og af denne Aarsag udpynte de med saa megen Omsorg deres Haler. Mig forekom disse bagvendte Hilsener naturligviis meget dumme og latterlige; thi at vende Ryggen til Folk er hos os Tegn paa Koldsindighed eller Foragt: men hvert Land har sin Skik. De omtalte Doctorer og Magistrer sadde paa begge Sider af Auditorium, og i den yderste Ende, midt for Skrankerne, var et Katheder, hvori den, som skulde creeres, stod. Før Promotions-Acten blev der holdt en Disputats, hvis Titel var følgende: *Physisk Inaugural-Dissertation*, hvori den yderst vigtige Opgave: Om den *Lyd*, som *Fluer* og *andre Insekter* give fra sig, kommer ud af Munden eller *Rumpen*, opløses

og afhandles. Præses havde paataget sig at forsvare den første Meening; men Opponenterne bestrede den med saa megen Hidsighed, at man befrygtede, denne Trætte skulde tilsidst ende sig med et blodigt Slagsmaal, hvortil det vist nok og var kommet, hvis det forsamlede Raad ikke havde reist sig, og ved sin Myndighed dæmpet det udbrydende Klammerie. Mens Disputatsen varede blev der spilt paa Fløite. Fløitespilleren styrede Stridens Gang ved snart med haarde og heftige Stød i Fløiten at ophidse de Stridende, naar de bleve kolde, snart med milde og behagelige Toner at dæmpe deres Raserie. Men slige Midler have som oftest ingen Virkning. Thi det er 165 vanskeligt at lade sig styre, naar der handles om vigtige Materier, hvilket man har Beviser nok paa i vores Verden, hvor Undersøgelsen og Opløsningen af indviklede og meertydige Opgaver ikke mindre sætte Blodet i Bevægelse. Imidlertid endtes denne Trætte, som syntes at tegne til Mord og Blod, med indbyrdes Lovtaler og Lykønskninger, ligesom paa vore Academier, hvor, efter en gammel vedtagen Skik, Præses altid med Seier gaaer ned af Kathedret.

Da Disputatsen var tilende gik Promotions-Acten for sig med følgende Ceremonier: Candidaten blev sat midt paa Gulvet i Høresalen, hvor tre Pedeller, eller Academiets Betientere, med afmaalte Skridt gik hen og styrtede en heel Spand koldt Vand paa hans Hoved; siden røgede de ham med lugtende Sager, og gave ham et Brækmiddel ind. De forrettede dette med al muelig Højtidelighed og Ærefrygt, og i det de nedbøiede deres Hoveder udraabte de ham som lovlig creeret Doctor. Høistforundret over disse fremmede og besynderlige Ceremonier, vendte jeg mig til en lærd Abekat, som stod ved Siden af mig, og spurgte ham, hvad dette skulde betyde? Han ynkedes over min tykke Uvidenhed, og sagde mig, at ved Vandet, Røgelsen og Vomitive betydedes, at man skal aftoe de gamle Pøbelpletter, og beflitte sig paa en nye over Almuen ophøiet Levemaade. Da jeg hørte dette, ærgrede jeg mig over min Dumhed, og fuld af Beundring spurgte jeg ikke et Ord meere, at jeg ikke skulde ansees for aldrig at have været før iblandt skikkelige Folk.

Da Acten var forbi, blev der en stor Allarm af Trommer, Fløiter og Basuner. Den nye Doctor gik ud af Auditorium i en grøn Kappe, med et Belte om Livet, og blev fulgt hiem af hele den lærde Skare; men da han var kun af borgerlig Familie, blev han ikke baaren i en Bærevogn, men trukken i en Karre, med tvende Løbere i lange Kiorteler foran. Høitideligheden endtes, som sædvanlig, med en prægtig Smaus, hvor alle Giesterne fik en Ruus; thi der blev drukken saa megen Viin, at de fleeste bleve baarne 166 drukne hiem, og maatte i nogle Dage efter bruge Medicamenter inden de kom sig igien; saa at der i den hele Act intet fattedes, at den jo fra Begyndelsen til Enden var fuldkommen høitidelig; og jeg kan bevidne, at jeg aldrig har seet nogen meere academisk Promotion, eller nogen Candidat lovligere creeret til Doctor i vor Verden.

Paa Raadhusene afgjøres Sagerne med en forunderlig Hastighed, saa at jeg virkeligen ikke noksom kunde beundre den lette og hurtige Fattekraft, som er dette Folk egen. Som oftest reise Dommerne sig længe før Advocaten har udtalt, og votere saa med saa megen Hurtighed og Ziirlighed, at det er en Lyst. Jeg gik ofte ind paa disse Raadhuse, for at lære ret at kiende den Martinianske Rettergangsmaade. I Begyndelsen forekom Dommene mig altid rigtige, og grundede paa naturlig Billighed; men ved nølere Overveielse fandt jeg dem saa ubillige, daarlige og modsigende, at jeg meget heller vilde lade en Sags Udfald beroe paa Tærningkast, end overlade den til Dommernes Kiendelser i *Mattinia*. Om Lovene kan jeg ikke sige det mindste, formedelst den Ubestandighed de ere underkastede; thi Lands Lov og Ret forandres her aarlig ligesom Moden i Klædedragt, saa at mange straffes for Handlinger, som ikke vare forbudne da de begik dem. Af denne Aarsag appellerer man altid fra de lavere til de høiere Retter, fordi man haaber, at den værende Lov under Processens Gang bliver afskaffet. Denne Feil reiser sig af Lovenes alt for hurtige Affattelse. Hertil kommer, at denne Nation finder saa megen Smag i alt hvad der er nyt, at den ækles endog ved de allernyttigste Love og Indretninger, saasomt de blive gamle. Den samme Letsindighed bemærkede jeg i deres Klædedragt og Pynt.

Advocaterne agtes her overmaade høit for deres spidsfindige Disputeremaade. Der gives somme, der vide saaledes at snoe sig, at de aldrig paatage sig uden tvivlsomme og uretfærdige Sager, for at lægge deres Færdighed for Dagen, og vise med hvor stor Klygt de vide at forandre sort til hvidt. Dommerne see gierne igiennem Fingre med 167 en uretfærdig Sag, som med Spidsfindighed forsvares, og ere tilfreds, naar Processen blot er ført med alle Formaliteter. Ved saadan Leilighed pleie de at sige: Vi indsee rigtig nok, at Sagen er uretfærdig; men siden den med saa megen Kunst og Formelighed er forsvaret, kunne vi ikke undlade, i Betragtning af Sagførerens Duelighed, at afvige lidet fra Billighedens Regel.

Doctorerne i Lovkyndigheden give Underviisninger i deres Videnskab til forskiællige Priser, efter Sagernes Natur. De, for Exempel, som lære at føre og vinde uretfærdige Sager, lade sig betale med tive Stercolater; de derimod, som lære at føre retfærdige Sager, tage kun ti. Rets Formaliteterne ere saa mange og saa vidtløftige, at man igiennem den uhyre Mængde af paa hinanden dyngede Love og Forordninger, aldrig kan komme til Grunden i denne Videnskab; thi *Martinianernes* overordentlige Skarpsindighed og flyvende Fattekraft væmmes ved alt, hvad der er simpelt og tydeligt, og finder allene Smag i det, som er spidsfindigt, indviklet og forvirret.

Det samme gjelder om deres Religion, der slet ikke er praktisk, men blot speculativ. Saaledes have de to hundrede og tredive forskiællige Meeninge om hvad Skikkelse man kan tillægge Gud, og tre hundrede og sex og halvfemsindstive om Sielens Natur og Egenskaber. *Martinianerne* gaae ikke i Kirke, eller paa Theologiske Collegier, for at høre noget til Opbyggelse, eller lære, hvorledes man skal leve og døe vel; men

blot for at høre med hvilken Kunst og Fiinhed de hellige Talere udtrykke sig. Jo uforstaaeligere deres Foredrag er, jo meere roses de; thi *Mattinianerne* høre ikke noget med Fornøjelse, uden hvad de ikke forstaae.

De bekymre sig ikke nær saa meget om Ting, som om Ord; deres Talere stræbe meere efter pyntede Talemaader og kunstige Vendinger, end efter grundige Fornufts slutninger og giennemtænkte Beviser, og søge blot ved vel-klingende Perioder at kildre Ørerne, og tilvende sig Tilhørernes Opmærksomhed. Jeg vovede derfor ikke at tale 168 noget om den christelige Religion her, hvis Lære udmærker sig ved tydelig Simpelt og usminket Sandhed.

Den Anseelse, Projektmagere her staae i, gaaer over al Forestilling, og jo urimeligere og umueligere et Forslag er, jo sikkrere er det paa almindeligt Bifald. Da jeg engang talte med en vis Abekat om Jordklodens Beskaffenhed, og sagde ham, at dens Overflade var beboet, faldt han strax paa den Idee at giennemgrave Jordskorpen, og bane en Vei til de overjordiske Folk. Han indgav sit Forslag, det behagede overalt, og der blev i kort Tid oprettet et *Overjordisk Handels-Compagnie*, som Indbyggerne strømmede til i Hobetal, og kappedes om at købe sig Actier i. Men da alting kom i Uorden ved disse Bevægelser, og adskillige Familier ved Actierne geraadede i yderste Armod, indsaae man omsider, at Forslaget var daarligt, og stod af fra dette Foretagende. Imidlertid, trods al den Skade denne Plan havde tilføjet Landet, fik dog Projektmageren ikke allene ingen Straf for samme, men blev endog for dens Storheds og Dristigheds Skyld overalt overvældet med Berømmelse; thi *Mattinianerne* pleiede at sige ved slige Leiligheder:

Blev end Udfaldet slet,
Var dog Indfaldet net.

Da jeg ret nøie havde udstuderet Nationens Karakter, faldt jeg paa at benytte mig af denne Svaghed, for at sætte mig i Anseelse der i Landet, og ved et eller andet nyt Paafund at forbedre min Tilstand. Ved at undersøge Statsforfatningen opdagede jeg adskillige Feil og Mangler deri: især fandt jeg, at de havde for mange Kunstnere og for faa Haandværkere. Jeg indleverte altsaa en Forestilling om at oprette flere Haandværker til offentlig Nytte. Men alle Forslag af denne Natur opvakte kun Latter og Foragt hos dette forfængelige Folk, som allene fandt Behag i Fias og Dukketøi.

Jeg ærgrede mig over min egen Dumhed, og tænkte 169 ved mig selv: du er dog en Erkedosmer, og fortjener at blive Bærevogns Hest til din Dødsdag] Imidlertid lod jeg dog ikke Modet reent falde; og da jeg mærkede, at jeg intet udrettede ved nyttige Forslag, besluttede jeg at forsøge, om jeg med et daarligt og unyttigt Paafund ikke kunde gjøre meere Lykke. Jeg aabenbarede mit Forsæt for en fornuftig Abekat, som opmuntrede mig med disse Ord:

Vov en Ting, som der er Halsbrud ved,
Om ikke Hovedbrud! Forsøg et Stykke,
Som baner Vei til Galgen! hvis din Lykke
Du gjøre vil paa dette Sted! -

Han anførte mig Exempler af mange, som ved blotte Snurrepiberier og Børnespil, især ved at indføre nye Moder i Klædedragten, havde sat sig i Yndest hos Nationen. Jeg besluttede altsaa at være gal med de galne, og giennemgik til den Ende med omhyggelig Undersøgelse alle de unyttige Kunster og daarlige Paafund jeg kiendte oppe i *Europa*. Efter modent Overlæg faldt mit Valg paa de Hovedprydelser, som vi kaldte *Parykker*. Jeg saae at Landet havde en stor Mængde Giedder, af hvis Uld man nogenledes kunde gjøre Parykker; og da min salig Stedfader just havde havt denne Profession, kunde jeg til Nød fuske lidt paa Haandværket. Jeg forfærdigede altsaa en Paryk af Gieddehaar, som passede mig, og fremstillede mig i denne Prydelse for Præsidenten. Han studsede ved dette nye og usædvanlige Syn, spurgte mig hvad det skulde betyde, tog den af mit Hoved, satte den paa sit, og løb hen for Speilet for at see hvordan den klædte ham. Han fandt saa stor Behag i at see sig selv med denne Stads paa Hovedet, at han raabte i Henrykkelse: *Guddommeligt! Jeg er Guderne lig!* og lod Hendes Naade kalde ind, for at tage Deel i hans Glæde. Hun blev ikke mindre glad end han, omfavnede og kyste ham, og forsikkrede, at hun aldrig havde seet ham kiønnere, hvilken Meening alle Huusfolkene stemte i med. Hans Excellence vendte sig

170

171

derpaa til mig, og sagde: »O *Kakidoran!* dersom denne din Opfindelse vil behage Raadet saa meget, som den behager mig, kan du gjøre dig Haab om den meest ærefulde Belønning af Staten.« Jeg takkede Hans Excellence under-danigst, og overleverte ham strax en Ansøgning, som jeg bad ham forelægge Raadet, hvori jeg udbredte mig over mit Paafunds Fortreffelighed, som følger:

»Deres Excellencer,
Høi- og Velbaarne,
Høiædle, høiviise og høilærde

Raadsherter!

Den naturlige Tilbøielighed, jeg stedse har følt hos mig til at gavne Staten, og virke noget til almindelig Nytte, har drevet mig til at optænke og forfærdige et nyt og hidindtil aldeles ubekendt *Dække til Hovedet*, som jeg her under-danigst fremlægger, for at underkastes det høianseelige og høioplyste Raads høiviise Bedømmelse, ikke paatvivlende, at samme jo naadig vil blive optaget, især da Opfindelsen sigter til Nationens Ziir og Ære, og vil kunne lægge hele Verden for Dagen, at ligesaa meget som den berømmelige *Martinianske* Nation udmærker sig blandt alle Verdens Folkeslag ved fortrinlige Dyder og Sielekræfter, saa meget overgaaer den og alle andre Nationer i Klædedragt og udvortes Prydelse, der giver Legemet Værdighed og Anseelse. Jeg bevidner helligen, at jeg aldeles ikke har tænkt paa egen Fordeel i denne Henseende, og fordrer derfor ikke heller mindste Belønning for mit Arbeide; da det er mig fuldkommen nok, efter min Evne at have bidraget til offentlig Nytte og Statens Ære. Dersom imidlertid det høianseelige og høiviise Raad skulde finde, at denne min Umage fortjene Belønning, skal jeg med Taknemmelighed og Glæde tage imod en Godhed, som vil viise hele Verden dets prægtige Gavmildhed, og opmuntre andre til lignende eller større Kunstopfindelser. Blot i denne Betragtning vil jeg ikke sætte mig imod det høiviise Raads og 172 ædle *Martinianske* Folks Erkiendtlighed og Gunstbevisninger. Anbefalende mig i øvrigt til de høioplyste høie Herrers gunstige Bevaagenhed, forbliver jeg, med dybeste Ærefrygt,

Det høiædle og høiviise Raads
underdanigste Tiener
Martinia, Kakidoran.
den 7de i Maaneden Astral.«

Hans Excellence, Hr. Præsidenten, tog denne Ansøgning, tilligemed Parykken, med sig da han gik i Raadet. Jeg hørte, at alle Sager, som vare for samme Dag, bleve satte til Side, saa meget fik de at bestille med at undersøge dette Paafund. Da det kom til Votering, roeste alle Opfindelsen, fandt at Arbeidet var et Mesterstykke, og tildømte den beskedne og uegennyttige Kunstner en Belønning. I hele Raadet vare kun tre Raadsherrer, som satte sig derimod; men de kom i slemt Udraab derfor, og bleve overalt lastede, som ukyndige, smagløse og uduelige Medlemmer.

Saasart Raadslutningen var affattet, blev jeg kaldt op i Raadsalen. Ved min Indtrædelse reiste en gammel Abe sig, som, efterat have takket mig i hele Republikens Navn, og forkyndet mig, at mit Arbeide skulde vorde belønnet efter Fortjeneste, spurgte mig: hvor lang Tid jeg behøvede til et saadant Hovedsmykkes Forfærdigelse? Jeg svarte, at det var mig Belønning nok, at mit Kunstarbeide havde vundet saa store Mænds og det hele Raads Bifald; for Resten forbandt jeg mig til, i to Dage at gjøre en anden Paryk færdig, og hvis man vilde give mig til Hielp nogle Abekatter, som vare vandte til Haandarbeide, skulde jeg i een Maaned forfærdige saa mange Parykker, som der behøvedes til den hele Bye.

Men herved blev Præsidenten heed om Ørerne, og udbrød med megen Heftighed: »Det være langt fra, min kiere *Kakidoran*, at denne Prydelse skulde blive almindelig for hele Byen, og, ved at bruges uden Forskiel af enhver, blive gemeen! Adelen maa nødvendig have noget at 173 udmærke sig fra Pøbelen med.« Alle de anseeligste Medlemmer i Raadet bifaldt hans Meening, og det blev overdraget Politiemesteren at paasee denne Raadsbeslutnings Overholdelse, at Adelen ikke, ved et alt for almindeligt Brug af Parykker, skulde tabe noget af sin Rettighed, og et saa fortreffeligt Smykke besmittes af den gemeene Pøbel. Men dette Forbud havde samme Virkning, som alle med Hensigt paa forskiellig Stand givne Overdaadigheds Forordninger pleie at have: Almuen fik kun desto større Lyst til at overtræde det. Da alle fandt særdeles Behag i denne Prydelse, saa forskaffede de velhavende Borgere sig, dels ved deres Venners Indflydelse, dels ved Penge, Titler eller Adelsbreve, saa at den halve Bye i kort Tid blev nobiliteret. Da der siden indstrømmede Ansøgninger paa Ansøgninger fra Provindserne, fandt Raadet omsider for got at ophæve dette Forbud, og tillade enhver uden Forskiel at bruge Paryk. Jeg havde altsaa den kildrende Fornøielse at see hele det *Martinianske* Folk *parykket*, inden jeg forlod Landet. Og sandelig! man kan ikke forestille sig, hvor pudseerligt et Syn det var at see disse Aber med Parykker paa! Hele Nationen gjorde saa meget af dette Paafund, at man indførte en nye Tidsregning derefter; og fra denne Tid af begynder *Paryk-Alderen* i de *Martinianske* Aarbøger.

Hvad mig selv angaaer, da blev jeg overvældet med Berømmelser og Lovtaler, indhyllt i en Purpurkappe, og baaret i Præsidentens Bærevogn tilbage fra Raadhuset, saa at den samme Porteur, der nyelig havde været min Kammerat, nu maatte være min Hest. Fra denne Dag af spiste jeg bestandig ved Hans Excellences eget Bord. Jeg begyndte nu, efter dette glimrende Forspil til min Lykke, at lægge Haand paa det Arbeide jeg havde lovet, og fik, ved Hielp af de Medarbeidere man havde givet mig, i en Hast saa mange Parykker færdige, som behøvedes til hele Raadet; og da jeg havde svedt omtrent en Maaned herover, overbragte man mig et Adelsbrev af følgende Indhold: 174 »I Betragtning af den yderst fortreffelige og Staten meget nyttige Opfindelse, hvormed *Kakidoran*, barnfød i Byen *Europa*, har gjort sig fortient af hele den *Martinianske* Nation, have vi besluttet at optage ham i Adelstanden, saa at han, og alle hans Efterkommere, herefter skulle ansees for rette og ægte Adelsmænd, og nyde alle de Fortrin, Rettigheder og Herligheder, som Adelen i *Martinia* er i Besiddelse af. Fremdeles have vi besluttet at forherlige ham med et nyt Navn, saa at han, fra denne Dag, ikke længer skal kaldes *Kakidoran*, men *Kikidorian*. Ydermeere, da

samme hans nye Værdighed medfører en bekosteligere Levemaade, ansætte og bevillige vi ham en aarlig Pension af *to Hundrede Patarer*, til at føre sin Stand med, som det en Martiniansk Adelsmand egner og anstaaer. Givet paa Raadhuset i *Martinia*, den fjerde Dag i Maaneden *Merian*, under Raadets store Segl.«

Saaledes blev jeg fra en ussel Porteur pludselig forvandlet til en anseelig Adelsmand, og levede en Tid lang i stor Herlighed og Ære. Da man kom efter, at jeg gialdt særdeles meget hos Præsidenten, søgte alle min Gunst og Beskyttelse. Mine Klienteres Smigrerie gik saavidt, at de gjorde Oder og Lovsange til mig i Skokketal, hvori de tillagte mig Dyder, som jeg ikke kiendte det mindste til. Adskillige, skjøndt de meget vel vidste, at jeg var Borger af en aldeles ubekjendt Verden, toge ikke i Betænkning at gjøre min Stamtavle, og regne min Slægt ud i mangfoldige Ahner fra de allerførste Fabeltider. Men dette smagte mig ikke synderligen; thi jeg holdt det ikke just for meget ærefuldt at nedstamme fra Abekatter. End videre, da det var Mode hos *Martinianerne* at ophøje de Fornemmes Haler omtrent som Poeterne hos os ophøje Fruentimmernes Skiønhed, saa besang adskillige Digtere, for at sætte sig i Gunst hos mig, min Hales overordentlige Skiønhed, uagtet jeg ingen havde. For at sige alting med faa Ord: deres Kryben gik til slig en Yderlighed, at en vis Mand af temmelig høi Stand, hvis Navn jeg af Agtelse for hans Familie 175 ei vil nævne her, undsaae sig ikke ved at tilbyde mig sin Kone til behagelig Brug i alle Maader, imod at jeg til Vederlag anbefalede ham paa det beste hos Hans Excellence, Herr Præsidenten.

Denne lumpne Kryben og Hyklen, hvortil hele Nationen er hengiven, gjør, at man ikke kan udholde at læse de Martinianske Aarbøger, da de indeholde næsten intet uden usle Smigrerier og Lovtaler, uagtet at Stilen i Almindelighed er net og glimrende. Derfor frembringer og dette Land meget bedre Poeter end Historieskrivere. Det er ganske vist en afgjort Sag, at der ingensteds i Verden gives høiere Digtere, hvilket man maa tilskrive *Martinianernes* ualmindelig stærke Indbildningskraft.

Min Helbred var, for det meste, i meget god Stand her, endskiønt Heden, som Solens bestandige Nærværelse foraarsager, faldt mig temmelig besværlig. Jeg laae rigtig nok engang af en hidsig Feber, men den varede kun kort, og jeg maae tilstaae, at Lægen, som gik til mig, faldt mig ufordrageligere end Sygdommen selv, formedelst den evige Snaksomhed, som er dette Folk egen. Da han første Gang kom ind til mig, kunde jeg ikke bare mig for Latter, ved at see den samme Person, som nylig havde taget mit Skiæg af, og spurgte ham, hvorledes han i saadan Hast var bleven omskabt fra en Skiægskraver til en *doctor medicinæ*? Han svarte mig, at han levede af begge disse Bestillinger. Da jeg hørte det, tog jeg lidt i Betænkning at betroe mit Liv i en slig Polyhistor's Hænder, og sagde, at jeg heller vilde have en Doctor, som blot gav sig af med Lægekunsten; men han forsikkrede mig høit og dyrt, at der ikke var saadan en at finde i hele Byen. Jeg saae mig altsaa nødt til at antage ham. Hans overordentlige Iilfærdighed opvakte endnu meere min Forundring; thi han havde ikke saasnart foreskrevet mig en Drik, før han gik bort igien, sigende, at han ikke havde Tid til at opholde sig længer hos mig for andre Forretningers Skyld. Jeg spurgte ham, hvad det var for Forretninger, som det hastede saa meget med? og han svarte mig, at han ved dette Klokkeslet 176 maatte forrette sit sædvanlige Embede i en Underret, hvorved han var Skriver. Denne Skik, at have saa mange Jern i Ilden, var, som jeg mærkede, giængse overalt i dette Land, hvor ingen undslaaer sig for at paatage sig adskillige, hinanden ganske modsatte Forretninger. Denne Selvtillid grunder sig paa det hurtige Genie, hvormed de i forunderlig Hast udføre alle Ting. Men af de mange Feil og Forplumringer der bleve begangne her, lærte jeg, at disse flyvende Hoveder meere zire end nytte en Stat.

Da jeg saaledes i en Tid af to Aar havde levet i dette Land, først som *Porteur*, og siden som *Adelsmand*, mødte der mig ganske uformodentlig et Tilfælde, som nær havde givet mig det sidste Stød. Jeg havde hidindtil staaet i besynderlig Yndest i Hans Excellences Huus, og især viiste Hendes Naade, Frue Præsidentinden, saa megen udmærket Godhed for mig, at jeg syntes at være den første blandt alle hendes Yndlinger. Hun havde ofte værdiget at tale med mig i Eenrum; men endskiønt hun syntes at finde særdeles Behag i min Nærværelse, viiste hun dog saa megen Tilbageholdenhed og Undseelse i hendes Tale, at jeg ikke kunde andet, end tage hendes Gunstbeviisninger i den uskyldigste Meening, og faldt ikke paa ringeste Mistanke om, at Kilden til denne Artighed skulde være en uanstændig Tilbøielighed, især hos en Dame, der udmærkede sig blandt Abekatinderne ligesaa meget ved sine Dyder, som ved sine Ahner. Men da nogen Tid var gaaet, begyndte een og anden Tvetydighed i de Ord, hun lod falde, at indgive mig en Slags Mistanke om sligt, især da jeg lagde Mærke til,

At stundom, naar i lyse Smil, Hvis Glands forsvandt i pludselige Taarer,
Hun stirred' paa mig, taus og mild,
Bedrøvet glad, og stille vild,
Med al den Ømhed, al den Ild, Som kildrer i det Øieblik den saarer,
Det halvbedækte Bryst sig hæved' op og ned
177 Med synderlig Urolighed,
Og Suk, hvortil man ingen Aarsag fandt,
I deres Fødsel døde -
Og hendes Ansigts Rosenrøde
Forsvandt i Liljens Glands, som atter svandt
For Morgenrødens fulde Purpurflamme,
Der blussed' op, og sluktes i det samme.

Denne Formodning blev endelig til fuldkommen Vished, da en Kammerpige bragte mig en Dag følgende Seddel:

»Elskeligste Kikidorian!

Følelsen af hvad jeg skylder min Stand og høie Herkomst, og den Undseelse, som er mit Kiøn medfødt, har hidindtil hindret de Gnister af Kierlighed, som længe hemmeligen have ulmet i mit Bryst, fra at udbryde i aabenbar Flamme. Men jeg er mat af Striden, og mit Hierte kan ikke længer modstaae sin fortryllende Fiende. Hav Medynk med et Fruentimmer, som kun den yderste Grad af brændende Kierlighed har kunnet aftvinge denne Tilstaaelse.
Pførnusa.«

Jeg kan ikke beskrive, hvor underlig jeg blev tilmode ved denne ganske uventede Kierligheds Erklæring. Men da jeg holdt det for bedre at udsætte mig for en rasende Dames Hevn, end at synde mod Naturens Orden, ved en skiændig Omgængelse med en Skabning, der ikke hørte til min Art, opsatte jeg strax et Svar, der lød omtrent saaledes:

»Naadige Frue !

Den bestandige Bevaagenhed, Hans Excellence, Deres Herr Gemal, har viist imod mig, de Velgierninger, hvormed han, uden min Fortieneste, har overøst mig, den moralske Umuelighed i at opfylde Deres naadige Forlangende, og utallige andre Aarsager, som jeg ikke vil nævne, bevæge mig til, heller at underkaste mig min naadige Frues Vrede og Unaade, end samtykke i en Handling, der vilde 178 brændemærke mig, som den utaknemmeligste og nedrigste blandt alle tobeenede Skabninger. Foruden at det, man forlanger af mig, er mig bittere end Døden, vilde denne Gierning, om jeg villigede deri, geraade til Vanære for een af de anseeligste Familier i Staten, og min Villighed vilde, fremfor alle andre, skade den Person, som har forlangt den. Med de helligste Forsikringer maae jeg altsaa her erklære, at jeg ingenlunde i denne Henseende kan svare til Deres Ønsker, naadige Frue, skjønt jeg for Resten mod alle Deres andre Befalinger lover en blind Lydighed. Kikidorian.«

Neden under satte jeg følgende Paamindelse:

E. S. »Betænk den store Synd De giør!
Flye, før det er for silde !
Jag ikke Dyden reent paa Dør!
Lad Amor Dem ei hildel
Tænk Følgerne, hvis han Dem faaer
I sine lumske Snar er!
O! Syndens Lyst saa snart forgaaer;
Men Pinen længe varer.«

Dette Svar forseglede jeg med mit Signet, og gav Kammerpigen, som strax bragte det til sin Frue. Det havde den Virkning, som jeg formodede: hendes Kierlighed blev forvandlet til det bitterste Had -

Omsonst den ellers stærke Tunge stræbte
At velte hendes Vredes Udtryk frem;
Fortvivlet Skam hvert Ord paa Læben dræbte,
Og ingen Taarer randt; thi Smerte hemmed' dem.
Hvert Øie lynte Hevn; med vilde, grumme Miner
Hun, lig en Furie, foer rasende afsted -

Imidlertid udsatte hun sin Hevn saa længe, til hun havde faaet Kierlighedsbrevet, som hun havde tilskrevet mig, tilbage. Saasart hun havde forsikkret sig det, 179 underkiøbte hun nogle Personer, som skulle bevidne med Eed, at jeg i Hans Excellences Fraværelse havde forsøgt paa at tage hende med Vold. Denne Fabel blev indklædt og forestillet med saa megen Kunst og Sandsynlighed, at Præsidenten aldeles ikke tvivlte paa Sagens Sandhed, og gav Befaling til at kaste mig i Fængsel. I denne fortvivlede Forfatning saae jeg intet andet Middel til Redning, end at tilstaae den mig paadigtede Forbrydelse, og bede Præsidenten om Naade, hvorved jeg haabede at stille hans Vrede, eller i det mindste formilde min Straf; thi at indlade mig i Proces med een af de fornemste og mægtigste Familier, især i et Land, hvor man ikke seer saa meget paa Sagen selv, som paa Parternes Stand, forekom mig meget taabeligt. Jeg lod derfor al Undskyldning og Forsvar fare, bad og græd, og bønfuldt ikke om Straffens Eftergivelse, men blot om en Formildelse deri.

Jeg blev altsaa, ved at bekiende mig skyldig i en Misgierning, som jeg aldrig havde drømt om, benaadet med Livet, og dømt til evigt Fængsel. Mit Adelsbrev blev mig strax frataget og revet i Stykker af Bøddelen, og jeg selv blev henslængt paa en Gallei som Slave. Det var et af de Skibe, som tilhøre Republikken, og laae seilklart for at afgaae til *Mezendoros* eller *Vidunderlandene*, hvilken Reise pleier altid at foretages paa en vis Tid af Aaret, nemlig i Maaneden *Radir*. Fra disse Lande henter man de Varer, som *Martinia* ikke selv frembringer, saa at *Mezendoros* ere saa at sige Martinianernes *Indier*. Det *mezendoriske* Handels-Compagnie bestaaer af Kiøbmænd, saavel adelige, som borgerlige, hvilke ved Skibenes Hiemkomst deele Varerne imellem sig, i Forhold til det Antal af Parter, eller Actier, de have deri. Skibene drives frem, deels ved Seil, og

deels ved Aarer, og ved hver Aare sidder to Slaver. Jeg blev een af disse ulykkelige. Man kan let forestille sig, hvorledes jeg var tilmode ved at skulle trælle og pidskes, som Galleislave, især da jeg ved ingen Forbrydelse havde fortient denne Plads iblandt Misdædere.

180

Martinianerne fældede, i Forhold til deres forskellige Gemytter, forskellige Domme over denne Kendelse. Nogle troede vel, at jeg havde fortient min Straf; men da de saae mig lide den, ynkedes de over mig. Andre holdt for, at man burde have taget mine forrige Fortienester i Betragtning, og i den Henseende i det mindste formildet Straffen. De retskafneste og beste blandt Aberne mumlede indbyrdes om, at jeg var falskeligen anklaget; men ingen vovede at antage sig min Sag, af Frygt for mine mægtige Modstandere. Jeg besluttede altsaa at bære min tunge Skiebne med Taalmodighed. Den største Trøst i min Elendighed var den tilstundende Reise, paa hvilken jeg haabede at finde nye Næring for min umættelige Nysgierrighed, uagtet jeg ikke fæstede Troe til alt hvad Søfolkene fortalte om de forunderlige Ting jeg vilde faae at see, og kunde ikke faae i mit Hoved, at der gaves saa mangfoldige og store Vidundere i Naturen, som samme maatte være, efter deres Beskrivelse. Vi havde adskillige Tolke ombord med, som det Mezendoriske HandelsCompagnie betiener sig af paa disse Farter, til Underhandlingerne ved Indkiøbet og Udsalget.

181

ELLEVTE KAPITEL Seiladsen til *Vidunder-Landene*.

Inden jeg skrider til denne Søreises Beskrivelse, maae jeg i Forveien paaminde alle strenge og ubarmhiertige Kunstdommere om, ikke at slaae alt for mange Rynker paa Panden eller Næsen, ved Fortællingen om Ting, som synes at stride imod Naturen, og overgaae alle det meest troende Menneskes Troekræfter.

Jeg fylder ei min Bog med tomme Navne,
Med Flittervid og Svulst og prægtig Fias;
Jeg vil, at den skal, meer end moere, gavne: Og Sandhed er dens Præg, og Simpelhed
dens Stads.

Jeg fortæller utroelige, men sandfærdige Ting, som jeg har seet med mine egne Øine. Raae og ukyndige Hiemfødninger, som aldrig have sat Foden uden for deres Fødested, holde alt det for Fabel, som de ikke have hørt eller seet Mage til fra Barnsbeen; men lærde Folk, især de, som have nogen Kundskab i Naturhistorien, og have lært af Erfaring, hvor frugtbar Naturen er paa Forandringer, fælde billigere Domme over de usædvanlige Ting, man fortæller dem.

Hvo studser ved en Hals saa tyk, som tre,
Blandt Alpernes besneete Høie?
Hvo undres ved i Meroé
Et større Bryst end Pattebarn at see?
Hvem sætter i Forundring blaaligt Øie,
182 Lysgule Haar, og hornet Pandes Dusk
Hos Rhinens Søn den krigerske Cherusk?
Hvad andensteds man aldrig finder,
Er her og der almindeligt;
Paa Stedet studser ingen over sligt.
Saa nævestor Pygmæe til spæde Hofte binder
Det fingerlange Sværd,
Og mod en talrig, vinget Hær
Paa Marken iler ud i Ledingsfærd;
Snart grumme Trane ham i Kampen overvinder,
Og snapper lille Helten i sin Kloe,
Og seirende med ham igiennem Luften iler.
Enhver, hos os, som saae det Syn, vist loe;
Der ingen, hvor man seer det daglig, smiler,
End sige leer; skiøndt hver i slig en Hær,
Endog den længste af de tvende høie,
Som staae paa begge Fløie,

Kun een Fod lang fra Taa til Toppen er.

Man har i fordum Tid fundet Mennesker i *Scythien*, de saa kaldte *Arimasper*, der havde kun eet Øie, som sad midt i Panden. Andre under samme Himmeleegn havde Fodbladene vendte bag ud. I *Albanien* fødtes Mennesker, som i deres Barndom havde graae Haar. De gamle *Sauromater* spiiste kun hver tredie Dag, og fastede i de to andre. I *Afrika* gaves visse Familier, som kunde forhæve Folk med deres Snak. Det er en bekendt Sag, at der vare visse Personer i *Illyrien*, med to Øiensteene i hvert Øie, som dræbte Folk med deres blotte Syn, ved at stirre længe paa dem, naar de vare vrede. Paa Biergene i *Hindostan* har man truffen hele Folkeslag med Hundehoveder, som gjøede: og andre, som havde Øinene paa Ryggen. Ligeledes har man i de alleryderste Egne af *Indien* fundet Indbyggere, hvis Kroppe vare lodne, og havde Fiær ligesom Fugle, der levede uden Mad, blot ved at lugte til Blomsterne. Hvo skulde kunne troe dette og andet meere, hvis ikke *Plinius*, een af de alvorligste 183 Skribentere, havde helligen forsikkret, at han hverken havde hørt eller læst det mindste herom; men seet det altsammen selv med sine egne Øine? Ja, hvo skulde have troet, at Jorden var huul, at der inden i den var baade Sol og Maane, dersom ikke min egen Erfaring havde opdaget denne Hemmelighed? Hvo skulde have tænkt det mueligt, at der fandtes en Klode, som var beboet af gaaende, fornuftige Træer, hvis ikke samme Erfaring havde sat det uden for al Tvivl? Imidlertid vil jeg dog ikke yppe Klammerie med nogen, for sin Vantroie i denne Henseende; thi jeg maa tilstaae, at jeg selv, før jeg gjorde denne Reise, havde en Slags Mistanke om, at det var blotte Eventyrer og Ammestue-Historier, hvad Skipperne fortalte.

I Begyndelsen af Maaneden *Radir* gik vi ombord, lettede Anker, og

Vinden i spilede Seil omfavned' de bugnende Master, Og, som Pilen i Luften, med lynende Fart, uden Hinder, Giennemhvinede Kiølen de svindende fraadende Bølger.

Vinden blev ved at være god i nogle Dage, i hvilken Tid vi arme Roersknægte havde got, da man ingen Aarer behøvede; men paa den fjerde Dag blev det stille.

Seilene faldt: i en Snup var' alle paa Bænkerne rede, Og med pladskende Slag slog Aarerne Himlen i Vandet.

Da Skibskapteinen saae, at dette Arbeide faldt mig meget besværligt, lod han mig hvile imellemstunder, og befriede mig tilsidst aldeles fra denne Trældom. Jeg veed ikke af hvad Aarsag han var saa artig imod mig, enten det kom deraf, at han troede mig uskyldig, eller fordi han holdt Opfinderen af de majestætiske *Parykker* en bedre Skiebne værd. Han havde selv taget tre *Parykker* med sig, som han lod mig krølle og holde ved lige, saa at jeg fra en Roersslave pludselig blev omdannet til en Haarskiærer. Hans Artighed gik saa vidt, at han altid, naar vi 184 kom i en Havn, lod mig være een af dem, som gik i Land, hvorved jeg fik overflødig Leilighed til at stille min Nysgierrighed.

I lang Tid mødte os ikke det ringeste, som var værd at lægge Mærke til; men saasnart vi havde tabt Landet af Sigte,

Hævede nye Gestalter sig op af det bævrende Havsvælg.

Det var *Havfruier*, som naar Veiret blev stille, og Bølgerne lagde sig, svømmede hen til Skibet for at bede om Almisse:

Menneske-Næser og Munde, med Ører og Øine de havde,
Pander og Hager, og alt, hvad Menneskehoveder anstaaer, Hver, fra Issen til Beltet den skønneste Jomfrue, var
neden Skiældækt, finnet og sort, som Halen af fæleste Hvalfisk.

Deres Sprog havde saa megen Lighed med det *martinianske*, at endog nogle af Matroserne kunde snakke med dem uden Tolk. Een af dem bad mig om et Stykke Kiød; da jeg gav hende det, saae hun opmærksom paa mig, og raabte:

Snart du vorder en Helt og mægtige Landes Behersker !

Jeg loe af denne Spaadom, som af et tomt Smigrerie, endskiøndt Matroserne bandte paa, at Havfruernes Forudsigende sielden sloge fejl. Efter otte Dages Seilads saae vi endelig et Land, som Skibsfolkene kaldte *Picardania*. I det vi lagde ind i Havnen, kom en Skade flyvende, som de sagde, var General-Told-Inspecteuren, en meget betydelig Mand. Jeg havde Møie med at bare mig for Latter, da jeg hørte, at en Skade beklædte saa anseeligt et Embede, og saae en Skatmester 185 Op i den tyndere Luft sig svinge med susende Vinger, Til han tabtes, som Prik, blandt Himmelens blaalige Skyestænk.

Af Inspecteurens Dannelse sluttede jeg, at Visitererne og de ringere Toldbetientere maatte være Fluier.

Efterat han tre Gange havde fløiet om vort Skib, fløi han i Land, og kom tilbage med tre Skader. De satte sig alle paa Forstavnen. Jeg havde nær bristet af Latter, da jeg saae een af vore Tolke nærme sig med mange Komplimenter til disse Skader, og hørte ham holde en lang Tale med dem. De vare komne for at eftersee Ladningen, og undersøge, om vi ikke havde forstukket een eller anden forbuden Vare, især den Plante *Slak*, hvis Indførsel er paa det strængeste forbuden. De pleie derfor med yderste Omhyggelighed at efterspore samme, og krybe rundt omkring i alle Kroge af Skibet, rode i alle Pakker og grave i alle Lommer, for at opnuse den. Sagen er, at Indbyggerne elske særdeles denne Plante, og tiltuske sig den for andre meget ypperlige og nødvendige Varer, hvorover Landets egne Planter, der kunde tiene til samme Brug, tabe deres Priis, saa at *Picardanerne* deri fuldkommen ligne *Europæerne*, der ere saa begierlige efter alt, hvad der frembringes i fremmede Lande, og maa hentes meget langt borte.

Da General-Told-Inspecteuren temmelig længe havde talt med vore Tolke, gik han ned i Rummet med de andre Skader. Da han kom op igien, saae han meget forbittret ud, og lod os vide, at al Handel imellem os og hans Nation herefter skulde ophøre, eftersom vi havde overtraadt den eengang sluttede Tractat, ved at bringe forbudne Varer med os. Men Skibskapteinen, der vidste af Erfaring, hvorledes man strax kan stille Told-Inspecteurs Vrede, forærte ham nogle Pund *Slak* af beste Sort, hvorpaa han blev god igien, lod som ingen Ting var, og tillod os at losse. Da vi havde udlosset, kom strax en stor Mængde Skader tilflyvende, som alle vare Kiøbmænd.

186

Imidlertid gik Kapteinen i Land med mig og to andre Abekatter, nemlig vor Superkargo og en Tolk.

Vi vare budne til Bords hos Hr. General-Told-Inspecteuren. Der var imidlertid intet Bord; thi *Pikardanerne* kunne ikke bruge Stole; man dækkede derfor midt paa Gulvet. Man frembar mangfoldige prægtige og kostbare Retter, men paa overmaade smaabitte Fade: og da Kiøkkenet var i det øverste Stokværk, kom fire Skader ned-flyvende med hver Ret igiennem en Aabning i Loftet. Da vi havde spist, viiste Hr. General-Told-Inspecteuren os sit Bibliothek. Det bestod af en temmelig stor Mængde Bøger; men i saa smaa Formater, at de største Folianter neppe vare saa store som Musen-Almanakker. Jeg kunde ikke bare mig for at smile, ved at see Bibliothekaren flyve op til de øverste Hylder, for at tage Smaaabøger i Octav og Duodez ned. De *picardanske* Huse ere ellers ikke vores meget ulige i Bygning og Udziiring, undtagen, at Sengene hænge tæt under Taget, ligesom Fugle-Reeder. Man vil forundre sig over, hvorledes det er mueligt, at Skader, der dog høre til de mindre Fugleslag, kunne opføre saa store Bygninger; men at det virkelig lod sig gjøre, blev jeg overbeviist om, ved at see dem arbeide paa et Huus, som netop den Gang stod i Bygning. Der vare tusinde Arbeidsfolk i Bevægelse derved. Mængden, og den Lethed, hvormed de flyve, erstatter paa en Maade Mangelen paa Kræfter, saa at de i næsten lige saa kort Tid, som vi, faae en Bygning færdig.

Vi havde ikke den Fornøielse at see Frue General-Told-Inspecteurinden, siden hun just laae i Barselseng; thi Barselkonerne her pleie ikke at lade sig see, før Børnene have faaet Fiær paa Kroppen; men hun vilde nu snart vove sig ud, sagde hendes Mand, siden Ungerne begyndte allerede kiønt at duunes.

Vi opholdt os ikke længe i dette Land, hvorfor jeg ikke kan indlade mig i nogen nøiagtigere Beskrivelse over dets Forfatning, og Indbyggernes Karakter og Sæder. Alle Gemytter vare i Giæring og Uroe paa samme Tid, 187 formedelst en Krig, som nylig var udbrudt imellem *Pzcardanerne* og deres Naboer, *Kramsfuglene*, især da der Dagen efter vor Ankomst kom Tidende om, at Skaderne i en stor Lufttrefning vare slagne, hvorfor og den commanderende General, efter holdet Krigsraad, blev dømt til at miste sine Vinger, som her holdes for en skrækkelig Straf, og næsten ligesaa stor, som den at miste Livet. Saa-snart vi havde afsat vore Varer, gik vi til Seils igien. Ikke langt fra Strandbredden saae vi Søen bedækket med Fiær, hvoraf vi sluttede, at Slaget imellem Skaderne og *Kramsfuglene* havde været holdt der.

Efter tre Dages lykkelige Seilads naaede vi *Musiklandet*. Saasart vi havde ankret, gik vi i Land. Een af vore Tolke spadserede foran med et musikalsk Instrument, som man i Europa kalder *Bas*, hvilket forekom mig meget latterligt, da jeg ikke kunde begribe til hvad Ende han slæbte denne Byrde med sig. Da vi fandt alting tomt og øde, og ikke saae Spor til nogen levende Skabning, befalede Kapteinen, ved Stød i Trompeten at underrette Indbyggerne om vores Ankomst, paa hvilken Lyd der strax kom løbende henved tredive musikalske Instrumenter, eller *Basser*, paa eet Been. Da der paa min hele Reise aldrig havde mødt mig noget saa forunderligt, forekom det mig i Begyndelsen som lutter Hexerie; men jeg mærkede snart, at disse *Fiolbasser* vare Indbyggerne der i Landet. Oventil havde de paa en temmelig lang Hals et lillebitte Hoved; Kroppen selv var smal, og omgivet med en glat Bark, der ikke sluttede tæt til Livet, saa at der imellem begge var et temmelig viidt, tomt Rum. Over Navlen havde de af Naturen en Stoel, over hvilken de fire Strænge vare spændte. Den hele Maskine hvilede paa et eeneste Been, saa at de meere sprang end løb, og hoppede med en forunderlig Hastighed over Marken. Kort sagt, man kunde have taget dem for virkelige musikalske Instrumenter, hvad Dannelsen angik, hvis de ikke havde havt tvende Hænder og Arme. I den eene Haand holdt de Buen, den anden brugte de til Grebene. Da vor Tolk 188 vilde tale med dem, tog han Bassen, som han havde med sig, i sin venstre Haand, Buen i den høire, satte sig ret i Stilling, og begyndte at spille. De svarte ham strax med Strøg paa deres Strænge, og, ved saaledes at afvexle med hinanden, blev det til en ordentlig musikalsk Samtale. I Begyndelsen spillede de blot *Adagio* med megen Velklang; men strax derpaa gik de over til skurrende Toner, som gjorde ondt i Ørerne, og tilsidst endtes Musiken med en særdeles

munter og behagelig *Presto*. Saasnart vore Folk hørte det, hoppede og sprang de af Glæde, sigende, at Akkordten om Varerne nu var sluttet. Jeg kom siden efter, at den *Adagio*, de først spillede, betydte en Indledning til Samtalen, og bestod blot i Komplimenter paa begge Sider: mens *Dissonantserne* varede, trættedes man om Prisen, og endelig tilkiendegav den sødtklingende *Presto*, at man var kommen overeens om Købet; thi strax efter blev Skibet udlossen. Iblandt de Varer, som indføres her, er *Kolofonium* den allerbetydeligste, hvormed Indbyggerne i Landet smøre deres Buer eller Taleredskeer. Man straffer store Forbrydere med at lade Buen tage fra dem; og at miste den for bestandig, ansees som Livsstraf. Da man sagde mig, at der paa et Ting i Nærheden blev ført en Sag, løb jeg derhen, for engang at være Vidne til en musikalsk Rettergang. Sagførerne spillede paa deres Mavestrænge, isteden for at tale, og saa længe Sagen blev forhandlet, hørte man intet uden *Dissonantser*, saa at al deres Veltalenhed bestod i Strøg med Buen og Fagter med Hænderne. Saasnart Trætten var forbi, reiste Dommeren sig, tog sin Bue og spillede en *Adagio*. Jeg mærkede, at dette var det samme som at afsige Dommen; thi der sprang strax nogle Retsbetiente frem, og toge Buen fra Synderen, som havde tabt sin Sag.

Børnene her see ud som de Instrumenter vi kalde *Violiner*. De faae ingen Bue før de ere tre Aar gamle. Naar de gaae ind i deres fjerde Aar, blive de satte i Skolen, for at undervises i Grebene paa Strængene og Strøgene med Buen, hvilket er her det samme, som hos os at lære at læse. De komme ikke fra Skolemesteren, før de have lært at gribe reent, stryge med Buen, at det ikke skurrer, og selv kunne opfinde en Melodie. Vi havde vor store Plage med disse Børn, som forfulgte os med deres Musik. Vor Tolk, som forstod Instrumentsproget, sagde os, at disse Basunger tiggede om *Kolofonium*. Saa længe de bad, hørte man en *Grave* eller *Adagio*: men naar de fik noget spillede de *Presto*, hvormed Taksigelse udtrykkes. Fik de intet ophørte deres hele Musik aldeles.

Da vi efter Ønske havde bragt vore Ting i Rigtighed, forlode vi, i Enden af Maaneden *Cusan*, Musiklandet, og efter nogle Dages Seilads fik vi Kysterne af et nyt Land i Sigte, som vi, formedelst den fæle Lugt der kom os i Næserne, sluttede at maatte være *Pyglossia*. Indbyggerne i dette Land ere Mennesker ikke meget ulige; hele For-skiellen bestaaer deri, at de ingen Mund have, og derfor tale med det Ansigt, som vender i Syd, naar Næsen vender i Nord. Den første, som kom ombord til os, var en meget rig Kiøbmand. Han hilsede os, efter Folkets Sædvane, med den anden Ende, og begyndte strax at akkordere med os om Varernes Priis. Jeg holdt mig i en temmelig Frastand, saa længe dette varede, da hverken Lyden eller Lugten af hans Tale synderlig behagede mig. Men til min store Ulykke var vores Barberer paa samme Tid syg, saa at jeg nødtes til at lade en *Pyglossianer* komme, for at tage mit Skiæg af. Thi da Barbererne her ere vel saa snaksomme, som de Europæiske, opfyldte han, mens han ragede mig, hele Kahytten med saa ubehagelig en Lugt, at vi, saasnart han var gaaet, maatte ryge med al den Røgelse vi havde.

Jeg var nu bleven saa vant til forunderlige og overnaturlige Ting, at intet længer forekom mig urimeligt. Da det imidlertid, formedelst denne Naturfeil, faldt os besværligt og kiedsommeligt at omgaaes med disse Folk, ilede vi, det beste vi kunde, med vor Afreise, og littede, endog noget før den bestemte Tid, Anker; fornemmelig fordi en rig *Pyglossianer* havde budt os til Bords hos sig. 190 Ved Indbydelsen trak vi alle paa Skuldrene, og ingen vilde sige ja, uden paa de Vilkaar, at der ved Bordet, saa længe Maaltiden varede, skulde herske en fuldkommen Taushed. Da vi seilede ud af Havnen, stode endeel *Pyglossianer* paa Strandbredden, og baglænds ønskede os en lykkelig Reise; men da Vinden bar fra Landet, bade vi dem med Miner og Gebærder at spare deres Lykønskninger; thi Høflighed kan ogsaa gaae for vidt. De Varer, som *Martinianerne* føre hertil, ere Rosenvand, Balsam, og adskillige andre vellugtende Specier.

Jeg har allerede bemærket, at dette Folk i Legems Dannelsen lignede Mennesker, undtagen for saavidt, at de snakkede med den Deel af Kroppen, som vi sidde paa. Imidlertid mangler det ikke heller vor Jord paa Folk, der saavel i Mundart, som Skabning, stemme fuldkommen overeens med *Pyglossianerne*. Hvad om *Jens Sørensen*, tænkte jeg ved mig selv, *Ole Petersen*, *Anders Lorentsen*, og andre slige vakkre Mænd, som med cynisk Aabenhiertighed give hver Ting sit egentlige Navn, og uden Undseelse, endog i Fruentimmer-Selskab, alle Øieblikke røbe deres Galtesiele, hvad om disse Sote-Sigere kom til dette Land, hvor vilde de blive modtagne med aabne Arme I For Sprogets Ligheds Skyld vilde man strax give dem Borger-Ret, og ansee dem som Indfødde. Thi hvad gjør det til Sagen, hvor Munden sidder, naar det, som kommer ud af den,

Er lydende Stank og stinkende Lyd,
Som røber en Mødding i Siel eller Mave?

Vi styrede Kursen herfra til *Iislandet*, som var saa fælt og gyseligt at see til, at jeg troede det maatte være det ulyksaligste af alle Lande. Det bestod af øde Klipper, som laae bedækkede med en evig Sne. Indbyggerne, som alle ere af Iis, boe hist og her i Kløfterne paa Fieldtoppene, hvor Solen aldrig sees, og en uophørlig Frost hersker i Mørket. Den eeneste Lysning de have, giver den glindsende Riimfrost. De underliggende Dale ere fortørrede og forbrændte af heede Ilddampe. De vove sig derfor aldrig ned i Dalene 191 uden i tykt og fugtigt Veir, naar Luften er taaget, og saasnart de see den mindste Soelstraale, vende de pludselig tilbage til Fieldtindene, eller styrte sig hovedkulds i Hulerne. Det hænder sig ikke sielden, at de, naar de gaae ned af Biergene, smelte paa Veien, eller komme til anden Ulykke. Misdædere føres derfor i taaget Veir ned paa en Slette, hvor de blive bundne til en Pæl, for at smeltes af Solen. Landet har alle Slags Mineralier, undtagen Guld. De føres raa ud af Landet ved fremmede Kiøbmænd, da Indbyggerne ikke

fordrage Varme, og derfor ikke kunne forarbejde Metallerne. Man holder for, at denne Handel paa *Iislandet* indbringer eene næsten lige saa meget, som al den anden Handel paa *Mezendores*.

Alle disse Lande, som jeg her har givet en Udsigt over, staae under den store Keiser i det egentlige *Mezendore*. De Søefarende kalde dem derfor i Almindelighed de Mezendoriske Øer, endskiøndt hver af dem har sit særegne Navn, som man har seet i denne min Reisebeskrivelse. Dette store og forunderlige Rige er Maalet og Enden af denne Reise. Efter otte Dages Seilads kom vi til den Keiserlige Residents-Stad, hvor vi fandt alt det i Virkelighed, som Poeterne have digtet om Dyrenes, Træernes og Planternes Selskaber; thi *Mezendore* er saa at sige alle fornuftige Dyr og Vexters fælles Fædreneland. Ethvert Dyr, ethvert Træ kan faae Borgerskab der, naar de underkaste sig Regieringen og Lovene. Man skulde troe, at der, formedelst Blandingen af saa mangfoldige forskiellig dannede og stridig artede Skabninger, maatte herske megen Forvirring og Uroelighed. Men det er saa langt fra, at tvertimod denne Forskiellighed frembringer de lykkeligste Virkninger, hvilket maa tilskrives deres viise Love og Indretninger, der bestemme enhver af Undersaatterne den Bestilling og Forretning, han efter sin Natur og særegne Sielekræfter er best oplagt til. Saaledes, for Exempel, vælger man i Betragtning af den medfødte Høimodighed, som er Løverne egen, altid en *Løve* til Regent. *Elefanterne*, formedelst deres skarpe Dømmekraft, sidde i Statsraadet. Af 192 *Chamæleoner* gjør man Hofmænd, fordi de ere ubestandige, og vide at vende Kaaben efter Veiret. Land-Krigsstanden bestaaer af *Biørne*, *Tigre* og andre stridbare Dyr; paa Floden derimod har man *Stude* og *Tyre*, fordi *Søemænd* gjerne ere jevne og brave Folk; men haarde, ubøielige, og i Almindelighed ikke synderlig forfinede Personer, hvis Levemaade kommer overeens med deres Element. Man har derfor et Seminarium, som bestaaer af *Kalve*, eller *Søecadetter*, hvori man danner Orlogskrigere, og hvoraf man tager alle *Søofficerer*. *Træerne*, formedelst deres medfødde Sindighed, blive gjerne Dommere. Høiesterets-Advocaterne ere *Giæs*; Procuratorerne ved UnderRetterne *Skader*; *Rævene* blive ordentlige og overordentlige Gesandter, Consuler, Agenter og Legations-Secretairer. *Ravnene* beskikkes i Almindelighed til Skifteforvaltere og Stervboes Commissairer. *Giedebukkene* ere Philosopher, og især Grammatikere, deels for Hornenes Skyld, hvormed de ved mindste Leilighed pleie at stange deres Modstandere, deels i Betragtning af det ærværdige Skiæg, som udmærker dem saa kiendeligen blandt alle Skabninger. Borgemesterne og Raadmændene i de smaae Kiøb-stæder ere *Heste*. Godseierne og Bønderne ere *Slanger*, *Muldvarpe*, *Rotter* og *Muus*. Til Stafetter og Løbere bruger man *Fugle*. *Eslerne*, formedelst deres skrydende Stemme blive Degne. *Nattergalene* ere Sangere og Fløitespillere; *Hanerne* Vægtere, og *Hundene* Portnere. Rentemestere, Kasserere og Told-Inspecteurer ere gjerne *Ulve*, og *Høge* ere deres Fuldmægtige.

Ved disse ypperlige Indretninger blive de offentlige Embeder vel besatte, og alting forrettes med Lyst og i behørig Orden. Jeg troer derfor, at denne Regiering er et Mønster, som alle Lovgivere, naar de indrette Stater, bør rette sig efter; thi at der paa andre Steder gives saa mange usle og uduelige Embedsmænd, kommer sikkert ikke saa meget af Undersaatternes Dumhed, som deraf, at man ikke vælger med Skiønsomhed blandt de forskiellige Anlæg. Ved at gjøre dette med Omhyggelighed og Klogskab, 193 og ikke saa meget see paa enhver Fortieneste i Almindelighed, som paa udmærket Bequemhed til det eller det Embede i Særdeleshed, vilde alle offentlige Betieninger ypper-ligen forestaaes, og Staten uophørlig blomstre. Hvor nyttig denne Indretning er, beviiser dette Riges Exempel. De Mezendoriske Aarbøger melde, at for tre hundrede Aar siden, under Keiser *Lilako*, denne Lov blev afskaffet, og de offentlige Embeder givne bort i Fleng til alle, som havde enten gjort noget stort, eller udmærket sig ved een og anden Dyd. Men denne Uddeling i Fleng af Embeder foraarsagede saa megen Uroelighed og Uorden, at det syntes i kort Tid at være ude med hele Staten. En *Ulv*, for Exempel, som ypperligen havde forestaaet et Kasserer-Embede, forlangte paa Grund af denne Fortieneste en højere Værdighed, og blev Raadsherre. Et Træ derimod, som var bekiendt for sin udmærkede Dømmekraft, blev igjen Kasserer. Ved denne bagvendte Befordring bleve tvende duelige Mænd giorte aldeles unyttige for Landet. End videre, en Giedebuk, eller Philosoph, som ved Aca-demiet havde indlagt sig største Berømmelse for sin Haardnakkenhed i at forsvare sine Sætninger, blev opblæst af denne Ære, og søgte en meere glimrende Post, nemlig den første Hofbetiening, som blev ledig, og fik den. Derimod fik et Chamæleon, paa Grund af sin fine Levemaade og smidige Karakter, en Professor-Plads ved Academiet, som han søgte for Indkomsternes Skyld. Saa-ledes blev den eene af en ypperlig Hofmand en elendig Philosoph, og den anden af en ypperlig Philosoph en elendig Hofmand. Thi den Standhaftighed i at forsvare sine Meeninger, der havde prydet Philosophen, vanzirede Hofmanden, da Letsindighed og Ustadighed ere Hoveddyderne ved Hoffer, og en sand Hofmand ikke bør see saa meget paa hvad der er ret, som paa hvad der er trygt, og bestandigen vende Kappen efter Hoffets Veir. Men hvad der er en Feil ved Hoffet, er netop en Dyd ved Academiet, hvor den Ivrigheid i at paastaae sin Meening til det yderste, er det største Beviis paa Lærdom og Duelighed. Med 194 faa Ord: alle Undersaatterne, endog de, som udmærkede sig med de sielndeste Talenter, bleve ved denne Lovens Forandring giorte fuldkommen ubrugelige, og Staten begyndte at vakle. Da alting truedes med Undergang, opstod endelig en særdeles klog Elefant, ved Navn *Bakkari*, som sad i Statsraadet, og foredrog Keiseren med megen Varme Landets Elendighed. Keiseren blev overbeviist, besluttede strax at raade Bod derpaa, og gik til Værks paa følgende Maade. Alle Embedsmænd bleve ikke paa engang afsatte; thi derved havde Lægemeddelet blevet værre end Sygdommen selv; men efterhaanden, som Bestillingerne bleve ledige, flyttede man een fra den Post han ikke duede til, til een, som han kunde forestaae. For denne sit Fædreneland beviiste Tieneste, hvis ypperlige Virkning snart viiste sig, blev *Bakkari* opreist en Ærestøtte, som endnu sees paa det store Torv i *Mezendore*. Fra den Tid af har man bestandig holdet helligen over de gamle Love.

Vores Tolk forsikkrede, at denne Historie var ham fortalt af en Gasse, som var hans meget fortrolige Ven, og blev holdt for een af de kyndigste Procuratorer i hele Byen.

Man finder i dette Land mangfoldige usædvanlige, høist forunderlige Ting, som nødvendigen maa drage alle Fremmedes og Reisendes Øine til sig. Det blotte Syn af saa mange forskiellige Arter af Dyr, saasom *Biørne, Ulve, Giæs, Skader* o.s.v., som spadserer omkring paa Gaderne og snakke med hinanden, opvækker baade Forundring og Fornøielse hos enhver, som ikke har seet sligt før. Den første, der kom ombord til os, var en maver *Ulv* eller ToldInspecteur, som blev fulgt af fire *Høge*, eller Betientere, som man i Europa kalder *Visiterere*. Disse toge af Varerne hvad de best syntes om, og gave derved tilkiende, at de forstode deres Haandtering tilgavns, og vidste alle Knebene deri paa deres Fingre. Kapteinen var saa artig, som han altid pleiede, at tage mig i Land med sig. Saasnart vi havde sat Fod paa Broen, kom en *Hane* os imøde, som da han havde spurgt os, hvorfra vi vare, og om 195 Aarsagen til vor Reise, meldte os hos Told-Inspecteuren. Han modtog os med megen Artighed, og bad os spise til Middag hos sig. Fruen i Huset, som jeg havde hørt, skulde være een af de største Skiønheder blandt Ulvinderne, var ikke tilstæde ved Bordet. Aarsagen hertil var, som vi siden fik at vide, hendes Mands Skinsyge, som fandt det ikke raadeligt at lade saa smuk en Kone sees af Fremmede, og oven i Kiøbet Søefolk, der hungrige og forsmægtede efter den langvarige Fasten, pleie gierne, naar de komme i Land, at gjøre Jagt paa alle Koner og Piger. Der vare dog adskillige andre Damer ved Bordet, iblandt andre en vis Commandeurs Kone, som var en hvid *Koe* med sorte Pletter. Næst ved hende sad en sort *Kat*, som var Hof-Jægermesterens Gemalinde, der nylig var kommen ind fra Landet. Ved Siden af mig sad en spraglet *Soe*, en vis Renovations-Inspecteurs Kone; thi det Slags Bestillingsmænd tages gierne af Svinestægten. Hun var rigtig nok lidt smudsig, og havde ikke toet sine Hænder, som ofte er Tilfældet hos det Slags Folk; men for Resten forekom hun mig meget artig; thi hun tog ofte Mad af Fadet og lagde paa min Tallerken. Alle forundrede sig over denne usædvanlige Høflighed, især da Svinene ikke just besidde den fineste Levemaade. Men jeg havde heller seet, at hun havde været lidt mindre artig; thi det var mig ikke synderlig behageligt at rækkes Mad af en Soes Hænder. Man maa lægge Mærke til, at Indbyggerne i Keiserdommet *Mezendore*, skiøndt de i Legems Dannelselse ganske ligne Dyrene, dog have Hænder og Fingre paa Forbeenene. Da de have enten Haar, Uld eller Fiær paa Kroppen, behøve de ingen Klæder. Imidlertid udmærke dog de Rige sig fra de Fattige, ved visse Prydelser, som, for Exempel, Halskieder af Guld eller Perler, og Baand, som de i Alnetal vinde omkring deres Horn. Commandeurens Frue havde saa mange Baand og Sløifer paa Hovedet, at man knap kunde skimte hendes Horn. Hun gjorde Undskyldninger for hendes Mands Fraværelse, og fortalte, at han maatte blive hiemme, formedelst en Trætte han nylig var bleven 196 indviklet i, og holde Raad med to *Skader*, som den følgende Dag skulde føre hans Sag for Retten. Efter Maaltiden havde den spraglede *Soe*, Renovations-Inspecteurens Kone, en Samtale under fire Øine med vor Tolk, hvori hun aabenbarede ham, at hun var dødelig forelsket i mig. Han trøstede hende det beste han kunde, lovede hende sin Understyttelse, og vendte sig til mig, for at overtale mig; men da han mærkede, at al hans Veltalenhed var spildt, raadte han mig at tage Flugten, da han vidste, at denne Dame ville sætte baade Himmel og Jord i Bevægelse, for at opnaae sit Ønske. Fra den Tid af blev jeg bestandig ombord, især da jeg kom efter, at en gammel Galan hos denne Frue, en vis Studiosus Philosophiae, af Skinsyge stod mig efter Livet. Men Skibet selv var mig ikke Værn nok mod denne Dames Anfald, som snart ved Mellembud, snart ved Kierlighedsbreve, og snart ved Elskovs Elegier, stræbte at smelte den Iis, som omgav mit Hierte. Havde jeg ikke ved det Skibbrud, jeg siden leed, mistet disse Papirer, skulde jeg have fremviist Prøver af Svinenes Poesie. Men jeg har glemt det altsammen, saa nær som disse Linier, hvori hun roser sin Skabning saaledes:

»Du, efter hvem min Siel i hede Længsler tørster,
Find ei min Skabning styg, for den er klædt med Børster!
Hvordan seer Træet ud, som ingen Blade har?
Hvor styg er ei en Hest, som man sin Mank afskar? Svie alle Haarene af Inspecteurens
Frue, Og see, om meer med Horn hun hendes Mand vil true?
Hvad Værd var Pudd'ler i, hvis deres Krop var glat?
Om ei det lodne var, hvo holdt vel af en Kat? O! see dig om, min Griis! blandt alle
skabte Sager, Mon det ei loddent er, som overallt behager?
Har Lammet ei sin Uld? og har ei Fuglen Fiær?

Og mon ei Mandens Skiæg hans største Skiønhed er?«

Varernes Omtusking gik med saa megen Hurtighed for sig, at vi inden faa Dage havde kunnet gaae til Seils igien; 197 men en Trætte, som opkom just, som vi vare seilfærdige, imellem vore Skibsfolk og nogle Mezendoriske Borgere, sinkede vor Afreise. Anledningen til denne Trætte var følgende: Een af vore Baadsmænd var, i det han spadseerte igiennem Byen, bleven skiældt ud af en *Giøg*, som iblandt andet kaldte ham *Peripom*, hvilket Ord i deres Sprog betyder en Gøgler; thi da Gøglerne og Marionetspillere i dette Land gemeenligen ere *Aber*, havde Giøgen taget ham for en slig Person. Baadsmanden, som ikke forstod denne Spøg, pryglede den arme Kukuk dygtig af, og havde nær slaaet Halsen i tu paa ham. Den Afpryggede bad Folk drages til Minde, kaldte de Omstaaende til Vidner, og lod dem den følgende Dag komme til Forhør. Da de vare afhørte, indgav han Sagen for Magistraten. Baadsmanden, som hverken forstod Sproget eller Lovkyndigheden i *Mezendore*, saae sig nødt til at antage en Skade, for at forsvare sin Sag. Efterat begge Parters Procuratorer i en Time havde klamredes for Magistraten, blev Dommen fældet saaledes: at *Giøgen*,

som den, der havde begyndt Trætten, skulde lide Skade for Hiemgiæld, og betale Processens Omkostninger, hvoraf, som sædvanlig, den største Part gik i Procuratorernes Lomme. Magistratspersonerne, som dømte i denne Sag, vare Heste, hvoraf to kaldtes Borgemestere, og fire Raadmænd. Der sadde og sex Føl, som Auscultanter, der paa denne Maade, som unge Jurister, øvede sig i Rettergangs-Sager. I de andre Collegier hørte jeg, at der vare lige saadanne Seminarier, hvoraf man tog de meest øvede Lærlinger til at besætte de ledige Embeder med.

Da vi lykkelig havde afgjort vore Forretninger, og faaet en meget kostbar Ladning ind, gav vi os paa Hiemreisen. Vi vare netop komne i aaben Søe, da vi pludselig fik Vindstille, saa at Folkene, for at fordrive Tiden, maatte give sig til at fiske, deels med Garn, deels med Kroge. Det begyndte derpaa at luften lidt igien, og

Hurtig til Flugten i Vandet udspændte vi Seilenes Vinger.

198

Efterat have seilet en Tidlang med god Vind, saa vi atter nogle Havfruer, som - Drybende vaade Skiøde sig op, og dukked' imellem de skummende Bølger, og af og til gave gyselige Skrig fra sig. Skibsfolkene bleve meget forskrækkede herover, da de vidste af Erfaring, at denne sørgelige Musik pleiede at spaae Uveir og Skibbrud. De toge derfor strax de store Seil ind, og hver blev anviist sin Post og Forretning. Neppe var dette gjort, før hele Himlen blev overtrakt med sorte Skyer,

Den lyse Dag blev Nat, hver Skabning giøs;
Og strax med frygteligste Hvinen bryder
En uhørt Hvirvelstorm fra alle Kanter løs.
Jordkuglens Axel knager, Havet syder,
Af Tordner, Skrald i Skrald, den hele Himmel lyder,
Som Bierge Bølgerne optaarne sig;
Vildt, uden Roer, den halvforknuste Skude
Omtumles hist og her - og med fortvivlte Skrig,
Blandt Havets Brusen, Himlens Bragen, tude
Matroserne paa Dækket: det er ude!

Styrmanden, som i fyrretive Aar havde pløiet Søen under Jorden, forsikkrede, at han aldrig havde forsøgt et haardere Uveir. Alting paa Dækket flød i Vand, deels af de indvæltende Bølger, deels af den umaadelige Regn, som i gyselige Skyebrud, med Torden og Lynild, styrtede ned paa os, saa at alle Elementerne syntes at have sammensvoret sig til vor Ødelæggelse. Mens vi saaledes omtumledes knak paa engang vor Stormast, og faldt med et skrækkeligt Brag agter over, saa at den tillige knuste Mesans-Masten. Strax derpaa faldt den forreste Mast, og nu var alt Haab til Redning ude. Vi saa alle den visse Død for os; den eene raabte paa Kone og Børn, den anden paa Slægt og Venner, og hele Skibet gienlød af fortvivlede Skrig. Styrmanden, endskiøndt han selv havde opgivet alt Haab, stræbte imidlertid at stille Mandskabet tilfreds, og 199 bad dem holde op med deres Hysten og Tuden, som ikke hialp dem det mindste; men i det han talte, kom en Styrtning og kastede ham over Bord. Han sank ned og kom et Par Gange op igien, længer og længer fra Skibet, indtil han endelig opslugtes reent af de frysende Bølger. Samme Skiebne havde tre andre, nemlig vor Kiøbmand og to Matroser. Jeg var den eeneste, som bar denne almindelige Jammer med Taalmodighed, eftersom jeg var kied af Livet, og fandt slet ingen Lyst til at komme tilbage til Martinia, hvor jeg havde mistet baade min Frihed og min Agtelse: altsaa var i deres Tal, Som alt har tabt, og intet frygte meer.

Det gjorde mig kun ondt for Kapteinen, som paa den hele Reise havde viist mig saa megen Godhed; jeg stræbte derfor med de fyndigste Ord at opmuntre hans nedslagne Sind, men al min Veltalenhed var spildt; thi han blev ved at sukke og hyle, som et Fruentimmer, indtil der kom en Bølge og kastede ham i Søen. Stormen tog bestandig meer og meer Overhaand, og ingen bekymrede sig meer om Skibet. Uden Roer, uden Master, uden Aarer eller Toug, førtes Skroget hvorhen Bølgerne vilde. I hele tre Dage vare vi saaledes en Boldt for de rasende Storme, udmattede af Hunger, og i bestandig Forventning af den sig nærmende Død. Af og til saa vi vel Himmelen klar; men Stormen rasede alligevel bestandig. Til Trøst for de overblevde Skibsfolk opdagede vi endelig noget borte et biergefuldt Land, og da Vinden stod der paa, var der Haab om, i kort Tid at naae det. Skiøndt dette umueligt kunde gaae an uden Skibbrud, da Kysten bestod af steile Klipper, var det dog at formode, at nogle, om ikke alle, kunde redde sig paa Stykkerne af Skroget. Mens vi fornøiede os i dette Haab, stødte Skibet paa et blindt Skiær saa stærkt, at det skildtes ad, og gik i hundrede Stykker. I denne Angest fik jeg fat paa en Planke, og, uden at bekymre mig om de andre, tænkte kun paa at redde mig selv, saa at jeg endnu i dette Øieblik ikke veed hvorledes

200

201

det gik dem. Det sandsynligste er, at de alle ynkeligen ere omkomne; thi jeg hørte aldrig siden at nogen

af dem var kommen til dette Land. Jeg blev meget hurtig dreven frem af Bølgerne, hvilket var min Lykke; thi havde det varet lidt længer, maatte jeg uidentivl have opgivet Aanden af Hunger og Udmattelse. Da jeg var kommen inden for en Odde, lagde Bølgerne sig, og jeg hørte kun det oprørte Hav sagtere og sagtere bruse. Da jeg saae, at jeg var nær ved Strandbredden, gav jeg mig til at raabe meget høit, i Haab om, at Indbyggerne paa dette Skrig skulde komme mig til Hielp. Paa det første Raab fik jeg intet Svar; men da jeg raabte anden Gang, hørte jeg en Lyd fra Strandbredden, og saae endeel af Landets Indbyggere løbe ud af Skovene, og komme mig imøde i en Jolle, som var sammenflettet af Vidier og Eege-Qviste, hvoraf jeg sluttede, at denne Nation maatte være meget vild og udyrket. Men jeg blev inderlig glad, da de som roede, kom mig nærmere; thi de havde fuldkommen menneskelig Skabning, og vare de eeneste rigtige Mennesker, jeg paa min hele Reise havde truffen. De lignede meget de Folk paa vor Klode, som boe i det heede Jordstrøg; thi deres Skiæg er kulsort, og deres Haar krøllede: og de enkelte, som have langt og lyst Haar, holdes for Vanskabninger. Landet, de beboe, er meget klippefuldt; de krumme Fieldrygge, og sammenstødende Biergotte, som i mangfoldige Bugter giennemskiære Luften, giøre, at Lyden kommer igien med Ekko paa Ekko i de underliggende Dale. De nærmede sig endelig til den Planke jeg drev paa, toge mig i Jollen, og satte mig i Land, saa vaad som jeg var, hvor de gave mig noget at spise og drikke. Skiøndt det var ikke synderlig velsmagende, hvad jeg fik, vederqvægede det mig dog saa meget, da jeg havde sultet og tørstet i tre dage, at jeg i Hast kom igien til mine forrige Kræfter.

202

TOLVTE KAPITEL Forfatterens Ankomst til Qvama.

Imidlertid stimlede en stor Mængde Mennesker omkring mig fra alle Kanter. De opfordrede mig med een Mund til at tale; men da jeg ikke forstod deres Sprog, vidste jeg ikke hvad jeg skulde svare dem. De gientog ofte de Ord *Dank, Dank*, og da disse syntes mig at være tydske, svarte jeg dem først paa Tydsk, siden paa Dansk, og endelig paa Latin; men de gave ved Rysten med Hovederne tilkiende, at disse Sprog vare dem ubekjendte. Jeg forsøgte tilsidst at forklare mig i de underjordiske Sprog, nemlig paa *Nazarisk* og *Martiniansk*; men ogsaa det var forgievet. Jeg sluttede deraf, at dette Folk maatte ikke have mindste Omgang med Fremmede, enten ved Handel eller andre Forbindelser, og at jeg altsaa her maatte nødes til at blive Barn igien, og gaae i Skole paa nye.

Efterat vi i lang Tid havde talt sammen, uden at forstaae hinanden, førte man mig til en lille Hytte, som var flettet af Vidier. I denne fandtes hverken Stole, Borde eller Bænke; de sadde paa Jorden og spiste, og isteden for Senge, strøede de Halm paa Gulvet, hvorpaa de laae i Flæng blandt hinanden om Natten. Dette forundrede mig saa meget meere, da Landet har Overflod af tykke Skove. Deres eeneste Næringsmidler vare Melk, Ost, Bygbrød og Kiød, som de stegte paa Gløder, siden de slet ikke forstod at kaage: kort sagt, de levede næsten som de første Mennesker,

Der bare dræbte Dyrs aflagte Klæder,
Aad Vildt, og Rødder; drak af næste Flod,
203 Og uden Love, Penge, Kunster, Sæder,
Paa Rang og Rigdom, Pragt og Overflod
Sig lige lidt forstod.

Jeg maatte derfor i lang Tid leve som en Hund, indtil jeg lærte saa meget af Sproget, at jeg kunde tale med dem, og komme dem lidt til Hielp i deres Vankundighed. De allermindste Leve-Regler, jeg gav dem, bleve anseete som guddommelige Befalinger. Mit Rygte udbredte sig snart, og alle stimlede til mig i Hobetal fra de omliggende Landsbyer, som til en Lærer, der var sendt dem ned fra Himmelen. Jeg hørte endog, at nogle havde begyndt en nye Tidsregning fra min Ankomst. Alt dette kildrede mig saa meget meere, da man tilforn paa *Nazar* havde forhaanet mig for min Ubetænksomhed og flyvende Fattekraft, og i *Martinia* for min Dumhed. Saa sandt er det gamle Ordsprog, at imellem de Blinde regierer den Een-øiede; thi jeg var nu kommen til et land, hvor jeg med ganske almindelig Lærdom, og med saa got som ingen Ting, kunde svinge mig op til de høieste Værdigheder. Jeg havde den beste Leilighed af Verden til at anbringe mine Talenter, eftersom dette meget frugtbare Land i Overflødighed frembringer alt hvad Mennesker bruge, saavel til Fornøielse som Nytte. Indbyggerne vare just ikke ulærvillige, og manglede ikke heller Begreb; men da de aldrig havde lært noget, levede de i det tykkeste Mørke. Da jeg fortalte dem om min Herkomst, mit Fædreneland, det Skibbrud jeg havde lidt, og adskillige andre Begivenheder paa mine Reiser, vilde ingen troe mig. De troede meget meere, at jeg var en Indbygger af Solen, og var kommen ned til dem fra samme, hvorfor de og gemeenligen kaldte mig *Pikil-Su*, eller *Solens Gesandt*. Hvad Religionen angaaer, da nægtede

de vel ikke, at der var en Gud til; men bekymrede sig ikke meget for at bevise det: de meente, det kunde være dem nok, at deres Forfædre havde troet det samme, og i denne eeneste Lære bestod deres hele Theologie. I Moralen kiendte de blot 204 dette eene Bud: *Giør ikke imod en anden, hvad du ikke vil, at en anden skal gjøre imod dig!* De havde ingen Love; Keiserens Villie var deres eeneste Rettesnoer. Det var altsaa kun offentlige Misgierninger der bleve straffede; men når nogen ellers begik Skiemsstykker, skyede man hans Omgang, og denne Foragt var saa utaalelig for de Skyldige, at de fleste gjerne sørgede sig ihjel, eller af Kiede til Livet dræbte sig selv. I Tidsregningen vare de fuldkommen uvidende: de regnede blot deres Aar efter Soel-Formørkelserne ved *Nazars* Mellemkomst. Naar man derfor spurgte om eens Alder, svarte man: at han havde oplevet saa og saa mange Formørkelser. Deres Kundskab om Naturen var yderst maver og urimelig: thi de troede, at *Solen* var en Guldplade, og Planeten *Nazar* en Ost. Da jeg spurgte dem om Aarsagen, hvorfor denne Planet paa bestemte Tider tog af og til, svarte de: at de vidste det ikke. Deres Formue bestod meest i Sviin, som de med Mærker paa, havde gaaende i Skoven; og enhver blev holdt for rig, efter som han havde mange Sviin til. De Træer, som ikke bare Olden, eller ikke trivedes, gave de Pidsk, fordi de i deres Eenfoldighed tilskrev Ondskab og Misundelse denne Ufrugtbarhed.

Saaledes var dette elendige Folks Tilstand beskaften, som jeg i Førstningen mistvivlede om, ved Kunster og Underviisning at kunde bringe til Menneskelighed; men da det randt mig i Tanker, at

Ufortrøden Flid sin Frugt vil altid finde,
Og med Taalmodighed man alt kan overvinde,

anvendte jeg al muelig Umage paa at forfine og oplyse dette raae og udyrkede Folk, hvilket gjorde, at jeg blev anseet iblandt dem som en Guddom, og deres Tillid til min Viisdom gik saa vidt, at de troede ingen Ting var umuelig for mig. Derfor

Naar hist en Stud man stial, og her en Koe var syg,
Naar Ræven tog en Gaas, og Sviin paa Skoven døde,
205 Naar Haglen nedsløg deres Byg,
Og andre slige Vanheld kunde møde,

kom de løbende midt om Natten til min Hytte, og bønfuldt mig om Hielp. Saaledes fandt jeg engang en Bonde paa Knæe uden for min Dør, som vred sine Hænder, græd, og klagede jammerlig over sine Træers Ufrugtbarhed, med veemodig Bøn til mig, at jeg ved min Myndighed vilde udvirke, at de herefter bar Olden, som tilforn.

Jeg hørte, at hele dette Rige stod under en Regent, hvis Residents paa denne Tid laae otte Dageiser fra den Bye, hvori jeg opholdt mig. Jeg siger: paa samme Tid, fordi Residentsen var ustadig, og, isteden for faste Huse, bestod af Telte, hvori Hoffet og hele Hofstaten pleiede at flytte fra een Provinds til en anden. Den da regierende Fyrste var en ældgammel Mand, og kaldtes Casfea, som bemærker: *Den store Keiser. I* Henseende til de mangfoldige Provindser, dette Rige indeholder, kunde det rigtig nok med Grund kaldes et Keiserdom; men, formedelst Indbyggernes Vankundighed, som ikke have vidst at benytte sig af deres mange Fordeele, har det bestandig været anseet som ubetydeligt, udsat for Naboernes Angreb og Forhaanelser, og ikke sielden maattet betale Skat til de usleste Nationer.

Rygget om mit Navn og mine Fuldkommenheder udbredte sig i kort Tid over alle Provindserne. Fra den Tid af foretog man sig intet, uden i Forveien at raadspørge mig, som et Orakel, og naar et og andet Foretagende mislykkedes, tilskrev man det min Koldsindighed og Uvillie, hvorfor der og vare adskillige, som ved Offringer stræbte at formilde min Vrede. Jeg gider ikke opramset alle de Urimeligheder, som dette yderst dumme Folk faldt paa; jeg vil blot fortælle et Par, hvoraf man kan slutte sig til alle de øvrige. En frugtsommelig Kone troede, at jeg med liden Umage kunde mage det saa, at Fosteret, hun gik med, blev en Dreng; en anden bad mig at gjøre sine gamle Forældre unge igjen; en tredie tiggede mig om at føre sig

206

207

igiennem Luften til Solen, for deraf at kunne tage saa meget Guld, som han behøvede, og bringe en stor Skat tilbage med sig. Af disse, og mangfoldige andre ligesaa dumme Begieringer, blev jeg saa plaget, at jeg mange Gange maatte sætte dem alvorligen til Rette for deres Taabelighed; thi jeg frygtede, at den alt for store Tillid til min Magt og Fuldkommenhed tilsidst skulde endes med guddommelig Dyrkelse. Omsider blev det bragt for den gamle Keisers Ører, at der var kommen en stor Mand, i fremmet Dragt, til Landet, som udgav sig for Solens Gesandt, og havde, ved at give adskillige *Qvamiter* (saa kaldtes Indbyggerne efter Landets Navn *Qvama*) de allerviiseste, og næsten guddommelige Leveregler, viist sig at være meer end et Menneske. Han afsendte derfor strax Gesandtere med Befalinger at indbyde mig til den Keiserlige Residents-Stad. De vare tredive i Tallet, og alle klædte i Tigerskind, hvilken Dragt holdes for den største Prydelse i disse Lande, eftersom ingen har Tilladelse at bruge den, uden de, som have udmærket sig i Krig mod *Tanaqviterne*, der vare fornuftige Tigre, og *Qvamiternes* dødelige Fiender.

Jeg havde i den lille Bye, hvor jeg boede, ladet mig bygge et muret Huus af tvende Stokværk, efter den Europæiske Maade. Denne Bygning studsede Gesandterne ved, som et Værk, der overgik menneskelige Kræfter, og gik ind deri, som i en Helligdom, med den andæg-tigste Ærefrygt, for at forkynde mig Keiserens Indbydelse i følgende Tale: »Da den store Keiser, vores allernaadigste Herre, regner sit Slægtregister i mangfoldige Led fra *Spyngo*, Solens Søn, den første Regent i *Qvama*, kunde intet i Verden overraske ham behageligere end dette Gesandtskab, især da det sigtede til Rigets største Nytte, og det var at formode, at hele Landet under en saa ypperlig og himmelsk Lærer snart vilde faae en ganske anden Skikkelse; Hans Majestæt haabede derfor, at Solens Gesandt heller indfandt sig i Hovedstaden, da der i samme var større og mangfoldigere Leilighed for ham til at virke 208 med alle sine Fuldkommenheder.« Jeg besvarte dette med den ydmygste Taksigelse, og begav mig strax paa Reisen til Hovedstaden med Gesandterne. Disse Herrer havde været fiorten Dage om at gjøre denne Reise hid; men paa Tilbageveien havde vi, ved Hielp af min Kunst, nok i fire Dage. Thi da jeg havde lagt Mærke til, at der i Landet var Overflod af Heste, som vare Indbyggerne meere til Byrde end Nytte, siden de løbe vilde omkring i Skovene, viiste jeg dem den store Nytte man kunde have af disse ædle Dyr, og lærte dem at tæmme dem. Der blev strax nogle fangede og gjorde tamme, saa at jeg, mens Gesandterne vare hos mig, allerede havde saa mange færdige og tilredne, som vi behøvede til Reisen. De bleve meget forskrækkede ved at see disse Heste, og toge længe i Betænkning at sætte sig op paa dem; men da de saae mig og adskillige andre, uden Frygt og Fare, tumle og regiere dem med Tømmen, som vi vilde, toge de Mod til sig, gjorde selv et Forsøg, og beqvemmede sig endelig til denne Reisemaade, hvorved de kom hjem i tredie Parten af den Tid, de havde brugt til at reise hen i. Da vi nærmede os Stedet, hvor Hovedstaden skulde ligge, hørte vi, at den var flyttet til en anden Provinds; vi maatte altsaa vende om igjen, og toge en anden Vei.

Man kan ingen Forestilling gjøre sig om den Forundring og Bestyrtelse, hvormed *Qvamiteme* saae vort Indtog. Nogle bleve saa forskrækkede, at de løbe ud af Byen. Keiseren selv vovede, af Frygt, ikke at komme uden for sit Telt, og lod sig ikke see, førend een af Gesandterne steeg af Hesten, gik ind, og forklarede ham denne Hemmelighed. Kort efter blev jeg paa det høitideligste med et stort Følge indført i det Keiserlige Telt. Den gamle Keiser sad paa et Teppe, omringet af sine Hoffolk. Da jeg kom ind, ophøiede jeg i de beskedneste Udtryk den store Naade, Hans Keiserlige Majestæt viiste mig, hvorpaa han reiste sig op, og spurgte mig, hvad Kongen i Solen, hans Families Stammefader for nærværende Tid tog sig for? Da jeg fandt det nødvendigt at underholde denne gamle 209 Vildfarelse hos *Qvamiterne*, svarte jeg: at Hans Majestæt, Kongen i Solen, havde sendt mig ned til dette Land, for ved gode Love og Leveregler at forfine de udyrkede *Qvamiters* Sæder og Levemaade, og lære dem de Kunster, hvorved de ikke allene kunde modstaae deres stridbare Naboer, men endog udbrede deres Riges Grændser: og lagde til, at det var mig befalet, bestandig at blive her. Keiseren fandt megen Behag i denne Tale, lod strax et Telt opreise for mig tæt ved sit, gav mig femten Tienere til min Opvartning, og behandlede mig ikke som sin Undergivne med en Overherres Myndighed, men som sin fortrolige Ven.

210

TRETTENDE KAPITEL

Begyndelsen til *Det femte Monarkie*.

Fra den Tid af gik alle mine Bestræbelser ud paa at give dette Rige en ganske anden Skikkelse. Jeg gjorde Begyndelsen med at forbedre Krigsvæsenet, ved at øve det unge Mandskab i Riden, Fægten og Skyden.

Stadens Ynglinger alle paa Fælleden, udenfor Porten, Nogle til Hest, og andre til Fods, og andre paa Vogne, Tumledes, kiørte om kap; og snart fra strammede Bue Lynte den vingede Piil, snart giennemhvinede Luften Treffende Spyd -

Fornemmelig lærte jeg dem i Førstningen at tæmme og afrette Heste, da jeg ventede ved det blotte Rytterie at holde Naboerne i Lydighed. Ved uafbrudt Flid bragte jeg det saa vidt, at jeg i kort Tid stillede sex tusinde Ryttere frem for Keiseren. Da *Tanaqviterne* just paa samme Tid lavede sig til et nyt Anfald, paa Grund af den tilbageholdte aarlige Skat, som efter adskillige Fordringer var bleven dem nægtet, gik jeg, efter Keiserens Begiering, med mit nye Rytterie og endeel Fodfolk Fienderne imøde. Fodfolket havde jeg givet Kastespyd og Pile, hvormed de kunde stride mod *Tanaqviterne* langt fra; thi *Qvamiterne* havde tilforn kun brugt korte Sværd eller Dolke, og var derfor altid komne til kort i Haandgemæng med disse frygtelige Fiender, der i Legemskræfter vare dem saa overlegne. Jeg blev strax udnævnt til øverste Hærfører, og da man sagde mig, at *Tanaqviterne* nærmede sig ikke langt fra Grændserne, rvkkede iee strax imod dem. Bestvrtsede over at 211 see denne uformodede Krigshær, holdt de i nogen Tid stille; men da jeg lod Tropperne gaae videre frem, og vi kom dem saa nær, at vi kunde naae dem med vores Kastespyd, nedlagde

vi strax i første Anfald en uhyre Mængde. De tabte alligevel ikke Modet herover, og styrtede med rasende Hidsighed ind paa vore Fodfolk; men da Rytteriet i det samme faldt dem i Flankerne, forlode de deres Gelidder og toge Flugten, saa at dette Angreb afgjorde Slagets Skiebne aldeles til vor Fordeel. Fienderne leed et skrækkeligt Nederlag, og den Tanaqvitiske Hærfører blev levende fangen, tilligemed tive andre adelige Tigre, og bragt i Triumf til *Qvama*. Det er ikke at beskrive, hvilken almindelig Glæde denne glimrende Seier opvakte i det hele Rige; thi Qvamiterne havde gemeenligen i de forrige Krige maattet strække Gevær, og tiltigge sig Fred paa de skammeligste Vilkaar. Keiseren befalede strax, at Fangerne, efter gammel Sædvane, skulde henrettes; men jeg, som fandt denne Skik afskyelig, raadte til at kaste dem i Fængsel, med den Forestilling, at Tanaqviterne, som vi for nærværende Tid hverken havde Krig eller Fred med, ganske vist vilde holde sig rolige, indtil de saae, hvad vi toge os for med Fangerne, og lod mig forlyde med, at jeg havde denne Stilstand nødig, for at udføre andre Planer, som jeg havde i Hovedet.

Jeg havde lagt Mærke til, at dette Land var meget rigt paa Salpeter, og havde allerede samlet en temmelig stor Mængde, for at gjøre Krud deraf. Dette Forsæt holdt jeg imidlertid skjult for alle, undtagen for Keiseren, da jeg behøvede hans Tilladelse til at anlægge Værksteder for Flinte og andre Krud-Geværer. Med disse haabede jeg i kort Tid at betvinge alle Keiserdommets Fiender. Da jeg havde faaet nogle hundrede Flinte med tilhørende Kugler færdige, aflagde jeg offentlig Prøve paa mit Paafund til alles store Bestyrtelse. Et vist Antal af Soldaterne blev strax ansat til denne Krigsart, og øvede i at omgaaes med Skydegeværer. Da de vare blevne færdige deri, blev jeg, efter holden Mønstring, af Keiseren udraabt til *Jakal*, eller 212 Generalissimus over hele Krigsmagten. Mens alt dette gik for sig, havde jeg indgaaet et fortroeligt Venskab med Tanaqviternes brave Anfører, den fangne *Tomopoloko*, som jeg holdt idelige Samtaler med, for at udforske hans Nations Forfatning, Karakter og Sæder. Jeg kom, til min store Forundring, efter, at det var et vittigt, sædeligt og oplyst Folk, og at Kunster og Videnskaber dyrkedes hos dem med Alvorlighed. Han fortalte mig, at der mod Østen fandtes en særdeles stridbar Nation, mod hvilken Tanaqviterne bestandig maatte holde sig i Forsvarsstand. Indbyggerne vare rigtig nok smaae, og meget svagere i Legemskræfter, end de i *Tanaqvi*; men udrustede med fortrinlig Skarpsindighed, og vel øvede Bueskyttere, saa at de ofte havde tvunget Tanaqviterne til at bede om Fred. Jeg fik strax efter at vide, at denne Nation bestod af *Katte*, og udmærkede sig blandt alle Firmamentets Folkeslag, ved sin kloge Politik og ypperlige Dømmekraft. Det ærgrede mig ikke lidet, at Klogskab, Videnskaber og fine Sæder fandtes hos alle *Dyrene* i den underjordiske Verden, og at *Menneskene*, nemlig *Qvamiterne*, vare de eeneste udyrkede Barbarer. Men jeg gav mig tilfreds, i Haabet om, at denne Skam inden kort Tid skulde ophøre, og at Qvamiterne snart skulde faae det Herredømme tilbage, der tilkom dem, som Mennesker, over de andre Dyr.

Efter det sidste Nederlag holdt Tanaqviterne sig i temmelig lang Tid rolige; men da de ved Speidere havde udforsket det nye Rytteries Tilstand og Beskaffenhed, og faaet at vide, at disse Centaurer, der havde indjaget dem saa stor Skræk, i Grunden kun vare tæmte Heste, som der sad Mennesker paa, toge de Mod til sig igjen, og udrustede nye Tropper imod Qvamiterne, under deres Konges egen Anførsel. Den hele Hær bestod af tive tusinde Tigre, alle gamle Soldater, der havde før været med, undtagen to Regimenter, som nylig vare hvervede. Men disse i en Hast sammenskrabede Krigsfolk vare det meer i Navnet end i Gavnet. Allerede sikkre paa Seieren, faldt de alle paa eengang ind i *Qvama*. Jeg lod strax tolv tusinde 213 Mand Fodfolk, hvoriblandt vare sex hundrede Flinteskyttere, rykke imod dem, tilligemed fire tusinde Ryttere. Da jeg slet ikke tvivlede om et lykkeligt Udfald, bad jeg Keiseren, paa det han kunde høste hele Æren af Seieren, selv at anføre dem. Ved denne tilsyneladende Beskedenhed tabte jeg aldeles intet af min egen Anseelse, da hele Krigshæren dog ansaae mig som den sande Anfører. Jeg gav det Raad, ikke strax at gaae løs paa Fienden med Skydegevæerne, for at see, om man kunde vinde Seieren ved Hielp af det blotte Rytterie, men dette Raad kom mig dyrt at staae; thi Tanaqviterne satte saa heftig ind paa vore Fodfolk, at de nødte dem til at tage Flugten. De modstod paa den anden Side med saa megen Tapperhed Rytteriet, at Seieren i lang Tid ikke hældte til nogen af Siderne. En meere haardnakket Træfning er neppe nogensinde bleven holdt.

End tvivlsom Stridens Lykke længe hang;
Og hid og did paa ubestemte Vinger
Sig mellem begge Hære Seiren svang -

da jeg med eet lod Flinteskytterne rykke frem. Tanaqviterne bleve meget bestyrtsede over de første Skud; thi de kunde ikke begribe, hvor den Lynild og Torden kom fra; men da de fornåm deres sørgelige Virkning, bleve de alle betagne af den yderste Skræk. Ved den første Salve faldt to hundrede Tigre, hvoriblandt vare to Feldtpræster, som Kuglerne traf i det de med Taler opmuntrede Soldaterne til Tapperhed. Deres Tab foraarsagede en almindelig Bedrøvelse, fordi man holdt dem for to af de beste og meest veltalende Prædikantere. Da jeg mærkede denne Fiender-nes Angest, lod jeg anden Gang fyre. Paa denne Salve fulgte et endnu større Nederlag: Kongen selv blev skudt. Dette betog Tanaqviterne alt Haab, de vendte Ryggen; Rytteriet forfulgte dem, og de Flygtende nedsabledes i saa stor Mængde, at de Seirende kunde, for døde Kroppe, som bedækkede Marken, ikke komme videre. Da Slaget 214 var endt, talte vore Folk de ihjelslagne Fiender, og fandt tretten tusinde paa Valpladsen, som vare faldne deels i Træfningen, deels paa Flugten. Den seirende Krigshær rykkede derpaa ind i Riget Tanaqvz, og slog, efter nogle Dages Marsch, sin Leir op for Hovedstaden. Den almindelige Forfærdelse havde imidlertid taget saa stærk Overhaand, at Magistraten kom os ydmygen imøde, og overleverede Seierherren Nøglerne til Staden, endskiøndt den baade ved Natur og Kunst var overordentlig vel befæstet. Dens Størrelse, brede Gader og prægtige

Bygninger udmærkede den som een af de anseeligste Stæder jeg har seet. Høistforunderligt forekom det mig, at Qvamiterne, der paa alle Sider vare omgivne af saa oplyste Nationer, i saa lang Tid havde levet i det tykkeste Mørke. Men det maa have gaaet dem, som visse Europæiske Nationer, der ikke bekymre sig om hvad der er uden for dem, holde deres eget altid for det beste, lade alting blive ved det gamle, og derfor blive i den samme Slendrian til evig Tid, uden at komme videre. Fra dette store Nederlag begyndte Tanaqviterne en nye Tidsregning, og da dette afgjørende Slag blev holdt paa den tredie Dag i Maaneden Torn/, regne de samme blandt de ulykkelige Dage. I samme Maaned er Planeten *Nazar*, hvis Løb om Solen bestemmer Tidsregningen og Aarstiderne, længst borte fra denne Deel af Firmamentet. Hele Firmamentet dreier sig vel ligeledes omkring Solen; men da Planetens Bevægelse er hastigere, synes den større og mindre, ligesom den er nærmere denne eller den modsatte Halvsphære. Efter denne *Nazars* Aftagen og Tilvæxt, og af Soelformørkelserne bestemmes de astronomiske Beregninger. Jeg giennembladede engang ved Leilighed de Tanaqvitiske Almanakker, og fandt dem særdeles ordentlige og vel udarbeidede.

Da Hovedstaden havde overgivet sig, fulgte hele det øvrige Rige dens Exempel. Den Foragt Qvamiterne hidindtil havde været i, forandredes nu til Anseelse, og Keiserdommet blev ved dette overvundne Riges Tillæg næsten dobbelt saa betydeligt, som det var før. Eftersom 215 al denne Lykke blev eenstemmigen tilskreven min Klogskab og Virksomhed, saa gik den Høiagtelse, man alt for længe siden havde baaren for mig, nu over til fast guddommelig Dyrkelse. Da jeg havde lagt Besætninger hist og her i det undertungne Riges Steder, for at holde dette grumme og krigerske Folk i Roelighed, tænkte jeg ret for Alvor paa at udføre min begyndte Plan, og aldeles at udrydde det Barbarie, Qvamiterne hidtil havde døset i. Jeg fandt store Vanskeligheder strax i Begyndelsen med at indføre Videnskaberne; thi det, jeg havde lært i Europa, nemlig Latin og en Smule Græsk, var mig til aldeles ingen Nytte her. Jeg saae mig altsaa nødt til fra det fjendtlige Land at forskrive tolv meget lærde Tigre. Disse gjorde jeg til Professorer, og paalagde dem at oprette et Universitet, efter Mønster af Academierne i deres Land, og befalede derpaa at forflytte det Kongelige Tanaqvitiske Bibliothek til *Qvama*. Jeg havde imidlertid foresat mig, saasnart *Qvamiterne* vare komne saavidt i Videnskaberne, at de kunde gaae eene, at sende disse laante Lærere tilbage til deres Hiem.

Min Nysgierrighed efter at lære at kiende det Tanaqvitiske Bibliothek, var især bleven opvakt af den fangne Anfører *Tomopoloko*, som fortalte mig, at der iblandt dets Manuscripter fandtes en Bog, hvis Forfatter havde været oppe paa vor Klode, og beskrevet adskillige af dens Lande, fornemmelig i Europa. *Tanaqviterne* vare komne over dette Manuscript engang, da de førte Krig i et langt fraliggende Land; men Forfatteren havde skiult sit Navn, og man vidste endnu ikke hvad Landsmand han var, eller paa hvad Maade han var kommen op over Jorden. Da jeg havde seet Bøgerne igiennem, fandt jeg, at alt hvad *Tomopoloko* havde berettet mig om dette Skrift var saa i sig selv, og aabenbarede ham derfor i Fortrolighed min sande Herkomst og mit rette Fødeland, forsikkrende ham, at jeg ved min Ankomst havde sagt det samme til *Qvamiterne*; men dette dumme Folk havde ikke villet fæste Troe dertil, men heller indbilde sig, at jeg var en Gesandt fra Solen, 216 og vedblev endnu haardnakket i denne Vildfarelse. Jeg lagde til, at da jeg holdt det for Uret, længer at beholde denne saa forfængelige Titel, havde jeg besluttet, omsider reent ud at aabenbare alle min sande Herkomst, ved hvilken oprigtige Bekiendelse jeg troede, ikke at kunne tabe det mindste af den Agtelse, jeg stod i, især da jeg haabede, at Læsningen af dette Haandskrift vilde overtyde alle og enhver om, hvor langt Europæerne i Viisdom og Dyd overgaae alle andre Dødelige. Men denne min Beslutning mishagede aldeles denne kloge og erfarne Mand, og han gav mig sin Meening derom tilkiende i følgende Udtryk: »Du maa nødvendig, oplyste Helt! først læse Bogen; maaskee dens Læsning vil bringe dig paa andre Tanker; thi enten lyver Forfatteren, eller og de Overjordiske ere Folk af naragtige og slette Sæder, og deres Love og Indretninger værdigere at belees end beundres. Naar du først har læst Bogen, kan du jo siden gjøre hvad dig synes; men det vil jeg alligevel raade dig, ikke saa ganske uden Overveielse at bortkaste den Titel, som har indgivet *Qvamiterne* saa stor Ærefrygt for dig. Thi intet i Verden er saa skikket til at holde Almuen i Lydighed, som den Fordom, den har om sin Bestyrers ædlere Natur og glimrende Herkomst.«

Jeg fulgte dette Raad, og besluttede at læse Bogen, efter *Tomopolokos* Oversættelse. Dens gamle Titel var: *Tanzans* (man holder dette Navn for opdigtet) *Reise over Jorden, eller Beskrivelse over Rigerne og Landene der, fornemmelig i Europa*. Men da Bogen af Brug og Ælde var bleven smudsig og forreven, fattedes uheldigviis netop det, som jeg var meest nysgierrig efter at see, nemlig: hvorledes Forfatteren var kommen op til os, og paa hvad Maade han var kommen ned igjen.

Her er Værkets Indhold, saaledes som jeg fandt det:

Fragmenter af *Tanians* Dagbog, holden paa en Reise over Jorden, oversatte af Hans Excellence Herr *Tomopoloko*, Hærfører i Hans *Tanaqvitiske* Majestæts Tieneste.

217

*** Dette Land (*Tydskland*) kaldes det Romerske Rige; men det er blot en tom Titel, eftersom det Romerske Monarkie for nogle hundrede Aar siden har aldeles ophørt. Dette Lands Sprog er ikke let at forstaae, formedelst den bagvendte Still, som hersker deri; thi hvad der i andre Sprog sættes foran, hefte de bag ved, saa at man ikke kommer efter Meeningen før man har læst en heel Side igiennem. Regieringsformen er meget urimelig. Man troer at have en Regent, og har dog ingen. Det skal være et Rige, og er dog deelt i adskillige særskilte Fyrstendømmer, der alle have deres egen Regiering, saa at den eene

Naboe ofte paafører den anden en formelig Krig. Det hele Land kaldes »helligt«, endskiøndt man ikke finder mindste Spor af Hellighed deri. Regenten, eller rettere Uregenten, som bærer Navn af Keiser, kaldes »altid Rigets Formerer«, endskiøndt han ikke sielden betydelig formindsker det; »uovervindelig«, uagtet han ofte bliver slagen og bragt i Knibe, snart af de Franske og snart af Tyrkerne. Man har ikke mindre Aarsag til at forundre sig over Folkets Rettigheder og Friheder; thi mange have Rettigheder, som de forbydes at bruge. Der ere skrevne utallige Kommentarer over den Tydske Statsforfatning, men man er desuagtet ikke kommet videre; thi * * *

* * * Hovedstaden i dette Rige (*Frankrige*), som er meget stor, hedder Paris, og kan i visse Maader kaldes Hovedstaden i hele Europa; thi den udøver en vis lovgivende Magt over alle andre Europæiske Nationer. Den har, for Exempel, udelukkende Ret til at foreskrive dem, hvordan de skulle leve og klæde sig, saa at ingen Dragt er saa ubeqvem og latterlig, at man jo i det øvrige Europa nødes til at bruge samme, hvis Pariserne have fundet for got at indføre den. Hvorledes eller naar Pariserne have faaet Hævd paa denne Ret, er mig ubekjendt. Jeg mærkede dog, at dette Herredom ikke strakte sig til andre Ting; thi de andre Nationer i Europa føre ofte Krig med Franskmændene, og tvinge dem ofte til at indgaae Fred paa temmelig haarde Vilkaar; men Slaveriet i Levemaade og 218 Klædedragt varer ikke destomindre bestandig ved. I flyvende Fattekræft, Begierlighed efter Nyt, og opfindende Frugtbarhed, ligne Pariserne meget Martinianerne.

* * * Fra *Bologna* reiste vi til jRom. Denne Stad staaer under en Præst, som holdes for den mægtigste af alle Konger og Fyrster i Europa, uagtet hans Rige kan giennem-reises paa een god Eftermiddag. Thi isteden for at de andre Fyrster kun herske over deres Undersaatters Liv og Gods, kan han tillige fordærve deres Siele. Europæerne troe i Almindelighed, at denne Præst har Himmels Nøgler i sin Forvaring. Jeg var meget nysgierrig efter at see disse Nøgler, men al min Umage var spildt, og jeg veed endnu ikke, hverken hvordan de saae ud, eller i hvad Skrin de laae. Den Magt han har og udøver, ikke allene over sine egne Undersaatter, men over det hele menneskelige Kiøn, bestaaer fornemmelig deri, at han kan friekiende dem, som Gud fordømmer, og fordømme dem, som Gud friekiender: en sandelig uhyre Myndighed, som vore Underjordiske vilde sværge paa, ikke kunde tilkomme noget dødeligt Menneske. Men det er en let Sag at binde Europæerne paa Ærmet hvad det skal være, og faae dem til at troe de allerurimeligste Opdigtelser, endskiøndt de holde sig selv allene for kloge, og opblæste af denne Indbildning see alle andre Folkeslag, hvis Sæder de kalde barbariske, over Skuldrene. Jeg vil slet ikke forsvare vore Underjordiskes Sæder, Skikke og Indretninger; men blot anføre nogle af Europæernes, for at lægge for Dagen, hvor liden Ret de have til at opholde sig over andre Nationer.

Det er brugeligt hist og her i Europa at bestrøe Haaret og Klæderne med malet og sigtet Korn, som Naturen har frembragt til Menneskenes Føde. Dette Meel kaldes *Pudder*, som de med megen Omhu kæmme af Haaret om Aftenen, for at drysse noget igien deri om Morgen. En anden Skik, som ikke syntes mig mindre latterlig, var denne: De have visse Dækker eller Hatte til Hovederne, for at beskytte dem imod Kulden; men disse bære de i Almindelighed under Armen, endogsaa midt om Vinteren, 219 hvilket forekom mig ligesaa naragtigt, som om jeg saae nogen gaae igiennem Byen med sin Kappe eller sine Buxer i Haanden, og udsætte Legemet, de skulde bedække, for Luftens Umildhed.

Europæernes Religions Lærdomme ere fortreffelige og overensstemmende med den sunde Fornuft. I de Bøger, som indeholde hvad de skulle troe og giøre, befales, at man flittigen skal læse dem, og udgranske deres sande Meening, og raades til Overbærelse med de Svage og Vildfarende. Ikke destomindre bliver den, som tager et og andet i samme Bøger i en anden Forstand, end den største Hob, straffet med Fængsel, pidsket, ja undertiden brændt for sin Mangel paa Dømmekraft. Dette kom mig for, som om man vilde kagstryge een, der havde Feil paa Synet, fordi det, som man fandt fiirkantet, forekom ham rundt. Man fortalte mig, at nogle tusinde Mennesker af denne Aarsag vare blevne halshugne, hængte og brændte.

I de fleste Stæder og Landsbyer finder man visse Personer, som staae paa ophøiede Steder, og giennemhegle paa det strængeste de Synder hos andre, som de selv dagligen begaae, hvilket syntes mig det samme, som at høre en fuld Mand præke imod Drukkenskab.

Den, som er kommen skiæv, pukkelrygget eller halt til Verden, søger om Titel af Velbaaren; den, som er fød af gemeene Forældre, vil hedde Høiædel. Begge Deelee er i mine Tanker lige saa urimeligt, som om en Dverg vilde kaldes Kæmpe, og en gammel Mand Ungkarl.

I de større Byer er det næsten overalt bleven Mode at indbyde sine Venner, strax efter Maaltidet, til Giæst paa en sort, af brændte Bønner tillavet Suppe, som man gemeenligen kalder *Kaffe*. Til Stederne, hvor de skulle drikke den, trækkes de i en stor Æske paa fire Hiul, af to meget stærke vilde Dyr; thi Europæerne holde det for meget uanstændigt at flytte sig paa Fødderne.

Paa den første Dag i Aaret faae Europæerne en vis Sygdom, som vi Underjordiske slet ikke kiende. Tilfældene ved denne Sygdom ere besynderlig Uroe i Sindet og 220 Fortumling i Hovedet, som giør, at ingen paa samme Dag kan blive fem Minuter paa eet Sted. De løbe ligesom Rasende fra eet Hus til et andet, uden at vide selv hvorfor. Sygdommen varer hos mange i hele fiorten Dage, indtil de endeligen af den evige Omløben blive trætte, komme til sig selv igien, og faae deres forrige Helbred.

Da Europæerne plages med en utallig Mængde Sinds Sygdomme, har man og opfundet en utallig Mængde Lægemedler. Somme angribes af en rasende Lyst til at gaa saaledes paa Gaderne, at deres venstre Side altid vender imod andres høre. Jo længer man kommer imod Norden, jo stærkere raser denne Sygdom, hvoraf tydeligen sees, at den har sin Grund i Luftens Umildhed. Lægedommen bestaaer i visse stemplede Blade med nogle Karakterer paa. Naar de Syge bærer disse Talismaner hos sig, blive de efterhaanden bedre. Et andet Raserie fordrives ved Lyden af smaa Klokker eller Bielder, som sætter Sindet igien i Rolighed; men dette Lægemedel virker ikke længe; thi efter to Timers Forløb kommer Sygdommen igen med dobbelt Heftighed.

I *Frankrige, Italien og Spanien* gaae Folk paa en Tid af nogle Uger om Vinteren aldeles fra Forstanden. Dette Raserie forjages ved at strøe Aske paa de Galnes Pander. I den nordlige Deel af Europa, hvor denne Aske har ingen Kraft, maae Naturen hielpe sig selv.

De fleste Europæer have den Skik, tre eller fire Gange hvert Aar, i Vidners Overværelse, at indgaae en vis høitidelig Pagt med Gud, som de strax efter bryde. De kalde denne Pagt Communzon, og synes at indgaae den, blot for at vise, at det er Skik hos dem, tre fire Gange om Aaret at bryde deres Løfter. Naar de bekiende deres Synder og anraabe Gud om Naade, skeer det gierne efter Takten og paa visse Melodier. Undertiden tage de Fløiter, Basuner og Trommer til Hielp: alt ligesom Synden er stor til, hvis Straf de med Musik ville afbede.

Næsten alle Nationer i Europa ere forbundne til at troe og bekiende de Lærdomme, som indeholdes i en vis hellig 221 Bog. Men i de sydlige Lande er denne Bogs Læsning aldeles forbuden, saa at Menneskene tvinges til at troe, hvad de uden Straf hverken tør læse eller kikke i. I samme Egne er det ligeledes strængeligen forbuden at dyrke og tilbede Gud, undtagen i et Sprog, som man ikke forstaaer; saa at kun de Bønner holdes for lovlige og Gud behagelige, der gøres af dem, der ikke vide hvad de selv sige.

I alle store Byer blive de, som ophøies til Æresposter og Værdigheder, værkbrudne, saa at de, ligesom Syge, bæres igiennem Gaderne i tillukte Æsker.

De fleste Europæer lade deres egne Haar afraage, og bedække det skaldede Hoved igien med fremmede.

De lærde Stridigheder, som i Almindelighed beskæftige de Europæiske Akademier, bestaae i Undersøgelser om Ting, hvis Opdagelse enten er uden al Nytte, eller hvis Natur den menneskelige Forstand umueligen kan begribe.

De lærdeste Materier, Europæerne afhandle, angaae et Par gamle, for længe siden uddøde Folkeslags Støvler, Skoe, Tøfler, Halssmykker og Kapper. I Videnskaberne for Resten, saavel de geistlige som verdslige, dømmes ingen selv, men underskriver blot andres Domme. Den Mee-ning de eengang strande paa, blive de hængende ved, som Østers paa en Klippe. De sige, at de troe den, de kiende for den viiseste, i alting: og jeg vilde ikke have det mindste at indvende herimod, hvis raae og ukyndige Folk kunde kiende i denne Sag. Men til at afgjøre, hvo der er viis, udfordres at man selv er det.

I de sydlige Lande bæres i Kiøbstæder og Landsbyer nogle Kager omkring, som Præsterne give ud for Guder; det underligste er, at Bagerne selv, skiøndt Deien, hvoraf de have bagt dem, klæbrer dem endnu paa Fingrene, gjøre deres Eed paa, at disse Kager have skabt Himmelen og Jorden.

Engellænderne foretrække deres Friehed for alt, og ere ikke Slaver, uden af deres Koner. De forkaste i Dag den Religion, de bekiendte sig til i Gaar. Jeg tilskrev Landets Beliggenhed denne Ustadighed; da de ere Øboere og 222 Søfolk, har rimeligviis deres ustadige Element nogen Virkning paa dem. De spørge meget flittigen til hinandens Sundhed og Befindende, saa at man skulde troe, at de alle vare Læger; men det Spørsmaal: *How do you do?* eller: *Hvordan befinder De Dem?* er en blot Talemaade, en Lyd uden mindste Bemærkelse. Man filer og tilspidser paa denne Øe sin Forstand og Tænkekraft saa meget, at endeel tilsidst reent tabe den.

Imod Norden ligger en Republik, som bestaaer af syv Provindser. De kaldes *forenede*, uagtet man ikke finder Spor i samme til mindste Eenighed. Pøbelen praler her af sin Magt, og paastaaer, selv at raade for Statsbestyrelsen, uagtet Almuen ingensteds er meer udelukket fra offentlige Forretninger, og hele Regjeringen er i nogle faa Familiars Hænder. Indbyggerne i denne Stat sammenskrabe med ængstlig og utrættelig Omhyggelighed store Rigdomme, som de dog ikke nyde, saa at deres Punge altid ere fulde, og deres Maver altid tomme. Man skulde næsten troe, at de levede blot af Røg, som de sue til sig igiennem visse Rør eller Leerpiber. Man maa imidlertid tilstaae, at dette Folk overgaaer alle andre i Reenlighed; thi de toe alle Ting, undtagen deres Hænder.

I adskillige store og smaa Byer i det nordlige Europa gaae Vægttere omkring paa Gaderne om Natten, som, for med deres Syngen, eller rettere Skryden, at ønske de Sovende Roe, vække dem hver Time.

Hvert Land har sine Love og Skikke, som gemeenligen ere hinanden ganske modsatte. Saaledes, for Exempel, er, efter Loven, Konen underkastet sin Mand; men efter Skikken, Manden underkastet sin Kone.

I Europa staae de i størst Anseelse, som leve saa over-daadigen, at de ikke blot opæde Landets Frugter, men Landet selv; og ingen Stand foragtes, uden den, som dyrker Jorden og føder disse Ædere.

Hvor vidt Europæerne have bragt det i Laster, kan man slutte af de mange Galger og Rettersteder, man finder overalt. Hver Bye har sin egen Bøddel. Engelland allene 223 maae jeg undtage, hvor jeg troer der gives slet ingen Bøddler, eftersom Indbyggerne hænge sig selv.

Jeg har en Slags Mistanke om, at Europæerne ere Menneskeædere; thi de indslutte hele Hobe af friske og stærke Mennesker i visse Lukker, som de kalde Klostere, blot til den Ende, at de skulde blive glatte og fede, hvilket sielden slaaer feil, da de, fritagne for alt Arbeide, have intet andet at sørge for i disse Lysthaver, end at gjøre sig tilgode.

Europæerne drikke gierne Vand hver Morgen for at afkiøle Maven; men neppe have de faaet Heden paa denne Maade dæmpet, før de drikke Brændeviin, for at hidse den igjen.

Religionen i Europa deeles i to Hovedsecter: den Romersk-Catholske, og den Protestantiske. Protestanterne tilbede kun een Gud, Catholikerne flere; thi de have ligesaa mange Guder og Gudinder, som Stæder og Landsbyer. Alle disse Guder og Gudinder har Paven, eller Ypperste-Præsten i Rom, skabt, og Paven igjen bliver skabt af visse Præster, eller de saa kaldte Cardinaler. Man seer heraf, hvilken Magt disse Cardinaler maa have, siden de kunne skabe Guders Skabere.

De gamle Indbyggere i *Italien* undertvang hele Verden, og lystrede deres Koner; de nu værende derimod mishandle deres Koner, og lystre hele Verden.

Dyrene i Europa deeles i to Klasser: de som opholde sig paa Landet, og de som opholde sig i Vandet. Dog gives der og nogle, som man kalder Amphibier, der kunne leve i begge Elementer, for Exempel: Frøer, Marsviin og *Hollændere*; thi disse boe i Moradser, og

- færdes nok saa got i Søen, som paa Landet.

Europæerne have samme Levnetsmidler som vi. *Spanierne* allene leve blot af Luften.

Handelen blomstrer hist og her i Europa, og mange Ting ere endog her tilfals, som man aldrig driver Handel med hos os. Saaledes sælger man i *Rom* Himmelen, i 224 *Schweiz* sig selv, og i * * * sættes Krone, Scepter og Kongeværdigheden paa offentlig Auction.

I *Spanien* er Ladhed det sande Kiendetegn paa et velopdraget Menneske, og intet er større Beviis paa ægte Adel end Søvn.

De kaldes overalt Rettroende, som ikke vide hvad de troe, og som ikke gide gjort sig den Umage at undersøge hvad de høre. Der gives adskillige, som blot paa Grund af denne Skiødesløshed og tankeløse Ladhed indføres i de Helliges Tal; da derimod de, som, bekymrede for deres evige Skiebne, nøiere prøve og veie alle Ting, for mindste Afgivelse fra den herskende Meening fordømmes i al Evighed.

I Almindelighed troe Europæerne, at det, til evig Salighed, eller evig Fordømmelse, ikke kommer an paa Menneskenes Handlinger i Livet, Udøvelsen eller Forsømmelsen af deres Pligter, men blot paa Stedet man er fød paa; thi de tilstaae alle, at de, hvis de vare fødte i et andet Land, og af andre Forældre, vilde have havt en anden Troe. De syntes derfor, ikke saa meget at fordømme Folk, fordi de havde den eller den Religion, som fordi de vare fødte paa det eller det Sted, hvilket jeg slet ikke kan finde overeens-stemmende med Guds Retfærdighed og Godhed.

Iblandt deres Skribentere staae de i størst Anseelse, som saaledes forvende og bagvende den naturlige Orden i Stilen, at det, som i sig selv var klart og tydeligt, derved bliver mørkt og uforstaaeligt. Disse kaldes »Poeter«, og deres Ordoflytning »Poesie«. Dog er dette endnu ikke nok til at være en ægte Poet; en saadan maa tillige kunne lyve forskrækkeligen. Man dyrker af denne Aarsag, med en Art af guddommelig Tilbedelse, en vis gammel *Homerus*, der skal have været Mester i begge Dele. Mangfoldige efterabe ham i Ordenes Omflyttelse og Sandhedens Forfalskning; men ingen har, som man siger, naaet ham endnu.

Videnskabs Dyrkerne kiøbe Bøger i stor Mængde; dog ikke saa meget for Indholdets, som for Bindets og Formatens Skyld. Boghandlerne, som snart ere komne under 225 Veir med denne Bogforfængelighed, bruge derfor det Kneb at lægge de usleste og almindeligste Bøger op paa nye, i en anden Format, med anden Tryk, og Kobbere, saa at Prisen for den samme Bog bliver ti Gange dyrere. Man maa mærke, at Videnskaberne udgjøre en Green af Handelen der, og at Philosopher og andre Forfattere regnes blandt de snueste Kiøbmænd. Tøsserne skrive gierne helst og de fleeste Bøger, som om de frygtede, at Rygtet om deres Dumhed ellers ikke skulde komme til Efterkommerne.

Academierne i Europa ere ligesaa mange Handelsbørse, hvor for maadelig og billig Priis Grader, Promotioner, Værdigheder, alle Slags Lærdomstitler og deslige videnskabelige Varer ere tilfals, hvilke man

her under Jorden først efter megen Sved og Møje, og mange Aars daglige og natlige Studering, kan tilvejebringe sig. Doctorer kalder man dem, som have naaet den høieste Spidse af al menneskelig Lærdom, eller, som Europæerne kalde det, have bestegit Toppen af det Bierg Parnassus, hvor der skal boe ni saa kaldte Jomfruer. Næst efter dem komme Magistrene, som for noget ringere Priis faae deres lærde Titler, og derfor og holdes for mindre alvidende. Man seer heraf, hvor stor en Velvillighed imod det menneskelige Kiøn der hersker paa de overjordiske Universiteter, siden de bane Veien saa let og magelig til Lærdom. De Nordiske Academier ere heri lidt meere vrantne, da de ikke bortgive de høieste Æresposter uden efter foregaaende Examen.

De Lærde og Ulærde skilles fra hinanden ved forskiellig Klædedragt og Sæder; men fornemmelig ved forskiellig Religion. Disse troe for det meeste kun paa een Gud, hine derimod dyrke flere Guder og Gudinder. De Lærdes fornemste Guddomme ere *Apollo*, *Minerva*, de ni Muser, og andre ringere hele eller halve Guder, som Poeterne paakalde, naar de faae i Sinde at rase. De Lærde selv inddeles efter deres forskiellige Studeringer, i forskiellige Klasser, saasom Philosopher, Poeter, Grammatikere, Physikere, Metaphysikere, og saa videre.

226

En Philosoph er en videnskabelig Kræmmer, som for en vis bestemt Priis sælger Selvfornægtelses, Maadeligheds og Fattigdoms Forskrivter, og præker saa længe imod Rigdom indtil han selv bliver rig. Faderen for Philosopherne er en vis *Seneca*, der ved at bære sig saaledes ad, samlede sig kongelige Rigdomme.

En Poet er et Menneske, som gjør Opsigt med trykt Sladder, Løgn og Raserie. Afsindighed er derfor et Særmærke paa de sande høie Digtere. Alle, som udtrykke deres Meening med Tydelighed og Simpelhed dømmes uværdige til Laurbærkrandsen.

Grammatikerne udgiøre en vis Art af Krigsstand, der forstyrrer den offentlige Rolighed. De kiendes fra andre Krigere derpaa, at de isteden for affarvede have sorte Munderinger, og Penne isteden for Sværd. De fægte med ligesaa stor Haardnakkenhed for Bogstaver og Ord, som hine for Frihed og Fædreneland. Jeg troer, at Regieringen allene til den Ende underholder dem, at det menneskelige Kiøn ikke i Fredstider skal faae Skiørbug af al for megen Rolighed. Undertiden dog, naar disse lærde Krige gaae saa vidt, at de true med Blodsudgydelse, lægger Øvrigheden sig med sin Myndighed derimellem, som jeg hørte for nogen Tid siden at være skeet i Paris, hvor det store Raad, da Stridigheden imellem Doctorerne over Q og K blev for alvorlig, omsider gav Tilladelse til at bruge begge disse Bogstaver.

En Physiker er en, som randsager Jordens Indvolde, de tobeenede, firbeenede og fleerføddede Dyrs, Ormes og Insecters Natur, og som kiender, kort sagt, alle Ting, undtagen sig selv.

En Metaphysiker seer allene det, som er skiult for alle andre, kiender, beskriver og udvikler Aandernes og Sielenes Væsen, alt det, som er, og alt det, som ikke er; men formedelst sit alt for skarpe Syn skielner ikke hvad der ligger ham lige for Fødderne.

Saaledes er Tilstanden i den lærde Republik i Europa. Jeg kunde anføre mange flere Ting; men det maa være nok at have givet Læseren en Mundsmaag af det fornemste, der vil noksom sætte ham istand til at dømmes, hvorvidt Europæerne have Ret til at holde sig selv for de eeneste Kloge. Det maae man imidlertid indrømme de overjordiske Doctorer og Magistrer, at de have langt større Færdighed i Opdragelses Videnskaben, end vore underjordiske Lærde; thi der gives Lærere i Sprog og Videnskaber, der ikke allene lære det fra sig, de selv have lært; men endog det, hvoraf de ikke forstaae det allerringeste. Det falder os allerede vanskeligt, paa en let Maade at bibringe andre, hvad vi selv vide; men at lære dem, hvad vi ere aldeles ukyndige i, derom have vi næsten intet Begreb engang. Der findes adskillige blandt de Europæiske Lærde, der med lige Iver dyrke baade Theologien og Philosophien. Som Philosopher, tvivle de om alle Ting, og, som Theologer, troe de hvad det skal være. Europæerne besieles af samme Lyst til Studeringer, som vi underjordiske; men blive i meget kortere Tid Lærde. Denne Fordeel skyldes de en vis magisk Opfindelse (lærde Journaler, Cataloger, Ordbøger, Encyclopædier, o. s. v.), hvorved de sættes i Stand til at læse et halvthundrede Bøger paa een Eftermiddag.

De overjordiske Folk ere overmaade andægtige, og særdeles ivrige i at bede. De rette sig alligevel, i det sidste, ikke efter deres Hiertes Tilskyndelse og Bevægelse, men efter Klokkeringen, Uhre og Soelskiver, saa at deres Andagt er fuldkommen mekanisk, og bestemmes meer af udvortes Tegn, gammel Vane og visse Klokkeslet, end af inderlig Følelse. Hvor flittige de ere i Bøn og Paakaldelse, kan man slutte deraf, at de fleste, mens de hugge Brænde, skure Tallerkener, og have andet Haandarbeide for, synge aandelige Psalmer.

Da jeg kom til *Italien*, ansaae jeg mig som Herre over hele Landet; thi enhver, som mødte mig, kaldte sig min Slave. Da jeg fik i Sinde at sætte Prøve paa denne underdanige Lydighed, befalede jeg engang min Vert at laane mig sin Kone en Nats Tid; men han blev ordentlig

228

opbragt herover, befalede mig at pakke ind, og, da jeg nølede noget længe, jog mig paa Døren.

I *Norden* søge Indbyggerne med yderste Begierlighed Titler af Embeder, som de ikke have; og alle ere saa hidsige efter at gaae paa den høire Side, at de næsten gaae fra Forstanden. Videre * * *c«

Længer strakte min Taalmodighed sig ikke. Jeg blev optændt af den yderste Forbittrelse, kastede Bogen bort, og forsikkrede *Tornopoloko*, som var hos mig, at det var lutter Opdigtelser af en ubillig og galdefuld Skribent. Men da den første Hede havde sat sig, begyndte jeg at fælde en noget mildere Dom over denne Reisebeskrivelse, eftersom jeg saae, at Forfatteren, endskiøndt usand og ubillig i de fleste Stykker, dog ikke altid havde afvejet fra Sandheden, men truffen den endog i mange Ting paa en Prik. For Resten fulgte jeg *Tomopolokos* Raad, omhyggeligen at nære *Qvamiternes* falske Meening om min Herkomst, da jeg fandt det raadeligere til mine Planers Udførelse at gieide for overordentlig Gesandt fra Solen, end for simpel Europæisk Borger.

Efterat alle Naboerne i lang Tid havde holdt sig rolige, og jeg imidlertid havde benyttet mig af den velgiørende Fred til at indrette Staten efter mit Ønske, fik vi pludselig Efterretning om, at tre af de mægtigste Nationer havde foreenet sig imod *Qvamiterne*, nemlig *Arctonierne*, *Kispusianerne* og *Alectorianerne*. De første vare med Fornuft og Tale begavede *Biørne*, et meget haardt og krigersk Folk. Den Kispusianske Nation bestod af overordentlig store *Katte*, som for deres Snedighed og Dømmekraft vare almindelig berømte, og ikke saa meget ved legemlig Styrke, som ved snilde Paafund og Krigspuds havde bestandigen holdt de mægtigste Fiender Stangen. *Alectorianerne*, da de ligesaa got strede i Luften, som paa Jorden, vare heller ikke at løbe med. De vare *Haner*, bevæbnede med Buer og forgiftede Pile, der sielden feilede, og voldte dødelige Saar, hvor de traf.

Disse tre Folkeslag vare blevne forbittede over 230 *Qvamiternes* usædvanlige Fremgang og Tanaqviternes Nederlag. For at standse den *Qvamitiske* Vælde, inden den greb for vidt om sig, indgik de altsaa et fælles Forbund; men førend de lode udgaae nogen Krigserklæring, afsendte de Gesandtere til *Qvama*, som forlangte Tanaqviternes Frihed, og forkyndte Keiseren formelig Krig, hvis samme blev nægtet. Paa mit Tilraaden bleve de strax affærdigede med følgende Svar: »Da Tanaqviterne, som Forbunds- og Fredsbrydere, havde fortient den Elendighed, de ved deres egen Daarlighed og Stolthed selv havde styrtet sig i, havde Hans Majestæt Keiseren i *Qvama* besluttet, af alle Kræfter at forsvare den Eiendom, han i en lovlig Krig havde erhvervet sig, til det yderste, imod enhver Angriber, uden i mindste Maade at frygte enten disse foreente Folkeslags, eller nogen anden Magts Trudslar.« Med dette Svar bleve Gesandterne sendte tilbage; og vi gave os strax ifærd med Tilberedelserne til den forestaaende Krig. I kort Tid fik jeg en Krigshær af fyrretive tusinde Mand bragt paa Beenene, hvoriblandt vare otte tusinde Ryttere og to tusinde Flinteskyttere. Keiseren, saa affældig han var af Alderdom, besluttede selv at være med i dette Feldttog, og var endnu saa opflammet af Begierlighed til Ære, at hverken hans Gemalindes, Børns, eller mine Forestillinger formaaede ham til at afstaae fra dette Foretagende. Hvad der i denne Tingenes Forfatning gjorde mig meest urolig, var den Tvivl og Mistanke jeg havde til Tanaqviterne, da jeg frygtede, at de, utaalmodigen over deres nye Trældom, vilde gribe den først beste Leilighed til at afkaste Aaget, og gaae over til Fienderne. Jeg bedrog mig ikke; thi strax efter Krigens Forkyndelse fik vi vide, at tolv tusinde Tanaqviter i fuld Rustning vare gangne over til den fiendtlige Leir; saa jeg mærkede, at vi paa eengang fik med fire mægtige Fiender at bestille.

I Begyndelsen af Maaneden *Kilian* lod jeg Krigshæren brække op, efterat den var forsynet med alle Nødvendigheder. Paa Marschen mødte vore Speidere os med den 231 Beretning, at de foreenede Tropper allerede vare brudte ind i *Tanaqvi*, og beleirede Fæstningen *Sibol* paa Grændserne af *Kispusia*, med saa megen Heftighed, at Commandanten allerede tænkte paa Opgivelse. Men saasart de mærkte vor Ankomst, ophævede de Beleiringen, og rykkede imod os. Slaget blev holdt i en Dal, ikke langt fra den beleirede Fæstning, hvoraf det endnu den Dag i Dag er, kaldes det Sibolske Feldtslag. *Arctonierne*, som stode paa den venstre Fløi, anfaldt vore Ryttere, og gjorde et stort Nederlag iblandt dem; og da de oprørske *Tanaqviter* understøttede dette Anfald, syntes det næsten at være ude med os. Men Flinteskytterne kom Rytteriet til Hielp, og i det disse med to dygtige Salver adsplittede de fiendtlige Gelidder, fik Træfningen et ganske andet Udseende, og de nylig seirende Fiender saae sig nødte til lidt efter lidt at vige, saa længe til de aldeles gave sig paa Flugten. Mens dette gik for sig, bragte *Kispusianerne* paa den anden Side vore Fodfolk stærkt i Knibe. De afskiøde med saa megen Behændighed og Lykke deres Pile, at sex hundrede *Qvamiter* i kort Tid bleve deels dødeligen saarede, deels reent ihjelskudte. Men da Rytteriet med Flinteskytterne kom til, nødtes de til at tage Flugten, dog saaledes, at de beholdt deres Gelidder i Orden, og syntes meere at trække sig tilbage, end at flye; hvilket de kunde tilskrive deres Anførers, *Monsonius's* Klogskab og Erfarenhed, der, paa den Tid, i Krigskunsten gjorde alle underjordiske Hærførere Palmen stridig. Endnu vare *Alectorianerne* tilbage, som det var meest vanskeligt at overvinde; thi saasart vore Flinteskyttere lagde an paa dem, svang de sig op i Luften, og skiøde derfra deres Pile med saa megen Eftertryk ned paa vore Hoveder, at faa reiste sig igjen, som faldt til Jorden derved. De traf bestandigen; thi man skyder altid meget lettere og sikkrere ovenfra nedad, end nedenfra opad; men vore derimod, formedelst Fiendernes idelige Flagren og Bevægelse, feilede som oftest. Midt i Stridens største Hede blev Keiseren, der foer omkring, hvor Faren var 232 størst, og skiød

selv paa Fienderne med al muelig Tapperhed, truffen i Halsen af en forgiftet Piil, og faldt ned af Hesten. Man bar ham strax ud af Slaget til sit Telt, hvor han kort efter opgav Aanden. I denne slibrige Forfatning holdt jeg det for raadeligst at paalægge alle dem, som havde været Vidne til dette bedrøvelige Tilfælde, Taushed, at de Stridende ikke skulde tabe Modet ved Tidenden om Keiserens Død. Jeg bød dem derfor at være ved got Mod; Keiseren, sagde jeg, var kun besvimet af det pludselige Skud, og Pilen var ikke gaaet dybt ind i Kiødet. Da Blodet var tørret af, havde jeg seet Saaret, blev jeg ved, og fundet, at det slet ikke var dødeligt, saa at jeg haabede, de snart skulde faae ham at see igien ganske frisk. Da de fleste saaledes bleve uvidende om hvad der var hendet Keiseren, varede Slaget til Midnat; men da *Alectorianerne*, udmattede af Arbeide og Saar, trak sig tilbage til deres Leir, gjorde jeg Stilstand paa saa mange Dage, som jeg behøvede til at lade de Dræbte begrave. Imidlertid, da jeg mærkede, at jeg havde et nyt Kunstgreb nødig, for at betvinge disse vingede Fiender, lod jeg, mens Stilstanden varede, Flintekuglerne støbe om til Hagl. Dette Middel havde saa heldig en Virkning, at *Alectorianerne* i den følgende Trefning faldt hovedkulds ned af Luften, som Fluor, og den halve Deel af deres Krigshær omkom ynkeligen paa denne Maade. De overblevne strakte derpaa Gevær, og bade ydmygen om Fred. *Arctonierne* og *Kispusianerne* fulgte deres Exempel, og overgave sig selv med Vaaben og Fæstninger i vore Hænder.

Da alle disse Ting vare lykkeligen bragte til Ende,

See da kaldte jeg sammen de første af Folket, de Ældste, Alle Troppernes Hov'der, til Høiraad i fulde Forsamling; Lig det boblende Havs høitbrusende Bølger de strømte Alle til mig i Teltet, og tause hørte min Tale:

»Ædle, tapre, berømte Krigere! Jeg tvivler ikke paa, at det jo er de fleste iblandt Eder noksom bekiendt, med 233 hvor ængstlig Bekymring og Omhue, jeg har raadet Hans Majestæt, Keiseren, fra at vove sit eget dyrebare Liv i dette Tog. Men hans medfødte Tapperhed og uforskrækkede Heltemod tillod ham ikke, i Magelighed at blive hiemme paa en Tid, da vi andre vove Livet imod hans Fiender. Sandeligen! det er den eeneste Begiering, som Hans Keiserlige Majestæt nogensinde har afslaaet mig. O! at Allerhøistsamme havde været vanskeligere i at tilstaae mig alle andre Ting, og villigere i denne eenel vi skulde da ikke have befunden os i denne ulykkelige Tilstand, hvori hans uformodentlige Død har styrtet os; men vort Indtog i den Keiserlige Hovedstad skulde da have blevet en sand Triumf, og vor Glæde over saa mange herlige Bedrivter skulde da have været fuldkommen, ublandet med nagende Kummer! Jeg kan ikke længer, og bør ikke længer dølge den sørgelige Tildragelse, som har givet enhver af os et større Saar, end alle Fiendernes samtlige Pile havde kunnet forvolde. Vider altsaa, at vor Keiser, midt i Slaget, hvor han streed med den ham egne Tapperhed, blev truffen af en ulyksalig Piil, og kort efter opgav sin Aand! Gyselige Tilfælde! hvilken Sorg, hvilken almindelig Kummer vil denne store Fyrstes Tab udbrede over hele Riget! Dog, taber ikke ganske Modet! Den store Helt ophører at døe; men ikke at leve. Eders Keiser er ikke død for Eder! Han lever igien i to voxne Prindsen, sande Aftryk af den fortreffeligste Fader, og ikke mindre Arvinger til hans Dyder, end til hans Riger. I have ikke forandret Keiser, men blot Keiserens Navn. Og da Prindsen *Timuso*, som den Førstefødde, modtager sin Faders Krone, er jeg fra nu af under hans Scepter Krigshærens Anfører. Leve *Timuso!* ham ville vi samtligen hylde! ham ville vi sværge evig Troskab! ham skulle vi herefter alle lyde!«

234

FJORTENDE KAPITEL

Forfatteren bliver Monark under Jorden.

Da Talen var til Ende raabte de alle med høi Røst: »Vi ville have *Pikilsu* til Keiser.« Da jeg hørte dette, blev jeg ganske forskrækket, og bad dem alle med Taarer i Øinene, ikke at glemme den Troskab, de skyldte den Keiserlige Familie, og de Velgierninger, som den afdøde Monark havde beviist enhver især iblandt dem, saavel som alle i Almindelighed, da de ved en saadan Utaknemmelighed vilde sætte en uudslettelig Skamplet paa Nationens Navn. Jeg lagde til, at jeg ikke desto mindre vilde være dem til Nytte, som Privatmand, om de ellers kunde have nogen Nytte af mig. Men mine Ord udrettede ikke det mindste.

Folkets Føreres Sind opflammed' end meere min Tale; Og blandt Folkene selv opstod en almindelig Mumlen.

Soldaterne blandede deres Skrig med Anførernes Raab, og den hele Leir gienlød adskillige Gange af de anførte Ord. Jeg bedækkede mit Hoved, og forføiede mig derfra ind i mit Telt, og forbød Vagten at indlade nogen; thi jeg haabede, at Soldaterne skulde blive anderledes til Sinds, naar den første Heede havde lagt sig. Men Officierer og Soldater trængte med Magt ind i Teltet, og satte Kronen paa mit Hoved, hvor meget jeg end satte mig derimod. Derpaa førte de mig ud, og udraabte mig under Paukers og Trompeters Lyd til Keiser i Qvama, Konge over Tanaqvi, Arctonien og Alectorien, samt Storhertug i Kispusien. Da jeg saae, at det ikke stod til at forandre, satte 235 jeg mig ikke længer imod min egen Lykke: og jeg maa tilstaae, at denne høie

Værdighed ikke var mig saa ganske imod; thi et Keiserdom, med tre Kongeriger og et Storhertugdømme, ere Ting, som kunde sætte enhver anden i Fristelse. Jeg skikkede vel strax Gesandter til Prindsen, for at berette ham, hvad der var forefaldet, og raade ham, at han tappert skulde haandhæve den Ret, som Fødselen havde forhvervet ham, ved at erklære dette nye lovstridige Valg for dødt og magtesløst; men jeg foresatte mig dog tillige, at jeg ikke saa let vilde lade dette mig frivillig tilbudne Keiserdom fare. Jeg affærdigede altsaa egentligen dette Gesandtskab, for at undersøge Prindsens Tænkemaade. Saasom denne unge Herre var udrustet med ypperlige Naturgaver, og især med en skarp Dømmekraft, vidste han vel hvor mange Smuthuller og listige Udveje Menneskene kunne udfinde, og da han giettede sig til min forstille Beskedenhed, søgte han med Klogskab at skikke sig i sin Skiebne, fulgte Krigshærens Exempel, og udraabte mig selv til Keiser i Hovedstaden. Derhen blev jeg bragt i Triumf, ledsaget af Generalerne, under det hele Folks Fryderaab, og nogle Dage derefter blev jeg kronet. Saaledes var jeg fra en skibbrudten Mand forvandlet til en Monark. Paa det jeg kunde gjøre mig Qvamas Indbyggere endnu meere forbundne, og ligesaa meget ved private som offentlige Handlinger befæste min Magt, formælede jeg mig med den afdøde Keisers Datter; thi jeg mærkede, at mine Undersaatter endnu elskede og ærede den gamle Keiser-Familie. Denne Prindsesse hed Ralac, og Blomstred', lig den nys udsprungne Rose, I modne Purpursmil. -

Da jeg havde bragt saa mange og store Ting i Rigtighed, tænkte jeg paa nye Midler, hvorved jeg kunde udvide mit Rige, og gjøre det frygteligt for den hele underjordiske Verden. Fornemmeligen var jeg betænkt paa at holde de nylig overvundne Folk i Lydighed. I denne

236

237

Hensigt anlagde jeg hist og her nogle Fæstninger, og lagde stærke Besætninger deri; de Overvundne behandlede jeg med Mildhed, og ophøiede endog nogle af dem til anseelige Embeder i Residentsstaden. Især beviiste jeg de to fangne Anførere, *Tomopoloko* og *Monsonius*, saa megen Gunst, at nogle af Qvamiterne bleve misundelige derover, endskiønt de endnu ikke lode sig mærke med deres Fortrydelse. Længe laae denne Gnist skiult i Asken, indtil den endelig brød ud til en aabenbar Ildebrand, som jeg siden skal fortælle. Hiemme stræbte jeg at bringe de skønne Videnskaber og Krigskunsten til den høieste Fuldkommenhed; og saasom dette Land havde tykke Skove og Træer nok til Skibsbyggerie, stræbte jeg af al Magt at faae udrustet en Flode af Krigsskibe, byggede efter Europæernes Maade, og hvor overvældet jeg end var med andre Forretninger, lod jeg dog dette eene være mig saa vigtigt, at jeg syntes ikke at foretage mig andet. I dette Arbeide betiente jeg mig især af Kispusianerne, som vare temmelig erfarne i Søvæsenet, og siden gjorde jeg *Monsonius* til Admiral over Floden.

Jeg lod hugge Tømmer og smedde Værktøj, og drev saa ivrig paa Arbeidet, at jeg havde en Flode af tive Skibe i Søen den tredsindstivende Dag efterat Træerne vare fældede. Da alt dette var gaaet efter Ønske, betragtede jeg mig selv som en anden *Alexander* under Jorden; thi jeg havde i Sinde at gjøre ligesaa megen Opsigt her, som han havde gjort paa vor Klode. Den afsindige Herskesyge voxer stedse, og kiender ingen Grændser. For nogle Aar siden havde et Kapellanie, Skriverembede, eller et ringe Degnekald været mine Ønskers høieste Maal: jeg vovede dengang ikke at haabe meere, og nu syntes fire eller fem Kongeriger mig for lidet; saa at jeg i Henseende til min Begierlighed, som stedse tiltog med min Magt og Formue, aldrig havde været fattigere og meere trængende end nu.

Jeg var underrettet af de Kispusianske Skippere, saavel om Havets, som de omliggende Landes Beskaffenhed, og 238 havde erfaret, at man efter otte Dages lykkelige Seilads kunde naae Keiserdømmet *Mezendores* Kyster: og da man derfra let kunde komme over til *Martinia*, hvilken Vei jeg selv nylig havde seilet, besluttede jeg at iile med dette Tog. Det var egentligen *Martinia*, som jeg sigtede til: deels af Lyst til dette Folks Rigdomme, deels fordi *Martinianerne* fremfor alle andre vare erfarne i Søvidenskaberne, og jeg altsaa kunde behøve dem til mit store Forehavende. Desuden var der endnu noget, som bevægede mig til at undertvinge dette Folk: jeg vilde nemlig hevne mig paa dem. Jeg overtalte den ældste af Prindsene til at tage Deel med i dette Tog, og foregav, at Hans Høihed vilde derved faae en ypperlig Leilighed til at vise sin Tapperhed og Forstand; men min egentlige Hensigt var, at jeg vilde beholde ham til Gidsel og Pant paa Qvami-ternes Troskab. Vel blev den yngste Prinds tilbage; men Regieringen betroede jeg i min Fraværelse til Keiserinden, som alt da var frugtsommelig. Den hele Flode bestod af tive store og smaae Skibe, som alle vare byggede ligesom Skibene i *Martinia*, og det efter Kispusianeren *Monsonius's* Raad og Bestyrelse, der med egen Haand havde udkastet Planen dertil. *Martinianerne* vare iblandt de Underjordiske ligesom *Tyrerne* og *Sidonerne* fordem, eller *Engellænderne* og *Hollænderne* nu omstunder, i vor Verden, der tilegne sig Herredømmet over Havet. Men da jeg kom til *Martinia*, saae jeg, hvor meget man i disse Skibes Bygning havde forfeilet den Martinianske Model. Vi gik under Seil paa den Aarstid, da Planeten *Nazar* sees i sin Middelstørrelse. Da vi havde pløiet Havet i tre Dage, saae vi en stor Øe, hvis Indbyggere let kunde undertvinges, formedelst en Ueenighed, som paa den Tid deelte dem i Partier. Da de ingen Vaaben have, og ikke forstaae at bruge dem, stride de blot med Skiildsord og Forbandelser. Deri bestaaer ogsaa deres Straf, og al deres Krig. Hos dem kastes Forbrydere i Fængsel, og efter Forhøret slæbes de hen paa Torvet, for offentligen at udskieldes og forbandes. Hertil har man visse Betientere, 239 som kaldes *Sabuter* eller

Skiendegieste, og ere ligesom Skarprettere og Politiebetiente hos os. Deres Skabning er allene forskiellig fra andre Menneskers deri, at Fruentimmerne hos dem have Skiæg, og Mændene ikke; desuden vende deres Fødder bagud, og ikke, som andre Menneskers, fremad. Da vi havde gjort Landgang her, mødte vi henimod tre hundrede *Kanalisker*; thi saaledes kaldes disse Øeboere. De angreb os som Fiender, og brugte deres sædvanlige Vaaben, Skiildsord og Forbandelser. Som vi fik at høre af en Alectorianer, der forstod det Kanaliskiske Sprog, vare disse Skiildsord saa bidende, at de dermed beviiste, hvor store Mestere de vare i denne Maade at stride paa, og at de deri ikke gave vor Tids Kunstdommere noget efter. Men jeg vidste vel, at

- - Trudsler uden Magt

Bør høres og bestrides med Foragt,

og forbød at bruge Vold imod et ubevæbnet Folk. Blot for at gjøre dem bange, lod jeg skyde med en Pistol iblandt dem, hvilket strax havde den Virkning, at de faldt paa Knæe og bade om Naade. Derpaa kom de fornemste Smaakonger paa denne Øe ydmyge til mig, overgave sig selv tilligemed deres Undersaatter, og gjorde hele Øen skatskyldig til mig. Det var ingen Skam for dem, sagde de, at overvindes af den, som var uovervindelig, og de kunde med Ære underkaste sig den, som Lykken havde ophøiet over alle andre. Da altsaa denne Øe var bleven mig skatskyldig, hvorved min Magt vel var noget udvidet, men min Ære for Seieren over saa ustridbart et Folk ikke meget formeeret, lettede vi Anker, og kom efter nogle Dages lykkelige Seilads til *Mezendores* Kyster. Her holdt jeg Krigsraad, om enten det var best strax at angribe, eller i Forveien lade spørge Keiseren ved Gesandter, om han vilde overgive sig med det gode, eller tvinges dertil. De fleste syntes, at det var sikkrere og ædlerere at affærdige Gesandter. Jeg lod da følgende fem Mænd, en Qvamiter, en Arctonier, en Alectorianer, en Tanaqviter og en 240 Kispusianer reise i dette Gesandtskab. Da de kom til den Keiserlige Residents, spurgte Commandanten dem i Keiserens Navn:

Hvad Hensigt dem førte

Did over svælgende Dybs vidtbrusende Bølger - -

Gesandterne svarede:

Ei forvildende Stierne, ei skuffende Toning, ei Storm os Bragte; med frivillig Hu vi styrede hid - - og derpaa overleverte de Keiseren et Brev af følgende Indhold:

»Vi *Niels Klim*, Solens Gesandt, Keiser i Qvama, Konge over Tanaqvi, Arctonien og Alectorien, Storhertug i Kispusien, og Hersker over Kanaliska, formelder Keiseren af *Mezendore*, *Miklopolatu* sin Hilsen. Vi gjøre hermed vitterligt, at det er besluttet i Himlens uforanderlige Raad, at alle Keiserdømmer og Kongeriger i Verden skulle underkaste sig Qvama's Magt; og da Forsynets Beslutning er uigienkaldelig, maa Eders Rige nødvendiggen prøve samme Skiebne. Vi raade derfor, at I frivillig overgiver Eder, og ikke lader det komme an paa Krigens Udfald, ved daarligen at modsætte Eder vore seierrige Vaaben. Ved en frivillig Underkastelse vil det uskyldige Blod spares, og Eders egen Skiebne formildes. Givet paa vor Flode den tredie Dag i Maaneden *Rimat*.«

Efter nogle Dages Forløb kom Gesandterne tilbage med et frækt og stolt Svar. Jeg lod da alle fredelige Tanker fare, og gjorde Landgang. Da jeg havde stillet mine Tropper i Slagtorden, udsendte jeg Speidere, for at udforske Fiendens Forfatning. Disse kom i en Hast tilbage, og berettede, at en fiendtlig Armee, som bestod af tredsindstive tusende Løver, Tigre, Elefanter, Bjørne og gyselige Rovfugle, rykkede imod os. Vi satte os fast paa et beqvemt Sted, og oppebiede Fiendens Ankomst. Da alting var færdigt, og Tegnet var givet til Angreb, bleve fire Ræve 241 sendte fra det fiendtlige Partie, som Gesandter, der skulde handle med os om Fred; men da de havde talt nogle Timer med de øverste Anførere, maatte de gaae tilbage med uforrettet Sag. Vi fik strax at vide, at de meere havde været Speidere end Gesandter, og at de vare sendte for at udforske vor Krigshærs Tilstand. De lode vel, som de snart vilde komme tilbage med anden Fuldmagt, men da vi strax derefter saae, at den fiendtlige Armee rykkede imod vor Leir, mærkede vi, at der intet Haab var meere til Fred, brækkede op og gik løs paa Fienden. Striden var heftig og haardnakket paa begge Sider; thi endskiøndt vort Artillerie i Begyndelsen anrettede stor Ødelæggelse iblandt Fienderne, bleve dog Elefanterne i deres Gelidder, da deres haarde Hud betryggede dem imod Kuglerne. Men da vi begyndte at tordne med det grove Skiøt, og Elefanterne saae dets gyselige Virkning, bleve de forskrækkede og toge Flugten.

I dette Slag faldt tre og tredive tusinde Mezendorer, og to tusinde gjorde vi til Fanger. De, som undkom af Slaget, flyede til Hovedstaden, som var en stærk Fæstning, hvor de forkyndte denne skrækkelige Tidende. Vi fortsatte Seieren, og kom, efter at have slaaget Leir tre Gange, til Residentsstaden, som vi beleirede baade til Lands og Vands. Da vi nærmede os Byen, kom et nyt Gesandtskab os imøde, som begierede Fred paa meget billigere Vilkaar end de forrige. Keiseren tilbød mig sin Datter, den smukkeste af alle Løvinderne, til ægte, og Halvdelen af sit Rige til Medgift. Vilkaarene mishagede mig, især hvad dette Ægteskab angik; thi jeg holdt det baade for usikkert og utilladeligt at forstøde min Gemalinde, som jeg efterlod frugtsommelig, og gavte mig med en Løvinde. Gesandterne maatte da gaae tilbage uden Svar. Derpaa stillede jeg Kanonerne imod Byens Mure, og skiøndt de vare af Steen, fik de dog hist og her Huller, og bleve nedrevne. Da Staden vrimlede af adskillige Slags Dyr, hørte man blandede Toner af Indbyggerne, som brølede, tudede, bøgede, skrydede, brægede og hvislede imellem hinanden. Slangerne 242 skiulede sig i Jordens Sprækker; Fuglene,

som fløi forskrækkede i Luften, forlode den beleirede Stad, og toge deres Tilflugt til Klipperne og de høie Bierge. Træerne skiælvede, saa at deres Blade faldt af og skiulede Byens Gader. Tive Kammerfrøkener, som vare Roser og Lillier, visnede af Forskrækkelse ved det første Kanonskud. Hele Skarer af alle Slags Dyr løbe omkring i Byen og paa Landet, og skrækkede Indbyggerne, som havde sammenpakket sig i deres snevre Huse, hvor Heeden og Mængden forarsagede smitsomme Sygdomme. Elephanterne havde vel meere Mod end de andre, men skrækkede ved Kanonernes gjentagne Torden forlode ogsaa de omsider de skielvende Huse.

Nu tabte Keiseren af Mezendore alt Haab, kaldte sit Raad sammen, og talte:

Omsonst, o Borgere! vi føre Krig
Mod Guders ubetvingelige Magt,
Som ingen Stridens Uheld svækker, som
Ved ingen Vaaben overvindes! - Høit
Forkynder Eders Raad og beste Tykke!

Alle svarede paa eengang med samlede Raab:

O bort med Krig! vi alle signe Fred!

Derpaa overgav han sig, tilligemed alle sine Lande; og jeg fik paa een Dag dette vidtløftige Keiserdom med ti Kongeriger, og ligesaa mange Fyrstendømmer, i min Magt; thi alle de smaae Fyrster og Statholdere fulgte Keiserens Exempel, og kappedes om at overgive sig til mig.

Efter saa overordentlig en Fremgang lagde jeg sex hundrede Mand Soldater til Besætning i Hovedstaden, og lod Keiseren bringe som Fange paa vor Flode. Paa hele Hiemreisen behandlede jeg ham med Artighed, og da vi kom tilbage til *Qvama* skienkede jeg ham en heel Provinds, der indbragte saa meget, at denne fangne Fyrste kunde leve deraf efter sin Stand. Underveis fordrede vi Gidsler af de 243 fleste Nationer, som havde staaet under Keiser *Miklopolatu*, og ved mine Trudsler fik jeg paa en kort Tid alt det i min Magt, som hørte til *Mezendore*. For den største Deel var det de samme Folk, som jeg har beskrevet paa min Reise fra *Martinia*. Endelig forlode vi de Mezendoriske Lande, og styrede til *Martinia*, hvis Kyster vi omsider fik i Sigte efter en lang, skiøndt lykkelig Seilads. Aldrig har jeg havt noget behageligere Syn; thi naar jeg tænkte paa, at jeg nu, som Keiser og Hersker over saa mange Riger, skulde komme tilbage til det Land, hvor jeg var bleven dømt til Slaverie paa Galleierne, følte jeg en ubeskrivelig Glæde. I Begyndelsen havde jeg besluttet, strax at give mig tilkiende, for at gjøre Martinianerne desto meere forskrækkede; men jeg forandrede siden min Beslutning, da jeg betænkte, at det var raadeligere at vedligeholde den store Indbildning, de overvundne Folk eengang havde om min Herkomst, som Solens Gesandt.

Jeg haabede vel, at jeg i en kort Tid og uden megen Umag skulde undertvinge Martinianerne, hvis Feighed jeg kiendte; thi det var et Folk, som af Naturen var tilbøieligt til Vellyst, og som ved dets Rigdom og den Mængde For-nøielser, Jorden og Havet frembragte, og ved dets bestandige Lykke var blevet meer og meer forkielet. Men Erfarenhed lærte mig, at det var et vanskeligt Foretagende. Ved den vidtløftige Handel, de dreve i den underjordiske Verden, havde de samlet sig umaadelige Skatte, hvormed de strax kunde forskaffe sig Hielpetropper fra de stridbareste Folk. Desuden havde intet Folk i den underjordiske Verden bragt det videre i Søevæsenet, end Martinianerne, og vore Skibe vare langt fra ikke saa gode Seilere, som deres. Man kan let forestille sig, hvordan de Skibe maatte være, som en Baccalaurus i Philosophien i en Hast havde ladet bygge, og hvad Dom Engellænderne, Hollænderne og de Danske vilde have fældet over dem. Men vore Kanoner, hvis Brug Martinianerne ikke endnu kiendte, oprettede denne Mangel.

Førend jeg foretog noget fiendtligt, affærdigede jeg 244 Gesandter til Raadet med de samme Fredstilbud, som jeg forhen havde gjort Keiseren i Mezendore. Medens vi ventede paa Svar, saae vi en ypperlig og vel udrustet Flode komme for fulde Seil imod os. Vi stillede vore Skibe i Orden, saa got som det i en Hast lod sig gjøre, og gave Tegn til Angreb. Striden var langvarig og hidsig paa begge Sider. Istedet for Kanoner havde Martinianerne et Slags Maskiner, hvormed de kastede umaadelig store Stene ind paa vore Skibe, og gjorde dem ikke liden Skade. De havde desuden Brandere fulde af Beeg, Harpix, Svovel og andre brændbare Materier, hvorved vort største Skib blev stukket i Brand og ødelagt. Seieren var derfor i Begyndelsen tvivlsom, og vore Folk vare allerede uvisse om, enten de skulde fægte eller flye: da vore Kanoner med eet betog Martinianerne Modet, saa at de bleve nødte til at flygte og søge Havn. Dog fik vi intet fjendtligt Skib i vor Magt, da de seilede meget hurtigere end vores, og i en Hast kom os af Sigte. Da dette Slag var til Ende, gjorde vi Landgang, og marscherede saa hurtig som mueligt for Hovedstaden *Martinia*. Paa Marschen mødte vi vore Gesandter, som Raadet stolt havde modtaget, og affærdiget med disse Ord:

Til Flugt! til Flugt! forkynder Eders Konge,
At ikke han, men vi beherske Havet!
Han skiule sig i sine Fieldes Huler!

Thi da Martinianerne tillagde sig Overherskabet over Havet, havde de modtaget en Biergkonges

Fordringer med Haanhed. Dog hvervede de Tropper af al Magt, og alle Indbyggerne i Martinia, som kunde bære Vaaben, rustede sig.

Vi havde neppe marscheret nogle Mile, før vi saae en overmaade talrig Armee, som bestod af alle Slags Nationer, at komme imod os. Denne Dristighed, som Fienderne viiste, efterat de havde været saa ulykkelige til Søes, gjorde os noget bange. Men alle disse Tropper vare som Luftsyn, der lade sig see og forsvinde; thi 245 De skialv, før Krigstrompeten lød: Til Kamp! -

Og ved den første Salve af vore Kanoner gave de sig alle paa Flugten. Vi forfulgte dem, og gjorde et stort Nederlag. Hvor mange der vare faldne paa Fiendens Side, kunde vi siden see af Parykkerne, som vi samlede efter Slaget; thi da vi talte dem, kunde vi slutte, at henimod fem tusinde Martinianere maatte være slagne. Ellers vare disse Parykker dannede anderledes end i min Tid, og jeg talte over tive forskellige Slags, saa sindrigt er dette Folk i sine Opfindelser.

Efter dette Slag, eller rettere Nederlag, indtog vi Hovedstaden uden mindste Hindring. Thi saasart vi havde gjort os færdige til Beleiring, og stillet Kanonerne mod Staden, kom Raadsherrerne meget ydmyge til vor Leir, og overgave Byen med hele Riget til os. Der blev da sluttet Fred, og vi holdt et høitideligt Indtog i Staden. Da vi kom ind igiennem Portene, mærkede vi ikke nogen Allarm, som Skræk pleier at foraarsage i overvundne Byer; Stilhed og tavs Bedrøvelse herskede overalt. Nogle sadde med Øinene mod Jorden; andre vare raadvilde, hvad de skulde tage med sig, og hvad de skulde lade blive; andre stode forvildede i Dørrene, og betragtede deres Huse, som om de saae dem sidste Gang. Jeg sparede Byen, og Bedrøvelsen blev derved forvandlet til Glæde. Jeg gik ind i Rigets Skatkammer, og forfærdedes over at see denne overordentlige Skat. En stor Deel deraf lod jeg uddele blandt mine Soldater, det øvrige lod jeg bringe i mit eget Skatkammer. Derpaa lagde jeg Besætning i *Mattinia*, og lod adskillige af Raadet, som Gidsler, føre paa mine Skibe; iblandt disse var hin Borgemester og hans Kone, som havde paadigtet mig den Forbrydelse, hvorfor jeg blev dømt til Slaveriet. Dog hevnedes jeg mig ikke for denne Forhaansels Skyld; thi jeg fandt det usømmeligt for saa stor en Monark at straffe de Fornærmelser, han havde lidt, som Lastdrager.

Da *Martinianerne* vare undertvungne, besluttede jeg 246 ogsaa at underkaste mig Naboe-Nationerne; men i det jeg gjorde mig færdig dertil, ankom Gesandter fra fire Kongeriger, som frivillig overgave sig til mig. Jeg regierede nu over saa mange Lande, at jeg ikke holdt det Umagen værdt at spørge om disse overgivne Rigers Navne, og lod mig nøie med at indbefatte dem under Titelen af *Det martinianske Rige*.

247

FEMTENDE KAPITEL

Lykkens pludselige Forandring.

Efterat jeg havde udført saa mange og saa overordentlige Foretagender, og vor Flode havde faaet en anseelig Tilvæxt ved de *martinianske* Skibe, seilede vi tilbage til vort Fædreland, hvor jeg holdt mit Indtog med en Pragt, som overgik alle Romerske Triumfer. Og virkeligen fortiente mine Bedrifter al muelig Hæder; thi hvilken Heltegierning kunde kaldes større og herligere, end den, i saa kort en Tid at forvandle et foragtet og for alles Fornærmelser udsat Folk til Hersker over den hele underjordiske Verden? Hvad kunde for et Menneske, som jeg, der levede iblandt saa mange mig ulige Skabninger, være meere ærefuldt, end at forskaffe det menneskelige Kiøn det Herredømme igien, som Naturen har givet det over alle andre Dyr? Pragten i denne Triumf, det Tilløb og Fryderaab, hvormed jeg blev modtagen af alle, baade Gamle og Unge i alle Stænder, vilde ikke engang værdigen kunne beskrives i en egen Bog, meget mindre i dette korte Værk. Fra denne Tid kan man regne en nye Tidspunkt i Historien, og tælle *fem* Monarkier, nemlig det *assyriske*, *persiske*, *græske*, *romerske*, og det *underjordiske* i *Qvama*, der upaatvivleligen langt overgaaer de første i Storhed og Magt. Jeg kunde derfor ikke undslaae mig for at modtage Titelen af *Koblu* eller den *Store*, hvilken *Qvamiterne* og de øvrige overvundne Folk kappeviis tilbøde mig. Jeg tilstaaer, at det er en høi og stolt Titel at blive kaldet den *Store*; men dersom en *Cyrus*, *Alexander*, *Pompejus*, eller *Cæsar* sammenlignes med mig, vil man finde dem alle mindre end mig, og snarere ansee denne Titel for alt for beskeden. *Alexander* undertvang vel Orienten, men med 248 hvad for Tropper? med lutter gamle, forsøgte, og ved idelige Krige hærdede Soldater; thi saadanne vare Macedonerne i hans Faders *Philips* Tid. Men jeg undertvang langt flere og stridbarere Nationer end *Perserne* vare, og det i kortere Tid, og med Folk, som nylig vare vilde Barbarer, og som jeg selv havde dannet. Den Titel, jeg siden brugte, var følgende: *Niels den Store*, *Solens Gesandt*, *Keiser i Qvama og Mezendore*, *Konge over Tanaqvi*, *Alectorien*, *Arctonien*, *de mezendoriske og martinianske Riger*, *Storhertug i Kispusien*, *Hersker over Martinia og Kanaliska* etc. etc.

- - - Grundfæstet stod
Nu det uhyre Rige: Lykkens Søn
Jeg syntes; ak! men før sin sidste Dag
Bør ingen prises lykkelig. - -

Thi efterat jeg havde opnaaet denne Magt og Lyksalighed, der var større end noget Menneske kunde ønske sig, gik det mig, som det pleier at gaae dem, der fra en ringe Stand komme til stor Ære i Verden. Jeg forglemte min forrige Tilstand, og forfaldt til Hovmod. Istedet for at gjøre mig Umag for Folkets Yndest, viiste jeg mig grum og haard mod alle Stænder. Mine Undersaatter, som jeg hidindtil havde gjort mig hengivne ved en venlig og høflig Opførsel, betragtede jeg som Slaver. Ingen fik Audients hos mig, uden at de faldt mig tilfode, og naar nogen blev indladt, modtog jeg dem med en stolt Mine. Dette gjorde mig snart forhadet, og mine Undersaatters Kierlighed blev forandret til Ligegyldighed og Frygt. Hvorledes man da var sindet imod mig, erfarede jeg af en Begiering, eller rettere Befaling, som jeg bekiendtgjorde Qvamiterne i et aabent Brev. Keiserinden, som jeg forlod frugtsommelig, var i min Fraværelse nedkommen med en Prinds. Denne Prinds ønskede jeg at faae udnævnt til min Efterfølger; jeg paabød derfor en Rigsdag, og tilsagde Qvamiterne og alle Store blandt de overvundne Folk at møde ved dette Barns Kroning. Vel understod ingen sig at være min 249 Befaling ulydig, og Kroningen blev foretaget med al muelig Pragt; men jeg mærkede snart af mine Undersaatters Miner, at deres Glæde var forstilt. Det bestyrkede mig i min Mistanke, at der paa samme Tid udspreddes adskillige Pasquiller af ubekjendte Forfattere, hvori man lastede paa en bidende Maade, at Prinds *Timuso* var fornærmet ved dette Valg. Dette gjorde mig saa urolig og forbitret, at jeg ikke hvilede før jeg fik ryddet denne ypperlige Prinds af Veien. Dog holdt jeg det ikke for raadeligt, saa aabenbar at ombringe en Søn af den Fyrste, som jeg skyldede saa meget. Jeg underkiøbte derfor nogle, som skulde beskyldte ham for Forræderie; og da Fyrster aldrig mangle Hielpere, naar de ville begaae Laster, fandtes der snart nogle, som gjorde Eed paa, at Prindsen havde Ondt i Sinde, og stræbte mig efter Livet. Jeg lod ham da kaste i Fængsel og dømme fra Livet af bestukne Dommere; dog skeete Henrettelsen hemmeligen i Fængselet, at den ikke skulde give Anledning til Oprør.

Den yngre Prinds havde jeg ogsaa foresat mig at lade ombringe; men da han endnu var saa ung, opsatte jeg det. Hans Alder tilvejebragte ham altsaa for en Tid den Sikkerhed, som min Retfærdighed ikke forskaffede ham. Da jeg havde besmittet mine Hænder med dette uskyldige Blod, begyndte jeg at regiere saa strængt og overmodigen, og gik saavidt i min Grumhed, at jeg dømte adskillige Qvamiter, og andre, fra Livet, hvis Troeskab forekom mig tvivlsom. Ingen Dag forløb uden Blodsudgydelse. Dette befordrede det Oprør, hvilket de Store allerede længe havde arbeidet paa, som strax skal fortælles.

Jeg bekiender i denne Henseende, at jeg fortiente al den Ulykke, som siden mødte mig. Det havde vistnok været roesværdigere og meere passende for en christelig Fyrste, om jeg havde underviist dette uvidende og afgudiske Folk, og lært dem at kiende den sande Gud, end at jeg besmittede mig med uskyldige Menneskers Blod. Det havde været mig en let Sag at forbedre det hele Folk; thi alt, hvad jeg besluttede, antog man med Begierlighed, og naar jeg 250 sagde noget, var det som om en Gud havde talet. Men jeg glemte Gud og mig selv, og tænkte ikke paa andet end tom og forfængelig Pragt, og min Magts Formerelse.

Mord, Blod og Brand, og Skrækkens Skrig
Ved Dræbtes og Forbrændtes Lig
Var al min Vellyst, selv i Drømme -

Desuden faldt jeg altid paa de værste Anslag, og formeerede Aarsagerne til Fortrydelse meer end jeg formindskede dem, som om det kunde rettes ved Strængthed, hvad der var forseet ved Uretfærdighed. Til mine Venners Erindringer pleiede jeg at svare:

For alt fra Grunden af at rette,
Jeg nødes til at være haard -

Derfor fulgte een Ulykke oven paa den anden, og mit Fald blev tilsidst saa stort, at de Dødelige kunne lære af mit Exempel, hvor foranderlige de menneskelige Ting ere, og hvor liden Varighed en haard og voldsom Regiering har. Mine Undersaatter, saavel i *Qvama*, som de overvundne Lande, bleve stedse ligegyldigere imod mig, ligesom min Strængthed tiltog. Da de mærkede, at de Laster, hvortil jeg var hengiven, ikke passede sig med en guddommelig Oprindelse, et himmelsk Menneske, eller Solens Gesandt, begyndte de nøiere at undersøge alting, især Aarsagen til min Ankomst, og den Tilstand, hvori jeg blev funden, da jeg kom til disse Egne. De saae, at de overordentlige Ting, jeg havde gjort, meere maatte tilskrives Qvamiternes Uvidenhed, end min Indsigt, især da de, efterat de vare komne til bedre Kundskab, mærkede, at jeg ofte tog Feil. Fornemmeligen havde *Kispusianerne*, dette skarpsindige Folk, nøie givet Agt paa alle mine Handlinger. De havde lagt Mærke til, at der i de Forordninger, som jeg udgav, fandtes nogle Urimeligheder, som røbede min aabenbare Uvidenhed i Statssager. De havde heller ikke Uret; thi da mine Læremestere aldrig havde drømt om Trone og Scepter, havde jeg faaet en Underviisning, som bedre passede 251 sig til en tilkommende Guds Ords Tiener, eller Capelian, end til en Fyrste; og mine Studeringer, som ikke strakte sig videre end til et theologisk System, og nogle metaphysiske Kunstord, vare lidet skikkede til min nærværende Post, da det kom an paa at styre to Keiserdømmer og henimod tive Kongeriger.

Martinianerne havde ogsaa indseet, at de Krigsskibe, jeg havde ladet bygge, vare saa slette, at de ikke kunde bruges i Krigen mod nogen ordentlig Flode, og at min Seier allene maatte tilskrives Kanonernes Opfindelse. Disse og andre bittre Domme udsprede de, og anmærkede tillige den Maade, hvorpaa jeg var landet ved disse Kyster, at jeg nemlig var kommet paa en Skibsplanke, og havde været klædt i Pialter, og halvdød af Sult og Tørst, da jeg blev funden af Indbyggerne, hvilken Tilstand ikke kunde passe sig paa en Solens Gesandt. Desuden havde Martinianerne, som besad megen Kundskab om de himmelske Legemer, udbredt visse astronomiske Grundsætninger iblandt Qvamiterne, og beviist for dem, at Solen var et livløst Legem, der var sat af den Almægtige midt paa Himlen, at det ved sit Lys og Varme skulde tiene Skabningerne: at den bestod af en Ildmaterie, og kunde altsaa ikke beboes af jordiske Skabninger.

Med saadanne fornærmelige Anmærkninger giennemheglede man mig daglig; men det var kun tavs Murren, da ingen, af Frygt for min Magt, torde tale offentlig, eller aabenbar sige sin Meening. Jeg vidste derfor i lang Tid ikke, at det var kommet saavidt med mine Undersaatters Misfornøielse, at de vilde gjøre mig Regieringen stridig, førend en Pasqvil aabnede mine Øine. Den var skrevet i det Kanaliskiske Sprog, og førte Titel af *Det lykkelige Skibbrud*. Jeg har forhen anmærket, at Kanaliskerne vare meget øvede i Skiildsord, og at de brugte disse Vaaben i deres Krige. Dette Skrift indeholdt alle de Beskyldninger, som jeg nylig har anført, og var skrevet i en spidsfindig og bidende Stil, efter Kanaliskernes Maneer, som ere store Mestere i denne Skrivemaade.

Men mit Overmod var dengang saa stort, og jeg satte 252 saa megen Tillid til min Magt, at jeg ikke lod mig bevæge og forbedre ved Erindringer. De nyttigste Raad tiene meere til at ophidse min Grumhed, end til at hemme den. Jeg lod nogle gribe, som jeg især havde mistænkt, og søgte ved de grusomste Piinsler at tvinge dem til at bekiende Forfatterens Navn. De udholdt Piinslerne med en utrolig Standhaftighed, og jeg udrettede intet videre med denne Grumhed, end at det forrige Had blev forvandlet til rasende Forbittrelse. Saaledes forekom Skiebnen mine Anslag, og jeg løb frivillig i Fordærvelsen.

Da Sagerne stode saaledes, besluttede jeg at lægge Haand paa Prinds *Hikoba*, som endnu var tilbage. Jeg aabenbarede min Storkanzler, *Kalak*, dette Anslag; thi ham havde jeg meest Tillid til. Han lovede vel at være mig til Tieneste i alt, og gik strax bort, for at fuldføre min Befaling; men i sit Hierte afskyede han mit Anslag, og aabenbarede Prindsen det. Begge forføiede sig til Fæstningen, kaldte Besætningen sammen, og forestillede paa en rørende Maade den nærværende Forfatning. Den ulykkelige Prindses Taarer gave Talen Vægt: alle grebe til Vaaben, og lovede, at de vilde vove deres Liv for ham. Den listige Kanzler benyttede sig af Leiligheden, lod dem sværge Prindsen Troeskab, og sendte i en Hast Bud til andre, som han vidste vare misfornøiede med mig, at de maatte gribe til Vaaben imod Tyrannen, som havde i Sinde, ganske at ødelægge den gamle Kongestamme.

Alle væbnede sig, hvis Hierter af Angest og Afskye
Brændte mod Rigets Tyran; de stimlede sammen - -
og foreente sig med Besætningen. Medens jeg ventede paa, at Kanzler en skulde
komme tilbage,
Seel da styrter et Bud giennem bævende Vagt, og i Slottets Hvelvinger gienlød hans
Skrig: Til Vaaben! til Vaaben!
et Oprør
Truer Monarkens Liv; man stormer til Slottet! alt rundt om Vrimler Høien og Marken af
fnysende Fiender!
Til Vaaben!

253

Tomopoloko raadede mig at forføie mig i Tide til Tanaqv. Velan, sagde han, lader os samle en Armee i mit Fædreneland, saa vil det Raserie lægge sig, som her bringer alting i Oprør. Jeg vidste ikke, hvad jeg skulde foretage mig. Frygt og Haab afvexlede i min Siel. Omsider fulgte jeg hans Formaning, og kom lykkelig bort fra Qvama, da Aarsagen til Oprøret endnu var de fleste ubekiendt. Da jeg var kommen til Tanaqviternes Grændser, lod jeg alle forsamle, som kunde bære Vaaben. Jeg fik en Armee af fyrretive tusinde Mand samlet, hvoraf de fleste vare Tanaqviter, og vendte nu tilbage i det Haab, at min Magt anseeligen skulde blive formeeret, naar de af Qvamiterne stødte til mig, som endnu vare mig troe. Men jeg blev bedraget i mit Haab. I Stedet for Hielpetropper, mødte jeg en Herold med et Brev fra Prindsen. Deri erklærede han mig, som den, der paa en listig Maade havde tilsneget mig hans Rige, en formelig Krig: og lod mig vide, at min Kone og Søn vare satte i Fængsel. Strax efter Heroldens Bortgang fik vi den Qvamitiske Hær, tilligemed den rebellerende Prinds, i Sigte. Da de førte en stor Mængde Kanoner med, vovede jeg ikke at indlade mig i noget Slag, førend jeg havde forstærket mig. Jeg holdt derfor stille, og forskandsede min Leir. Men da jeg mærkede, at mine Soldater hemmelig gik over til Fienden, og at den fiendtlige Armee ventede nye Undsætning, besluttede jeg, efter mine Generalers og *Tomopolokos* Raad, at begynde Slaget. Det stod i den samme Slette, hvor Tanaqviterne for nogle Aar siden vare drevne paa Flugt i en Hovedtrefning. Fiendernes Kanoner bragte snart vore Gelidder i Uorden, og det smertede mig inderlig, at jeg skulde overvindes ved min egen Opfindelse, og med de Vaaben, som jeg selv havde dannet. Nogen Tid udholdt dog mine Soldater Fiendernes Angreb, indtil endelig den tappre *Tomopoloko* mistede sit Liv ved en Kugle. De vendte derpaa

Ryggen, og søgte Skiul i Biergenes Huler, og i de tykke Skove. Jeg selv flygtede op paa en Klippe, og styrtede mig derfra ned i en hosliggende Dal. Der sad jeg nogen Tid, og begræd

254

255

for sildig min Elendighed, eller rettere min Daarlighed. Jeg var saa forvirret, at jeg glemte at bortkaste min Krone, der var prydet med Solstraaler, og let kunde forraade mig. Da jeg havde siddet omtrent en halv Time, ganske forskrækket, i denne Dal, hørte jeg nogle, som klavrede op paa Klippen, og søgte mig med megen Bulder, for at drage mig frem til Straf. Jeg saae mig om efter et Smuthul, hvor jeg kunde flye hen -

En tyk, uveisom Skov, imellem øde Høie,
Med Mørkets trygge Taushed vinkte mig -

Jeg ilede derhen, gik dybere og dybere ind mellem Buskene, og kom endelig til en Hule. Ved den blev jeg nogen Tid staaende, for at puste; thi jeg var udmattet af at løbe. Omsider krøb jeg ind deri, som en Slange, paa min Bug; og da jeg mærkede, at Hulen var meget dyb, og dog ikke steil, besluttede jeg at trænge mig ned til Enden derpaa. Men da jeg havde lagt omtrent hundrede Skridt tilbage, faldt jeg pludselig ned fra et steilt Sted; derfra styrtede jeg med Lynets Fart igiennem tykt Mørke og bestandig Nat, indtil jeg endelig blev et svagt Lys vaer,

Som naar igiennem Skyen Maanen skinner
Med matte Smil -

Ligesom dette Lys efterhaanden tiltog, formindskedes ogsaa min Fart, saa at jeg, uden megen Besværlighed, og ligesom baaren paa Havets Bølger, kom til at staae imellem nogle Klipper; og jeg saae, til min største Forundring, at det var de samme, hvorfra jeg, for nogle Aar siden, var styrtet ned i de underjordiske Egne. Men Aarsagen til den aftagende Fart indsaae jeg, efter nogen Betænkning, maatte være den overjordiske Dunstkreds, som er tungere end den underjordiske; thi dersom ikke vor Dunstkreds var meget tungere, var det gaaet mig ved min Opfart ligesom ved min Nedfart, og jeg var maaskee bleven ført igiennem Luften hen til Maanen. Dog henstiller jeg denne Hypothes til Astronomernes nøiere Undersøgelse.

256

SEXTENDE KAPITEL

Forfatterens Tilbagekomst til sit Fædreneland, og Enden paa det femte Monarkie.

Længe laae jeg ganske følesløs og uden Sandser imellem Klipperne; thi dette Fald og den forunderlige Forvandling, hvorved jeg, som nylig var Stifter af det femte Monarkie, pludselig saae mig omskabt til en fattig og forhungret Baccalaureus, havde reent forstumlet min Hierne. Og sandeligen, dette Fald var saa gyseligt og saa poetiskt, at det kunde have forvirret endog det allerstærkeste Hoved. Jeg begyndte at spørge mig selv, om det var sandt hvad jeg saae, eller om det kun var en Drøm? Da Heeden noget havde sat sig, og jeg begyndte at komme til mig selv igjen, forandredes Forskrækkelsen til Bedrøvelse og Fortrydelse.

O almægtige Fader! udbrød jeg, og strakte mod Himlen Bævende Hænder - hvad Synd opirred' din Hevn, at du styrter
Alle Straffens Tordner ned paa min Isse? hvor er jeg? hvorfra kom jeg? hvorhen? hvor flyer jeg, o Himmel I din Vrede? -

Sandelig! giennemblader man alle Tidens Aarbøger, vil man hverken i den gamle eller nye Historie finde Exempel paa saa stort et Fald, naar jeg undtager *Nabucodonosors*, som fra den største Konge paa Jorden blev forvandlet til et umælende Dyr. Jeg maatte prøve ligesaa haard en Skiebne. I et Øieblik bleve to store Kongeriger, med næsten tive Provindser, revne fra mig, og nu havde jeg allene 257 Skyggen deraf og de tomme Billeder tilbage. Nylig havde jeg været *Monark*: nu kunde jeg neppe haabe at blive *Skolark* eller Skolemester i mit Fædreneland. Jeg var bleven kaldet Solens Gesandt: nu maatte jeg frygte for at blive Famulus hos en Provst, eller i det høieste hos en Biskop. Før havde Haab, Ære, Held og Seier altid fulgt mig, nu saae jeg ikke andet for mig, end Sorg, Jammer, Sygdom, Graad og Klage. Jeg lignede Soelblomstret, der i

en Hast opvoxer, og i en Hast igien forsvinder. Kort sagt: Smerte, Fortrydelse, Skam, Angest og Fortvivlelse oprørte saaledes min Siel, at jeg snart tænkte paa,

- - til Ende paa min Plage Fra Siden, lig Kong Saul, mit Sværd at drage -

snart igien havde i Sinde at styrte mig hovedkulds ned igien i den Hule, hvoraf jeg var opkommet, for at forsøge, om en anden Underjordsreise vilde faae et lykkeligere Udfald.

Tregange prøved7 jeg mit skarpe Sværd at drage;
Tre Gange stak jeg det i Skeden ind igien -
Tregange sprang jeg til - men sprang igien tilbage -

thi jeg erindrede mig, at jeg var en Christen, og afstod fra dette Forsæt, da den christelige Religion forbyder at berøve sig selv Livet for Tiden.

Jeg stræbte altsaa at stige ned af Bierget paa den besværlige og trange Stie, som fører til *Sandvig*; men snublede adskillige Gange paa Veien, da mit Sind var adspredt ved Bekymringer og ganske fordybet i Tanker paa det femte Monarkie. Disse, skiøndt tomme, dog endnu nye Billeder, svævede endnu saa levende for min Siel, at de næsten berøvede mig alle Sandser. Jeg havde ogsaa virkeligen lidt saa stort et Tab, at jeg ikke troede, nogen Lykke i mit Fædreneland kunde oprette det. Hvad Erstatning vilde det være, tænkte jeg, om man gav mig Stiftamtmand-skabet over *Bergen*? eller, hvad endnu var meere,

258

259

Statholderskabet over hele Norge? Hvad Trøst vilde det være for den, der nylig var Enevoldsherre over saa mange Riger, som han selv havde stiftet? Dog besluttede jeg hos mig selv, at dersom noget Statholderskab i mit Fædreneland skulde tilbydes mig, vilde jeg ikke ganske afslaae det. Da jeg var kommet Halvveien ned, blev jeg nogle Drengene vaer. Jeg vinkede ad dem, at de skulde komme mig til Hielp, og sagde: *Jeru pikal salim*, hvilket i det Qvamitiske Sprog betyder: *Viser mig Veien*. De bleve forskrækkede over at see et Menneske i fremmet Klædedragt med en Hat paa Hovedet, der glimrede af gyldne Solstraaler, gavede sig til at skrike himmelhøit, og styrtede sig saa hastig ned af Klipperne, at de kom en heel Time tidligere til *Sandvig*, end jeg, som gik saa langsomt, da mine Fødder vare saarede af de afbrudte Klippestykker. Der gjorde de den hele Bye forskrækket; thi de svore høit og dyrt paa, at de havde seet *Jerusalems Skomager* vandre iblandt Klipperne: at han havde Solstraaler om Hovedet, og at han gik bestandig og sukkede, til Tegn paa hans gamle Hiertesorg. Da Bønderne spurgte dem, hvoraf de vidste, at det var *Jerusalems Skomager*, svarede de, at jeg selv havde sagt dem mit Navn og Fædreneland. Jeg sluttede mig siden til, at denne Vildfarelse var kommet af mine Ord: *Jeru pikal salim*, som de ikke havde forstaaet. Hele Byen kom i Oprør, og ingen tvivlede om denne Fortællings Sandhed, saa meget meere, da Eventyret om den vandrende Skomager nylig var opkaagt, saasom man sagde, at han for kort Tid siden havde ladet sig see i *Hamborg*.

Da jeg selv henimod Aften kom til *Sandvig*, saae jeg alle Indbyggerne staae forsamlede i store Hobe; thi den alle Dødelige medfødt Begierlighed til at høre og see noget nyt, havde lokket dem sammen fra hele Egnen. De havde længe staaet længselfulde ved Foden af Bierget, for at modtage den nye Giest; men saasom de hørte mig tale, bleve de forskrækkede, og toge alle Flugten, undtagen een gammel Mand, der var dristigere end de 260 andre. Jeg talte til ham, og bad ham at give en Vildfarende Herberg i sit Huus. Han spurgte mig:

- Hvor er du fød? hvor har du hiemme? Fra hvilken Egn af Verden kommer du? -
Jeg svarte ham
- med Suk og afbrudt Stemme:
Jeg mine Plagers Krønike vil giemme
Til bedre Tid og Sted - ledsag mig nu! -

og naar jeg kommer i dit Huus, skal jeg fortælle dig Tildragelser, som vil forekomme dig utrolige, og hvortil du ikke vil finde Magen i nogen Historie. Den Gamle blev nysgierrig, tog mig ved Haanden, og førte mig til sit Huus, ærgerlig over sine Landsmænd, der af en utidig Frygt toge Flugten for ethvert ubekjendt Ansigt, som om det var en Komet. Saasom jeg kom ind i hans Huus, forlangte jeg noget at drikke, for at slukke min Tørst. Han rakte mig selv et Glas 01, thi hverken hans Kone eller Pige vovede at komme mig nær. Da jeg havde drukket, begyndte jeg saaledes: »Du seer her et Menneske for dig, som har været en Bold for Lykkens ustadige Vinde, og er bleven forfulgt af Skiebne meere end nogen anden Dødelig. Man veed vel, at endog de allervigtigste Ting kunne forandre sig i et Øieblik; men det, som er hendet mig, overgaaer al menneskelig Forventning:

Hvad mig er hendt er uhørt, uden Mage,
I vore Tider og i gamle Dage. -

Hertil svarede min Vert: »Dette er de Omvandrendes Skiebne; thi hvor mange Tilfælde og Forandringer

kunne ikke indtreffen paa en Reise, som varer i sexten hundrede Aar?« Jeg fattede slet ikke hans Meening, og bad ham derfor sige mig, hvad han forstod ved disse sexten hundrede Aar. »Dersom man skal troe Historien,« svarede han, »saa er det nu sexten hundrede Aar siden *Jerusalem* 261 blev ødelagt, og jeg tvivler ikke om, ærværdige Mand, at du jo ved dens Ødelæggelse allerede var til Aars; thi er det sandt, hvad man fortæller om dig, saa maae du være født under *Tibets* Regiering.« Jeg kunde ikke svare noget dertil; thi jeg troede han var bleven afsindig, og lod ham vide, at hans Ord vare mig en mørk Tale. Men han bragte mig et Kobberstykke, hvorpaa *Jerusalems* Tempel var afbildet, og spurgte, om det virkeligen lignede Originalen. Midt i min Sorg kunde jeg ikke bare mig for Latter, og spurgte om Aarsagen til saa forvirret en Tale. »Jeg veed ikke,« svarte han, »om jeg tager Feil eller ikke. Indbyggerne paa dette Sted bevidne, at du er den i Historien berømte *Jerusalems Skomager*, som siden *Christi* Tid har omvandret den hele Verden. Men jo meere jeg seer paa dig, jo meer erindrer jeg mig en gammel Ven, som for tolv Aar siden omkom paa dette Biergs Top.« Ved disse Ord forsvandt Taagen for mine Øine, og jeg kiendte min gamle Ven *Abelin* igien, i hvis Huus i *Bergen* jeg saa ofte var kommet. Jeg løb ham i Favnen med udstrakte Arme, og raabte: »Altsaa er det dig, min kiere *Abelin*! jeg kan neppe troe mine egne Øine. Her seer du da din *Klim* igien, som er kommet tilbage fra den underjordiske Verden. Jeg er den samme, der for tolv Aar siden styrtede ned i Hulen.« Han blev over dette Særsyn,

- Som den der truffen af et Lyn,
Staaer henrykt uden Liv, og stirrer uden Syn -
»Jeg seer min *Klims* Ansigt igien!« raabte han, »det er hans bekiendte Stemmel
Saa strakte han sin Haand, saaledes saae han udi -

Men endskiøndt jeg ikke har seet nogen, der meere har lignet *Klim*, kan og bør jeg dog ikke troe mine Sandser; thi nu omstunder staae de Døde ikke meere op: jeg maa have kraftigere Beviser, om jeg skal troe dine Ord.«

For da at betage ham al Tvivl, fortalte jeg ham nøiagtigheden og stykkeviis alt hvad der forud var foregaaet 262 imellem os. Da han hørte dette, bleve hans Øine ligesom aabnede, han faldt mig om Halsen med Taarer, og sagde: »Nu seer jeg, at du er *Klim* selv, og ikke hans Gienfærd; men fortæl mig, hvor du i saa lang Tid har ligget skiult, og hvorfra du har faaet denne underlige og ubekiendte Dragt.« Derpaa begyndte jeg ordentlig at fortælle ham alt, hvad der var hendet mig efter min Nedgang i Hulen. Han hørte agtsom derpaa, indtil jeg kom til at fortælle om Planeten *Nazar*, og de fornuftigtalende Træer; thi her blev han utaalmodig, og sagde: »Ingen Drøm kan være urimeligere, ingen rasende eller drukken Mands Snak meere forvirret, end det du siger. Jeg vilde snarere troe med vor eenfoldige Almue, at du var faldet iblandt underjordiske Trolde; thi alt hvad man fortæller om dem, forekommer mig meget rimeligere, end din underjordiske Reise.« Men jeg bad ham indstændig, at han vilde have Taalmodighed, og lade mig bringe min Fortælling til Ende. Endelig taug han, og jeg begyndte at fortælle hvad der videre var mødt mig hos de underjordiske Indbyggere, og hvorledes jeg havde stiftet det største Monarkie, som nogensinde har været til i Verden. Alt dette forøgede end meere hans Mistanke om, at jeg havde været iblandt Skovtrolde, som havde forhexet mig ved deres Koglerier, saa at jeg havde grebet Skyggen for Legemet; og for at see, hvorvidt min Afsindighed gik, begyndte han at spørge mig om de Saliges og Fordømtes Tilstand, de elysæiske Marker, og deslige. Da jeg mærkede hvad han sigtede til, svarede jeg: »Din Vantroer er meget tilgivelig; thi min Fortælling maatte forekomme enhver fabelagtig og opdigtet. Det, som er hendet mig, er saa overordentligt, at det overstiger al menneskelig Troeværdighed. Imidlertid sværger jeg ved alt det, som helligt er, at jeg ikke har opdigtet eller tillagt noget, men at jeg har fortalt alting oprigtigen og ligefrem, som det er mødt mig.« Men han blev ved sin Vantroer, og bad mig, at jeg i nogle Dage vilde udhvile mig, da han haabede, at min forvirrede Hierne imidlertid skulde komme i Orden.

263

Efterat jeg havde henbragt otte Dage her i Rolighed, troede min Vert, at jeg havde havt Tid nok til at forvinde min Galenskab, og begyndte igien at tale om den underjordiske Reise; thi i disse otte Dage havde han ikke tilladt mig at tale eet Ord derom. Han haabede nu, at det femte Monarkie, tilligemed dets tive Riger og Fyrstendømmer, var saa aldeles forsvunden, at der ikke var en eeneste Bye eller Flek tilbage deraf. Men da han hørte, at jeg igientog det samme som før i det Hele og stykkeviis, at jeg fortalte det i sin Orden fra Begyndelsen til Enden, og tilsidst bebreidede ham hans Vantroer; og da jeg desuden indvendte ham eet og andet, som han ikke kunde nægte, for Exempel, at jeg for tolv Aar siden var styrtet ned i Hulen, og at jeg endelig var kommet tilbage til mit Fædreneland i en fremmet og ubekiendt Klædedragt: saa begyndte han at blive tvivlraadig, og vidste ikke hvad han skulde svare. Bestyrtset vilde han gaae fra mig, men jeg blev ved at beviise ham, at hans Troe paa Trolde og Biergfolk var langt urimeligere end min Underjordsreise; thi disse vare kun Drømmerier og Ammestue-Fabler, da derimod adskillige store Philosopher havde antaget, at Jorden var huul, og at der var en anden mindre Klode inden i den: og at min Erfaring nu havde stadfæstet denne Meening, saa jeg ikke kunde modsige mine egne Sandser.

Endelig gav han efter for disse Beviiser, og sagde: »Din Bestandighed i at paastaae dette, som du ikke kunde have nogen Fordeel af at digte, vinder Seier over min Vantroer.« Overbeviist om Sandheden, bad han mig at begynde mine Tildragelser forfra, og fortælle dem udførlig. Det behagede ham meget, hvad jeg fortalte ham om Planeten *Nazar*, og især om Fyrstendømmet *Potu*, hvis Love og Indretninger, han sagde,

burde være en Rettesnor for alle Republikker. Han mærkede nu, at Planen til en saa vel indrettet Stat ikke kunde komme af et forvirret Menneskes Hierne; disse Love syntes ham at være meere guddommelige end menneskelige, og han opskrev alt hvad jeg sagde, for ikke at glemme noget deraf.

264

Da jeg mærkede, at han var overbevist, begyndte jeg at tænke paa mig selv, og spurgte ham, hvad jeg i disse Omstændigheder skulde gjøre, eller hvad Lykke han meente jeg nu, efter saa store Bedrifter i den underjordiske Verden, kunde haabe i mit Fædreland. Han svarede: »Jeg raader dig, at du ikke aabenbarer nogen Dødelig dine Hendelser. Kiender du ikke vore Præsters Forfølgelsesaand? Da de sætte dem i Band, som antage, at Jorden bevæger sig, og Solen staaer stille, saa ville de ganske vist erklære dig for ugudelig og uværdig til de Christnes Samfund, naar du taler om en Soel og Planeter under Jorden. Hvor meget vil allene Magister *Rupertus* forfølge dig, og tordne imod dig? han, som i forrige Aar dømte en Mand til at staae offentlig Skrifte, allene fordi han troede Antipoder? Ganske vist vil han dømme dig til Baalet, for din Lære om den nye Verden. Jeg raader og formaner dig derfor, at du lader dette blive en evig Hemmelighed, og at du i nogen Tid holder dig skiult hos mig.« Derpaa bad han mig at aflægge mine underjordiske Klæder, og at ombytte dem med andre; og siden viiste han alle dem bort, som kom af Nysgierrighed, for at see *Jerusalems Skomager*, og foregav, at han var igien i en Hast forsvunden. Ikke destomindre udbredte dette Rygte sig i en Hast over det hele Land, og alle Prækestole gienløde af Advarsler og Spaa-domme om en forestaaende Ulykke, der skulde følge paa denne Aabenbarelse. *Jerusalems Skomager*, sagde man, var kommet til *Sandvig*, som Guds Vredes Herold, for at formane Folket til Omvendelse. Og da et Rygte altid forstørres, jo meere det udbredes, forbedrede man ogsaa denne Fabel med mange Tilsætninger. Saaledes fortalte nogle, at den omtalte Skomager havde forkyndet Verdens Ende, og truet, at dersom Menneskene ikke omvendte sig inden St. Hansdag, skulde alting undergaae ved Ild, og deslige. I et vist Sogn gjorde disse Spaadomme saa stor Opsigt, at Bønderne lode deres Agre ligge udyrkede, da de, formedelst Verdens forestaaende Undergang, ikke ventede nogen Høst; men saasom Præsten i dette Sogn, 265 Magister *Niels*, frygtede, at han derved skulde miste sin Tiende og andre Indkomster, tillyste han, at den yderste Dag var udsat et Aar, og at de derfor ikke skulde tage i Betænkning at vende tilbage til deres sædvanlige Arbeid. Da ingen, uden min Vert og jeg, vidste den sande Aarsag til disse Fabler, saa gave de os Anledning nok til Latter.

Da jeg endelig ikke kunde være længer skiult i et fremmet Huus, og jeg nødvendig igien maatte lade mig offentlig see, foregav min Vert, at jeg var en Student fra *Trondhiem*, der var beslægtet med ham, og nylig var kommet til denne Egn i et Besøg. Siden anbefalede han mig saa eftertrykkelig, baade mundtlig og skriftlig, til Biskoppen i *Bergen*, at Hans Højærværdighed endelig lovede mig det første Rectorat, som blev ledigt. Dette Embede var meest efter min Smag, da det syntes at have nogen Lighed med min forrige Stand; thi et Skole-Rectorat er et Billede paa den kongelige Regiering. Riset i Skolen ligner meget et Scepter, og Kathedret kan man gjerne kalde en Trone. Men da der længe ingen Plads var ledig, og jeg behøvede hastig Befordring, besluttede jeg, for ikke at døe af Hunger, at tage imod det første Embede, som jeg kunde faae. Kort derefter døde Klokkeren til Korskirken overmaade beleiligen, og Biskoppen udnævned mig til hans Eftermand. En latterlig Befordring for den, der nylig havde hersket over saa mange Riger. Dog, da intet gjør Menneskene latterligere end Fattigdom, og det er daarligt at kaste det skidne Vand bort, førend man har det reene, saa afslog jeg ikke dette Tilbud: og henlever nu min Tid i dette Embede i en philosophisk Rolighed. Kort efter denne Forvandling blev foreslaaet mig et hæderligt Givtermaal med en Kiøbmandsdatter fra *Bergen*, ved Navn *Magdalene*. Jeg kunde lide Pigen; men da det var rimeligt, at Keiserinden i *Qvama* endnu levede, frygtede jeg, at jeg skulde gjøre mig skyldig i Polygamie, om jeg givtede mig med samme *Magdalene*. Men Herr *Abelin*, i hvis Barm jeg pleiede at udøse alt hvad der laae mig paa Hiertet, betog mig denne Tvivl, og beviiste mig Daarligheden i min 266 Betænknelighed med saa mange Grunde, at jeg endeligen ægtede hende.

Med denne *Magdalene* levede jeg sex Aar i et fredsomt og kierligt Ægteskab. Dog fortalte jeg hende aldrig mine underjordiske Kendelser; men da jeg alligevel ikke ganske kunde faae den Høiheds Glands af Hovedet, som eengang omgav mig, yttrede det sig undertiden, og yttre sig endnu den Dag i Dag er, i enkelte Tegn og Handlinger, som kun lidet passe sig til min nærværende Tilstand. I dette Ægteskab har jeg avlet tre Sønner, *Christian*, *Jens* og *Kaspar*; jeg har altsaa fire i alt, dersom ellers Prindsen af *Qvama* endnu er i Live.

267

ABELINS TILLÆG

Niels Klim levede indtil Aaret Sexten Hundrede Fem og Halvfemsindstive. Hans ustraffelige Liv og gode

Opførsel gjorde ham elsket af alle. Dog var Præsten ved Korskirken undertiden fortrydelig paa ham, for hans store Alvorligheds Skyld, hvilken han meente kom af Hovmod. Men jeg, som kiendte Mandens Tildragelser, undrede mig meget meer over den Beskedenhed, Ydmyghed og Taalmodighed, hvormed han, som havde været Monark over saa mange Riger, forrettede dette ringe Embede. Af andre derimod, som ikke kiendte hans forunderlige Forvandling, kunde han ikke undgaae at mistænkes for Stolthed. Saa længe hans Kræfter tillod det, pleiede han ved visse Aarstider at stige op paa Bierget, og see stivt ned i den Hule, hvorfra han var opkommet. Hans Venner have bemærket, at han pleiede altid at gaae fra den med taarefulde Øine, og derpaa lukke sig inde i sit Studerekammer, for at være eene den hele Dag. Hans Kone har ogsaa bevidnet, at hun ofte har hørt ham snakke i Drømme, om Krigshære til Lands og Vands. Eengang gik hans Sinds-Adspredelse saavidt, at han lod Stiftamtmanden af *Bergen* befale, strax at komme til sig. Hans Kone meente, at denne Fortumling i Hovedet kom af hans alt for store Lyst til at studere, og var derfor meget bange for hans Sundhed, som hun troede maatte lide derved. Hans Bibliothek bestod meest af politiske Bøger, og da man troede, at disse ikke saa lige passede sig for en Klokke, blev han i denne Henseende lastet af adskillige. Af denne Reisebeskrivelse er der kun eet eneste Exemplar, skrevet med Forfatterens egen Haand, 268 og dette er i min Forvaring. Jeg har ofte havt i Sinde at udgive dette Værk i Trykken; men adskillige vigtige Aarsager have hindret mig fra denne Beslutnings Udførelse.

Niels Klims underjordiske Reise Noter

S. 7.

Niels Klim. Om Navnet se Plancherne bagi.

S. 13.

Apologetisk Fortale, forsvarende Fortale, tilføjet af Holberg i den latinske anden Udgave 1745. - *Academierne*, Universiteterne. - *Potu*, vistnok dannet ved Omstilling af Stammen i Ordet Utopia (gr.-lat. »Ingensteds«). De senere forekommende Navne er - med nogle faa Undtagelser, der vil blive kommenteret - sikkert frit opfundne. - *Firmament*, Himmelhvælving. - *Det femte Monarkie*. Endnu ind i det 18. Aarh. inddeltes Universalhistoriens Stof i fire Perioder, Monarkier: det assyriske, persiske, græske (makedoniske) og romerske; sidstnævnte naaede til nyere Tid. Jfr. S. 247. - *Abelin*. Romanens fingerede Udgiver er en virkelig eksisterende Person. Rasmus Christensen Abelin slog sig efter et eventyrligt Liv som Legationssekretær og Fremmedkorrespondent ned i Bergen, hvor han døde 1709.

S. 15.

Udraab, daarligt Omdomme; Vanry.

S. 16.

mpp., Forkortelse for lat. manu propria, med egen Haand. - *den naturlige Troldom*, Udnyttelse af Viden om Naturen til at frembringe Virkninger, der synes overnaturlige. - *Byefoged*, Politimester. - *Recensent*, Anmelder, Kritiker.

S. 17.

Hekkenfeld, Vulkanen Hekla paa Island. - *Banke*, Bakke. - *Trefninger*, Kampe.

S. 18.

Annaler, (historiske) Aarbøger. - *ubillige*, urimelige, uretfærdige.

S. 19.

begge Examener. Under Udarbejdelsen af »Niels Klim« har Holberg skiftet Mening om den akademiske Uddannelse, som Klim har faaet. Holberg har først ladet ham nøjes med de to Eksaminer, han selv havde bestaaet, henholdsvis Marts og April 1704: 1. Examen philosophicum, hvor han blev hørt i Latin, Græsk og Hebraisk, Etik og Metafysik, Geografi og Fysik. 2. Examen theologicum, eller Attestats. Holberg lader Klim faa 1. Karakter (laudabilis, dvs. rosværdig) ved begge Eksaminer; selv fik han ved den filosofiske Eksamen 2. Karakter (haud illaudabilis, dvs. ikke urosværdig), og 1. 269 Karakter ved den teologiske. Den filosofiske

Eksamen var først indført 1675 og eksisterede derfor ikke 1664, da Klim bestod den! Klim staar da her med den ret beskedne Præsteeksamen, uden Prætentioner paa en videnskabelig Karriere. Men efterhaanden som Handlingen tager Fart, meddeler Romanforfatteren sin Helt en stigende akademisk Selvfølelse og tillægger Klim en Grad, som han selv ikke havde taget: *Baccalaureus* (S. 26) blev den Studerende, naar han efter Filosofikum ved en Række Disputatshandlinger aflagde Bevis paa sin Viden og Øvelse i Metodik (se Bind VIII, S. 321). Klim meddeler først, at han har disputeret 3 Gange (S. 43), senere (S. 95), at han har skrevet 5 eller 6 Dissertationer, dvs. Afhandlinger til Forsvar for Graden. Holberg har altsaa nærmet sin arbejdsløse Teolog og Naturforsker til Erasmus Montanus. - *Testimonium*, Eksamensvidnesbyrd fra Universitetet. - *Forvandte*, Paarørende.

S. 20.

Fløien. Hulen i Fløjbjerg ligger i Rothaugen og kan beses den Dag i Dag. - *Edvard*. Magister Edvard Edvardsen (1630-95) efterlod en utrykt Bergensbeskrivelse, som Holberg benyttede til sin Bog om Bergen. - *Conrector*, Medforstander ved en lærd Skole. - *fortvivlet*, desperat. - *Forretning*, Handling.

S. 21.

Phaéton, Solguden Helios' Søn, der tiltvang sig sin Faders Samtykke til at køre Solvognen. Dræbt af Zeus' Lyn, da han ikke kunde styre Vognen. - *Hovedkuld's boltrende etc.*, efter Ovid, *Metamorfoser II*, 319 ff. - *ti Aars Omtumlinger*, i Slutningen af Bogen oplyses det, at NK's Fravær har varet 12 Aar. - *Hans Munthe etc.*, Navne paa Personer, der virkelig har levet i Bergen paa den Tid. Borgmester Hans Munthe var saaledes Holbergs gamle, længst afdøde Grandonkel. - *Daglønner*, Daglejere. - *Sandvig*, Sandviken ved Bergen. - *fatale*, skæbnesvangre. - *stikke paa Rebet*, fire, slække paa Rebet. - *Pluto*, gr. Rigdommens Gud med Bolig i Underverdenen. Identificeret med Hades, Herskeren over Dødsriget.

S. 23.

Sank i Afgrundens Bug etc., efter Ovid, *Metamorfoser V*, 423. Her fortælles, hvorledes Pluto udslynger sit Scepter og derved baner sig Vej gennem Jorden til Underverdenen. - *Giganterne*, eller Titanerne var Uranos' Sønner og Kronos' Brødre. Under Ledelse af Kronos bekæmpede de Zeus, besejredes og nedstyrtedes i Underverdenen.

S. 24.

Dunstkreds, Atmosfære. - *Lig Fuglen etc.*, Vergil, *Æneiden IV*, 253 ff. - *muskelklædte*, muslingklædte. - *Studiosus Philosophiæ*, lat. Filosofistuderende. - *fandt til Hunger*, følte Hunger. - *de sande Bevægelsers Love* var efter Holbergs Mening ikke dem Newton opstillede, men Descartes' Hypotese, 270 som Holberg refererer, hvor han i Epistel 42 skriver om Solen, der drejer sig om sin Akse: »Dette store Corpus, som holdes for at være ti hundrede tusinde Gange større end Jorden, kan ved saadan circuler Bevægelse ikke andet end foraarsage en stor Hvirvel, hvorved Planeterne ikke allene holdes udi en vis Distance derfra, men bekomme ogsaa lige saadan en Cirkel-Gang om Solen, som den selv haver om sin Axin.«

S. 25.

Halvsphære, Halvkugle. - *næst efter de udødelige Guder*, dvs. næst efter i Rang. - *tolv Himmeltegn*, de tolv Stjernebilleder i Dyrekredsen. - *Grif*, Fabelfugl med Rovfuglehoved og fire Ben.

S. 26.

Baccalaureus (lat. Ordet betyder vistnok Væbner), Indehaver af den laveste akademiske Grad, erhvervet ved offentligt Forsvar af en Disputats. Se Note til S. 19. - *exipere Forum*, dvs. forlange Sagen for en anden Ret. Paa Holbergs Tid stod Studenterne under Universitetets Jurisdiktion, ikke under det borgerlige Værneting; herfra undtoges kun grovere Forseelser. - *Daarlighed*, Taabelighed. - *Jertegn*, Varsler.

S. 27.

Mig lod med Fuglen etc., efter Ovid, *Metamorfoser II*, 202 og 320.

S. 29.

Fanøe, Pastoratet Fane ved Bergen.

S. 30.

Automater, Fænomener, der kan bevæge sig selv.

S. 31.

Afdeelingen, Kvarterer.

S. 32.

Rasphuset, Tugthuset. Navnet kommer af at Fangerne ofte sattes til at raspe Farvetræ til Indfarvning af Tøj. - *Dannelse, Skikkelse.* - *selskabelige, Samfundsvæsner.*

S. 33.

Byeknægtene, Vægterne, Politibetjentene. - *Dictators Værdighed.* De højeste Øvrighedspersoner i Rom havde til deres Raadighed offentlige Betjente, i Antal varierende efter deres Rang (24 for en Diktator, 12 for en Konsul). Som Symbol paa Embedsmandens Ret til at straffe bar disse Betjente Økser fæstnet til Stokkebundter. - *vigtigt, betydningsfuldt.* - *Assessor, Medlem af en Ret bestaaende af flere Dommere.*

S. 34.

kagstryges, piskes (bundet til en Pæl eller Støtte, der kaldtes Kagen). - *Anseelse, Udseende.*

S. 35.

Median-Aaren, midterste Vene i Albuebøjningen. - *af bede, bede om Tilgivelse.* - *Huser eller Hæler,* sjældnere Udtryk for det i Lovsproget almindelige at »huse og hæle«, skjule Tyvekoster.

S. 36.

Beqvemhed, Egnethed, Duelighed. - *Betieninger, Embeder, Bestillinger.*

S. 37.

Som Themis selv etc., efter Persius, Satirer IV, 10 ff. - *Themis, gr. Rettens Gudinde.* - *Procurator, Sagfører.* - *vittig, forstandig, klog.*

S. 38.

Uorden i Blodet eller Vædskerne. Ifølge ældre 271 Lægevidenskab var Forholdet mellem de fire Kardinalvædsker (Blod, Slim, gul og sort Galde) bestemmende for et Menneskes fysiske og mentale Tilstand. - *Vundlæge, Saarlæge, Kirurg.*

S. 41.

Vi efter øvet Pligt etc., efter Persius, Satirer V, 50 f.

S. 42.

Disputats. Paa Holbergs Tid dels en Form for Undervisning og Eksamen dels et selvstændigt Forskningsresultats offentlige Fremlæggelse ved Universitetet. *Præses* forsvarede sit Synspunkt (Tesis) - imødegaaet af *Opponenten*, der angreb de fremsatte Paastande. - *Gaa ucf for Haanden, duellere.* - *Baxere, Bokser.* - *Liggendefæe, Løsøre, spec. Skat, Klenodie.*

S. 43.

Distingver en, Skelnen mellem forskellige Ting. - *Subsumeren, Antagelse, Formodning.* - *Limiteren, Afgrensning.* - *artigt, kløgtigt, fornuftigt.*

S. 44.

creeret, valgt, udnævnt. - *Promotion, Forfremmelse, Udnævnelse til akademisk Grad.* - *fornemmelig, især, først og fremmest.*

S. 45.

begraves inden i Byen. Københavns Kirkegaard laa paa Holbergs Tid alle inden for Byens Porte. - *med Cølns Vægt, dvs. betalte rigeligt igen.* Køln-Vægten brugtes som Enhed ved Møntvægt.

S. 47.

Forretninger, Bestillinger, Gøremaal. - *Nærere, Ernærer, Forsørger.* - *Cymbler, Bækkener.* - *forhaanet Trældom.* Trældommen er Genstand for Haan og Spot. - *Afridsning, Skildring, Beskrivelse.*

S. 48.

Daarekisten, Galehuset. - *transcendentalske F remgranskninger*, spekulative Undersøgelser af det hinsides Erfaringen liggende. - *Durchlauchtighed*, Ærestitel til (tyske) Fyrster: Højhed.

S. 49.

Skionsomhed, Dømmekraft. - *Begreb*, Fatteevne, Forstand. - paa *Barken*, paa Overfladen, det rent ydre og uvæsentlige. - *Tragt aldrig etc.*, Holberg har benyttet Horats, Epistler I, I, 34 ff., 47 ff., Juvenal, Satirer X, 56 ff. og 103 ff. Baggesens Gendigtning er meget fri.

S. 50.

grandseende, klartskuende, nøjeregnende. - *Et meget usundt Land etc.*, efter Juvenal, Satirer X, 47 f.

S. 51.

Kurvevogn, Vogn med Kurvefading. - *Karre*, simpelt tohjulet Køretøj, oftest Arbejdsvogn. - *modige*, vilde, uregerlige. - *utidig hurtige*, alt for hurtige.

S. 52.

Amphitheater, Teater, hvor Tilskuerne sidder rundt om Skuepladsen paa Pladser hævet trinvis over hinanden.

S. 53.

z *Skokketal*, i Hobevis, i store Mængder.

S. 55.

med smaa trykte Historier. Det var almindeligt i København at se Visekællinger falbyde Smaapjecer og Viser paa Byens Gader.

272

S. 57.

Forunderlige Syn etc., Juvenal, Satirer X, 157. - *afsagt*, erklæret, svoren.

S. 58.

Mit Navn er Klim etc., efter Ovid, Metamorfoser V, 651 ff.

S. 59.

Syncretismus, Kompromis, Mellemandpunkt. Opr. Betegnelse for den tyske Teolog Jørgen Callisens Hævdelse af det Fælleskristelige overfor stridende Sektens Særforkyndelser.

S. 60.

Sindsprog. Omskrivning af Komediedigteren Terents' Sentens om Mennesket, at det i sin Kultur bevæger sig uden at komme af Stedet (movet, sed non promovet).

S. 61.

z *Hensigt til*, med Henblik paa.

S. 62.

ordentlige Hof-Løbere, Løbere, udnævnt ved (kongelig) Forordning, Bestemmelse. - *min Bestalling*. Senere oplyses det, at NK først fik sin Bestalling næste Morgen. - *Ministerii Candidatus*, teologisk Kandidat. Ministerium betyder her Præsteskabet.

S. 63.

slaae Spar-To til, føle sig overlegen over.

S. 64.

aabne Breve, Kundgørelser fra Øvrigheden. (Aabent, dvs. ikke forsejlet). - *Perpetuum Mobile*, lat. Evighedsmaskine. - *Philolog*, Sprogforsker.

S. 65.

Huuskors, Plage. - *dimitteres* (lat. sendes bort), forlader Skolen med afsluttende Eksamen (som oftest til videre Uddannelse ved en højere Lærestanstalt, Universitetet).

S. 67.

tydske Mile. En tysk Mil var ca. 7,4 Km. - *konstige*, kunstfærdige, sindrige.

S. 69.

Argus, gr. Argos, »den altseende«, Kæmpe med Øjne over hele Kroppen. - *bryder denne Planet ... deres Hoveder*, volder denne Planet dem Hovedbrud, Spekulationer.

S. 70.

ordentlige og overordentlige Skatte, ordinære og ekstraordinære Skatter. Sidstnævnte blev tit udskrevet, naar Kronen trængte til Penge f. Eks. i Krigstid. - *Kopskat*, Skat som blev udskrevet med et bestemt Beløb pr. Individ (Hoved, Kopf). - *Menneskeligheden*, Menneskeheden. - *Bræk*, Mangel, Ufuldkommenhed.

S. 71.

daarlige, dumme, taabelige. - *denne Materie*, dette Emne.

S. 72.

apostoliske Troesartikle, Trosbekendelsen menes formuleret af Apostlene i Fællesskab. - *almindelige*, offentlige. - *henrykte*, (i Tankerne) rykket bort fra deres Sted; fraværende.

S. 73.

omgikkes i Mørket, færdedes i en Tilstand af Uvidenhed, manglende Forstaaelse.

S. 74.

Rustkammer, Tøjhus, Vaabenkammer. - *Afbigter*, Undskyldninger. - *fornehmste*, vigtigste.

S. 77.

sande Mærker, sande Kendetegn. - *z fyrretive Dage etc.* Den romersk-katolske Fastetid (fra Askeonsdag til Palmesøndag) omfatter 40 Dage til Paamindelse om Jesu 40 Dages Faste i Ørkenen.

273

S. 78.

Te Deum, lat. Begyndelsesordene af den katolske Kirkehymne *Te Deum laudamus*, vi lover dig, Gud.

S. 79.

det Rige er lyksaligt etc., Kritik af Platons Idealstat, hvor Vismænd regerer. - *ansaa ham endnu derfor*, dvs. ansaa ham stadig for deres Jævnbyrdige eller Undermand. »Ham« kan dog ogsaa være en Fejl for »dem«, dvs. »sig«.

S. 80.

ilde stillet, utilstrækkeligt nedkæmpet. - *uryggelig*, ufravigelig, uomstødelig.

S. 81.

efter Grundsætninger, og ikke blot efter Love. Den lat. Tekst har: *ingeniis, non legibus*, dvs. efter Fornuften, ikke (blot) efter Loven. - *anordnede Stænder*, officielt udnævnte Rangklasser.

S. 83.

Karakterer, Titler.

S. 84.

z offentlig Trang, naar det Offentlige var i økonomisk Trang.

S. 85.

Erkiendtlighed, Taknemmelighed.

S. 86.

Rodemester, Indehaver af forskellige offentlige Hverv (bl. a. Skatteopkrævning). - Skikkelighed, Sømmelighed, Ærlighed.

S. 87.

udlod mig med, udtalte.

S. 88.

oplagt, egnet, duelig. - besynderlig, særlig.

S. 89.

Vittighed, Forstand, Klogskab.

S. 90.

Befordringer, Ansættelser, Forfremmelser.

S. 91.

Betientere, Tjenestemænd, Funktionærer.

S. 92.

confirmere, stadfæste, bekræfte. - Foundationer, skriftlige Tilkendegivelser, hvorved et Legat, en Stiftelse ell. lign. oprettes. - det Selskab, hvoraf de ere Lemmer, det Samfund, hvori de er Medlemmer, Borgere. - Vomitiv, Brækmiddel. - Laxativ, Afføringsmiddel.

S. 93.

Polyhistorie, Kyndighed i mange Videnskaber.

S. 94.

Moralen, Moralfilosofien, Etikken.

S. 95.

merkværdige, bemærkelsesværdige. - Stikpenge, Bestikkelse.

S. 98.

lære, undervise.

S. 99.

en høiere Stil, en mere ophøjet Stil. - Stavelsemaal, Versefødder. - Tonefald, Rytmer.

S. 100.

Øiesynet, Udtrykket i Øjnene. - gemeent, almindeligt, ordinært.

S. 101.

Hver med sin egen Alen etc., Holberg har benyttet Horats, Epistler I, 7, 98 ff. og Juvenal, Satirer XI, 27 ff. - kiend dig selv, Indskriften paa Apollontemplet, Orakeltemplet i Delfi.

S. 102.

Anstalt, Foranstaltning. - Bemærkninger, lagttagelser. - Ak! Dyden roses etc., Juvenal, Satirer I, 73.

S. 103.

Kiøn, Art, Æt. - Archipelagus, Arkipelag, Øgruppe.

S. 104.

fordrage, taale.

S. 105.

historisk Orden, kronologisk Orden. - Artighed, Finhed i Optræden, Levemaade. - mærkelig, i høj Grad.

S. 106.

Godlidenhed, Elskværdighed. - Hvor hist en Bæk etc., fri 274 Omdigtning af Ovid, Metamorfoser I, 111-112 og 101-102. - Cyperviin, egl. Hedvin fra Cypern.

S. 107.

Jaspis, stærkt farvet Kvarts; Halvædelsten. - Deviser, Sukkergodt i Figurform. - Gotgot, Lækkerier, Godter. - døde for Tiden, dvs. dø før Tiden.

S. 108.

Den smager intet etc., Horats, Satirer II, 7, 107. - fortvivlede, desperate. - Polyphemus, menneskeædende Kyklop (eenøjet Kæmpe), som i sin Hule blev blindet af Odysseus og hans Mænd med en glødende Træpæl.

S. 109.

døvede, bedøvede.

S. 110.

orthodoxe, rettroende. - Kirkeværger, alm. Kirkeværge, Person, der fører Tilsyn med en Kirke, fører dens Regnskaber. - naturlig, medfødt, naturgiven.

S. 111.

Der ingen Dag etc., Holberg har benyttet Juvenal, Satirer XIII, 23 ff. og Ovid, Metamorfoser I, 144-145; 148-150. - Astræa, Jomfruens Stjernebillede; identisk med Dike, der personificerede Retfærdigheden. - ansee med skeele Øine, se skævt til, misbillige.

S. 112.

Der trænger til gientagne Dask etc., Horats, Epistler I, I, 22. - lege Høi (Høg) og Due, en gammel Tagfatleg. - Hist bygged' een etc., Horats, Satirer II, 3, 247 ff. - buse, fare hovedkulds afsted. - trilled' Æg, en Leg (med farvede, haardkogte Æg), der især var almindelig ved Paasketid. - spilled' nærmeste til Væg, en Form for Klink, hvori det gælder om at kaste en Mønt, Metalknap ell. lign. saa nær op til en Væg som muligt. Vinderen beholder da Mønterne.

S. 113.

Hyldeprøite, udhulet Hyldegren, som kunde anvendes til at sprøjte Vand paa Folk med. - vripped', foretog smaa, urolige Bevægelser. - Hyldebøsse, Legetøj af udhulet Hyldegren, som lades med to Propper af f. Eks. Blaar. Den ene skydes ud med et Knald, naar den anden med en Pind drives ind i Røret. - spille Skorsten, hoppe i »Paradis«, i en Figur, hvis øverste Felt kaldtes Skorstenen. - Strips, Klø, Smæk. - Subordination, Underordning, Lydighedsforhold.

S. 115.

tilforladelig, sandelig, minsandten. - Een stod i Vasken etc., Juvenal, Satirer XIV, 60. - Vaaning, Bolig. - zidske, hvisle. -z Buegangene, Baggesen tænker paa Buegangene ved Christiansborg, der var et yndet Spadsere- og Stævnemødested.

S. 116.

Smaaherre, (petit-maitre), Levemand, Laps. - koldsindig, ligegyldig. - Consistorium. Ægteskabssager blev afgjort ved den saakaldte Tamperret (Kapitelsret), der indkaldtes 4 Gange om Aaret. Konsistorium ved Universitetet udgjorde 1681-1771 Hovedbestanddelen af Tamperretten for Sjællands Stift. -formelige Vidnesbyrd, Vidnesbyrd i Overensstemmelse med vedtagne Love; lovformelige Vidnesbyrd.

275

S. 117.

- Frygt gav mine Fødder Vinger, Vergil, Æneiden VIII, 224. -Middelpunkfen, Midtpunktet. - Een eneste

uoverseelig Have etc., Manilius, *Astronomicum*, V, 256 ff.

S. 118.

slu, snu, kløgtig. - *Dannelse, Skikkelse, Ydre.*

S. 119.

rasende, vanvittig, gal. - *Omstændighed, overflødige Formaliteter; Dikkedarer.*

S. 120.

Mikkelsdag, kat. Festdag for Ærkeenglen Michael, 29-9. Paa Landet ofte brugt som Flyttedag, Skiftedag eller Betalingstermin. - *thi meer og meer etc.*, Petronius, *Satyricon*, Kap. 121, Vers 4 f.

S. 121.

smagtet, vansmægtet. - *artig, dannet, kultiveret.* - *Stadsphysicus*, den øverste Embedslæge i en By. - »Du *Fingren stikke maa etc.*«, frit efter Vergil, Æneiden IV, 39.

S. 123.

løslades, rigtigere: ryddes af Vejen, ekspederes. - *Artighed, Tjeneste.*

S. 124.

Den nylig elskovsyge etc., Ovid, *Metamorfoser VIII*, 106 ff. - *Spartansk*, udholdende, taalmodig. - *artige*, høflige, belevne.

S. 125.

Grundighed, Forstandighed, Rigtighed. - *treradaaret*, med Aarer anbragt i tre Lag, Rader over hinanden. - *billig*, rimelig. - *Akkord, Aftale om Betaling.*

S. 126.

Catoner. Den romerske Statsmand Cato d. Æ. (234-149 f. Kr.) er kendt for sin enkle Levevis, strenge Selvtugtelse og sin haardnakkede Kamp mod Sædernes Fordærv. - *satte ... ud fra hinanden*, forklarede. - *Betieninger, Embeder.*

S. 127.

Uleiligheder, Ulemper. - *Daarlighed er i Selskabet, Taabelighed er i Samfundet.* - *Maximer, Grundsætninger, Leveregler.*

S. 128.

Hof-Fourerere, Hoffunktionærer, der passer Regnskabsvæsenet. - *Besoldning, Løn, Gage.* - *Begreber, Forstand, Fatteevne.*

S. 129.

en sand platonisk Republik. Platons Idealstat, fremstillet i Dialogen »Staten«, har som vigtigste Formaal at opdrage Borgerne til Dyd, Bevidsthed om »det Godes Idé«.

S. 130.

Steen-Ege, Ege fra Middelhavslandene, som har særlig haardt Ved. - *Sindslidelser, Lidenskaber.* - *Frie, langt fra Tvang etc.*, Ovid, *Metamorfoser I*, 89. - *gravet, indgraveret.*

S. 131.

kielne, kærlige. - *Menneskeligheden, Menneskeheden.*

S. 132.

Polyhistor, Person med Kyndighed i mange Videnskaber. - *Apathi, Ufølsomhed, Sløvhed.* - *de fare vild, som troe, at Lasterne etc.*, Hentydning til Bernard de Mandevilles kendte Fabel om Bierne (1714 f f.), der fremstiller Lasterne som nødvendige Drivkræfter i Kulturen. - *ondt Æg, daarligt Æg.*

S. 133.

uformodentlig, uventet.

S. 134.

Ziir, Pryd.

S. 135.

knubbede, vrede, udsældende. - *see nogen under Øinene*, møde uforsagt, uden Frygt.

S. 136.

Herkules. Den græske Sagnhelt Herakles maatte - til Straf 276 for Rovet af den delfiske Trefod - tjene som Slave i tre Aar hos den lydiske Dronning Omfale - klædt i Kvindeklæder og udrettende husligt Arbejde. - *gemeenlig*, sædvanligvis. - *Frak*, Jakke. - *Religions-Bekræftelse*, Bekræftelse af Udsagn med religiøs Edsformel. - *formelig*, ifølge Vedtægterne. - *Selskabet*, Samfundets Medlemmer.

S. 137.

Stavre, Stav. - *kunstig*, kunstfærdig. - *stærblind*, nærsynet, svagsynet.

S. 138.

Natstoel, Stol med en under Sædet anbragt Beholder, der fungerede som Kloset. - *Lenitiv*, Undrende Lægemeddel. - *tempererende*, afdæmpende, modererende. - *Koglerier*, Taskenspillerkunster, Gøgleri. - *seks sedes*, seks Afføringer.

S. 139.

Stolegang, Afføring. - *forvirre*, forveksle. - *een af Poeterne*, nemlig Holberg selv (Epigrammer III, 6). - *Sinddigt*, Tankedigt.

S. 141.

skikkeligt, passende, egnet.

S. 142.

Foliant, stor Bog (i Folioformat). - *Kobbere*, Kobberstik.

S. 143.

Lycurgus, Lykurgos (7. Aarh. f. Kr.), Spartas mytiske Lovgiver.

S. 144.

Apollos eget Tempel. Apollon dyrkedes bl. a. som den helbredende Guddom, der bragte Sundhed og Trivsel.

S. 145.

udgravet, udhugget. Billedet fremtræder altsaa som Relief.

S. 147.

opdage, ytre, komme frem med. - *Øienskalke*, Øjentjenere, religiøse Hyklere. - *utidige*, som falder paa et upassende Tidspunkt. - *treen han ind etc.*, Juvenal, Satirer V, 67 ff. - *betale*, betale dyrt.

S. 148.

Lader, Gebærder, Manerer. - *af en Hendelse*, ved et Tilfælde.

S. 149.

Bogtrykkerkunsten, kendtes i Kina allerede i det 11. Aarh. Uafhængig heraf opfandt Gutenberg Støbning af Metaltyper 1440. - *tynde Skiønsomhed*, ringe Dømmekraft, Forstand. - *daarligen*, taabeligt, dumt.

S. 151.

Anseelse, Udseende. - fyndigste, vægtigste. - Skiont til Vennens etc., Ovid, Metamorfoser II, 397.

S. 152.

Udslag, Afgørelse, Kendelse. - 5r., fr. seigneur, Herre. - opbringes, blive opbragt, fortørnet. - Subjekter, Emner til Embeder. - Forretninger, Arbejder, Sager.

S. 154.

ordentlige, regelmæssige. - Varlighed, Forsigtighed, Omhu.

S. 155.

hildede, fangne, fastholdte. - forvirrer, sammenblander.

S. 156.

knuget, sammenpresset.

S. 157.

Pul Asser. I Nordmanden Anders Christensens »Journal over en lykkelig og ulykkelig Rejse« (1728) fortælles om »Pulton Assers Land« et Sted ved Persien.

S. 158.

gemeen, almindelig. - havde Sproget inde, havde lært Sproget.

S. 159.

bestaae med, forenes med. - Republiken, Staten. - Søe-Arsenal, Bygning, hvor Krigsflaadens Materiel opbevares.

277

S. 160.

Bukler, Haarlokke af Form som Ruller. - illuminere?, farvelægger, kolorerer. - allene, kun. - Kiendelser, Erkendtligheder; Bestikkelse. - Betientere, Tjenere; Funktionærer. - Ja, før han havde hørt etc., Persius, Satirer III, 86 ff.

S. 161.

I Dumheds Land etc., Juvenal, Satirer X, 50. - bruge, have Brug for.

S. 162.

Jaddren, taabeligt, indholdsløst Sludder. - besynderlig, særlig. -Porteur, Bærer af Bærestol. - bevægeligste, mest bevægende. -Folk, Godtfolk.

S. 163.

meget mærkelige, tydelige at iagttage.

S. 164.

i ordentlig Rad, i Række efter en vis Orden. - InauguralDissertation, Doktorafhandling. Disputatsens Tesis er laant fra Aristofanes' Komædie »Skyerne«. Se i øvrigt Note til S. 42. -opløses, løses.

S. 165.

aftoe, afvaske. - skikkelige, dannede. - Smaus, overdaadigt Gilde.

S. 166.

votere, stemme. - naturlig Billighed, ufordærvet Retfærdighed.

S. 167.

Formelighed, lagttagelse af Formaliteter. - Perioder, Sætningskæder.

S. 168.

Blev end Udfaldet slet etc., Ovid *Metamorfoser* II, 328.

S. 169.

Vov en Ting etc., Juvenal, *Satirer* I, 73.

S. 171.

Blot i denne Betragtning, dvs. af denne Aarsag alene.

S. 172.

Maaneden Astral, »Stjernemaaneden«.

S. 173.

Hensigt, Henblik. - *Overdaadigheds Forordninger*. Forbud mod overdreven Pragt i Klædedragt og Overdaadighed ved Gæstebud hos Samfundets nederste Klasser var alm. i det 17. og 18. Aarh. - *nobiliteret*, ophøjet i Adelstanden.

S. 174.

Herligheder, Privilegier. - *egner og anstaaer*, sig hør og bør. - *Klienter es Smigr erie*, Hentydning til romersk Sædvane, hvor »Klienten« stod i et vist Afhængigheds- eller Beskyttelsesforhold til sin Velynder. - *ophøie*, berømme.

S. 175.

glimrende, straalende. - *faldt mig ufordrageligere*, var mig mere utaalelig.

S. 176.

At stundom, naar i lyse Smil etc., efter Ovid, *Metamorfoser* IX, 535 ff.

S. 177.

Hav Medynk med etc., efter Ovid, *Metamorfoser* IX, 561 f.

S. 178.

E. S., Efterskrift. - »*Betænk den store Synd etc.*«, Ovid *Metamorfoser* VII, 70 ff. - *Omsonst den ellers stærke Tunge etc.*, Ovid, *Metamorfoser* VI, 583 ff. - *Furie*, lat. kvindelig Hævnaand. S. 179. *Fabel*, løs Snak, Løgn. - *indklædt*, indhyllet. - *Indier*, dvs. Vest- og Ostindien.

S. 181.

Jeg fylder ei min Bog etc., efter Persius, *Satirer* V, 19. - *Stads, Pryd*. - *billigere*, mere retfærdige. - *Hvo studser ved en Hals²⁷⁸etc.*, Juvenal, *Satirer* XIII, 162 ff. - *en Hals saa tyk etc.*, paa Grund af Struma. - *Meroé*, ætiopisk Oldtidsby.

S. 182.

Cherusk, Keruskerne var et germansk Folk; standsede Romernes Fremtrængen ved Slaget i Teutoburgerskoven (9 e. Kr.). - *Pygmæe*, Pygmæerne var et sagnagtigt, afrikansk Dværgfolk. - *Scythien*, Omraade nord for Sortehavet. - *Arimasper*, sagnagtigt Folkeslag, hvis Navn skulde stamme fra Skytherne og betyde eenojet. - *Albanien*, »Albinolandet«; hele Afsnittet efter Verset har Holberg fra den romerske Kompilator Aulus Gellius' *Noctes Atticae* IX, 4; herunder Henvisningen til Plinius. - *Sauromater*, Sarmater, Barbarfolk i det sydrussiske Steppeland. - *Illyrien*. I Oldtiden Navn paa den nordvestlige Del af Balkanhalvøen. - *Hindosfan*, egl. Lavlandsomraadet omkring Ganges i Forindien. - *Plinius* d. Ældre (23-79), romersk Lærd. Hans »*Historia naturalis*« blev for Middelalderen Hovedkilden til Naturvidenskab.

S. 183.

Vinden i spilede Seil etc., Vergil, *Æneiden* III, 191. - *Seilene faldt etc.*, Vergil, *Æneiden* III, 207 ff.

S. 184.

overflødig, til Overflod, rigelig. - *Hævede nye Gestalter etc.*, Catul 64, 14. - *Gestalter*, Skikkelser. - *Menneske-Næser etc.*, Vergil, *Æneiden* III, 426 ff. - *anstaaer*, passer for. - *Snart du vorder en Helt etc.*, Vergil, *Æneiden* III, 97. - *Picardania*. Lat. pica betyder Skade.

S. 185.

Op z *den tyndere Luft etc.*, efter Jacob Bidermanns Utopia III, 4. - *Dannelse, Skikkelse. - Visiterer, Toldvisitør. - forstukket, bortgemt.*

S. 186.

Superkargo, Person, der følger med et Handelsskib for at føre Tilsyn med Ind- og Udlosning af dets Ladning (cargo). - Musen-Almanakker. Paa Baggesens Tid aarligt udkommende, smaa tyske Digtsamlinger; Holberg siger calendaria, Almanakker. - Octav, Duodez, Bogformater. Octav er nærværende Bogs Format, hvor hvert Ark er foldet, saa der bliver otte Blade. Duodez faar 12 Blade pr. Ark og er et lille Format.

S. 187.

Kramsfugl, Drossel. - af Naturen, fra Naturens Haand. - en Stoel, et opretstaaende Træstykke, hvorover et Musikinstruments Streng er udspændt.

S. 188.

ordentlig, rigtig, regulær. - Adagio, presto, grave, ital. Musikudtryk: langsomt, meget hurtigt, alvorligt. - Dissonantser, Disharmonier. - Kolofonium, Fyrreharpiks.

S. 189.

Pyglossia, dannet efter gr. pygé, Bagdel og glossa, Sprog.

S. 190.

Specerier, Krydderier. - Mundart, Udtryksmaade. - Galte-Siele, svinske Sjæle. - Sote-Sigere, grovmundede Karle. Germanisme dannet af Zote, Gemenhed. - Er lydende Stank og stinkende Lyd etc., Kilde ukendt.

S. 191.

fordrage, taale. - Selskaber, Samfund.

279

S. 192.

Floden, Flaaden. - Stervboe, Dødsbo. - Rentemestere, Embedsmænd, der (i Enevældens Tid) ledede Statens Regnskabsvæsen.

S. 193.

Beqvemhed, Egnethed. - Befordring, Forfremmelse.

S. 195.

spraglet, broget.

S. 196.

Galan, Tilbeder, Elsker. - Mellembud, Sendebud. - Elegier, Klagesange. - »Du, efter hvem min Siel etc.«, efter Ovid, Metamorfoser XIII, 846 ff. - med Horn... vil true, vil true med Utroskab. - Omtusking, Udveksling, Ombytning.

S. 197.

drages til Minde, huske paa, hvad de her havde set (saa de senere kunde vidne). - klamredes, skændtes, kivedes. - lide Skade for Hiemgiæld, egl. have Skaden som et selvforskyldt Tab, dvs. ingen Oprejsning eller Erstatning faa. - Auscultanter, lat. Tilhørere. Saaledes kaldtes unge Dommere, som uden Stemmeret overværede Retsmøderne. - Hurtig til Flugten etc., Vergil, Æneiden III, 518.

S. 198.

Drybende vaade etc., Ovid, Metamorfoser III, 683 ff. - Drybende, drivende. - Forretning, Gøremaal, Arbejde. - Den lyse Dag etc., Vergil, Æneiden III, 197 ff. - forsøgt, prøvet, oplevet. - Mesans-Masten, den bageste Mast, der bærer Mesansejlet, et Gaffelsejl.

S. 199.

Som *alt har tabt etc.*, Horats, Satirer II, 7, 84. - *Angest, Nød, Fare.*

S. 201.

udyrket, uciviliseret.

S. 202.

Der bare dræbte Dyrs etc., i Originalen skildres Folket ved et Vers af Vergil, Æneiden VIII, 313 ff. - *næste Flod, den nærmeste Flod.*

S. 203.

kildrede, behagede, smigrede. - Begreb, Forstand.

S. 204.

Ufortrøden Flid etc., Horats, Epistler I, I, 39 ff. - *Naar hist en Stud etc.*, Horats, Epistler I, 7, 86.

S. 205.

bemærker, betyder. - ophøiede, lovpriste.

S. 210.

Det femte Monarkie, se Note til S. 13. - *Stadens Ynglinger etc.*, Vergil, Æneiden VII, 162 ff. *S. 211. strække Gevær*, kaste Vaabnene paa Jorden som Tegn paa Overgivelse. - *blevne færdige*, havde opnaaet Færdighed.

S. 212.

vittigt, forstandigt, klogt. - *Centaur*, Fabelvæsen; en Hingst, der i St. f. Hestehals og -hoved bærer en Mands Overkrop.

S. 213.

End tvivlsom etc., Ovid, Metamorfoser VIII, 11 ff.

S. 214.

Halvsphære, Halvkugle.

S. 215.

fast, næsten. - *Besætninger*, Garnisoner; Okkupationstropper.

S. 217.

det Romerske Rige, Das heilige romische Reich deutscher Nation eller Det tysk-romerske Rige har sin Oprindelse i Otto d. Stores Kroning til romersk Kejser 962 og opløstes først 1806 af Frans II.

S. 219.

Ungkarl, ung Mand. - *Paa den første Dag i Aaret*. Der tænkes paa Nytaarsopvartningerne, som man især inden for 280 Rangklasserne følte sig forpligtet til at aflægge hos Foresatte og Overmænd.

S. 220.

imod andres høire, den fornemste af to spadserende Personer gaar til højre. - *stemplede Blade*, Holberg tænker øjensynlig paa Rangbestallinger. - *Karakterer*, Bogstaver, Typer. - *Talismaner*, lykkebringende Genstande, Amuletter. - *strøe Aske etc.*, Karnevalstiden afsluttes Askeonsdag; efter katolsk Skik bestrøs Hovedet paa denne Dag med Aske. - *Communion*, lat. Deltagelse i den hellige Nadver i katolske Lande. - *afbede*, bede om Fritagelse for.

S. 221.

kiende i denne Sag, dømme herom. - *bæres... nogle Kager omkring*, paa Kristi Legemsdag (Torsdag efter Trinitatis Søndag) bæres i de katolske Lande den indviede Hostie i Procession gennem Gaderne.

S. 222.

Bemærkelse, Betydning. - *Foreenede*, dvs. Nederlandene (de vereenigde Nederlanden). - *ængstlig*, nøjeregnende.

S. 223.

Guder og Gudinder, Helgener. - *Amphibier*, Dyr, som kan leve baade i Vand og paa Land. - *Moradser*, Sumpe, Moser. - *færdes nok saa godt etc.*, Holberg benytter frit Vergil, Æneiden I, 133-34. - *Saaledes sælger man etc.*, Holberg hentyder til den katolske Syndsforladelse, de schweiziske Lejetropper (Schweizergarden) og til Polen.

S. 225.

at lægge... op, udgive, forlægge. - *Kobbere*, Kobberstik. - *Parnassus*. Bjerget Parnassos i Mellemgrækenland var viet *Apollon*, i dennes Egenskab af Gud for Musik og Digtning, samt *de ni Muser*, Gudinder for aandelig Virksomhed. - *Minerva*, lat. for Athene, Visdommens og Kunstens Gudinde.

S. 226.

Seneca, romersk Filosof og Forfatter fra 1. Aarh. e. Kr. Paastanden om Aarsagen til hans Rigdom er uhistorisk. - *affarvede*, brogede, kulørte.

S. 227.

Som Philosopher etc. Udtalelsen er hentet fra Montesquieus *Lettres persanes* (1721), 66. Brev. - *Journaler*, Tidsskrifter. - *Encyclopædier*, Konversationsleksika.

S. 229.

pakke ind, pakke sammen. - *i de fleste Stykker*, paa de fleste Punkter. - *Arctonierne*, *Kispusianerne* og *Alectorianerne*. Navnene er dannet til gr. arktos (Bjørn), alektryon (Hane) og dansk Kispus (Kælenavn for en Kat). - *løbe med*, følges med, »klare«.

S. 230.

formelig Krig, lovformelig Krig; Krig i Overensstemmelse med vedtagne Regler. - *Daarlighed*, Taabelighed. - *brække op*, bryde op.

S. 231.

Nederlag, Mandefald.

S. 232.

slibrige, farlige, prekære. - *Flintekugler*, Kugler til Flintebøsser. - *See da kaldte jeg etc.*, Vergil, Æneiden XI, 234 og 241 ff.

281

S. 233.

vanskeligere, mindre tilbøjelig.

S. 234.

Folkets Føreres Sind etc., efter Vergil, Æneiden XII, 238.

S. 235.

affærdigede, afsendte. - *Blomstred' etc.*, Vergil, Æneiden VII, 52.

S. 238.

Tyrerne og Sidonerne, Fønikerne (Tyros og Sidon var Fønikernes to vigtigste Handelsbyer).

S. 239.

Trudsler uden Magt etc., efter den romerske Historiker Livius (I, 10, 4).

S. 240.

Hvad Hensigt dem førte etc., Vergil, Æneiden VII, 197 f. - *Ei forvildende Stierne etc.*, Vergil, Æneiden VII,

213 f. -*Toning*, Landtoning, Landkending.

S. 241.

Fuldmagt, nemlig til at fortsætte Forhandlingerne om Fred. -*billigere Vilkaar*, rimeligere Vilkaar. - *bøgede*, (om Kreaturer) smaabrølede.

S. 242.

Omsonst, o Borgere etc., Vergil, Æneiden XI, 305 og 335. -*Tykke*, Skøn, Mening. - *O bort med Krig etc.*, Vergil, Æneiden XI, 362. - *signe*, velsigne; lovprise.

S. 244.

Brandere, Skibe fyldt med brandbare Materialer, der sendes mod fjendtlige Skibe for at antænde dem. - *Tz'Z Flugt etc.*, Vergil, Æneiden I, 137 ff.

S. 245.

De skialv etc., Vergil, Æneiden XI, 423. - *Nederlag*, Nedslagting. - *hin Borgemester*, Bypræsidenten i Martinias Hovedstad.

S. 247.

egen, særskilt. - *Cyrus*, Kyros d. Ældre (d. 530 f. Kr.), Grundlægger af det persiske Verdensherredømme.

S. 248.

forsøgte, gennemprøvede, erfarne. - *Grundfæstet stod etc.*, Ovid, Metamorfoser III, 131 ff.

S. 249.

Pasqviller, anonyme, politiske Satirer. - *man lastede paa en bidende Maade etc.*, dvs. man lastede NK, at han havde fornærmet Prins Timuso ved at forbigaa ham i Arvefølgen.

S. 250.

Mord, Blod og Brand etc., Petronius, Satyricon, Kap. 123, Vers 215 f. - *Erindringer*, Advarsler, Formaninger. - *For alt fra Grunden etc.*, efter Vergil, Æneiden I, 563 f.

S. 252.

forekom, kom i Forkøbet. - *Alle væbnede sig etc.*, Vergil, Æneiden I, 361 f. - *See! da styrter etc.*, Vergil, Æneiden XI, 447 ff. og VIII, 494.

S. 253.

rebellerende, som gør Oprør.

S. 255.

En tyk, uveisom Skov etc., Vergil, Æneiden IX, 381 f. -*Som naar igiennem etc.*, Vergil, Æneiden VI, 270 f. - *Dunst-kreds*, Atmosfære.

S. 256.

poetiskt, fantastisk, usandsynligt. - *O almægtige Fader! etc.*, Vergil, Æneiden X, 667 ff. - *opirred'*, opvakte. - *Nabucodonosor*. Ifølge Profeten Daniel (Kap. 4, 31 ff.) mistede den babylonske Storkonge Nebukadnezar sin Forstand, blev udstødt af Menneskenes Samfund og levede som Dyr blandt Dyrene.

282

S. 257.

Famulus, Medhjælper. - *Soelblomstret*, Solsikken. - *til Ende paa min Plage etc.*, den latinske Original har et Citat af Vergil, Æneiden X, 680. *Saul* styrtede sig i sit Sværd, da han saa sig besejret af Filistrene (1. Samuels Bog, Kap. 31). - *Tregange proved' jeg etc.*, Vergil, Æneiden X, 685. - *for Tiden*, før Tiden.

S. 259.

afbrudte, løsevne. - *Jerusalems Skomager*, Ahasverus, nægtede ifølge Legenden Kristus at hvile paa

Trappen til sit Hus. Til Straf skulde han vandre hvileløs omkring uden at maatte dø. - *opkaagt*, bragt frem igen, genopfrisket.

S. 260.

Hvor er du fød? etc., Vergil, Æneiden I, 369 og VIII, 114. - *med Suk etc.*, Vergil, Æneiden I, 370 ff. - *Hvad mig er hendt etc.*, Juvenal, Satirer XIII, 6 ff. - *Tilfælde*, Tildragelser.

S. 261.

Tiber Regiering. Tiberius var romersk Kejser 14-37. - *Kobberstykke*, Kobberstik. - *for tolv Aar siden*, se S. 21, hvor der staa 10 Aar. - *Særsyn*, mærkværdige Syn. - *Som den der truffen etc.*, Ovid, Tristia I, 3, 11 ff. - *Saa strakte han etc.*, Vergil, Æneiden III, 490 ff. - *stykkeviis*, Punkt for Punkt.

S. 262.

rasende, gal, vanvittig. - *de elysæiske Marker*, lat. Elysium, i den antikke Mytologi Heroers og gode Menneskers Opholdssted efter Døden.

S. 264.

Antipode, Menneske, der lever paa diametralt modsat Sted paa Jordkloden. »Kætteren« tror altsaa, at der findes Mennesker, som vender deres Fødder mod os.

S. 265.

tillyste, bekendtgjorde (ved offentlig Lysning). - *intet gjør Menneskene latterligere end Fattigdom*, efter Juvenal, Satirer III, 152 f. - *Polygamie*, Flerkoneri.

S. 266.

sex Aar etc. Tillempet Citat efter den senromerske Digter Ausonius (o. 310-O. 395) Idyll. II, 37: I et Digt under sin Faders Portræt lader han denne bl. a. sige: »jeg levede ni lustra (dvs. 9x5 Aar) uden Dadel samdrægtigt med én Hustru; vi satte fire Børn i Verden etc.« - *Christian etc.* Fortalens Thomas Klim figurerer mærkeligt nok ikke blandt de her nævnte Sønner.

MORALSKE FABLER

Moralske Fabler Indledning

»Da en sulten Ræv fik Øje paa nogle Druer, der hang ned fra en Vinstok, vilde den have fat i dem, men kunde ikke. Idet den gik bort, sagde den til sig selv: »De er umodne«. - Saaledes giver ogsaa visse Mennesker, naar de paa Grund af deres Svaghed ikke kan opnaa de Ting, de vil, Forholdene Skylden«.

Saadan lyder den Fabel hos Æsop, »Ræven og Druerne«, hvis Morale vi paa Dansk har givet Form af et Ordsprog med Bogstavrim: »De er sure, sagde Ræven om ^Rønnebærrene; den kunde ikke naa dem«. Med denne Dyrehistorie har vi Fabelen efter den rene, gamle Type: en moralsk Pointe fremført ved Hjælp af et til Lejligheden opfundet Eksempel. Fabelen er pædagogisk Anskuelsesundervisning, hvis Styrke er Eksemplets Magt: selve Historien er det uigendrivelige Bevis for Fabelens Lære. De græske Fabler handler mest om Dyr, men ikke altid. Saaledes Historien om Hyrdedrengen, der vogtede Faar og for Spøg flere Gange kaldte paa Landsbyens Folk med Raabet: Ulvene kommer, og som derfor blev ladt i Stikken, da Ulvene virkelig kom og ingen agtede paa hans Raab.

Det menes, at Æsop, som levede i 6. Aarhundrede f. Kr., stammede fra Frygien i Lilleasien, og at han derfra var ført som Slave til den græske Ø Samos i Det ægæiske Hav. Han skal da have ført Fabler med sig fra Asien; efter den nyeste Forskning stammer de fra Sumererne. Æsop nedskrev ikke sine Fabler; en Samling synes at have eksisteret o. 300 f. Kr., men først fra tidlig romersk 285 Kejsertid har vi bevaret Samlinger af Æsops Fabler. Samtidig blev disse gendigtet paa latinske seksfodede Jamber af en Makedonier, Phaidros, hvis Navn latiniseredes som *Phædrus*. Her gentager Æsops Historie sig: den græske Phædrus var

Slave hos Kejser Augustus, som i sit Testamente frigav ham. Det blev Phædrus' store Fabelsamling, som blev Fabelarkivet for Middelalderen; i det 10. Aar-hundrede blev de omskrevet til Prosa. Og da Franskmanden *La Fontaine* i det 17. Aarhundrede fornyede Genren, var det først og fremmest hos Phædrus, han hentede sit Stof, ligesom han altid skrev sine Fabler paa Vers. Phædrus havde i Fablernes Morale af og til givet et kritisk Hib til Magthaverne. La Fontaine gav de traditionelle Temaer Renæssancens og Klassicismens dybe, dystre Menneskekundskab. Fabelen om *Ulven og Lammet*, Le Loup et l'Agneau, findes baade hos Æsop og Phædrus, men det er hos La Fontaine, Læseren stærkest føler Ondskabens kolde Kynisme og det uskyldige Offers fuldstændige Hjælpeløshed. Ulven har bestemt sig til at angribe Lammet og beskylder det for at plumre Bækken, hvor den skal drikke. »Men jeg staar jo over 20 Skridt nedenfor Deres Majestæt« indvender Lammet. Desuden talte du ondt om mig sidste Aar, fortsætter Ulven. »Da var jeg ikke født«. Saa er det din Broder. »Jeg har ingen Broder«. Ja en af din Familie var det, eller Hyrden eller Hunden, for I sparer mig ikke - og jeg skal hævne mig! - Det er da til fulde bevist, som Fabelen begynder, at den stærkestes Argument er altid det bedste:

La raison du plus fort est toujours la meilleure.

Efter La Fontaine dyrkedes Versfabelen i Tyskland, hvor *Gellert* gjorde umaadelig Lykke med sine Fabeln und Erzählungen (1746). Med Gellert drejede den belærende Historie afgørende fra Dyrefabelen til Menneskefabelen. Gellerts bedste Versfortællinger har Mennesker som Personale:

286

En Bondeknøs, som hedde Hans,
Der havde været udenlands
Med Herremandens Søn et Aar,
Kom hjem til Faders Fæstegaard,
Og i den lille Bondebye
Fortalte han nu stolt og krye
Til Fryd for Store som for Smaae,
Om hvad i fremmed Land han saae;
Men skjøndt en Deel deraf var sandt,
Var der dog megen Løgn iblandt;
Thi to Ting læres let paa Reise,
At lyve grovt og høit at kneise;
Og Hans forstod saa stærkt at lyve,
Som Hest kan rende, Fugl kan flyve.

Saaledes begynder *Bonden og hans Søn*, glimrende oversat af Christian Wilster. Da de to gaar mod Byen, fortæller Sønnen, som man husker, at han i Tyskland har set en Hund saa stor som en Hest; men da saa Faderen snakker om en Bro uden for Byen, hvor man brækker Benet, hvis man har løjet samme Dag, bliver Hunden stadig mindre i den unge Mands Fortælling, og er til sidst, lige før Broen saasandt jeg hedder Hans, Omtrent som Hunde her tillands.

Efter denne træfsikre, men elskværdige Versfabulering kom skarpskaarne Prosafabler af *Lessing*; først nogle Stykker i 1753, og i 1759 en Samling paa 90 *Fabeln* fordelt paa tre Bøger. Den uforlignelige Lessing tilstræber Korthed, Klarhed; *Der Adler*, Ørnen, er beundringsværdig.

»Man spurgte Ørnen: hvorfor opdrager du dine Unger saa højt oppe i Luften? - Ørnen svarede: Vilde de som voksne vove sig saa nær til Solen, hvis jeg opdrog dem dybt nede ved Jorden?«

Holberg kom ordentlig i Klemme som Fabeldigter 287 mellem La Fontaine-Gellert, hvis Versform han forkaster, og Prosadigteren Lessing, som i sine teoretiske Overvejelser sætter Holbergs Moralske Fabler uden for Genren. Holbergs Fabelbog, hvis 1. og 2. Oplag udkom 1751, over-sattes samme Aar til Tysk.

Det er ikke saa vanskeligt at se, at Holberg som Fabeldigter har været lige saa gæstfri som Lessing var eksklusiv. Holberg skrev snart kort, snart langt. Han for-staar i visse Fabler udmærket at benytte Dyrenes Egenskaber som virkende Led i Fortællingen, se saaledes 1. Fabel, hvor Grundlaget er Dyrenes Stemmer. Han henter til Fabelbogen gamle Fabler, som han har fortalt i sit tidligere Forfatterskab. Saaledes 38. Fabel, der er en persisk Dyrefabel, som Holberg havde afsluttet Stormogulen Akbars Historie med (se VIII, S. 215), og 14. Fabel, der næsten ordret gentager Fabelen om Lærken, som Forfatteren i Moralske Tanker havde laant fra den romerske Forfatter Gellius. Det er Holbergs Svaghed, at han altfor ofte sætter Dyrene ind som tilfældige Aktører i et Handlingsforløb. Han er Offer for sin Trofasthed mod Dyrefabelen. Havde han kaldt Bogen »Fabler og Fortællinger«, som Gellert og som H. C. Andersen, der efterhaanden udvidede fra »Eventyr« til »Eventyr og Historier«, saa var mange af hans kuriøse Sager kommet til deres Ret. 73. Fabel, hvor Ræven optræder som Spaamand, er i Virkeligheden en *practical joke*, som Jonathan Swift 1708 spillede en Astrolog og Almanakforfatter, John Partridge; Holberg har fortalt den fantastiske Historie i Epistel 213. I en Række Tilfælde holder Fabeldigteren sig i Skindet. En engelsk Frierhistorie, der kunde give Stof til en

Komedie, fortæller han uden at klæde Personerne i Dyreham: »8. Fabel eller Historie« kalder han den, og slutter: »Fabelen, eller rettere Historien ... lærer etc.« Se ogsaa f. Eks. 79., 120., 189., 226., 227. og 229. Fabel.

Moralske Fabler indeholder mange gode Historier, mange Indfald og Tanker, som fortjener at kendes og overvejes. Hver Fabel har sin egen Historie, inden for 288 Holbergs Forfatterskab og inden for europæisk Tankeudvikling. I Grunden er Holberg bedst, naar han er mest filosofisk. Og det er da hans Triumf, at den meget lange 81. Fabel, om Midernes Art og Egenskab, fængsler ved hver ny Læsning. Den var Hovedstykket i Aandshistorikeren Carl Roos' lille Skrift: Om et upaaagtet Værk af Holberg (1930), og den blev optrykt, ved Astronomen Julie M. Vinter Hansen, i Nordisk Astronomisk Tidsskrift (1954). Denne metafysiske Fabel, som Lessing ikke har noget Sidestykke til, er virkelig en digterisk Vision, hvori Malkepigen Margrete indgaar som Verdens Skaber og det Godes Princip, og Rotten Glirus som det Onde, Satan. En Ost er Jorden og Miderne Menneskene. Her er Temaer fra Naturretten, Miderne lever »udi den naturlige Stand«, uden Standsforskelle og Love, og de adlyder blot »det store Naturens Bud, nemlig: Du maa ikke gjøre mod en anden, uden hvad du vil at andre skal gjøre mod dig«. (Sammenlign Bind I, S. 78). Men disse Væsner har den Fejl, som Filosofien siden Renæssancen ofte havde paavist hos de fleste Mennesker, at de troede, Verden var skabt for deres Skyld. Og da de blev belært om Malkepigen og Rotten, dyrkede de, som Manikæerne, baade det gode og det onde Princip, baade Gud og Satan, for paa den Maade at takke Skaberen og samtidig forsone sig med Fjenden. Det foruroligende er da, at Holberg i denne Fabel ikke forsøger at fjerne Tankens Brod. Har det Onde i Verden en saa uundgaaelig, uudryddelig Karakter, at det maa tilskrives et metafysisk Væsen? Det hører til Fabelens Underfundighed, at der *ikke* uddrages en alvorlig Morale af den. Holberg løber fra sin filosofiske Kommentar med en spøgefuld Bemærkning om, at Fabelen viser, hvor vigtigt Studiet af visse Smaadyr er!

Tekstgrundlag. Moralske Fabler. Anden Oplag, 1751. -Ved Udarbejdelsen af Noterne har jeg haft værdifuld Hjælp af stud. mag. Jørgen Hunosøe.

Litteratur. Foruden Carl Roos' ovenanførte Skrift: Paul V. Rubow: H. C. Andersens Eventyr, 1927; 3. Udg. 1967.

289

Fortale til Læseren

Jeg haver udi Forberedelsen til mine moralske Tanker tilkiendegivet de adskillige Maader, som Skribentere have betient sig at moralisere paa, og viset, at ingen Maade er uskyldigere og tilligemed kraftigere end den, som skeer ved Fabler. Deraf have mine Skrifteres Velyndere taget Anledning at opmuntre mig til saadant Arbejde, hvilket jeg dog længe haver taget udi Betænkning, eftersom jeg haver holdet mig ubeqvem til et Verk, som gandske faa Skribentere have dristet sig til; Thi af de gamle Romere og Græker have vi intet uden Æsopi Fabler, som Phædrus haver oversat paa Latinske Vers. Og de Fabler, som udi nyere Tider ere skrevne paa Moderne Sprog, ere fast ikke uden de samme, som igien ere opkaagte, med mindre man vil regne moralske Romaner, item visse Materier, hvilke ere udførte udi Fabler, som Utopia Mori, Campanellæ Civitas solis, Verulamii novus Atlas, Bidermanni Utopia, Reinicke Foss og andre deslige, som jeg dog ikke henfører til denne Classe. Thi i saa Maade kunde jeg siges allerede at have opfyldt Publici Begjæring ved Klims Underjordiske Reyse. Naar jeg derfor siger, at vi have fast intet uden Æsopi Fabler, som af andre siden ere opkaagede, meener jeg allene saadanne, som ere skrevne efter Æsopi Plan, og befatte korte Samtaler imellem Dyr, Fugle, Træer og Hyrder, med Forklaringer over hver Fabel. Af saadanne have vi fast ingen, i det ringeste er mig ikke nogen bekendt, uden Gellers, som ere udførte udi nette og ziirlige Tydske Vers, udi hvilken Henseende de høyligen berømmes; thi, skjønt Materierne udi sig selv ere ikke af 290 nogen Vigtighed, saa kand jeg dog sige, at jeg haver læset faa Tydske Bøger af det slags med større Behag. Samme Gellers Fabler ere mestendeels Originaler: Fontaine derimod og Autor til tvende Comædier, som føre Navn af Æsopo, have allene udi nette Vers udført Æsopi Fabler: Og, saasom Stiilen derudi, sær i Fontaines, er naive og ziirlig, ere samme Autores endnu udi stor Priis, sær hos dem, der væmmes ved at læse saa vel Skue-Spill som Fabler, naar de ikke ere rimede, og som see meer paa Stiilen end paa Materien. Jeg derimod følger herudi ikke Strømmen; og er det derfor, at jeg haver forfattet disse mine Fabler paa løs Stiil, holdende for, at, naar et Skrift i sig selv er sindriigt, det derfor intet bør tabe af sin Priis. Mange Ting bestaae udi puur Indbildning, og grunde sig allene paa en Smag, som er kommen i Moden. Hvis nogle anseelige Skribentere vilde foretage sig at skrive end Tra-gædier udi nett og fyndig løs Stiil, helst udi Frankerig, hvorfra Moden saa vel udi Smag som udi Klæde-Dragt flyder til andre Europæiske Nationer, saa tvivler jeg aldeles ikke paa, at de jo vilde læses og ageres med ligesaa stor om ikke større Behag end prosodiske og rimede Sørge-Spill.

Hvad disse mine Fabler, som ere 232 udi Tallet angaaer, da, naar jeg undtager en Snees deraf, ere de alle Originaler, og af min egen Invention. Hvad Bifald de ville finde, sær hos dem, der holde for, at Fabler bør skrives paa Vers, skal jeg ey kunne sige: Jeg for min Part holder saadant ikke allene uforment; men endogsaa u-naturligt, og haaber jeg, at mange herudi ville findes af min Meening; thi man kand fast ingen anden Aarsag give her til, end at Phædrus, Fontaine, og nogle andre have udført deres Fabler udi rimede Vers, da derimod den sunde Fornuft viser, at intet er u-rimeligere end rimede Samtaler, Historier, Eventyr og Skue-Spill, hvilke ingen Affectation og Høytravenhed lide, men allene recommenderes af Tydelighed, og naturlig Simplicitet; Hvorom alting er, da seer man af 291 dette mit Verk, at jeg haver villet efterkomme, hvad som jeg engang nogenledes haver forbundet mig til, nemlig at moralisere paa alle brugelige Maader: Andet Sigte kand ikke være ved disse Fablers Forfattelse: Thi, at jeg en tiid-lang ikke haver skrevet Bøger for at vinde noget derved, derom kand de vidne, som vide mine Oplage, og som have seet hvor mange Exemplarier deraf ligge usaalte, saa at Regningen bliver langt anderledes end som visse Folk indbilde sig, og at de vildfare, som holde for, at ved hvert Skrift nedregne Penge, da jeg dog ved mine sidste Skrifter neppe haver kunnet stoppe paa mine giorte Bekostninger, endskiønt de med samme Fliid ere udarbejdede, som de forrige. Aarsagen dertil er den uhørlige Mængde af Danske Skrifter, som nu omstunder kommer for Lyset; item dette, at Almuen læser fast med lige Behag alt hvad som er paa Prent, og at de saa kaldne fornemme Folk finde ingen Smag uden i Franske Skrifter.

Nogle meene, at eftersom jeg haver satt mig for at moralisere paa alle brugelige Maader, jeg saadant endnu ikke haver opfyldt, efterdi en Maade staaer tilbage, som er at moralisere ved Portraits og Characterer efter Theophrasti og Bruyeres Plan: Men saadan Skrive-Maade er farlig, og giver Anledning til at applicere Charactererne paa visse Personer. Derforuden behøves her til en opskruet og con-cise Stiil, som gemeenligen gjør Charactererne behagelig: Thi mange finde ikke Behag uden i det som de enten ikke forstaae, eller det som de ey uden Møye fatte, af hvilken Skrive-Art jeg er ingen Elsker: Ikke at tale om, at det Danske Sprog lider ikke opskruet og afpasset Skrive-Maade, det er løs Tale udi bunden og poetisk Stiil. Ellers kand man sige, at jeg ogsaa haver viset Prøve paa denne sidste Skrive-Art ved mine Latinske Epigrammata.

292

Moralske Fabler

1. Fabel.

Om Æslet, som vil være Cantot.

Da et Cantorat udi Skoven var blevet ledigt, angave sig adskillige Candidati, iblant hvilke og var Æslet. Efterat Prøver var aflagt udi Capel-Mesterens Nærværelse, som var en Vibe, fulde de fleeste Stemmer paa en Ravn, som holdtes for at kunne blive en god Bassist. Æslets Stemme derimod blev af alle meest beleet og foragtet; Det tabte derfor intet af de høye Tanker, det havde om sin Stemme, men tilskrev den imod sig teede Foragt de andre Dyrs enten Uskiønsomhed eller Misundelse. Saadant gav det tilkiende for Nat-Uglen; som fuldte det paa Hiemveyen. Nat-Uglen sagde da: *Kiere Broder! Leg saadant ikke paa Hierte. Det er ved forrige Vacance gaaet mig ligeledes. Vi leve, desverre! udi Tider, hvor der skiønnes ikke meere paa Dyd og Duelighed.*

Fabelen lærer, at enhver er forælsket i sig selv, og saaledes familiariser er sig med sine Feyl og Vanskabninger, at de ansee dem, som Dyder og Zirater.

2. Fabel.

Om Ørnen og Revungerne.

En Ørn, som ledte efter Føde til sine Unger, listede sig ind udi et Reve-Rede, hvor den borttog nogle smaae nyeføde Reve-Unger, som den tilbragte sine egne. Ørne-Ungerne løbe da strax til for at æde; Men Moderen sagde: *Kiere Børn! bier endnu nogle Dage, indtil Reve-Ungerne faae 293 lidt meete Kiød paa sig; thi de ete endnu saa spæde, at det ingen syndetlig Føde kand være i dem.* Moderen forlod efter den Formaning Redet, og blev en Tiid lang borte, men da hun kom tilbage, havde de smaae Reve, som imidlertid vare komne til nogen Styrke, dræbt Ørne-Ungerne, og fortæret en Deel af dem.

Fabelen lætet, at mange ødelegge sig selv ved all formegen Fotsigtighed.

3. Fabel.Om Aben.

Aben, da en Arv var ham tilfalden, satte sig udi Eqvipage, lod sig gjøre Gyldenstykkets Klæder, og, paa det han af alle kunde sees udi sin Herlighed og Prydelse, stæeg op paa et høyt Sted, som var ved en alfare Vey. Et andet Dyr, som gik forbi, og blev Aben var udi saadan Positur, sagde da: *Alt dette tiener ikkun til at giøte din Hæslighed og Vanskabning desmeete kiendelig.* Qvo altior es, eo turpior. Jo høyer du est, jo hæsligere.

Fabelen lætet, at det ete mange, hvis slette Qvalitetet ikke kiendes, førend de komme udi Æres Embeder, og paa den store Skueplatz, hvor deres Ufuldkommenhed falder alle udi Øynene.

4. Fabel.Om Æslet, som givet sig ud for Doctot.

Ulven faldt engang udi en hidsig Feber, og søgte efter en Doctor. Æslet, som dette hørte, tilbød sin Tieneste udi Læge-Konsten, han blev ogsaa strax antagen, men Udfaldet var saadant, at Sygdommen ved denne Æsel-Cur forverredes, og at Patienten omsider blev verkbrudden. Ulven lod derpaa stevne Æslet, beskyldende det for Mord. Begge Parter antog tvende Skader til Procuratorer for at agere deres Sag, som blev indstevnet for Løven: Det blev 294 da for Retten beviisligt gjort, at Æslet havde givet sig ud for det, som han ikke forstod, saa at hand ventede ikke uden en haard Dom; Men Sententzen blev saadan, at Ulven skulde have Skade for Hiemgiæld, saasom han ingen kunde beskylde uden sig selv, efterdi han havde betient sig af en Doctor, som han vidste var et Æsel.

Fabelen lærer, at hvo som med sin fri Villie og Vidende betiener sig af en Taasse, haver ingen Ret at tiltale ham for slet Administration.

5. Fabel. Om Katten udi Bondens Madskab.

En fattig Bonde havde udi sit Skab forvaret en Ost: Men Skabet var ikke saa tæt at jo Muus listede sig derind og gnavede paa Osten. Bonden besluttede derfor at indslutte en Kat udi Skabet, for at jage Skræk udi Muusene, og at beskierme Osten imod de samme. Han begav sig derpaa roligen til Sengs; men, da han stod op om Morgen, og aabnede Skabet, fandt han at Katten havde fortæret den heele Ost paa een Nat.

Fabelen lærer, at man ofte for at undgaae en liden Uheld, styrter sig udi en større, og at det, som man meener at være Lægedom, er verre end Sygdommen.

6. Fabel.Dyrenes Kriig imod Menneskerne.

Da det rygtedes engang udi Skoven, at nogle 100de Løver, Elephanter og Tigre udi Spectacler alleene for Menneskernes Tids-Fordriv vare myrdede, indstillede de Afdødes Paarørende sig for Skovens Gud Pan, forlangende hans Beskyttelse imod den Haardhed og Tyrannie, som Menneskene øvede imod andre Creature. Skov-Guden svarede da, at de maatte tilskrive saadan Uheld enten deres egen Feighed, i det de ikke vilde betiene sig af den Styrke, som 295 Naturen havde begavet dem med, eller deres Usamdrægtighed, han raadede dem at sette indvortes Spliid og Ueenighed tilside, og at foreene sig mod deres tilfælles Fiender, som de let med samtlig Magt kunde bestride, efterdi Menneskernes Herredom grundede sig alleene paa Dyrenes Feighed og Usamdrægtighed. Dette Raad blev efterlevet. Een af de anseeligste Løver lod derpaa paabyde et almindeligt Concilium eller Mode, hvortil alle Dyr, saavel flyvende, som krybende skulde møde, for at raadslaee om Ting, som anginge samtliges Velfærd. Et stort Mode blev da holdet udi Begyndelsen af den Maaned Kiriak udi Crocodil-Aaret. Løven gav da udi en vidtløftig Tale tilkiende af hvad Aarsag de didhen vare stevnede, nemlig for at overlægge hvorledes de kunde beskytte sig mod Menneskernes Overvold. Han sagde, at saadant kunde let skee, hvis de vilde kiende deres egen Styrke, og hvis de vilde foreene deres Kræfter mod deres tilfælles Fiender. Han forestillede dem derpaa det store Mord, som var bedrevet paa de ædelste Creature, hvilke Menneskerne havde hidset mod hinanden alleene for Tids-Fordriv. Efterat Løven havde endet sin fyndige Tale, fremtraade en gammel maver Hest, sigende: *Velbaatne Herre! Det er ikke alleene mod Løver, Biørne og Ulve Menneskerne øve saadan Tyrannie, men endogsaa mod saadanne Creature, som have gjort dem store Tienester, og hvis Velgierninger betaales med Utaknemmighed. Jeg haver, sagde han, tient en Herre, saavel udi Freds- som Krigs-Tider: Jeg haver ofte vovet mit Liv og Lemmer for at redde ham af en og anden Fare: Da jeg blev gammel, saalte han mig til en Møller, hvilken har udi nogle Aar brugt mig udi en haanlig og møysom Trældom, og endelig haver besluttet at skyde mig ihiel, saa at jeg for at undgaae Døden, haver flygtet til Skoven.* Derpaa fremtraade en Hund med en afbrudt Lænke om Halsen, som var gandske hæs, saa at hånd ikke uden med stor Nød, kunde fremføre sin Tale. Han sagde: *Jeg haver udi 8te Aar staaet i Lænke ved en Port, for at beskytte Huset mod Tyve, og ved min Lyd 296 advare om ubekjendte Personers Ankomst. Med hvilken Nidkierhed jeg haver forrettet saadan Tieneste, høres af mit Bryst, som er blevet reent fordærvet, saa at jeg haver faaet en Svindsoet paa Halsen. Jeg haver dog med Taalmodighed skikket mig derudi, indtil jeg for nogle Dage siden hørte Fruen udi Huuset sige: Denne Hund er til ingen Nytte meere: Herren sagde: Det er sandt, vi vil derfor lade ham ihielskyde i Morgen. Da jeg dette hørte, arbejdede jeg den heele Nat paa at slide mig løs, hvilket ogsaa lykkedes mig, hvorpaa jeg tog Flugten hid til Skoven.* En gammel Gedebuk med et langt Philosophisk Skiæg fremkom derpaa med saadan Klage: *Jeg haver en Tiid lang tilligemed min Hustrue været i Tieneste hos en riig Bonde. Min Hustrue haver længe forsynet Huuset med Melk, som haver tient ikke alleene til Føde, men endog til Lægedom; men saasom hun for nogle Dage siden blev gaal, saa at hun ikke kunde malke som tilforn, blev hun af den haarde og utaknemmelige Bonde slagtet, og jeg tog Flugten.* En gammel Koe, som stod næst ved, sagde: *Jeg haver en større Aarsag at besværges mig over Menneskets Utaknemmighed og haarde Medfart, end Eders Velærværdighed. Jeg tillige med mine Med-Søstre have med Melk, Smør og Ost udi nogle Aar beriget en Forpagter. Tre af mine Sønner, den eene efter den anden, bleve kort efter deres Fødsel castrerede, og efterat de et par Aar havde trukket Forpagterens Plov, bleve de om Sommeren satte paa Græs for mod Høsten at sælges til en Slagter.* Disse og andre Klagemaal bleve af samtlige Dyr hørte med Bevægelse. Man besluttede derefter at forkynde Menneskerne Kriig, og et almindeligt Forbund blev forfattet; som bestod udi 24. Artikler, hvilket blev approberet af alle Dyr og Fugle. Fruerhunde og Mopser alleene vægrede sig ved at samtykke saadant, protesterende solenni-ter derimod. Katten, hverken samtykte eller fordømte Forbundet, men erklærede sig alleene for Neutralitet. Blant Fuglene fandtes ingen uvillige til at træde udi Alliancen, uden Storken, hvilken gav tilkiende at han ingen Aarsag 297 havde til at besværges sig over Mennesker. Løven sagde da: *Vi ville ingen tvinge. Vi have ogsaa nok udi de andre Dyr og Fugle.* Man lavede sig derpaa af all Magt til Kriig; Dyr og Fugle komme fra alle Kanter, for at lade sig indroullere, og Røgtet derom spredede sig overalt saa ud, at det omsider kom Jupiter for Øre. Han begyndte da at frygte for det Menneskelige Kiøn, og derfor strax lod forsamle alle Guder og Gudinder for at raadføre sig med dem. Da dette blev dem tilkiendegivet, overkom dem en Skræk, saasom de frygtede for Menneskernes Undergang. Momus alleene anhørte dette med Latter, og, da han derfor blev tilrettesat, sagde han: *Jeg undrer mig over at finde saadan Eenfoldighed hos Guder og Gudinder. I have jo af Erfarenhed kundet lære, at jo større og vidtløftigere saa-danne Alliancer ere, som bestaae af mange adskildte Nationer, jo mindre Bestandighed have de. Sætter derfor kun all Frygt tilside, thi Forbundet vil adsplides førend Krigen ret begyndes.* Udfaldet visede og, at Momus spaaede ret; thi, da Krigshæren var forsamlet, begyndte man strax at tviste om Commando og Æres-Poster: Og, endskiøndt de høyeste Poster efter de fleeste Stemmer bleve overdragne til Løverne, bare Tigre, Leopardter, Biørne og Elephanter Fortrydelse derover, sær Elephanterne, ved hvis Middel store Seyervindinger have været erhvervet. Saaledes blev første Grundvold lagt til paafølgende U-eenighed. Man holdt dog gode Miner, og med samtlig Magt rykkede mod næste Landsbye, hvilken man uden Møye bestormede, og der fik et stort Bytte; Men, da Byttet skulde deeles, opvakte en heftig Trette om Deelingen. Fuglene, som mer kede, at dette vilde falde ud til indbyrdes Kriig, deserterede om Natten med den største Deel af Byttet, hvorudi de krybende Dyr ikke kunde hindre dem: Den halve Deel af Krigs-Hæren forsvandt

saaledes, og de øvrige geraadede udi Klammerie, som ikke endtes uden med Mord og manges Nederlag. Saaledes fik Krigen Ende fast førend den begyndte, og det menneskelige Kiøn blev befriet fra den Uheld, som det truedes med. 298 *Denne Fabel lærer, at store og vidtløftige Alliancer, som sluttet imellem mange adskildte Folk, kand ingen Bestandighed have, og at de ere ligesom Veyerlys, der lade sig see og forsvinde paa eengang. Den lærer derforuden, at Dyrene kand have Aarsag at besværges sig over Menneskernes Haardhed; Item, at det kunde blive farligt, hvis de rottede sig sammen; thi, vel give Hænder og Fingere, hvormed alle slags Gevær kand føres, stor Fordeel til Mennesker. De fleeste Dyr derimod ere begavede med saadan Styrke, saa at tusende ubevæbnede Mænd kand fældes af een eeneste Løve eller Elephant.*

7. Fabel.

Katten begiver sig i Munke-Orden.

Katten, saasom den merkede at Jagten tog meer af, efterdi Musene, der nøye havde udstuderet alle hans Konster, idelig stode paa Skildtvagt for at beskytte sig imod ham, besluttede at begive sig i Munkeorden, for under Helligheds Maske desbedre at kunde besnære. Han lod sig derfor af en Farver sværte, og gav tilkiende, at han nu som en Munk havde vendt Verden Rygg. Da dette kom Musene for Ørne, opvæktes heftig Glæde blant dem, saasom de meente nu at være befriede for al Frygt og Fare, efterdi Munkene intet Kiød maa æde. De lode sig derpaa ikke alleene frit see udi Kattens Nærværelse, men endogsaa familiariserede sig med ham. Katten blev en Tiid lang ved sin Opførsel, for at gjøre dem meer og meer troehiertige. Endeligen, da en stor Hob af Muus havde forsamlet sig, og han saae Leylighed til en god Fangst, tog han Masken af og myrdede dem alle, saa at ingen af dem undkom, uden een eeneste Muus, som sagde, at Katten var slem tilforn, men at han var bleven reent bandsatt, siden han blev Munk.

Fabelen lærer, at af alle ulovlige Midler til at besnære, intet er sikkere end det som skeer under Helligheds Maske.

299

8. Fabel eller Historie.

Om det tvungne, og dog utvungne Giftermaal.

En middelaldred Mand, som var Peber-Svend, og længe havde siddet ugiftet, endskiønt han var i Stand til at forsørge en Kone, blev engang af sin Ven opmuntret til at begive sig udi Ægteskab. Han gav da tilkiende, sig dertil ikke at være uvillig, hvis han kunde treffe en Ægtefælle, som han kunde være tient med: Bemældte Ven sagde da, at hans Naboe N. N. havde tre skikkelige Døttre, af hvilke han kunde udvælge den, som stod ham best an. Manden forføyede sig derpaa hen til samme Naboe, sigende, at han havde i Sinde at besvogle sig med ham. Dette Tilbud blev med Glæde modtaget af Faderen, som sagde sig at have tre Døttre, alle af lige Skabning, Dyd og Optugtelse: Frieren svarede dertil, at, efterdi saa var, vilde han ikke gaae den ældste forbi. Den ældste Dotter blev derpaa indkalden. Frieren, hvilken hun strax anstod, sagde da: Min Kiere Jomfruel jeg er ikke af mange Complimenter. Jeg vil derfor ikkun med faa Ord spørge, om hun vil have mig til Ægte? Pigen blussede derved, og sagde: Man maa have lidt Tiid til at betænke sig udi en saa vigtig Sag. Vel an, sagde Frieren da, jeg giver hende en Time til at betænke sig. Herpaa gik hun ud, og han satte sig ned for at smøge en Pibe Tobak, leggende sit Uhr paa Bordet. Da han paa Uhret merkede at Timen var forløben, bad han at Jomfruen maatte komme ind igien. Han igientog da sin forrige Begiering, men, saasom Jomfruen af den usædvanlige Maade at frie paa, bildte sig ind, at det skeede af Giekkerie, blev hun ved sit forrige Svar. Hvorudover Frieren blev utaalmodig, og bød sin Hest at sadles for at begive sig paa Hiemveyen igien. Faderen, som fandt sin Regning ved dette Svogerskab, spurde da, om han ikke vilde see den anden Dotter, som maaskee kunde være meere tam eller resolveret. Frieren beqvemmede sig dertil; den anden Søster blev indkalden. Den samme, saasom hun af det forhen passerede havde lært at Frieren uden Ophold vilde have 300 et reent Ja eller Ney, svarede derpaa strax Ja. Partiet blev derpaa sluttet, og Frieren reed bort for at gjøre Anstalt til Bryllup, og at forsyne sig med en Copulations-Seddell. Da han var kommen et Stykke paa Veyen, erindrede han, at han havde glemt Brudens Navn. Han reed derfor strax tilbage; Men, da han var kommen til Gaarden, fandt han den ældste Søster staaende udi Døren, hvilken han tog for sin tilkommende

Brud, efterdi Søstrene vare hinanden lige. Han sagde da: Min Kiære Jomfrue! jeg glemte at spørge om hendes Navn: Jomfruen, som merkede, at herved var Vildfarelse, holdt da gode Miner og sagde: Mit Navn er Maria. Got, sagde han, og derpaa reed bort igien. Kort derefter kom han tilbage for at gjøre Ende paa denne Handel, fremvisende Copulations-Seddelen, hvor det Navn af Maria var indført. Man maatte da sige ham, at det var den ældste Søsters Navn; og at Vielsen maatte opsættes indtil man fik en anden. Frieren smilede da derved, og sagde: Jeg merker nok at den Ældste er mig beskæret, og det er mig ligemeget hvem af de Trende jeg faaer. Spørger hende da om hun vil have mig. Spørsmålet var da ikke saasomt giort, førend hun med fuld Stemme svarede: *Ja*. De bleve derpaa sammenviede, og han tog kiærlig Afskeed med Forældrene, og førte sin Brud hjem med sig.

Fabelen, eller rettere Historien, som siges virkeligen at være passeret i England, lærer, at det som af Himmelen een er beskæret, kand ved Hendelser ham ikke betages.

9. Fabel. Gedebukken Philosophus.

En Gedebuk, efterat ham var hendet adskillige Fortrædeligheder paa eengang, besluttede at slaae sig fra Verden og at philosophere; Men, saasom han egentligen ikke vidste hvad som udfordres af en retskaffen Philosopho, raadførte han sig med en gammel ærbar Kat derom. Katten gjorde da en Beskrivelse efter den allmindelige Meening, som Almuen haver om Philosophis. Han sagde: En Philosophus 301 maa stedse bære langt Skiæg. Det haver jeg, sagde Gedebukken, saa godt, som er at finde udi Skoven. Videre sagde Katten: En Philosophus maa have Horn udi Panden, hvormed han kand begegne dem, som ikke ere eenige med ham udi Philosophiske Meeninger. Dem seer du og ikke at fattes mig, svarede Gedebukken. En Philosophus, sagde Katten, maa og staae stift paa sin Lærdom, og sigte for de ringeste Meeninger med Haardnakkenhed. Det haver jeg og giort, sagde Bukken, thi jeg haver hundrede gange hvasset mine Horn for Bagateller. Videre, sagde Katten: En Philosophus maa være skidtfærdig, og ikke bekymre sig om Legemets, men alleene om Sindets Rykt. Du seer, svarede Gedebukken, hvorledes jeg seer ud, saadan haver jeg altid været. Endelig sagde Katten, udfordres ogsaa en tilstrækkelig Ambition under Ydmygheds Maske. Ambition fattes mig ikke, svarede Bukken, thi jeg er fast aldrig fornøyet uden jeg kand klaffre op paa høye Steder og Klipper. Katten sagde da: Kiære Broderi Du haver jo i saa Maade alt hvad som udfordres af en fuldkommen Philosopho, saa at intet fattes dig uden en Kaabe. Dertil finder man nok Raad, svarede Bukken; thi han vidste et Sted udi Skoven, hvor en Bjørne-Huud laae, hvorudi han svøbte sig. Alle andre Dyr, som saae Gedebukken udi den Positur med en ærbar Mine, og som hørte, at han havde slaget sig til Philosophie, lode see stor Ærbødighed for ham, og betegnede ham med den Titel af Mester Mads. Saasom Rygtet herom udsprede sig meer og meer, besluttede en riig Herre, som boede et Stykke fra Skoven, at antage denne Mester Mads til sine Sønners Informator i Philosophien. Gedebukken tog imod dette Tilbud, og lod sig indfinde. Huus-Folkene kunde ikke bare sig for Latter, da de bleve ham vaer; men Herren sagde: Diogenes saae ikke anderledes ud: Man befandt sig dog vel ved hans Tieneste. Gedebukken blev strax indladt paa en Sal, hvorudi var et stort og kostbart Speyl. Da Bukken blev sit Billede vaer udi Speylet, meenede han, at det var en Rival, som søgte samme Tieneste. Han blev da optændt af 302 Jalousie, og ansaae sit Billede med en vreed Mine. Billedet syntes at gjøre det samme. Dette ophidsede Bukken end meere; Han tog da i agt Kattens Lærdom, nemlig, at en Philosophus bør hvesse sine Horn mod sine Modstandere, løb med Magt og Hidsighed lige mod Speylet og sønderknuste det. Herover kom det heele Huus i Bevægelse, og Bukken blev arresteret; Men da man under Arresten ved Forhør fik Aarsagen og Sammenhængen at vide, brast Herren udi Latter. Dog paa det at Gedebukken ikke oftere skulde bedrage andre, lod han afkappe hans Horn og afklippe hans Skiæg og derpaa løbe; saa at den gode Mester Mads havde intet philosophisk tilbage uden hans forrige skidne Legeme. Denne Historie gav Anledning til megen Skiemt blant Dyr og Fugle. Nattergalen, som var Skovens Poét-Inde, gjorde til Erindring derover et Satyrisk Vers saa lydende:

Hvor du nu staaer, det stod Mads-Buk, og saae sin Skygge Udi et kostbart Speyl: Men Skyggen maatte rygge For hans steenhaarde Horn, da han mod Glasset løb, Og gjorde Speyle nok, men intet Baade-Kiøb.

Fabelen lærer, at der udfordres andet til Philosophie, end Skiæg og Kaabe, hvorvel mange have ikke andet at bryste sig af, saa at det maa heede: Barbam video, sed Philosophum non video.

10. Fabel.

Om Maanen.

Maanen bad engang sin Moder om en nye Klædning; Moderen sagde da: Ingen Skræder kand gjøre dig Klæder til Maade min Dotter; thi du haver een Dag ikke Skikkelse som en anden.

Fabelen lærer, at der gives visse vægelsindede og ustadige Mennesker, hvilke man aldrig kand gjøre til maade, efterdi de hver Time have et andet Sind.

303

11. Fabel. Om Muldvarpen.

Muldvarpen bad sin Moder engang om et Par Brillen. Moderen sagde da: Hvad vil du med Brillen? Brillen, som Menneskene betiene sig af, ere Muldvarper til ingen Nytte.

Fabelen lærer, at der findes visse Mennesker, der af Naturen ere saa dorske og dumme, at ingen Tugt eller Lærdom bider paa dem.

12. Fabel. Om Torne-Busken.

Torne-Busken besværgede sig engang for Jupiter over sin slette og hæsle Skabning. Jupiter svarede dertil: Du est vel nok skabt for en Tornebusk.

Fabelen lærer, at enhver Skabning er fuldkommen i sig selv, at et Menneske kand ikke besværge sig over, at det ey er dannet som en Engel, efterdi det er skabt til at være et Menneske, og at en Hest ikke kand klage derover, at den ey haver Vinger og kand flyve som en Fugel, efterdi den er skabt til at være en Hest. Naar et Sviin, som holdes for det hæsle Dyr, er dannet som et andet Sviin, kand det ikke klage over sin Skabning.

13. Fabel. Frørernes Klagemaal.

Nogle smaa Drænge kastede for Tidsfordriv Steene udi en Park, hvorudi adskillige Frøer vare. Saasom dette varede noget længe, og adskillige Frøer af denne Steenkasten satte Livet til: reysede en af Frørerne sig op, og tiltalede Drængene saaledes: Kiære Børn! dette som I her gjøre for Tidsfordriv, kommer os arme Frøer dyrt at staae.

Fabelen lærer, at adskillige kaadmundede Mennesker³⁰⁴og Skribentere, alleene for at lade see deres Geist og sindrige Indfald, tale og skrive de Ting, hvorved andre saares og bedrøves.

14. Fabel Lærkens Morale.

En Lærke, som havde sit Rede udi en Korn-Ager, da hun forlod sine Unger for at hente Føde til dem, bad hun at de skulde give agt paa hvad de udi hendes Fraværelse saae og hørte. Medens hun var borte, hørte de at Herren af Godset befoel sin Søn, at, saasom Kornet var moed, han Dagen derefter skulde bede sine Venner at hielpe ham med at meye. Dette fortaalte Ungerne Moderen med Rædsel, og bad hende at flytte bort i Tide. Moderen lod sig deraf ikke skrække, men bad dem have Taalmodig-hed, sigende: Hvis Manden haver ikke andet at forlade sig paa, end sine Venner, vil der neppe meyes i Morgen. Den anden Dag forlod hun dem atter, efterat hun havde gjort samme Erindring som tilforn. Herren lod sig da indfinde for at meye Kornet, og biede efter sine Venner, men f orgieves, hvilket da han merkede, sagde han til sin Søn: Jeg seer at vore Venner ere uvillige, gak derfor hen til vore Slægtninge og beed dem hielpe os med dette Arbeyde i Morgen. Dette fortaalte de frygtsomme Unger Moderen igien, hvilken trøstede dem paa nye, sigende, at det er ligesaa daarligt at stole paa Slægtninge som paa Venner, og at de derfor kunde være forvissede om at Kornet ey heller blev meyet den Dag. Den tredie gang fløy hun bort efterat hun havde gjort lige Erindring. Da kom Herren did igien, og da han merkede at hans Slægtninge ogsaa bleve borte, sagde han til Sønnen: Hør min Søn I Du seer, at, naar Nøden trænger, saa haver man hverken Venner eller Slægtninge. Lader os derfor i Morgen tage hver sin Lee, og gjøre Arbeydet selv. Dette fortaalte Ungerne Moderen igien; hvorudover hun sagde: Nu er Tiid til at flytte; thi Kornet vil ufeylbarligen meyes 305 i Morgen. Hun førte derpaa Ungerne strax bort, og Kornet blev derpaa meyet.

Fabelen lærer hvor lidet man kand forlade sig paa Venner og Slægtninge, naar man trænger til deres Hielp, og at det er sikkerst, næst Gud, at stole paa sig selv og eget Arbeyde.

15. Fabel. Duens Udenlands Reyse.

Duen, efter at den ofte havde været forfuldt af Høgen og andre Rovfugle, og udstaaet en Livs-Fare efter en anden, besluttede at forlade sit Fæderne-Land, og at sette sig ned paa et fremmet Sted, hvor den udi sin Alderdom kunde leve udi Sikkerhed, og blive befriet fra de Fortrædeligheder, som den udi Fædernelandet var underkastet: Efterat den havde taget kiærlig Afskeed med sine Venner og Paarørende, begav den sig paa Reysen, og efter nogle Dages idelige Flugt kom til en langt bortliggende Stad udi et fremmet Land, hvor den agtede at sette sig ned. Men den havde neppe opholdet sig paa samme Sted en halv Time, førend den blev en Høg vaer paa et Klokke-Taarn. Den sagde da: Est du ogsaa her? Hvis jeg det havde vidst, kunde jeg lige saa gjerne have blevet udi mit Fæderneland.

Fabelen lærer, at man finder Fortrædeligheder paa hvilket Sted man kommer i Verden: U-leylighederne, skjønt de ved Scenernes Forandring ikke ere de samme, saa kand de dog være lige store.

16. Fabel. Ræven og Ulven af Bidderman.

Ræven, som engang havde gjort et stort Bytte, som han havde Møye med at slæbe til sin Huule, møder paa Veyen en Ulv, som tog det heele Rov fra ham. Ræven holdt gode 306 Miner, og lod sig ikke merke med nogen Fortrydelse derover, men pønsede alleene paa at hevne sig igien. Han lod noget derefter binde en stor Fisk til sin Hale, og dermed gik Ulven i Møde paa en Iis. Ulven takkede ham for Seeneste, og spurte: Hvor han havde faaet samme Fisk? Ræven svarede da, at han kunde faae saa mange, som han ønskede. Han visede derpaa Ulven et Hull midt paa Isen, hvorudi han havde stukket sin Hale, og derved opdraget een Fisk efter en anden. Du haver ikkun, sagde han, efter mit Exempel at gjøre Forsøg, saa kand Vinter-Føde aldrig mangle

dig. Ulven takkede for god Underviisning, og sagde at ville føre sig den til Nytte. Du skal ikke befinde dig ilde derved sagde Ræven, men lagde dette dertil: Der behøves lidt Taalmodighed, du var maa en Times Tiid lade din Hale blive udi Vandet, indtil du merker den begynder at svie, da maa du rykke Fisken op med all Magt. Dette efterlevede Ulven, som lovede sin Tieneste igien. Ræven sagde, at det var hans Skyldighed at tiene sin Næste, og gik derpaa bort. Da Ulven havde siddet en Time ved Aabningen, og merkede at Halen begyndte stærk at svie, tænkte han at det var Tiid at optrække Fisken. Han rykkede da stærkt til, men saasom Halen var tilfrossen, kunde han ved første Bevægelse intet udrette. Han meente da at Fiskens store Vægt saadant foraarsagede, og derfor rykkede paa nye med saadan Magt, at Garnet eller Halen gik i stykker, og blev siddende udi lisen. Han merkede da, at han af Ræven var bedragen, og gik skamfuld bort. Ræven, som kort derefter fandt ham i denne Tilstand, gik ham leende forbi, og takkede ham for seenest. Og, da Patienten bebrejdede ham hans Ondskab, sagde Ræven: Med saadant Garn fanger man saadanne Fiske.

Fabelen lærer, at man maa ikke forbinde sig i Venskab med store Politicis, ey heller gjøre sig dem til Fiender; thi de kand ved deres List og Underfundighed let hevne sig og betale med dobbelt Myndt.

307

17. Fabel af Bidderman. Nye Prøve paa Rævens List.

Ræven, da han havde udspioneret, at en Bonde agtede sig til Kiøbstæden med en Hob fæde Vare, pønsede han paa hvorledes han kunde bemægtige sig en Deel deraf. Han saae, at derudi var stor Vanskelighed. Ham rand vel i Sinde et Paafund, hvorved saadant kunde erhverves; Men, som det samme var af den Beskaffenhed, at det ikke uden Fare for Liv og Lemmer kunde i Verk sættes, var han længe tvivlraadig i hvad han skulde gjøre. Endeligen, saasom hans Tænder løb i Vand efter de fæde Vare, besluttede han at underkaste sig Faren sigende: Hvo som vil vinde maa og vove. Han lagde sig derfor som død med udstrakte Been paa Bondens Vey. Bonden, som dette blev vaer, sagde: Her ligger en død Ræv, Skindet deraf kand komme mig til Nytte. Dog, saasom han ofte tilforn havde havt Prøve paa Rævens Listighed, gav han den tre dygtige Slag med sin Svøbe, for at være forvissat om, at den var reent død. Saasom Ræven med en heroisk Bestandighed udstod disse Slag, tvivlede Bonden ikke meere om Sagen, og derfor slængede den bag paa Vognen, og fortsatte sin Reyse. Imidlertid gjorde Ræven et fortreffeligt Maaltid, udledede det beste og fædeste, og efterat han havde ædet sig saa mætt, at hans Mave var spendt som en Tromme, sprang han uformerket ned af Vognen, førende med sig saameget af de fæde Vare, som kunde være tilstrekkeligt for et andet Maaltid. Da Bonden endeligen kom til Torvet, fornam han, at Ræven var forsvunden og at hans beste Vare vare enten fordervede eller opædte.

Fabelen viser, at visse Fordeele ikke uden Fare kand erhverves, og at gierrige og graadige Mennesker ikke tage i Betænkning at vove Liv og Lemmer for at fyldestgjøre deres Begjærligheder.

308

18. Fabel. Om Gøgen.

Gøgen anrettede engang en Concert, og inviterede andre Fugle at høre sin Stemme. Men han blev udpibet. Dog fandtes der nogle Fugle, blant hvilke var en Skade, som meenede, at Gøgen herudi skeede U-ret, efterdi han havde en Stemme, som ikke var at foragte. Men Ørnen svarede dertil: Hvis Gøgen havde været ombeden at synge, vilde man havde fældet mildere Dom over ham; Men saasom han ubeden haver inviteret andre at høre sin Stemme, og derved givet tilkiende de høye Tanker, han havde om sig selv, bliver Stemmen nøyere examineret.

Fabelen lærer, at intet, som er middelmaadigt, tolereres hos dem, som give sig ud for Mestere, og er det derfor, at en Autor, som er befalet at skrive, criticeres ikke saa meget som en Poet, der alleene skriver for

at lade see sin Poetiske Geist. Hvi de samme Gierninger blive meere censurerede hos een end hos en anden, giver Horatius tilkiende udi saadant Vers. - - mediocribus esse Poétis Non homines, non Dii, non concessere Columnæ.

19. Fabel. Om Skorsteen-Feigeren.

Den Skorsteen-Feiger, som var beskyldt for Tyverie, blev greben, og af Øvrigheden indsluttet udi Stadens almindelige Fange-Huus, som var vel forsynet med stærke Dørre og Laase. Den paafølgende Dag blev berammet til Forhør, men da Stadens Tienere komme ind udi Huuset for at føre Fangen til Tinget, var Skorsteen-Feigeren forsvunden, saasom han havde taget Flugten igiennem Skorsteenen.

Fabelen lærer, at man maa indrette Lukker og Fængsler efter Fangernes Beskaffenhed: Saaledes, at, naar man indslutter en Smed, maa man forsyne Dørre ikke³⁰⁹alleeneste med Laase, men endogsaa med Slaader, og, naar man fængsler en Skorsteen-Feiger, maa udi Fange-Huuset ingen Skorsteen være; Et Gierde eller en Muur er et tilstrekkeligt Lukke for at indslutte Kiør, Faar og Heste; men ikke Fugle, med mindre man tilligemed stækker deres Vinger. Samme Regel maa og i agttages med Straf; thi hvad som er stor Straf for een, kand være liden eller ingen for en anden. Denne Regel toge Jyderne for dum ikke i agt, da de dømte Krebsen eller Krabben til at druknes.

20. Fabel. Gaasens Dristighed.

Løven havde engang en vigtig og vanskelig Ting at i værksætte, og derfor lod til sig kalde adskillige Creature for at høre om nogen kunde paatage samme Tings Fuldbyrkelse: Men ingen dristede sig dertil. Gaasen alleene tilbød sin Tieneste, findende ingen Knuder udi denne vanskelige Sag. Alle som kiendte Gaasen, og vidste, hvorvidt Gaase-Forstand kunde strækkes, forundrede sig over denne Dristighed. Skaden sagde da: Kiære Venner I Forundrer eder ikke herover, just denne Tilliid, som Gaasen haver til sig selv, giver tilkiende dens Taabelighed, og Mangel paa egen Kundskab.

Fabelen viser, at de taabeligste Mennesker holde sig meest beqvemme til Alting, efterdi de ikke kiende sig selv, og kand see Knuderne udi en Ting, som skarpsynede Mennesker see og merke, og derfor ikke dristede sig til dens Exsecution. Man kand sige, at just deres Frygt og Mistilliid viser Prøve paa deres Forstand.

21. Fabel. Cameleon og Katten.

Katten mødte engang udi Skoven et Cameleon, som saae bedrøvet og ilde ud. Katten spurdte da om Aarsagen til ³¹⁰ hans Sorg, og hvad som laae ham paa Hiertet. Cameleon sagde da: Jeg haver intet at bebreide mig selv, jeg haver gjort alt hvad mig mueligt er, for at vinde min Føde og at komme fort i Verden; men Naturen haver været min Stifmoder, og nægtet mig sine Gaver, saa at jeg med all min Fliid og Arbeyde ikke kand gjøre mig beqvem til mindste Forretning eller Embede. Jeg haver tilbudet min Tieneste udi adskillige Professioner, som mine Forældre have ladet mig lære, men for min Udygtighed haver jeg strax faaet Afskeed igien. Det sidste Embede, som jeg haver forrettet, var et Skolemester-Embede, som mine Forældre, i sær min Moder, haver

destineret mig til, saasom hendes Fader saavel som hendes Farfader begge havde været Skolemestere; men jeg havde neppe været et par Maaneder i samme Embede, førend en Biørn, som en Skole-Patron, gav mig Afskeed for min Udygtighed. Det meeste, som herved krænkter mig er dette, at en Gedebuk blev antagen i mit Sted, med hvilken man siger at Skolen er vel forsynet. Katten, efterat han med Agtsomhed havde anhørt denne Tale, sagde da: Kiære Ven! Beskyld ikke Naturen: Den haver maaskee været lige saa gavmild mod dig, som mod mange andre. Det er en U-lykke at Forældre, som ikke kiender sig selv, end sige deres Børns Naturel, ville strax efter Fødselen beskikke dem til visse Studia, hvortil de ingen Beqvemhed have, og ligesom storme mod Naturen. Jeg tør vedde, at, hvis du blev sat paa rette Rendebane, du kunde komme udi ligesaa stor Anseelse, som du nu er udi Foragt. Jeg seer hvad der er ved dig at gjøre, og hvad Vey du bør tage til Forfremmelse. Du est en Person, der kand give dig selv adskillige Farver og Skikkelser, saa at du hver Time er dig selv u-liig, og derfor besidder den fornemste Dyd, som udfordres af en Hofmand, hvis største Qvalitet er, som en Proteus, at forandre Skikkelse, og at dreje sig efter Hoffets Aspecter. Arbejd paa at erhverve dig en liden Tieneste til Hove. Jeg er vis paa at du vil gaae frem udi fuld Galop fra et Æres-Trin til et andet. Cameleon takkede ham for det gode Raad, og begav sig strax til Løvens 311 Hof, som bestod af alle slags Creature, saavel krybende som flyvende. Han insinuerede sig strax hos nogle Kalve, som vare Løvens Pager, hvilke funde saadan Behag udi hans Omgængelse, at de recommendede ham til en af de fornemste Aber, som var Hoff-Nar, hvilken tog sig ham an med saadan Iver, at han blev Hoffmester hos en Elephant, som var Vizier, og Løvens største Favorit. Kort at sige: Vor Cameleon blev inden stakket Tid en af de fornemste Ministrer ved Løvens Hoff. Denne store Forfremmelse rygtedes overalt udi Skoven, og endeligen kom den gamle Kat for Ørene. Dette opvakte en ubeskrivelig Glæde hos ham, saasom han haabede udi denne nye Minister at faae en Patron, der baade kunde og vilde være ham til Trøst udi hans gamle Alder. Han forføyede sig derpaa strax til Løvens Hoff, og lod sig anmelde hos Cameleon sigende, at han var Katten Monsonius, som forlangede at tale med Hans Excellence. Cameleon, som da var opblæst af Hofmod, saa at han ikke meere vilde kiende sine gamle Venner, lod ham svare, at Personen var ham gandske ube-kiendt, og at han derfor e strax maatte pakke sig bort. Katten klaaede sig da bag Øret, gik bort og sagde: Jeg merker nu af alle Ting, i sær af dette sidste, at han er en fuldkommen Hoffmand. En Tiid lang derefter mødte Katten Cameleon udi Skoven i samme fattige og ælendige Tilstand, som han var udi, førend han kom til Hove. Han var imidlertid kommen i U-naade, skiønt man veed ikke af hvad Aarsag, enten ved Forseelse eller ved Conjunctionernes Forandring, saa at han var stødt fra sin Værdighed og hans Gods var confisqueret. Han adresserede sig da til Katten og sagde: Kiære Ven! Hvad Raad giver du mig nu udi denne min bedrøvelige Tilstand? Katten betalede ham da med samme Myndt og svarede: Jeg kiender dig ikke, pak dig derfor strax bort; hvorpaa han vendede ham Ryggen, og hver gik sin Vey.

Denne Fabel befatter adskillige Lærdomme. Den viser først, at man ubillig beskylder Naturen for Gavers³¹²Nægtelse; thi mange som synes til intet at være nyttige, kand blive de dueligste Mennesker, naar de komme til at staae paa deres rette Poste. Den viser videre Hoff-Levnets slibrige Tilstand, og at de Herligheder, som der erhverves ere ofte ikke uden som Veyrlis, der lade sig see og forsvinde paa eengang. Endeligen giver den Portrait paa deres Hovmod, som af ringe Stand i Hast ophøyes til stor Værdighed.

22. Fabel. Om Musen udi Osten.

Katten fandt engang en Muus nedgraven udi en feed Ost, saa at man ikke kunde see uden dens Hoved alleene. Katten spurte hvad han der bestillede, hvortil Musen svarede, at den havde slaaet sig fra Verden. Hvorpaa Katten sagde: Jeg priser denne din Philosophie. Jeg vil efterfølge dit Exempel og paa samme Maade ogsaa slaae mig fra Verden, hvorpaa han opaad Musen tillige med Osten.

Fabelen lærer, at mange der skye Omgængelse med andre, og som synes at have slaaet sig fra Verden, sylte sig udi Vellyst og Fraadserie inden Dørs.

23. Fabel af Bidderman. Om Biørnen og Ræven.

Ræven var engang forurettet af en Biørn, over hvilken han søgte at hevne sig. Paa det at saadant med des større Sikkerhed kunde see, stillede han sig an, som han aldeles ingen Fortrydelse bar over den skeede Uret, men tvertimod lod see Fortroelighed mod Biørnen og iblant andet visede ham Vey til et Sted, hvor stort Bytte var at bekomme: Næmlig udi en Bondes Gaard, som var slet vogtet, og ingen Port-Hund havde, der kunde røbe nogen, som om Natten listede sig ind. Biørnen takkede ham for det gode Raad, og besluttede paafølgende Nat at begive sig hen til 313 samme Sted: Da nu Ræven havde gjort ham saa trohiertig, advarede han strax Bonden derom. Bonden derfor satte alle sine egne Folk og endeel af sine Naboer paa Skiltvagt, forsynende dem med Steene og lange Stænger for at imodtage denne forventede Giæst. Biørnen blev derfor saaledes modtagen, og saa ilde medhandlet, at han med knusede Lemmer og ophoven Bug krøb tilbage. Udi denne Tilstand mødte han Ræven, som leende spurte ham, hvad Fangst han havde gjort. Biørnen merkede da, at han var bleven skuffet, dog, paa det at hans Fiende ikke skulde faae dobbelt Aarsag til at glæde sig, sagde han: Alting er vel afløbet: Jeg haver gjort saadant Maaltid, at min Bug er derover bleven gandske hoven.

Fabelen lærer, at naar man er bleven drillet af en Fiende, skal man holde gode Miner, og lade som det ikke gaar en til Hierte, paa det at Modstanderen ikke skal faae Aarsag til dobbelt Glæde.

24. Fabel. Om Bonden og Hunden.

En riig Bonde mødte udi Skoven en Hund, som advarede ham om Røvere, og sagde, at de vare gandske nær ved, og derpaa vilde redde sig selv med Flugten: Bonden bad ham med grædende Taare at bie for at beskierme sig. Men Hunden sagde, at hans eget Liv var ham kiært, og at det var forgiaeves at sætte sig imod saa mange bevæbnede Mænd. Endeligen, da Bonden blev ved at beede, og lovede ham frie Adgang udi hans Kiøkken og Spiise-Kammer, hvis Dørre altiit skulde staae ham aabne, lod Hunden sig overtale til at bie, forladende sig paa sin Styrke og Behændighed. Røverne lode sig derpaa see: Men Hunden angreeb dem med saadan Hidsighed, at 2 af dem bleve omkomne, og den tredie maatte tage Flugten. Efterat denne Seyer var erholden, erindrede han Bonden om sit Løfte, hvorom han paa nye blev forsikkret. Men, da 314 Manden kom hjem og fortaalte sin Hustrue hvad Løfte han havde gjort, blev hun heel forbitret, og udøsedede saa mange Skieids-Ord, at han maatte love hende at bryde sit Tilsagn. Hunden forladende sig paa den sluttede Accord, lod sig kort derefter indfinde udi Bondens Gaard, hvor han meenede at finde alle Dørre aabne. Men han blev der saa ilde medhandlet at han halvdød af Slag og Hugg maatte vende tilbage.

Fabelen viser, at de største Velgierninger ofte blive ilde belønnede.

25. Fabel. Ræven stævner Æslet.

En Ræv stævnedede Æslet for Retten, beskyldende det for sviigagtig Omgang. Alle forundrede sig over hvorledes en listig Ræv kunde være forrasket af et eenfoldigt Æsel. Dommeren, som var en Kat, sagde og, at saadant kom ham ubegribeligt for. Men, saasom Ræven anførte mange glimrende Beviisligheder, til sin Sags Styrke, og det eenfoldige Æsel derimod var saa forbløffet, at det intet dertil kunde svare, vidste Dommeren ikke hvad han derved skulde gjøre; thi paa den eene Side vare anførte Beviisligheder, som ikke kunde igiendrive, og paa den anden Side var en bekiendt ærlig og eenfoldig Contrapart, som hverken havde Villie eller Evne til at bedrage. Endeligen hittede han paa saadant Temperament: Efterat Processen var udageret, lod han indkalde Parterne, og afsagde saadan Sententz: Sagen opsættes til videre Efterforskning, og Parterne have her at indstille sig igjen inden 10 Aars Forløb. Inden den Tiid meenede han, at baade Ræven og Æslet kunde være døde: Der siges at Løven fandt saadant Behag udi denne Dom, at han derover promoverede Katten fra Herretsfoget til Lands-Dommer.

Fabelen viser, at en Dommer, hvormeget han udi sin Samvittighed er overbeviist om en Beskyldnings Urigtighed, kand han dog ikke frikiende den Beskyldte, 315naar Anklagerens Beviisligheder ere lovmæssige. Ikke desmindre synes det dog, at en Sag udi denne Casu, og som er af lige Natur, et Temperament kand

tages, skjønt just ikke paa samme Maade.

26. Fabel Om Aben, som vil fiske.

En Abe, efterat hun længe havde givet Agt paa hvorledes en Fisker med Angel trök en Fisk op efter en anden, tænkte hun ved sig selv: Mon du ikke ogsaa kunde gjøre det samme? Saasom det Dyr er behændigt, og udi mange Ting søger at imitere Mennesker, søgte det efter en Angel, hvortil den hæftede en Madike, ligesom den havde seet Fiskeren at gjøre. Men, saasom den første Fisk som beed paa Angelen, var en overmaade stor Gedde, saa trök den Aben ned udi Vandet. Aben, som saae sig i Fare for at druknes, raabte da Himmelen om Hielp og sagde: Redd den stakkels Morten, som er falden i Vandet! men da den ved Aabredde fik fat paa en Riis-Green, sagde den: Lad nu kuns blive Himmel! Nu kand Morten hielp sig selv.

Fabelen lærer, at de fleeste Mennesker ere ikke Gudfrygtige uden udi Nød og Fare, og at, naar Faren er forbi, henfalde de til deres forrige Ugudelighed igjen.

27. Fabel. Om Jomfruen og Papegojen.

En Jomfrue havde en Papegoje, hvilken hun elskede som sin egen Søster. Papegojen fortienede og at elskes; thi den var vel tegnet, forstod Music, og taledede fast ligesaa fornuftigen som Jomfruen. Men man maa i Alting holde Maade, hvilket her ikke giordes: Thi denne Kiærlighed var saa hæftig, at Jomfruen kunde ikke undvære denne Fugl, end ikke om Natten, thi den maatte ofte ligge udi hendes Seng: Men hvad skeede? En Morgen, da hun opvognede, fandt hun Fuglen halvdød, saasom den var qvalt af Varmen. Hun blev derover gandske forskrækket og sagde: Hvad skader dig min kiære Pape? Fuglen svarede dertil: Intet haver skadet mig, uden din Kiærlighed, thi den haver skilt mig ved Livet, hvorpaa den døde.

Fabelen lærer, at man i Alting maa holde Maade, og at man kand incommoderes af all for hæftig Kiærlighed ligesaa meget som af Had og Koldsindighed.

28. Fabel. Æslet Vægter.

Æslet, efterat det havde faaet Podagra, saa at det var ikke i Stand til at gjøre sine sædvanlige Tienester, hvormed det havde fortient sin Føde, ansaae sig selv som en ydermeere unyttig Jordens Byrde, og lavede sig paa at døe af Hunger og Armod. Udi denne bedrøvelige Tilstand saae det en Ulv, for hvilken det beklagede sin Nød. Ulven ynkedes derover, men sagde derhos at Æslet maatte dog ikke gandske fortvivle, thi der kunde vel endnu findes noget, hvormed det kunde fortiene sin Føde. Han sagde: Du haver jo Stemme: Den haver jeg stor nok, svarede Æslet, men den er ikke meget behagelig. Det vil ikke sige, sagde Ulven, naar den ikkun er stærk. Jeg vil arbeyde paa at skaffe dig en Vægter-Tieneste udi næste Kiøbstæd; han forskaffede det og saadant Embede. Og siges der at adskillige andre Æsler efterfuldte hans Exempel, saa at mange Kiøbstæder bleve opfyldte med deslige Vægtere, som have forplantet deres Afkom, og endnu er udi saadanne Tienester.

Fabelen lærer, at ingen er saa uduelig, at den jo kand gjøre Tieneste udi visse Ting.

29. Fabel. Kriigs-Forhør over Haren.

Efter et stort Feldtslag, som engang udi Skoven var holden, skeede et Kriigs-Forhør, for at examinere deres 317 Opførsel, som samme Slag havde bivaanet. Haren blev da beskyldt for at have taget Flugten førend Slaget begyndte, og en Oxe, som var Herretz-Foget eller Dommer udi det District, hvor Haren opholdt sig, blev befalet at dømme udi Sagen: Eftersom tilstrækkelige Beviisligheder bleve anførte om Harens Flugt, dristede den Anklagede sig vel ikke til at nægte Gierningen. Men stræbede alleene at vise derudi intet lastværdigt at være. Den sagde: Jeg haver i Sinde at gjøre meere end eengang Tieneste, og enhver, som haver saadant reedeligt Forsætt, maa have Omsorg for Liv og Lemmer; hvis jeg nu havde omkommet udi dette Slag, havde jeg ikke kundet gjøre Tieneste udi et andet. Dommeren, som ingen stor Jurist var, fandt dette latterlige Argument af Vigtighed, og frikiendte Haren. Ingen Dom er bleven af Dyr og Fugle meere beleet. Men Ræven sagde: Man kand ikke vente andre Sententzer, naar man gjør Oxer til Dommere.

Fabelen viser Rævens Morale at være velgrundet.

30. Fabel. Kriig imellem Leopard og Tigre.

Udi Begyndelsen af den Maaned Miriac holdes udi Skoven en høytidelig Fest, Skov-Guden Pan til Ære: Til samme Fest lode sig indfinde alle Slags Dyr. De fornemste af den forsamlede Skare var en Leopard og en Tiger, hvoraf enhver var Hoved for sin Nation: Begge havde samme Dag havt Sorg; thi Leoparden havde mistet sin Frue, og Tigreren sin Søn. Midt udi denne Høytidelighed indfaldt en Formørkelse udi Solen: Da saadant blev til-kiendegivet, og de nærværende Dyr forskrækkedes derover, bad Tigreren dem at sætte all Frygt tilside om fore-staaende Uheld; thi, sagde han: Solen sørger i Dag for min Søns Død, og denne Formørkelse betyder intet andet. Leoparden derimod meenede, at Formørkelsen skeede formedelst Døds-Faldet i hans Huus. Dette kunde Tigreren ikke lide, og spurdte Leoparden hvad han indbildte sig. 318 Leoparden, som havde ikke mindre forfængelig Ambition, blev ved sin Meening, og gav et haardt Giensvar. Kort at sige: Et Ord tog et andet saaledes, at alting kom udi Fyr og Flamme. Den heele Skare tog Flugten, og de stridige Partier truede hinanden med aabenbare Feide, hvilken og strax gik for sig, og en stor Hob af alle slags Dyr bleve enten beordrede at møde eller bleve for Besoldning hvervede. Fuglene derimod vilde ikke bemænge sig med denne Handel; thi endskiønt Ørnen derom af begge Parter blev anmoden, saa vilde han dog ingen Fugl tillade at tage Parti, men erklærede sig for Neutralitet paa den heele flyvende Nations Vegne. Af krybende Dyr undslog Odderen og Sælhunden sig herfor, thi, saasom Krigen førtes til Lands alleene, og de samme opholdt sig meest paa Vandet, sagde de sig fornemmelig at sortere under SøeEtaten. Efterat Krigen en Tiid lang med stor Hidsighed var ført, blev efter megen Blods Udgydelse Fred sluttet saaledes: at hver af de stridende Parter skulde blive ved sin Meening, og Alting komme udi forrige Stand, som den var for Krigen.

Fabelen lærer, at de hæftigste Tvistigheder reyse sig af umagtpaaliggende Ting: Item af mange blodige Krige, som af Mennesker føres, endes paa samme Maade, saa at man fører Kriig, alleene for at føre Kriig.

31. Fabel. Om Ænderne og Sælhunden.

Nogle Ænder stode engang ved Strand-Bredden, og snakkede med hinanden. Blant andre Materier, som bleve bragte paa Banen, taledes med Forundring om Flod og Ebbe, efterdi de merkede, Havet nu at tilvoxe, nu igjen at aftage, hvortil ingen af dem kunde begribe Aarsagen; medens de vare midt i denne Philosophiske Tale, nærmede sig til Strand-Bredden en Sælhund, som var heel erfaren udi naturlige Kundskaber, sær udi

Astronomie, af ham 319 haabede Ænderne at faae nogen Oplysning udi Sagen, hvorudover een af dem gik ham i Møde og sagde: Kiære Simoni Hvad Aarsag kand dertil være, at Vandet nu stiger, og nu igjen falder? Sælhunden svarede: Det kommer af den Kraft Maanen haver paa Jorden, thi naar den trykker paa Havet, maa det hæve sig ved Breddene. Dette forarsagede hos dem alle en heftig Latter. Ingen Meening syntes dem at være daarliger, hvorudover de sagde: disse lærde Personer ere aldrig rigtige udi Hovedet; efterat de havde leet sig trette, forelagde de et andet Spørsmal, nemlig: Hvoraf det kom, at Maanen saa idelig tog af og til. Sælhunden, saasom han mærkede at man ikke burde tale alvorlig med disse taabelige Dyr, sagde da: Det reyser sig deraf at naar Maanen kommer til sin fulde Størrelse, klipper man Stykker deraf, for at gjøre Stjerner. Dette syntes dem at være gandske forstaaeligt og rimeligt, hvorudover de takkede ham for god Underviisning.

Fabelen lærer, at mange forkaste og belee den sundeste Lærdom, og lade sig binde de meest u-rimelige og vanskabte Meeninger paa Ærmene.

32. Fabel. Nattergalen og Soen.

Soen spurte engang Nattergalen hvi hun, som haver en saadan behagelig Stemme, ikkun lader sig høre paa en vis Tiid om Aaret, og det alleene om Natten. Det synes deraf, sagde hun, at du misunder Mennesker og Dyr Fornøyelse. Nattergalen svarede dertil: Hvi kommer det at du, som haver en saadan hæsliig Stemme, lader dig høre det heele Aar igiennem? Det synes, sagde hun, at du lader dig idelig høre for at incommodere Dyr og Mennesker. Ingen af dem kunde saaledes gjøre reede for sit Forhold; men enhver gik tankefuld og stiltiende bort.

Fabelen lærer, at den, som haver slettest Stemme, synger oftest, og at den, som kand mindst tale, taler ideligen; De derimod, som kand fornøye Menneskene, er e sparsomme saavel paa det eene, som paa det andet, og ingen kand give Aarsag dertil.

33. Fabel. Om Tranen, som curerede med Gratia probatum.

Leoparden var engang plaget med idelig Obstruction, og betienede sig af Storcken, som var Hoff-Chirurgus, hvilken satte ham een Clysteer efter anden; men Svagheden blev dog stedse ved. Endelig giver sig Tranen an og siger sig at have et Arcanum, som han gav Navn af Gratia probatum, hvorved alle Sygdomme kunde fordrives. Recepten havde ogsaa den Virkning, at Patienten gandske blev cureret. Da dette rygtedes, strømmede alle til den nye Doc-tor, og havde hans Recept samme Virkning hos alle andre Syge. Men efter nogle Maaneders Forløb, tabte denne Medicine all sin Kraft, og Doctoren tilligemed sin Reputation. Da nu alle forundrede sig derover, sagde en gammel Katt, som længe havde practiseret udi Medicinen, skjønt han ikke var gradueret; forundrer eder ikke derover: Alle saadanne nye Recepter virke ikke uden til en Tiid, og saa længe Patienternes Imagination varer; Det samme haver jeg observeret med Tiære-Vand, hvormed alle Svagheder cureredes udi nogle Maaneder, men nu er af ingen Nytte meere end til at smørre Vogn-Hjul og Cabel-Tov med.

Denne Fabel viser hvad Imaginationen kand udvirke hos Patienter, og at det er den alleene og ikke Recepten, hvoraf de cures.

34. Fabel. Om Skibet i Maanen.

Aben foregav engang, at han kunde see et Skib i Maanen: Dette satte andre Dyr og Fugle i Bevægelse, saa at de i 321 Hobetal komme sammen for ved Maanens Opkomst paa Himmelen at give agt derpaa. Men ingen af dem alle, end ikke Lossen, som haver det stærkeste Syn, kunde see mindste Tegn dertil. Ørnen, som udi samme Forsætt stak saa høyt i Luften at den syntes at nærme sig til Maanen, bevidnede og det samme, hvorudover man sluttede, at dette Skib bestod alleene udi Abens Indbildning, eller og at han efter Sædvane vilde spille Gæk med andre Dyr. Endeligen lod sig indfinde en Elephant, hvilken formedelst sin Skiønsomhed og Forstand var udi saadan Reputation, at alle hans Ord vare som Oracler. Den samme enten af egen Imagination, eller for at merke hvad han ved sit store Navn kunde udvirke, foregav først, at han i Maanen blev noget usædvanligt vaer; endelig sagde han, sig ogsaa klarligen at kunde see saadant Skib, bedende de andre Dyr med meere Agtsomhed at stirre paa Maanen. Hvad skeede? En efter anden begyndte at se hvad de ikke saae, saa at de alle fordømte deres forige Blindhed: Ja Muldvarpen selv, som ellers haver det svageste Syn, bevidnede med Eed sig at kunne see ikke alleene Skibet i sig selv med sine Maste, men endogsaa Takkel-Tov og Anker, samt Skibshunde.

Fabelen viser, at naar en først haver erhvervet sig Navn af stor og ugemeen Viisdom, kan han bringe Mennesker til at see hvad de ikke see, at smage hvad de ikke smage, og at nægte deres egne Sandser.

35. Fabel. Soen og Cameleon.

En Cameleon da den gik en Soe forbi, som efter Sædvane laae og veltede sig udi Skarnet, sagde den: Fy! dit slemme Beest! Du est dig altid selv Hig. Soen svarede dertil: Fy! dit slemme Beest! Du est dig altid selv u-liig. Andre Dyr, som dette hørte, holdte for, at Soens Bebreidelse var best grundet.

322

Fabelen lærer, at intet er lastværdigere end som en Proteus at forandre Skikkelse, og at være sig selv stedse u-liig, og som en Cameleon, der nu haver een Farve, nu en anden. Det heder her, som Verset lyder: Malo sui similem, qvam sibi dissimilem.

36. Fabel. Om Ulven og Biørnen.

Ulven og Biørnen bleve paa eengang angrebne af een slags Sygdom. Ulven kom sig først, og aflagde Visite til Biørnen, som endda laborerede af samme Sygdom. Da Biørnen nu forundrede sig over, hvi Ulven saa hastig var resti-tueret, svarede Ulven: Jeg slutter, at det maa komme sig deraf at jeg haver været angreben af Sygdommen alleene, men at du haver været slaget med Sygdom og Doctor tillige.

Fabelen viser, at Naturen curerer tidt sikkere end Lægen, hvilken udi dens Virkning er den ofte til Hinder.

37. Fabel. Galtens Hovmod.

Intet Dyr, hvor ringe og uselt det er, haver mindre Tanker om sig selv, end det allerædelste Creatur, hvilket sees af Galten, hvorom haves denne Fabel. En Galt af den Betragtning, som den gjorde sig over sin egen Tilstand, bildte sig ind at den heele Verden var dannet for hans skyld. Han saae Solen ordentlig at opstige for Svine-Stien hver Morgen, at meddeele sig dens Lys og Varme, og at skiule sig igien, naar Tiid var at hvile.

Den Anstalt meente han at være anrettet for sin Commoditet allene. Han merkede at visse Folk aabnede hver Morgen Svinestien for at bringe ham ud paa Fælleden. Disse Folk ansaae han som beskikkede Opvattere. Han troede, at naar Mennesker kastede deres U-reenligheder fra sig, at det ogsaa skeede for hans skyld, anseende dem som sine Spiise-Mestere. 323 Kort at sige, han udtolkede alle andre Ting til sin Fordeel, og bildte sig ind, at de vare beskikkede alleene for hans Commoditet, og derfor ansaae sig som en Qvint-Essentz af alle skabte Ting, men just, da han engang stod henrykt udi saadan Betragtning, og var færdig at sprække af Hovmod, kom en Slagter, som med Magt slæbede den til Slagter-Bænken.

Denne Fabel kand ogsaa tiene Mennesker til Lærdom, hvilke bilde sig ind, at Alting er skabt for deres skyld, da dog den heele Jord er ikkun som et SandsKorn at regne imod den store og tilsyneværende uendelige Verden, og at de derfor fortiene fast ligesaa meget at belees, som Galten, naar de meene, at utallige Stjerner ere satte paa Himmelen alleene til Zirat for deres skyld, item at Cometer lade sig see for at advare om een og anden forestaaende Hændelse.

38. En Persiansk Fabel. Om Tvende Ravne.

Tvende Ravne søgte engang at besvogle sig med hinanden. Den eene af dem havde en Søn og den anden en Dotter: Partiet var lige paa begge Sider. Der handlede ikkun om hvad Dotteren skulde bringe med sig til Medgift: Hendes Fader lovede da, at Sønnen skulde faae til Medgift Ti øde Landsbyer. Dette Tilbud modtog den anden Ravn, men spurde derhos, hvorledes han kunde bringe saa mange tilveje? Dotterens Fader sagde da: Hvis Gud lader vor Naadige Herre Soltan Machmud leve, ville vi aldrig have Mangel paa øde Landsbyer. Denne Fabel behøver ingen Udtolkning; thi den forklarer sig selv.

39. Fabel. Æslets Hovmod udi dets Velstand.

Æslet fandt engang en stor Skat, som laae skiult under en Drage, som var død af Hunger, efterdi den ikke vilde 324 forlade Skatten. Æslet lod sig derpaa udziire med kostelige Klæder og Smykker. Da Dyr og Fugle beloet Æslet for saadan Daarlighed, sagde en Jagt-Mynde, at intet kunde være fornuftigere giort, saasom intet Dyr trængede meer til udvortes Smykke: Thi, sagde han, man maler Vægge, som ere af Træe og Leer, men ikke dem, som ere af Marmor. Jeg tog ikke i Betænkning at gjøre det samme, hvis jeg var et Æsel.

Fabelen viser, at uduelige og foragtelige Mennesker behøve at pynte sig meest, hvilket Erfarenhed og viser at skee.

40. Fabel. Assidæmons Klagemaal over Dyrene.

Foruden alle slags Dyr ere udi Skoven Satyri, hvilke ansees som Dyrenes Fiender, og gemeenligen betegnes med det Navn af Skov-Trold. Hoved og Anfører for de samme kaldes Assidæmon, og er det samme for Dyr, som Fanden er for Mennesker. Dyrene tilskrive ham ikke alleeneste det meeste Onde som vederfares dem, men endogsaa deres egne Misgierninger, som de foregive at skee ved hans Indskydelse og Fristelser, saa at, naar nogen bedriver Tyverie, Mord eller andet Ondt, siger man gemeenligen: Her haver Assidæmon været igien. Nogle af de fornuftigste Dyr bifalde ikke denne Meening, holdende for, at den tiener ikkun til Skiul for Misgierninger, men de samme ansees som Vantroende af Almuen, sær, af Giæs, Ænder, Høns, Faar, Kiør og

andre meest eenfoldige og Orthodoxe Creature. Assidæmon havde længe med Fortrydelse anhørt disse mod ham førte Beskyldninger. Endeligen, saasom han merkede, at dette gik alt for vidt, indtil at, naar et Dyr lod sig lokke til Ukydskhed, det maatte hede at være skeet efter Assidæmons Indskydelse, satte han sig for at indgive Klagemaal til Skov-Guden Pan, og at besværges sig over deslige Calumnier. Dette tilkiendegav han for en Bever, som ikke havde bifaldet den almindelige Meening.

325

Beveren raadde ham til at indeholde med saadant Klagemaal, sigende, at han intet leed derved, at Dyr og Fugle havde saadanne høye Tanker om hans Magt, og at han heller skulde søge at styrke dem udi saadan Over-Troe. Han sagde: Hvis nogen havde Aarsag at besværges sig derover, maatte det være Skovens Gud Pan, hvis Regiment derved blev indskrænket, efterdi de satte ham et saa mægtigt Væsen ved Siden, hvilken havde ligesom Deel udi det høyeste Regiment. Assidæmon fuldte Beverens Raad, og begreeb dette, at han kunde finde sin Regning derved, at Dyr og Fugle bleve udi deres forrige Overtroe.

Denne Fabel kand tiene til Lærdom for de Mennesker, som tilskrive Fanden for stor Magt, og gjøre ham fast til Guds Med-Regent: Saadan Lærdom nærmer sig til Manichæismum eller tvende Independentte ævige Væsener.

41. Fabel. Om Nat-Uglen.

Nat-Uglen blev engang af nogle lastet, efterdi den idelig om Natten lod høre sin Stemme, og ombeden derudi at holde Maade: Dertil svarede den saaledes: Jeg finder selv ingen Lyst i at synge, men man maa gjøre noget for at fornøye andre.

Fabelen lærer, at enhver bilder sig ind at besidde de største Qvaliteter, og at Uglen sætter lige saa stor Priis paa sin Stemme, som Nattergalen.

42. Fabel. Om Katten med sine Unger.

Katten satte engang sine Unger tilrette, efterdi de spøgede saa meget, den sagde: Der maa være Maade i alle Ting; Men I fører eder op, som nogle Narre. Ungerne svarede dertil: Vi have hørt, at vore kiære Forældre førte sig ligeledes op udi deres Ungdom. Katten sagde da: Det er vist nok: Men I see jo at vi have forandret vort Levnet, og at vi nu ere gandske ærbare og adstadige. Ungerne svarede: Vi ville blive ligesaa adstadige, naar vi komme til vore Forældres Alder.

Fabelen lærer, at de Forældre, som selv udi deres Ungdom have ført et u-ordentligt Levnet, ere lidet beføiede til at igiennemhejle Børn, som følge deres Fodspor.

43. Fabel. Kalvene og Hiorten.

Nogle unge kaade Kalve, da en Hiort, som havde særdeeles store Horn, gik dem forbi, dreve de Spot med ham, og raabte: Hanrederi Hiorten vendede sig om og sagde til den Kalv, som var ham nærmest: Du eftertænker ikke min Søn, at din egen Fader ogsaa er tegnet med Horn i Panden, og at du selv inden kort Tiid vil blive ligeledes tegnet: Endeligen, da de bleve ved at raabe, sagde Hiorten: Hvis mine Horn skal være

Beviis paa Hanrederskab, saa maa I raabe efter min Hustrue, og bespotte hende, som eene er skyld derudi.

Fabelen viser, at intet er ubilligere end at drive Spot med en Mand, efterdi hans Hustrue er ham utroe, derfor e siger Poeten:

Si må Femme a failli, qv'elle pieure bien fort,
Mais pourquoi moi pieurer, puisque je n'ai point tort.

Det er:

Lad kun min Hustru selv sin Ubluehed begræde, Jeg, som har ingen Skyld, hvi skal jeg Øyne væde?

44. Fabel. Skadens Grav-Skrift.

En Ord-riig Skade, som udi Snaksomhed intet Dyr eller Fugl gav efter, og som kunde holde ud med den 327 veltalendste Barbeer blant Mennesker, da den ved Døden afgik, gjorde en Bever, som var Skovens Satyricus, den et saadant Grav-Skrift: Her under hviler den berømte Skade N. N. som den 4de Dag i den Maaned Kilian udi Elephant-Aaret holdt op at sladre, det er døde.

Fabelen lærer, at der findes visse ordrige Mennesker, hvilke blive ved at snakke indtil de opgive Aanden, og hvis Dødsfald man kand exprimere med disse Ord: Desierunt loqvi.

45. Fabel. Om Katten, som brystede sig af sit Adelskab.

En Katt brystede sig eengang af sit Adelskab, foregivende, at den første Katt var kommen til Verden igiennem Løvens Næsebore. En Tiger, som det hørte, sagde da: Det var at ønske at du kunde bevise dit Adelskab heller af Dyd og Duelighed end af Løvens Næsebore.

Fabelen lærer, at Høyhed ved Fødsel og Hendelse er ikkun chimere, og noget som man ikke bør bryste sig af.

46. Fabel. Om Lossen.

En Loss, som udi Skoven var Ober-Visiterer, mistede engang af usunde Vædsker sit eene Øye. Alle Dyr, sær de som dreve nogen Handel, glædede sig derved, saasom de meenede at han herefter ikke skulde blive saa grandsynet som tilforn; Men Ræven sagde: I daarlige Creature! I glæde eder over eders egen U-lykke; thi ingen sigter og seer vissere, og ligesom paa et Haar, end en Eenøyet. Derfor siger man i Ordsproget: Tag dig vare for den, som haver ikkun et Øye.

Fabelen lærer, at mange glæde sig over Hændelser, som kand være dem meest til Skade.

47. Fabel. Hyrden Damons Skiebne.

Hyrden Damon havde en Tiid lang formedelst sine behagelige Skrifter været elsket og anseet saavel blant Mennesker, som blant Dyr og Fugle. Man hørte dagligen dem udi Skoven at omtales og berømmes, og visse Dyr og Fugle vidste at recitere heele lange Stykker af hans Poetiske Verk. Ja nogle af dem vare satte udi Music og Sang af Lærken og Nattergalen. Hans Arbeyde erhvervede ham omsider en nye Værdighed, saa at han af Hyrde-Stand blev sat udi Herre-Stand. Han fremturede derefter siden længe med sit sædvanlige Arbeyde, men ikke med forrige Success, thi han kunde ingen meer skrive til Maade. De Skrifter, hvorudi de skarpsyneste Dyr, som Lossen, Katten, Høgen etc. ingen Fejl kunde see, gjorde nu Muldvarper og stærblinde Creature Stræger over: Da nu nogle Dyr forundrede sig over denne Forandring, og spurte hvad Aarsag dertil kunde være; sagde Ræven: Arbeydet er det samme, men Personen er ikke den samme.

Fabelen lærer hvad Jalousie og Misundelse kand udvirke.

48. Fabel. Hyrden og Koen.

En Jydsk Hyrde, som drev en Koe til Kiøbstæden, mødte paa Veyen Lands-Dommeren, som var til Hest: Samme Hyrde, saa ofte Koen standsede paa Veyen, raabte han: Vil du gaae Morlille I Thi de Jydske Bønder betiene sig af de Ord: Morlille og Fårlille, saavel mod Dyr, som mod Mennesker. Landsdommeren, som dette hørte, kunde ikke bare sig for Latter og sagde: Kalder du Koen Morlille? Hvortil Bonden svarede: Ja jeg gjør Farlille.

Denne Fabel viser, at Ord ofte misbruges udi daglig Tale. Saaledes kalder Svine-Hyrden ofte i Vrede Soen en Hundt hvilken Titel ellers er alt for høy for329et Sviin, ligesom den store Titel, Hyrden gav Koen, var for nedrig for Landsdommeren.

49. Fabel. Katten filosofierer.

Katten, efterat den længe havde udstaaet en u-lidelig Tandpine, maatte omsider resolvare sig til ved en Stork, som var Skovens Chirurgus, at lade sine Tænder udtrække. Dette skeede ikke uden stor Smerte, hvoraf Katten blev saa nedslagen, at han besluttede at slaae sig fra Verden, og forlige sig med sine Fiender, som vare Muus og Rotter, og renoncere paa Kiød og alle haard Spiise. Da Aben, som en Tid lang havde ageret Dantsemester, men nu formedelst Podagra ikke kunde dantse meere, fik Kattens Forsætt at høre, gav han den en Visite, og ønskede den til Lykke i sit Forehavende. Men da han fik Aarsagen at høre til Kattens Philosophie, sagde han: Jeg haver ogsaa satt all Forfængelighed tilside, og vendt Verden Rygg, thi fra den Tiid jeg er bleven angreben af Podagra, haver ingen seet mig at dantse.

Fabelen visert at de fleeste Mennesker forlade ikke Verden, førend Verden vender dem Ryggen.

50. Fabel. Om Ræven, som slikkede uden paa Flasken.

Ræven fandt paa Veyen en Flaske, som var fuld af ædende Vare: Saasom han ikke kunde komme til Maden, efterdi Flasken var tillukt, slikkede han paa den uden om.

Fabelen viser, at, naar vi legge os efter Videnskaber, hvilke ere os saa vanskelige, at vi ikke kand erhverve os Fuldkommenhed derudi, eller trænge os ind udi Kiernen deraf, maa vi lade os nøje med Barken, og med Ræven slikke uden om.

330

51. Fabel. En u-rimelig Maade at trøste paa.

En Mand havde engang af en Hendelse mistet sin Næse. Adskillige Venner lode sig indfinde for at trøste ham, og at formane ham til at skikke sig med Taalmodighed udi denne U-lykke; men een af dem meente, at saadan almindelig Maade at trøste paa vilde ikke forslaae, og derfor hittede paa noget, som han troede at kunde have meer Eftertryk. Han sagde: Ingen U-lykke er saa stor, at jo noget Godt deraf flyder: Ved denne U-lykke følger denne Fordeel, at Patienten herefter bliver befriet for tvende Udgifter, nemlig paa Snus-Tobak, og paa Tørklæder.

Det er troeligt, at Patienten fandt ikke nogen Lettelseaf saadan Trøst.

52. Fabel. En Kunstners Belønning.

En stor Kunstner anmeldede sig engang hos en Konge for at vise Prøve paa sin store Behændighed, ventende derfor en stor Belønning. Konsten bestod derudi, at han kastede Erter igiennem et stort Naale-Hoved, og det med saadan Vished, at det aldrig mislyngede for ham. Kongen kunde ikke andet end forundre sig over denne store Behændighed: Men, saasom Konsten havde kostet stort Arbeyde og mange Aars Øvelse, og dog var til ingen Nytte, lod Kongen ham alleene forære en Skieppe Erter.

Historien viser, at de, som anvende megen Tiid og Arbeyde paa at excellere udi u-nyttige Ting, kand tilvejebringe sig Admiration, men tillige Foragt.

53. Fabel. Muldvarpens Hovmod.

Jeg haver fortaalt om den Tvistighed, som reisede sig mellem Tigeren og Leoparden, og som brød ud til en 331 aabenbare Kriig; Jeg haver ogsaa viist, hvoraf samme Tvistighed reyste sig, nemlig efterdi enhver af dem meenede, at Solen formørkedes for sin skyld. Da Historien af denne Kriig og dens Aarsag siden blev fortaalt til en Muldvarp, sagde den: O hvilke daarlige og forfængelige Creaturel hvis jeg havde talet med dem, vilde jeg have forhindret denne blodige Kriig. Thi Formørkelsen gik ikke nogen af dem, men mig alleene an, efterdi min ældste Søn samme Dag blev ihieltraad af en Hyrde-Dreng. Saadanne Tegn haver jeg een og anden gang merket ved ulykkelige Kendelser i min Familie: Thi nogle Dage for min Hustrues dødelige Afgang lod sig see en skrækkelig Comete paa Himmelen.

Fabelen lærer, at det alleruselste Creatur, ja en Madike eller Mide kand have lige saa høye Tanker om sig som en Keyser.

54. Fabel. Den kronede Hest.

Udi de Olympiske Leege, som forðum holdtes i Græchenland, kieppedes Folk med hinanden paa adskillige Maa-der, nogle ved at løbe til Maals, andre ved at sigte, andre igien ved at slaaes og brydes. De som udi saadanne Leege stode sig best, blev ziirede med Kroner. Diogenes, som en og anden gang havde anseet disse Leege, meenede, at Ære alleene burdte erhverves ved Dyd og ikke ved Legems Styrke, og at Achilles ikke burdte holdes ærværdigere end en stærk Arbeyds-Karl eller en Biørn. Hvorudover, da han engang saae to Heste at slaaes, kronede han den Hest, som fik Overhaand.

Historien viser, at et Menneske distingveres alleene ved Dyd og Forstand.

332

55. Fabel. Om Hunden og Ulven.

En Hund udfordrede engang en Ulv til Eene-Kamp. Ulven undslog sig derfor, sigende: Det er uvist, hvilken af os skal fælde eller læmlæste hinanden: Hvis jeg for at hævne en Spot, som mig er vederfaren, kom siden læmlæstet tilbage fra Striden, havde jeg baade Skammen og Skaden.

Fabelen lærer, at intet er daarliger og u-rimeligere end at vove Liv og Lemmer for at hævne en Spott eller U-ret, skjønt Erfarenhed viser, at intet er meer allmindeligt blant fornuftige Mennesker.

56. Fabel. Hvoraf onde Qvinder ere komne i Verden.

En Rytter, som gik igiennem en Skov, hørte et Skrig af een der var geraaden udi Nød og Fare. Da han nu løb hen til det Sted, hvor Røsten kom fra, blev han vaer en Pige, som Fanden vilde voldtage. Rytteren, som var en medlidend Mand og ingen Hader af Fruentimmer, iilede strax didhen for at redde Pigen: Han trok sin Pallask ud for at afhugge Fandens Hoved, men saasom han udi denne Iver slog for sterkt til, afhuggede han begge Hoveder tillige. Denne Feyl vilde han i en Hast corrigere. Men, som det var mod Aften, saa at han ikke vel kunde skille det eene Hoved fra det andet, tog han af Vanvare Fandens Hoved og satte det paa Pigen. Af hende meenes onde Qvinder at nedstamme.

57. Fabel. Jupiters Visite i Skoven.

Jupiter havde engang ved Mercurium ladet tilkiendegive at han vilde udi Skoven besøge de værdigste og beste 333

Dyr: Herudover ventede Løver, Elephanter, Leopardter, Tigre og andre Dyr af den høyeste og første Classe paa hans Ankomst. De gjorde derpaa store Præparatorier, og ved de behændigste Hyrder forfærdigede Ære-Porte for at imodtage den øverste blant Guderne. Jupiter lod sig først indfinde hos Pan og Sylvanum, som

vare Skovens Guder, og befoel dem at geleide sig for at vise Veyen. De videde ham da til tvende Lunde, hvor de ældste Dyr vare, og hvor Guderne dyrkedes med meest Iver. Den første Egn, de komme imod, kaldtes den offrende Egn, eftersom dagligen Offringer der skeede til Guder og Gudinder. Man saa der Røgen allevegne at opstige mod Himmelen. Jupiter sagde da: Her kand man jo ikke komme frem for Røg> jeg merker, at den falder mig allerede paa Brystet. Pan sagde da: Det er Røgen af de Offringer, som Guder og Gudinder stedse have fundet Behag udi, og hvorudi Hoved-Dyrkelsen bestaaer. Jupiter svarede da: Hvo haver bildet eder saadant ind. Vi vide af ingen Røg udi Himmelen, den vilde incommodere Guder og end mere Gudinder, som ville dyrkes paa en langt anden Maade. Pan sagde da: Naadige Herre! Det er ikke alleene blant Dyr, men endogsaa blant Mennesker saadanne Offringer ansees som en Hoved-Dyrkelse. Jupiter sagde da: Jeg merker paa den Maade, at Mennesker ere lige saa daarlige som Dyr; Lader os besøge en anden Egn. De ginge derfor bort, og Jupiter hostede paa Veyen af den Røg, han havde inddrukket. Veylederne førte ham derpaa hen til den bedende Egn. Der hørtes en stor Mummel, ligesom man kunde være ved Døren af en Skole. Jupiter spurte, hvad den Surren betydede, Pan svarede, at denne Egn's Indbyggere ere ideligen udi Bønner. Dem gaaer jeg og forbi, sagde Jupiter, thi disse stedsvarende Bønner og Ansøgninger ville incommodere mig ligesaa meget som Røgen udi den første Egn. Man seer, desværre, nok af saadanne Tiggere. Jeg veed da intet anstændigt Sted, sagde Pan, hvorhen vi kand henføre eders Høyhed; thi de øvrige Skovens Beboere bestaaer af ringe og foragtelige 334 Creature. Det vil ikke sige, sagde Jupiter, maa skee det kand være de beste og dueligste. Hans Befalning maatte efterleves, saa at han bærede med sin Nærværelse de uselste Creature, som Kiør, Faar, Heste, Bier, Myrer etc. hvilke han fandt dydige, duelige og arbejdsomme, ja ligesaa nyttige for Dyrenes Societet, som de bedende og offrende, hvis Dyrkelse bestod alleene udi Bønner og Offringer, ere u-nyttige: Han prisede derfor de foragtelige Creature, og bestyrkede dem udi deres Arbejdsomhed, ja ved sin Bortgang erklærede dem de ædelste blant Skovens Indbyggere.

Fabelen lærer, at de Mennesker, som holdes for Udskud, kand være de Største udi Guds Øyen. Og at Guds Dyrkelse bestaar ikke i udvortes Devotion, helst naar Liv og Levnet ikke svarer dertil, saaledes som disse saa kaldte ædle Creature og Skovens Zirater vare, hvis Devotion var blandet med Rov, Vold og Tyrannie mod de andre ringere Dyr.

58. Fabel. Storkens fornuftige Bøn.

Førend denne Jupiters Reyse skeede, havde Apollo aflagt en Visite udi Skoven, for at anhøre Dyrs og Fugles Anliggende. Han herbergerede udi Pans Residence, og didhen stevnede alle Nationers Deputerede at møde. Da indfunde sig Fuldmægtige af Løver, Bjørne, Parder, Ulve, Ørne, Høge etc. Hvoraf enhver foredrog sin Nations Anliggende. Nogle af dem bade om Held og Styrke imod deres Fiender: Andre om Lykke udi deres Fangst og Fribyttarie: Andre om andre Ting. Storkens Fuldmægtig alleene sagde, at han havde intet at bede om, saasom han vidste ikke hvad som kunde være ham og hans Medbrødre tienligt, og derfor overlod til Guderne hvad de funde for godt at giøre. Udi denne Storkens Tale fandt Apollo saadan Behag, at han sagde: Storken skal forundes dette, at han stedse skal leve u-anfægtet blant Dyr og 335 Mennesker. De andre Dyr bleve derimod bortvisede, saasom deres Bønner vare ilde grundede.

Fabelen viser, at Storkens Bøn bør være Model for Mennesker.

59. Fabel. Rævens Ballance-Regning.

En Ræv, da han merkede en Skare af Ænder udi Skoven, satte han sig paa Luur ved Veyen, hvor igiennem Ænderne skulde gaae. Ved Stedet, hvor han satte sig, var en stor Tiørne, hvorudi hans Hale blev indviklet, uden at han selv saadant merkede. Da nu Ænderne komme ham nær, greeb han een af dem udi Munden, og saasom de andre toge Flugten, ilede han efter dem. Da merkede han allerførst at han var besnæret: Men, saasom han stræbede af yderste Kræfter at udreede sig af Snaren, gik Halen i stykker, saa at den blev tilbage udi Tiørnen. Han begav sig derpaa skamfuld tilbage med det Bytte, han havde faaet. Ulven, som udi denne Tilstand mødte ham paa Veyen, sagde da: Min gode Mester Michel! Hvad du haver vundet med den

eene Ende, haver du tabt udi den anden.

Fabelen viser, at naar Udgift regnes mod Indtægt, bliver Kiøbmænds Gevinst ikke saa stor, som de ofte indbilde sig.

60. Fabel eller Historie.

Nogle lærde Mænd vare engang samlede for at tale om allehaande Philosophiske Materier: I det samme indkom et Fruentimmer, som ogsaa havde studeret. En af de Forsamlede, som ikke kiendte samme Dame, og meente at deres lærde Samtale ved hendes Ankomst vilde forstyrres, sagde da: Quid Saul inter Prophetas? Det er: Hvad vil Saul iblant Propheterne. Hvortil hun svarede paa Latin: 336 Qværit Asinos Domini sui: Det er: Han søger sin Herres Æseler.

Historien viser, at man ofte faaer igiennemtrængende Svar, hvor man mindst venter dem.

61. Fabel. Bondens Svar til Soldaten.

Et lige saadant uformodentligt Svar fik Soldaten engang af en Bonde: Bonden stod engang og gabede paa en Soldat, som sad paa en Træhest. Dette kunde Soldaten ikke lide, saa at han sagde: Hvi staaer du Slyngel her og gaber paa mig? Bonden svarer da: Hvis du ikke kand taale at jeg seer paa dig, saa kand du ride om i en anden Gade.

62. Fabel. Rævens og Ulvens u-ægte Devotion

En Ræv og en Ulv, som en Tiidlang havde ageret Catecheter udi Skoven, og med Iver havde tordnet imod de Synder, som blant Dyr og Fugle ginge i Svang, komme engang sammen og efter Sædvane igiennemheilede de andre Dyrs Vellyster og Begierligheder: Men just, da de vare midt udi denne Enthusiasmo, kom et Faar gaaende forbi, hvorudover de begge glemte deres Morale. Ulven sagde: Jeg vil for Tidens Kortheds skyld afbryde min Tale. Og Ræven sagde: Jeg vil og opsætte min til beleyligere Tiid, hvorpaa de begge løbe efter Byttet. Men, saasom enhver af dem vilde have Faaret alleene, geraadede de udi et saa blodigt Slagsmaal sammen, at de myrdede hinanden, og Faaret ved denne indbyrdes Kriig undkom.

Fabelen viser, at mange af de udi egne Indbildninger hellige Mennesker lære allerførst at kiende sig selv, naar Fristelse kommer, og Prøve paa deres Hellighed skal gøres.

337

63. Fabel.

Jupiter skikkede engang Mercurium til Athenen for at lade en Bog indbinde. Dette skeede: Men Bogbinderen lagde af Vanvare udi Mercurii Vadsæk en anden Bog af samme Bind, som indeholdt en heslig Satire over Jupiter, og hvorudi hans ublue Elskove og forargelige Historier vare beskrevne, saa at han fik at læse de Ting, som hand mindst ventede.

Fabelen viser, at mange ved Hændelser faaer at vide de Ting, som ingen ellers tør sige dem.

64. Fabel. Kierlingens Regimente.

En gammel knorvorren Kierling havde Sædvane at criticere Øvrighedens Forretninger, og sparede ikke Guderne selv, paa hvis Opførsel og Forsyn hun havde dagligen noget at sige: Dette kom Jupiter omsider for Øret, hvorudover han lod sætte samme Kierling paa sin Throne, og overdrog hende til en Tiid Regimentet. Strax derpaa lode sig indfinde Supplicanter med alle slags Ansøgninger, de eene u-rimeligere end de andre: En bad om Soelskin paa den samme Tiid, som den anden bad om Regn, en bad om Norden Vind, den anden om Synden Vind, og om deslige andre stridige Ting. Kierlingen holdt en tiidlang Contenance; men omsider blev hun saa utaalmodig, at hun kastede Stole og Skamle efter dem. Jupiter sagde da: I seer nu, Morlille! at det er ikke saa let at regiere og at gjøre alle til Maade, som I haver meent, hvis I havde siddet en Time længer ved Regimentet, vilde neppe Bord eller Benk være bleven tilbage udi Himmelen.

Fabelen lærer, at det er lættre at criticere Øvrighed, end selv at regiere, og at det gaaer mange som Kandestøberen, der sagde: Jeg havde ikke troet at det var saa vanskeligt at være Borgemester, førend jeg selv kom i Raadet.

338

65. Fabel af Bidderman. Om Bonden, Dragen og Ræven.

En Bonde hørte engang paa Veyen et ynkeligt Skriig som eens der var udi yderste Nød. Han forskrækkedes derover, og vendede sig didhen, hvor Lyden kom fra. Stedet var en Huule, som var tilsluttet med en Steen; da han nu var kommen gandske nær til Huulen, hørte han tydeligen disse Ord: Ach! er der ingen, som vil forbarme sig over en ælendig Fange, der uskyldigen er indsluttet udi dette Fængsel, hvor jeg maa omkomme. Disse Ord igientages saa ofte og med en saa klagefuld Stemme, at Bonden blev bevæget til Medlidenhed, og tog sig for at redde Fangen. Dette skeede ved at bortvelte Steenen, som laae ved Huu-lens Indgang. Men, i Steden for en fangen Mand, maatte han med Forskrækkelse see en stor og fæl Drage at fremkomme, hvilken strax aabnede sin Mund for at opsluge Bonden, og derved at stille sin Hunger, som den udi nogle Dage havde udstaaet. Bonden faldt da paa Knæ, og med bevægelige Ord forestillede Dragen hvor ubilligt det var at handle saaledes med den, der havde reddet hans Liv og hvilken han var Taknemmelighed skyldig. Dragen rystede da med Hovedet, og sagde: Hvad Taknemmelighed? Den Dyd haver intet Sted blant eder Mennesker. Bonden sagde, at hånd derudi gjorde Mennesker Uret: Og, saasom udi det samme lod sig see en gammel Hest bad Bonden at man maatte antage den samme til Dommer udi Sagen. Dragen lod sig dertil beqvemme. Men, da Sagen af Parterne med stor Veltalenhed var ud-ageret, bifaldt Dommeren Dragen, visende af sit Exempel at Taknemmelighed intet Sted havde blant Mennesker. Han igiennemgik sit heele Liv og Levnet, fortaalte, hvilke Tienester hånd havde gjort sin Herre, som nu udi Alderdommen lod ham omkomme af Hunger. Dragen takkede for den gode Dom, og derpaa aabnede Munden igien for at opsluge Bonden. Bonden bad for sig paa nye, foregivende, at Hesten var en partisk Dommer, og, saasom man i det samme blev vaer en gammel maver Hund, appellerede Bonden til den samme. Dragen sagde da: Vel an, jeg vil maale dig Skieppen fuld. Sagen blev derpaa ageret for den nye Dommer, hvilken med sorteste Farve afmaalede sin Herres Utaknemmelighed, og derpaa confirmerede Hestens Sententz. Disse tvende Domme styrtede Bonden udi yderste Fortvivelse. Og havde han da strax blevet opoffret, hvis en Ræv ikke havde ladet sig indfinde, hvilken forundrede sig over at see en Drage og en Bonde udi Selskab sammen, og spurdte om Aarsag dertil.

Bonden fortaalte ham da hvad som var hendet, og bad Dragen at Ræven maatte dømme dem imellem, sigende, at han aldrig vilde bede oftere for sig, hvis Ræven var af samme Meening, som de tvende forrige Dommere. Dragen vilde længe saadant ikke tillade, dog bekvemmede han sig omsider dertil, saasom han var forvissat om en favorabel Dom. Efterat Ræven saaledes var antagen til Dommer uden videre Appel, tog han først Bonden tilside, og spurdte hvad hans Belønning skulde være om han kunde redde ham. Bonden lovede ham da fri Adgang udi hans Gaard med Hals og Haand over hans Høns, Kyllinger, Ænder, Giæs, etc. Da hånd havde faaet saadant Løfte besejlet med Bondens Eed, begav han sig til Dragen, sigende: at han fast ikke tvivlede om Sagens Rigtighed, men det var fornødent, sagde han, for at fælde en grundig og lovlig Dom, at man maatte begive sig til Aastedet for at tage Huulen udi Øyesyn. De forføyede sig derpaa alle tre til Stedet, og, da de vare komne til Huulen, sagde Ræven: Den Beretning, som mig herom er giort, kommer mig heel mistænkt for, thi jeg kand ikke see hvorledes denne Huule kunde imodtage en saa stor Drage. Da skal jeg vise dig, sagde Dragen, at det er gandske mueligt. Han krøb derpaa ind udi Huulen for at overbevise den vantroe Dommer. Men han var saa snart ikke kommen derind, førend Ræven gav Bonden Tegn at han skulde velte Stenen derfor igien. Dette skeede, og Dragen begyndte at jamre sig igien som tilforn, men forgæves. Bonden forlod derpaa Ræven efter aflagde Taksigelse og 340 Løftets Fornyse. Men, da han kom hiem, og eftertænkte dette skadelige Løfte, besluttede han saadant ikke at fuldbyrde, og, som han udi dette Forsætt blev bestyrket af sin Hustrue, bevæbnede hånd sig mod Rævens Ankomst, og imodtog sin Velgiører saaledes, at han neppe med Livet kom derfra. Ræven sagde da: Aldrig kand nogen Dommer slettere salareres. Ingen Historie tiener meere til Beviis paa Utaknemmelighed end denne. At Dragen havde Ret, derom kand min Rygg og Lemmer bære Vidnesbyrd.

Fabelen lærer at Velgierninger gemeenligen entenglemmes eller ilde belønnes.

66. Fabel Om den Adelige Hest.

Adskillige Heste, smaa og store, bleve engang førte til et Market for at sælges: Blant dem vare tvende, som tilhørte en Heste-Kræmmer. Den eene af dem var frisk, stærk og velskabt, den anden saae ilde ud, var maver og doven. De bleve begge saalte for u-lige Priis; den første for 500 Gylden, den anden for 10. Den første blev beskikket til Kongens Stald, og den sidste til en Heste-Mølle. Over denne u-lige Medfart besværgede sig den sidste, foregivende, at det var ubilligt at handle saaledes med et ædelt Creatur, der kunde regne sine Ahner fra Pegaso, fra hvilken han nedstammede udi lige Linie, og udi Byrd intet Dyr eftergav: Da den anden derimod, sagde han, var avlet i en Landsbye af ringe Bønder-Heste. Kiøbmanden sagde da: Vi Kiøbmænd umage os ikke med at efterforske SlægteRegistre, vi agte ikke hvad dine Forældre og Forfædre have været, men see kun efter hvad du selv er. Vi see ikke efter hvor en Hest er fød, men hvorledes den er dannet. *Fabelen viser, at man ikke maa sætte saa megen Priis paa en Persons Fødsel og Stamme, som paa Personens egen Duelighed, og at Adelskab uden Dyd er ikkun en Chimere.*

341

67. Fabel. Æslet Bibliothecarius.

Et Æsel søgte engang om at blive Bibliothecarius. Motiverne til Ansøgningen var, at han ofte havde ladet sig bruge udi Fløtte-Tider, til at bære Bøger fra et Sted til et andet. Han fremvise sin Ryg, som af deslige Byrder var kommen til Skade, og havde foraarsaget, at han havde satt sin Helbred til ved Arbeidet, som henhørte til Republica literaria. Men han fik, som venteligt var, Afslag, og blev haanligen afviset. Da dette rygtedes udi Skoven, dreve de andre Dyr Spot med ham, blant andre var Giøgen, som sagde: Meener du at man gjør Æsler til Bibliothecarier? Meener du at det er nok at have baaret en Bog, eller at have seet Bindet deraf? Æslet svarede dertil: Jeg haver dog hørt tale om mange, der intet andet Beviis kand anføre paa deres Lærdom end deres store og tallrige Bibliotheker, som de bruge til Stats og ikke til Læsning, og efterdi saaledes er beskaffet, meenede jeg, at et firebeenet Æsel kunde i saa Maade være lige saa god som et tobeenet.

Fabelen lærer, at ingen kand bevise sin Lærdom af sine Bibliotheker. Derfor sagde fordum en Philosophus da hånd kom ind paa et stort Bibliothek, hvis Ejere havde Bøgerne allene for Zirat: Salvete libri sine magistro.

68. Fabel.

Blant adskillige sælsomme og stridige Lærdomme, som førtes blant Dyr, vare fornemmeligen tvende, som satte meest Spliid udi Skoven: Den gamle saa kaldede orthodoxe Lærdom, som længe u-anfægtet havde floreret, var denne, at Jupiter haver beskikket visse Creature til Lyksalighed, andre til Lidelse: At det Onde saavel som det Gode maa alleene tilskrives hans Villie og Velbehag, item at han er Vreede, Hevngierrighed, Partiskhed og adskillige lastværdige Passioner underkastet. Denne Lærdom, 342 som kaldtes den Orthodoxe, og var den Herskende, blev siden anfægtet af andre, som ere faldne til en anden Extremitet, saa at de have nægtet Jupiters og andre Guders Existence. Derom vare Stridigheder længe blevne førte. Men, da de komne til den Grad, at Skov-Fyrsten Pan begyndte at frygte for indvortes Kriig, lod hånd saadant andrage for Jupiter, forlangende, at han ved en Decision, vilde tilkiendegive, hvilken Lærdom var meest farlig og lastværdig. Jupiter blev herved ikke lidet allarmedet. Han kaldede Guderne sammen for at høre deres Betænkende. Endeel af dem faldt den Sect meest fordømmelig, som vilde gjøre Jupiter til et non-ens, andre derimod vare af andre Tanker, sær Momus, hvilken sagde: Jeg kand nogenledes taale, at jordiske Creature sige, at Momus er ikke til, men ingenlunde, at man holder ham for en Tyran, og tillegger ham saa mange Feil. Jupiter studsede derved, og holdt for, at det var sikkerst at lade denne Sag blive u-decideret.

69. Fabel.

Pans Rangs-Forordning.

Foruden de Stridigheder udi Lærdommen, som regnede blant Skovens Dyr, vare andre, som reysede sig af Høyhed og Ærgierighed. De saa kaldne ædle Dyr kunde ikke lide, at de ringere paastode en Liighed. Det var derfor at alle de som regnede sig udi den fornemste Classe, nemlig Løver, Leopardter, Tigre, Elephanter, Ørne, Høge, etc. berammede et Mode, som de gave Navn af Herre-Dag eller Ridder-Dag, for at raadslaae herom. Denne Ridder-Dag blev holden mod Enden af den Maaned Kaska udi SlangeAaret. De besværgede sig da samtligen over de mindre Dyrs Hovmod, hvilken de sagde gik saa vidt, at alle indtil Sviin, Faar og Æsler bildte sig ind at Soel og Maane skinnede saavel for deres, som for de ædle Dyrs skyld, og at Himmelen gav Regn og Vinden rensede Luften saavel for et Æsel, som for en Løve. Saadant og andet, sagde de, var 343 utaaleligt at høre. En Løve traadde da frem og sagde: Det er ikke nok: En Muus og Rotte tør ofte understaae sig at insultere mig og mine Medbrødre. Tigren sagde: En Flue tager ikke i Betænkning at sætte sig ofte udi mine Næsebore, og naar man spør dem hvorledes de driste sig til at lade see saadan Næsviished mod Folk af min Stand, svare de: Jeg er ligesaa god som du est. Elephanten fremvise sin Snabel, som ilde var tilreedt af nogle Bier, hvis Sværm han havde forbigaaet. Crokodilen besværgede sig over et lidet ringe Dyr, som kaldes Ichneumon, hvilket ødelagde hans Æg. Efterat disse og andre Klagemaal vare anhrorte mod de mindre Dyrs Hovmod og Ambition, besluttede den forsamlede Ridder-Stand at forfatte en Memorial til Pan, hvorudi de forlangede, at Skov-Fyrsten vilde ved sin Myndighed publicere en Rangs-Forordning, hvorefter alle kunde rette sig, og hvoraf de ringe Dyr kunde lære hvad Ærbødighed de ere de ædle Creature skyldige. Dette skeede: Pan efterkom deres Begiering, og lod udgaae en Rangs-Forordning, som han fandt for billig ikke at grunde paa udvortes Anseelse og Skabning, men paa et hvert Dyrs indvortes Valeur og paa dets Dyd og Duelighed, hvorved Nytte og Fordeel erhverves saavel til andre Dyr, som til Mennesker. Forordningen er saa lydende:

Skov-Forordning om Rangen.

Første Classe.

1. *Vore Bier og Silke-Orme.*

2. *Vore Faar.*

3. *Vore Kiør.*
4. *Vore Geeder.*
5. *Vore Heste og Hopper.*

Anden Classe.

1. *Vore Dromedarfer, Cameler og Æsler.*
2. *Vore Stude og Øxen.*
3. *Vore Katte.*

344

Tredie Classe.

1. *Vore Skielpader.*
2. *Vore Høns, Ænder og Giæs.*
3. *Vore Bevere.*
4. *Vore Duer.*
5. *Vore Storke.*
6. *Vore Haner.*
7. *Vore Falke, Jagt- og Fæe-Hunde.*

Fierde Classe.

1. *Vore Myrer.*
2. *Vore Ædderkoppe og andre konstige Fabriqveurs.*
3. *Vore Nattergaler, Lærker og andre Musicalske Fugle.*

Femte Classe.

Vore Løver, Tigre, Elephanter, Biørne, Leoparder, Ulve, Ørne, Høge, Muus, Rotter, Slanger, Skruptusser, Væggelus, etc. hver efter sin Anciennet.

Saa stor Glæde som denne Rangs-Forordning opvakte iblant de ringe Dyr og Fugle, saa stor Bitterhed foraarsagede den blant de saa kaldne ædle Creature, hvilke ved hæftige Prætensioner gave deres Misfornøjelse tilkiende. Men Pan lod dem protestere, sigende: Hvad jeg skrev, det skrev jeg. Jeg meener, at denne Forordning er saa billig, at Jupiter vil bifalde den, og at Momus selv intet vil have derimod at indvende. Dog, paa det at all Anledning skulde betages til Bagtale, lod han siden publicere en Forklaring derover saaledes: At Bierne og Silke-Ormene vare satte udi Spidsen af den første Classe, efterdi de ere ikke alleene nyttige, men og konstige Arbeydere. Faarene, som fuldte næst efter, baade klædede og fødte Mennesker. Kiørne og Geederne gave Melk, Heste og Hopper lode sig bruge til all slags Arbeyde. De som vare satte udi anden Classe, nemlig Dromedarier, Cameeler, Æsler, Stude og Øxen brugtes til Arbeyde og Jordens Drift, og Katten rensede Huusene for Utøy. De som besattes under 345 den tredie Classe vare ogsaa til nogen Nytte: Storken rensede Urte-Gaarden, Hanen var Skovens Vægter, Falke og visse Hunde brugtes til Jagt. Myrene og Ædderkoppene vare satte udi den fjerde Classe: Hine formedelst deres Oeconomiske Viisdom: Disse formedelst deres konstige Arbeyde, hvilket om det ikke er til Nytte, foraarsager dog Admiration, saa at de kand lignes med Poeter, Skildere, Kobberstikkere, Bildthuggere og andre store, skjønt u-nyttige Konstnere blant Mennesker. Nattergalen og Lærken formedest deres liflige Sang, som forlyster andre Creature. De andre Dyr og Fugle derimod, som staae i flæng udi den nederste Classe, ere saadanne som imedens de leve ere enten unyttige eller skadelige. Anordningen blev siden confirmeret af Jupiter, hvilken ingen Forandring derudi gjorde uden med Elephanter, hvilke han gav Sted udi den fjerde Classe, og findes de saaledes indfødte udi Forordningens anden forbedrede Edition.

Fabelen viser, hvorledes en Rangs-Forordning bør indrettes efter naturlig Billighed.

70. Fabel. Aben Moralist.

En ung Abe overfaldtes engang af en usædvanlig Paroxysmus, saa at han optændtes af Iver til at reformere, og at igiennemhegle syndige Vellyster og Daarligheder, som ginge i Svang udi Skoven. Da han engang var udi denne Forretning, nærmede sig til ham Ræven, som var en af hans Tilhørere, og sagde: Min gode Morten! Hvor est du kommen til at catechisere? Aben svarede: Har du noget at sige paa min Lærdom, er den ikke vel grundet? Ræven sagde da: Lærdommen kand være god nok, hvis Læremesteren ikke var en Abe.

Fabelen lærer, at intet er latterligere end at see daar-lige, naragtige og u-moraliserede Mennesker at catechisere, og at agere Convertisseurs, at høre en³⁴⁶Drukkenbolt at prædike mod Drukkenskab, en Narr mod Daarlighed, og en Fraadser mod Vellyst.

71. Fabel. Løven, Slangen og Muldvarpen.

Da Løven engang var angreben af en Svaghed, lod han til sig kalde en Slange, som holdtes for den største Prac-ticus udi Medicinen. Slangen anvendte all sin Konst, men forgieves; thi Løvens Helbred heller forværredes end forbedredes ved hans Medicamenter: Slangen maatte derfor høre ilde blant alle Dyr: Men ingen taledede med saadan Foragt om hans Cuur, som Muldvarpen, hvilken, skjønt han var gandske ukyndig udi Medicinen, dristede sig til at sige, at, hvis Løven havde villet betiene sig af hans Raad, vilde han for længe siden have faaet sin Helbred igien. Dette kom Løven for Øret, hvorudover han gav Slangen Afskeed, og antog Muldvarpen i hans Sted. Ingen kand sige hvilke Medicamenter den sidste Doctor brugte. Det er alleene vist, at Løven under ham blev fuldkommen restitueret, og at Muldvarpen derudover kom udi saa stor Anseelse, at Slangen selv ikke turde tale et Ord derimod; han lod sig alleene nøye med hemmeligen at sige til sine Venner, at Løvens Cuur maatte alleene tilskrives Tiden, men ikke Personen, efterdi Muldvarpen blev antagen just paa den Tiid, da Sygdommen havde udraset, og Naturen begyndte at virke. Dette begreebe nogle faa fornuftige Dyr, saa at det blev et Ordsprog iblant dem, naar nogen blev cureret paa samme Maade, at det var Muldvarpens Cuur. Men de fleste fuldte Strømmen, og Muldvarpen, som slet intet herved havde giort, fik Titel af Hoff-Medicus.

Fabelen lærer, at den elendigste Qvaksalver ofte gjør den største Læge til skamme, efterdi han er den sidste Doctor.

347

72. Fabel. Hvi den Fugl Phænix fast aldrig lader sig see.

En Ravn og en Krage discourerede engang med hinanden om adskillige rare Materier, blant andre om den Fugl Phænix, dens Skabning og Qvaliteter, i sær om hvad Aarsag kunde være at samme Fugl saa sielden lader sig see. Da de vare udi denne Materie, nærmede sig til dem en Papegoje, af hvilken, saasom han var fød udi de Lande, hvor Phænix opholder sig, de meenede herudi at faae Oplysning, og derfor bad, at han vilde sige dem Aarsag, hvi Fuglen saa sielden lader sig see. Papegojen svarede: Dertil kand gives adskillige naturlige Aarsager: Den første er denne, at omspurte Fugl er ikke til. Da de dette hørte, bade de ham holde inde med de andre Aarsager, saasom de havde nok i den første.

Fabelen lærer, at Mennesker ofte disputere om Ting, førend de erkyndige sig om deres Existence.

73. Fabel. Ræven Varsager.

En Ræv, da han var kommen udi Armod speculerede paa adskillige Konster, hvormed han kunde fortiene sin Føde. Saasom han merkede at nogle Varsagere ved deres Spaadomme alleene kunde føde Kone og Børn blant Mennesker, satte han sig for at øve samme Haandverk blant Dyr. Saasom af utallige Spaadomme som sloge feyl, nogle truffe ind, gik det ham som adskillige andre Varsagere, at han kom i Anseelse og fik god Næring. Dette opvakte Misundelse blant hans Medbrødre, hvorudover en anden Ræv satte sig for at beskiemme ham, og at spille hans Næring. Den samme udgav sig ogsaa for en Varsager, og spaaede med saadanne Omstændigheder, at alle Dyr spillede Øyene derved. Blant andre Spaadomme var denne, at den gamle Varsager udi den 4de Maaned af det løbende Aar skulde omkommes ved Gift. Den første Ræv blev 348 herover heel bestyrtzet og derfor besluttede hverken at æde eller drikke udi samme fatale Maaned. Men, saasom det varede for længe, faldt han af Sult udi en Sygdom og døde. Da denne Historie rygtedes, giortes en Grav-Skrift over ham saaledes: Herunder hviler Michel, som af Frygt for at omkommes af Gift, døde af Sult.

Fabelen lærer, att naar man vil besnære en Ræv, skal man bruge en anden Ræv dertil: Thi det heder: Cum Vulpibus Vulpinandum. Det er: Med Ræve skal man Ræve fange.

74. Fabel. Aarsag til Fiendskab mellem Ulve og Hunde.

En Cameel, som havde seet en Ulv og en Hund at angribe hinanden med saadan Hidsighed, at de begge bleve myrdede, spurde en Hest hvad Aarsag kunde være til det bestandige Fiendskab mellem Hunde og Ulve: Han mee-nede, at ingen Creatur burde leve meere udi Venskab sammen, efterdi de lignede hinanden saa meget udi Skabning, udi Stemme og andre Ting, saa at mange holde for, at de ere af en Slægt og Æt. Hesten svarede dertil: Just denne deres Liighed udi Skabning foraarsager deres Uforligelighed i Gemytterne. Man siger derfor, at intet Had er større end Brødres Had.

Fabelen viser, at det som burde være største Motiv til Venskab og Foreening, er største Tønder til Fiendskab: Thi det heder: Figulus figulum odit.

75. Fabel.
Odderens Cuur.

En Ulv var engang angreben af en hidsig Feber: Odderen tilbød da sin Tieneste, og forsikkrede om, at han inden faa Dage vilde drive Feberen reent bort. Ulven underkastede sig paa den Forsikkring hans Cuur, men 349 han døde Dagen derefter. En Proces reysede sig derpaa imellem Odderen og den Afdødes Paarørende, hvilke paa-stode, at Lægen havde skuffet dem. Odderen derimod meenede, at han havde efterkommet sit Løfte, og at han havde fortient sit Salarium. Han sagde: Patienten døde, men Feberen forlod ham inden bestemte Tiid.

Fabelen viser, at de største Sygdomme kand cureres paa samme Maade. Ja, at den Cuur slaer aldrig feyl

76. Fabel. Skaden Orator.

En Skade inviterede engang adskillige Dyr og Fugle at høre paa en Tale. Talen var ziirlig, men derhos fuld af vidtløftige Parentheser og Digressioner, som ofte ikke komme Materien ved. Da han midt udi Talen henfaldt

til en lang Digression, og den samme var bragt til Ende, maatte han spørge Tilhørerne, hvor det var han slap? Men saasom de saavel som han selv saadant ikke kunde erindre, havde Orationen Ende.

Fabelen viser hvad som udi en Oration er anstødeligt, og hvad en Orator maa tage sig vare for.

77. Fabel.

Myrenes indbyrdes Kriig.

Tvende Naboe Myre-Tuer geraadede engang udi en hidsig Tvistighed sammen, som udbrød til aabenbare Kriig. Aarsagen til denne Tvistighed er ikke bekiendt, saasom intet derom findes udi Skovens Krønike; thi de allervigtigste Ting blive tidt forsømte at antegnes, da derimod over umagtpaaliggende Sager findes vidtløftige Beskrivelser. Hvad Aarsag der end haver været til Tvistigheden mellem disse fredsommelige Dyr, saa er det vist, at den omsider brød ud til aabenbare Feide, saa at Kriig blev solenniter erklæret, og enhver af disse Myre-Tuer gav 350 tilkiende, at den anden skulde være ansvarlig for alt det uskyldige Blod, som udøsedes. Men just da begge KriigsHære vare satte udi Orden, og Tegn var givet til Angreb, tildrog sig en Hendelse, som gjorde Ende paa Krigen, og det saaledes: En Hyrde, som ikke langt fra Vallstedet laae og sov, lod paa samme Tiid en, med Permission at sige, gaae løs. Begge Kriis-Hærene bleve derover heel forskrækkede, og saasom de meenede at det var Torden, hvormed de truedes formedelst deres Usamdrægtighed, fuldte paa denne Skræk Devotion, saa at begge stridende Partier beqvemmede sig til Forliig.

Fabelen lærer, at de største Bevægelser reyse sig og stilles ofte ved smaae og ringe Hendelser. Udi Peder Paarses Tiid reysede sig af samme Hendelse Kriig, og her bliver ved en lige Hendelse en Kriig bilagt.

78. Fabel. Om Æslet, som opslugede Maanen.

Nogle Folk øsede Vand engang af en Brønd, og, saasom det paa samme Tiid var klar Himmel og Maanelyst, saae de Maanens Skygge udi Vandet. Da de forlode Brønden, nærmede sig et Æsel dertil for at drikke; men just i det samme blev Maanen paa Himmelen bedækket af en Skye, saa at det blev mørkt. De eenfoldige Mennesker bildte sig derfor ind, at Æslet havde opsluget Maanen, som de nyeligen saae udi Brønden. Alting kom strax i Bevægelse, Æslet blev grebet, og opskaaret for at løse Maanen af Fængselet. Denne Operation var saa snart ikke skeet, førend Skyen drev forbi, og Maanen lod sig igien see paa Himmelen. Dette bestyrkede dem udi den Troe, at Maanen imidlertid havde ligget udi Æslets Bug.

Om denne Histories Rigtighed vidner en bekiendt Autor, og kand den ikke holdes gandske utroelig, thi man haver Exempler paa, at heele moraliserede Folk ere faldne paa fast ligesaa daarlige Meeninger. De gamle Græker og Romere tilskrive Maanens Formør 351 kelse visse Troldmænds-Konster, og Chineserne troe endnu, at den opsluges af en Drage.

79. Fabel. Om Manden, som vilde drukne sig.

En ung Person overvældet af Sorg, kiededes ved Livet, og besluttede at drukne sig selv. Da han udi det fortvivlede Forsætt kom til Vandet, merkede han, at han havde glemt sin Hatt. Han løb derfor strax tilbage for at hente Hatten, men medens han leedte efter Hatten, fandt han sin Fornuft igien, saa at han betænkte sig, og stod fra sit Forsætt.

Fabelen viser, at stor Uheld kand forekommes, naar lidt Tiid gives til en sterk Passion. Dette tog Kandestøberen udi Comædien i agt, og derfor talte til 20, naar han blev vred.

80. Fabel. ***Den anklagede Qvindes Undskyldning.***

Et Qvinde-Menneske, som havde ladet sig beligge, blev bragt til Byfogden, og af ham examineret. Hun kunde vel ikke nægte Giæringen, men søgte alleene at undskylde den; Hvorudover da Byfogden spurte: om hun havde ligget gandske nøgen i Seng med Karlen, svarede hun: Ney jeg havde min Hue paa. Men Byfogden lod sig af denne Undskyldning ikke bevæge til at moderere Bøderne.

Fabelen viser, at man vinder intet ved at besmykke en klar Sag, og at man ikke kand bevise sin Kydskhed af Huen.

81. Fabel. ***Midernes Art og Egenskab.***

Det er bekjendt, at paa de Tider da alle Creature vare begavede med Forstands og Talens Brug, Løverne havde anmasset sig Myndighed over alle firebeenede Dyr, Ørnen 352 over Fugle og Dragen over de krybende indtil mindste Madiker. Man havde nøye Beskrivelse over hvert Folks Art og Egenskab: De smaa Mider alleene, som vrimler udi Oste, havde hidindtil, som foragtede, været ubekjendte, saa at ingen vidste af hvad Natur og Egenskab de samme vare. Herudover foresatte sig en curieus Drage saadant at efterforske, og affærdigede tvende Madiker, som Missionarier, for at erkyndige sig om dette Folks Tilstand, og ved deres Tilbagekomst at give en udførlig Beretning derover. Bemeldte Missionarier listede sig derpaa ind udi en Bondes Spiise-Kammer, hvor de finge at vide, at en Ost længe havde ligget, som vrimlede af Mider. Ved Madikernes Ankomst bleve Miderne ikke lidet forskrækkede, saasom enhver Madik var saa stor, at den kunde bedække fire af deres største Landsbyer. Men, saasom Madikerne gave tilkiende, at de vare didkomne som Venner, alleene udi Forsætt at erkyndige sig om deres Levemaade, og at oplyse dem, satte Miderne all Frygt tilside, og familiariserede sig saaledes med disse Deputerede, saa at Madikerne erhvervede en fuldkommen Kundskab om denne Nation, og var udi Stand at give en udførlig Beretning derom ved deres Hiemkomst. Beretningen var denne: Miderne vidste af intet Regiment at sige, men levede udi den naturlige Stand uden Subordination, alleene at Børn havde Ærbødighed for deres Forældre. De fleeste af dem troede, at Bondens Ost var den store vide Verden, efterdi den kunde modtage, og nære nogle Millioner af Mider. Nogle faa af dem meenede ogsaa, at samme Ost, som de kaldte Verden, havde været fra Ævighed, og at den ogsaa vilde vare til ævig Tiid. Men de samme bleve af de fleeste lastede som Kiettere, og anseede blant Mider ligesom Spinosister i vor Tiid blant Mennesker; thi de fleeste troede, at Verden eller Osten var skabt, iligemaade at den med Tiden vilde forgaae, eftersom den tienede dem til Føde; Dog bekymrede ingen sig om at efterforske af hvem den var dannet. De havde alleene dette tilfælles med andre Dyr og de fleeste Mennesker, at de troede, den at være skabt for 353 deres skyld alleene. De tvende Missionarier søgte at oplyse dem derudi, og visede dem, hvorledes, og af hvem denne deres formeente Verden var dannet, nemlig af et tobeenet Dyr, hvormed de betegnede Bondens Melke-Pige. Denne Lærdom blev af de fleeste beleet; de sagde, at intet kunde være u-rimeligere og meere stridigt med den sunde Fornuft end at troe, at der kunde være noget Væsen stort og mægtigt nok til at danne en saadan forskrækkelig Klode, som kunde imodtage og føde nogle Million anseelige Creature, som de udi deres Tanker vare. Thi de ansaae de tvende Madiker i Henseende til deres Størrelse, som Monstra. Dog fandtes der nogle, som smagede paa denne Lærdom, og endeligen af Respect for Lærerne antog den. Saasom Madikerne merkede, at en Muus eller Rotte havde gnavet nogle Stykker af Osten, spurdte de videre om de saadant ikke havde fornummet? De sagde, at de havde merket, at heele store Provinder med alle deres Indbyggere een og anden gang vare forsvundne, men ved hvad Middel saadant skeede, kunde de ikke vide. Madikerne sagde da, at der var foruden deres Skaberinde et andet ondt men mægtigt Væsen, nemlig en Fiende, saavel af dem som af deres Skaberinde, hvilken arbeydede paa deres Undergang. Af denne Beretning blev blant Miderne antagen en Lærdom om tvende independente Principii, nemlig et godt og et andet ondt, hvoraf sees at den er langt ældere end Manichæernes. De funde derfor for godt at dyrke disse tvende Væsener: Det Gode nemlig under det Navn Margrete, thi det var Melke-Pigens Navn, og det andet af den store Glirus, thi saa hede Rotten. Den første Dyrkelse skeede i Henseende til Skaberindens Velgierning, den anden for at stille deres Fiende tilfreds. Hvad ellers andre Qualiteter, som fandtes hos disse smaa Dyr angaaer, da merkede man dette, at, saasom de beboede et feet Land, og derfor ingen Aarsag havde at bekymre sig om Føde, saa vare de dovne, og i Følge deraf adskillige Sygdomme, sær Skiørbug underkastede. Samme Fædme foraarsagede, at de havde en meget stærk Ihukommelse, 354 men ikkun

maadeligt Judicium. Man merkede vel ikke, at de havde megen Kundskab udi Morale, dog toge de i agt det store Naturens Bud, nemlig: Du maa ikke gjøre mod en anden, uden hvad du vil at andre skal gjøre mod dig. Det er alt hvad man kunde vente af en Nation, der intet haver for Øynene uden den Klode, hvorudi de ligge ligesom nedgravne. Efterat de tvende Gesanter havde forrettet deres Ærende, begave de sig tilbage, og berettede hvad de havde seet og hørt. Dragen anhørte saadant med stor Forundring, saasom han kunde ikke have bildet sig ind, at der fandtes slige Egenskaber hos usle Mider, og man tilforn havde disputeret, om de kunde regnes blant levende Creature. Han lod strax derpaa beramme et Mode af alle slags krybende Dyr, for hvilke han tilkiendegav denne ReyseBeskrivelse, og derpaa forlangede at høre deres Betænkning, om Mider, som tilforn heller havde været anseede som U-reenligheder af visse feede Vare, end som levende Creature, kunde nyde Sted blant andre krybende Dyr. Saadant blev efter de fleeste Stemmer for godt fundet, og bleve Miderne derpaa immatriculerede.

Denne Fabel viser deres Vildfarelse, som hidindtil ikke have holdet fornødent og anstændigt at efterforske visse smaa Dyrs og Insecters Egenskaber, da Erfarenhed dog viser, at saadant haver været Umagen værd, og at man derved haver erhvervet stor Kundskab udi naturlige Sager, efterdi man udi de ringeste Insecter haver merket konstig Skabning Skik og Orden, Omhyggelighed for at conservere sig selv, og en Oeconomisk Viisdom, hvorudi mange af dem ikke alleene ligne, men endog overgaae de saa kaldne ædle Creature.

82. Fabel. Løvens Frierie.

Løven beylede engang til en Borger-Dotter, som den gandske havde forelsket sig udi; Saadant Parti kunde, som 355 venteligt var, ikke staae Forældrene meget an; dog dristede de sig af Frygt for Løven ikke at give ham reent Afslag. De søgte derfor at opholde ham med Complimenter, foregivende, at hans Person stod Jomfruen vel an: Men, sagde de, at hans Tænder og Kløer havde jaget hende saadan Skræk ind, at hun dristede sig ikke at komme ham nær. Løven, som gandske var forhexet af Kiærlighed, sagde da: Hvis ingen anden Hinder er, skal jeg skille mig baade med Tænder og Kløer. Da han med de Vilkor havde faaet Tilsagn paa Jomfruen, lod han sine Tænder udrykke, og sine Kløer afskiære. Men Forældrene, da de saa at han nu var bleven ubevæbnet, og havde mistet sin Styrke, saa at de ikke frygtede sig meere for denne forskrækkelige Beyler, visede de ham med saadan Haanhed bort og sagde, at deres Dotter var ikke Parti for en lemlæstet Løve.

Fabelen lærer, at man maa ikke lægge Vaaben ned førend Fred er sluttet, og Conditionerne ere opfyldte.

83. Fabel. Om den store Mission til den Øe Acirema.

Blant Skovens Creature vare nogle, som befattedes under det Navn af Hierophiter, nemlig et slags hellige Slanger, som ingen Braad havde, hvormed de noget kunde beskadige, og derfor vare yndede af alle andre Dyr, som udi Tvistigheder underkastede sig deres Dom. Hovedet og Anføreren for disse hellige Slanger kaldtes ArchiHierophita, den samme var udi ligesaa stor Anseelse blant Dyr, som de Romerske Paver blant Mennesker: thi alle Skovens Dyr indtil Løven underkastede sig frivilligen hans Jurisdiction. Ja, naar han bød dem at troe end de selsomste Ting, toge de ikke i Betænkning at fornægte deres egne Sandser, holdende hvert Ord som et Oracle. Hoved-Lærdommen, som han havde forplantet udi Skoven var denne: At Skovens Gud Pan vel er Dyrenes øverste Regent. Men at Dyркelsen maa fornemmeligen skee til 356 Gudinden Flora samt Bubona og andre Hoff-Damer af hvilke Pan lader sig leede til Alting. En anden HovedLærdom, som holdtes end af større Vigtighed var denne, nemlig: Uden Examen at troe hvad Archi-Hierophita fandt for godt at paabyde, og at efterkomme med en blind Lydighed hans Ordres. Disse tvende Hoved-Article vare Tiid efter anden blevne saa rodfæstede, at ingen bekymrede sig om hvorpaa Lærdommen grundede sig. Men just, da Alting var roeligt, og han meenede, at alle Dyr og Fugle erkjendte hans Herredom, ankomme nogle Strandmoger, hvilke bevidnede at de paa en stor Øe kalden Acirema, som skildtes fra Skoven, havde fundet mange Creature, som fornemmeligen bestode af Faar, Lam, Giæs, Høns, Harer,

Caniner etc. De samme havde skadelige og farlige Lærdomme, og vigede aabenbare fra ovenmældte tvende Hoved-Poster. Thi først troede de, at Dyrkelsen tilkom Pan, som øverste Skovens Regent alleene; Dernest holdte de for, at man ikke var pligtig til at underkaste sig Hierophiternes Jurisdiction og Herredom, med mindre de kunde vise deres lovlige Adkomst dertil: I det øvrige maatte Mogerne tilstaae, at bemeldte Øes Creature førde et uskyldigt, fredsommeligt og opbyggeligt Levnet. Det vil altsammen intet sige, sagde Archi-Hierophiten, naar Orthodoxien fattes. Han lod derpaa forsamle et almindeligt Concilium, for hvilket han gav tilkiende hvad som af Mogerne berettet var, og forlangede de Nærværendes Raad og Betænkning hvad herved var at gjøre. Da blev efter de fleeste Stemmer besluttet at affærdige nogle Missionarier til Øen Acirema, hvilke først med kraftige Formaninger skulde stræbe at omvende disse Øens Dyr, og hvis med det Gode intet kunde udrettes, skulde Magt bruges. Efterat denne Canon var giort, blev fire Ræve, og ligesaa mange Ulve, alle lige nidkiære og redelige Personer did henskikkede: Og bleve visse af de største Fugle beordrede at føre dem over Vandet didhen. De merkede strax ved deres Ankomst, at Alting forholdt sig som Mogerne havde berettet. De søgte strax efter deres givne 357 Instrux at catechisere. Men Øens Indbyggere kunde ikke føre Lærdommen i Hovedet, allerhelst, da de merkede, at disse Missionarier selv førte et Levnet, som ingen Overeensstemmelse havde med deres Lærdom: Nogle have foregivet, at Missionarierne ikke ugierne saae, at disse Dyr fremturede udi deres Vantro, paa det at de kunde erhverve sig desmere Fordeel, og gjøre desstørre Bytte. Men saadant kand være dem af deres Fiender paadigtet. Det er dog vist, at de, som oprigtige Missionarier troeligen efterlevede deres Instrux. Thi af 10 Deele af den heele Øes Indbyggere, undgik neppe en eeneste Deel Døden. De Overblevne bleve benaadede paa Livet med de Vilkor, at de skulde samtykke den Lærdom, som herskede paa det faste Land og derforuden aarligen skatte til Archi-Hierophiten. Ved Hiemkomsten dristede nogle sig vel at indgive Beskyldninger mod Missionariernes voldsomme Opførsel og Egennyttighed; thi de reysede mavre didhen, og komme tykke og feede tilbage, men at Beskyldningerne vare ilde grundede, sees deraf, at de paa et Concilio ikke alleene bleve frikiendte, men endogsaa høyligen berømte, ja af dem, som havde ladet see største Nidkiærhed bleve en Ræv og en Ulv canoniserede, saa at den eene blev kalden hellig Michel, og den anden hellig Isegrim.

Denne Fabel forklarer sig selv.

84. Fabel. Haren Solicitant.

En Hare søgte at nyde en Tieneste ved Løvens Hoff, og formaaede en Ræv og en Gaas, hvilke vare de eeneste Hoff-Folk, som han kiendte, til at recommendere sin Person; de tienede Haren derudi; Gaasen recommenderede ham for Forstand, og Ræven for Ærlighed. Men, da han fik Audience, og beraabte sig paa deres Vidnesbyrd, som kiendte ham, sagde Løven: Jeg havde gjerne antaget dig, hvis Ræven havde attesteret om din Forstand og Gaasen om din Ærlighed.

358

Fabelen lærer, at Recommendationer fra onde og uskiønsomme Mennesker ere Solicitanter meer til Skade end til Nytte.

85. Fabel. Forbund mellem. Ræven og Ulven.

Ulven og Ræven sluttede engang offensive og defensive Alliance sammen, og for at bestyrke Venskabet desmeere foreenede de sig saaledes, at de Unger, som Ræven fik, skulde opfostres af Ulven, og Ulvens igjen af Ræven, som egne Børn. Dette skeede, og Virkningen deraf var denne, at Ræve-Ungerne bleve glubske, og Ulve-Ungerne listige, saa at man ikke kunde merke af hvad Æt de vare uden af den udvortes Skabning.

Fabelen viser Optugtelsens Virkning udi de spæde Aar.

86. Fabel. Arrige Kierlinger.

En Kiøbmand indgik engang saadan Contract med Fanden, at han efter nogle Aars lykkelige Handel skulde komme i hans Kløer, med mindre Kiøbmanden eengang kunde bringe nogle Varer med sig, som ingen vilde give det ringeste for. Da han nu efter nogle Aars lykkelige Handel var bleven riig, førte han hiem adskillige u-nyttige Vare, men hvor slette de end vare, bleve de dog solte, skjønt for en ringe Priis. Dette bragte ham ikke udi liden Bekymring, helst saasom Tiden fast var til Ende. Han besluttede derfor paa den sidste Reyse at føre hiem med sig en Ladning af gamle arrige Qvinder. Denne Ladning var den eeneste, som ingen vilde byde noget paa, hvorudover han blev befriet for den Forpligtelse, som han havde gjort med Fanden.

Fabelen viser, at der er intet verre Boeskab udi et Huus, end en gammel arrig Kierling.

359

87. Fabel. Ræven Eed-svoren Dommer.

Ræven erholdt engang ved gode Venners Recommendation et Borgermester-Embede. Ingen tvivlede om hans Dygtighed, men faa vare forsikkrede om hans Ærlighed. Hvorudover man paalagde ham at gjøre Eed, at han ingen Skienk og Gaver vilde modtage. Da denne Eed var aflagt, og alt dette kom Ulven for Øren, sagde han: Hvorledes vil du holde den Eed Mikkel? Saavidt som jeg kiender dig, vil det blive dig en puur Umuelighed. Ræven svarede dertil: Bekymre du dig ikke derom, hvis nogen kommer med Foræring af Giæs, Høns, Kyllinger, eller med hvad det være kand, da haver jeg givet Ordre til RaadstueTiener at nægte mig inde, og alleene at sige dem, at, hvis de have noget Anliggende at andrage, saa maa de tale med min Hustrue: Thi jeg vil have min Eed fri.

Fabelen lærer, at Konen ofte maa tiene til Skiul for Mandens Misgierninger.

88. Fabel. Apollinis Visitatz udi Skoven.

Apollo gjorde engang en Visitatz udi Skoven for at efterforske hvorledes Dyr forholdte sig, i sær hvorledes Studeringer og Videnskaber bleve dyrkede. Man visede ham tvende Deelee af Skoven, som de Philosophiske Dyr beboede, hvilke udi Frugtbarhed overginge alle andre Skovens Parter, og som de andre Dyr formedelst deres Lærdom havde cederet dem. Saa snart han anlangede til den første Egn, fik han Opvartning af de fornemste Philosophiske Dyr, hvilke meddeelede ham de Materier, som samme Aar vare ved offentlige Disputationer forhandlede. Materierne vare disse: Om den Fugl Phænix Alder, om Paradiis-Fuglens Tegning, om Salamanderens Natur og om Aarsagen, hvi den kand ikke leve uden udi Ild, om Ægget er ældere end Hønen og mange andre af samme 360 Beskaffenhed. Apollo blev herover ganske taus, og sagde til den som gelejdede ham, at disse daarlige Dyr, som førte Navn af Philosophi, vare ikke værdige til at beboe saadant frugtbart Land, efterdi de disputerede om Ting, som ikke existerede. Ledsageren sagde da: Jeg haaber, at Hr. Doctor vil blive meere fornøyet, naar han kommer til den anden Philosophiske Egn, hvor man lægger sig efter vigtige Videnskaber, sær den naturlige Theologie. Apollo blev der med samme Høytiid modtagen: De Materier, som der bleve paa samme Tiid forhandlede, og de Spørsmaal, som med stor Møye arbejdedes paa at løse, syntes at være af meere Vigtighed, saasom de anginge Himmelske Sager: Som for Exempel, om de saa kaldede halve Guder: nemlig Hercules, Momus, Apollo, Mercurius spisede ved Jupiters eget Taffel eller ey. Om Ganymedes Gudernes Skænk tienede for Kost og Klæder alleene, eller om han tilligemed nød aarlig Gage. Om Jupiter spisede Froekost, eller fastede indtil Middags-Maaltid. Hvi det kommer sig at Juno udi saa

lang Tiid ikke haver været i Barsel-Seng, etc. Da Apollo dette hørte, rystede han med Hovedet, gik bort og sagde, at de første vare galne, men disse reent rasende. Han lod sig derpaa underrette om de andre u-studerede Dyrs Forhold, og med Fornøjelse merkede, at hos mange af dem fandtes Arbeyde og Duelighed. Derpaa forlod han Skoven, og gav Jupiter en udførlig Beretning herom. Jupiter lod derpaa en Befalning udstede til Skov-Guden Pan, at de gode og frugtbare Egne skulde indrømmes til de u-lærde og fornuftige Dyr, og at de høylærde og galne skulde anvises Heeder og sandagtige Steder, saa at Nøden kunde drive dem til Arbeyde for Underholdning, og betage dem de unyttige Speculationer og selsomme Griller, som ere Dovenheds Frugter.

Fabelen lærer, at eet er at være lærd, et andet er at være klog, item at Lærdom og Galskab ere ofte foreenede sammen.

361

89. Fabel. Om Fanden og Geederne.

Fandens Moder flyede ham engang fire Geeder at vogte udi hendes Fraværelse: Men de samme gave ham saameget at bestille, at han med all sin Konst og Activitet ikke kunde holde dem i Ave. Hvorudover, da hun kom tilbage, han sagde: Kiære Moder I Der haver I eders Geeder igjen, jeg vil heller vogte et heelt Compagnie Ryttere, end een eeneste Geed.

Fabelen viser, at intet Creatur er vanskeligere at holde i Ave end en Geed

90. Fabel. Om Ræven og Æslet.

En Ræv blev engang satt fra sit Embede formedelst Utroeskab og listig Opførsel: Løven faldt derfor paa de Tanker, at det tienede ikke at bruge listige Embeds-Mænd, det er saadanne, som forstode Embeder alt for vel, men at man bedre kunde være tient med en eenfoldig Embeds-Mand, som ikke havde Hoved til at ophitte Intriguer; Han beskikkede derfor et Æsel udi den afsatte Ræves Sted. Æslet, som ikke kunde forrette noget selv uden Medhielp, antog strax samme Ræv til sin Fuldmægtig. Frugten heraf var denne: Hvad Æslet ikke kunde ophitte, det ophittede Fuldmægtigen, af hvilken han maatte lade sig regiere, og gjorde Fuldmægtigen all U-ret dristigere end tilforn, efterdi det skeede nu paa Principalens Bekostning og Risiko, saa at derfor Embedet blev slettere betient under den sidste, end det havde været under den første.

Fabelen lærer det Principium at være falskt, nemlig at et Embede er bedre betient med et Æsel, end med en Ræv.

362

91. Fabel. Gedebukkens Svar til Ulven.

En Ulv saae engang en ung Gedebuk paa en Klippe: Tænderne rendte ham i Vand efter Byttet: Men han kunde ikke komme op paa Klippen, han søgte derfor med smigrende Ord at nedlokke Bukken. Han sagde: Frygt dig ikke for mig min Søn! jeg vil intet Ondt gjøre dig, det er jo et Samvittigheds Verk at handle ilde med

et ungt Creatur, og at bedrøve dets Forældre. Gedebukken svarede dertil, at han tog ikke i Betænkning at betroe sig ham; men saasom han selv var ung og ukyndig udi Alting, saa maatte han først raadføre sig med sine Forældre, og forhøre af dem og andre Dyr, om en Ulv haver Samvittighed. Ulven derfor, saasom han vidste i hvad Reputation han stod blant tamme Dyr, agtede ikke at opbie Svar, men gik Skamfuld bort.

Fabelen lærer, at Børn maa intet vigtigt foretage sig førend de have raadført sig med deres Forældre.

92. Fabel. Skielpadens Ansøgning om at blive Løber.

Da en Hare, som haver været Løber, ved Døden var afgaaen, angav sig en ung Skielpade blant andre Solicitanter om den Afdødes Tieneste. Da hans Moder fik dette at høre, sagde hun: Kiender du dig selv ey bedre min Søn: Naar du søger om en Tieneste, hvortil du af alle Dyr er ubeqvemmet. Sønnen svarede da: Kiender min Moder Verden ikke bedre, naar hun holder for at man søger Bestillinger for at gjøre Tieneste derudi; Embeder gives jo til Mænd og ikke Mænd til Embeder. Da Moderen dertil svarede, at det var en mørk Tale, som hun ikke kunde begribe, sagde Sønnen: Kiære Moder! vi have jo daglige Exempler for Øyne, at en bliver General, som intet Hierte haver, en anden bliver Dommer, som er uden Hoved, en anden igien Doctor, som ingen Lærdom besidder. Lad 363 ikkun mig raade: Jeg haver Venner, som kand befordre min Ansøgning. Han fik og Embedet ved Venners Recommendation, og tilligemed Tilladelse at holde en Vicarium, der kunde forrette Bestillingen, medens Principalen tog Indkomsterne.

Fabelen lærer, at saadant er gangbart endogsaa blant Mennesker, hvorudover Embeder kaldes ikke meere Byrder men Brød og Beneficier.

93. Fabel. Svar paa Biørnens Ansøgning.

En Biørn, som længe havde været Medlem udi en Rett, søgte engang videre Forfremmelse, anførende til Motiv de mange Aar, som han havde siddet udi Retten; men saasom det var bekiendt, at han slet intet andet i all den Tiid havde gjort end at sidde, og at om noget Lem i den lange Tieneste var bleven svækket, maatte det heller være Rumpen end Hovedet, saa blev bevilliget, at han herefter maatte udi Retten sidde paa et dobbelt Hynde.

Fabelen lærer, at adskillige Dommere have ikke andet at beraabe sig paa, end deres mange Sedes.

94. Fabel. Om piinlig Forhør udi Skoven.

Naar Dyr, der havde bedrevet Misgierninger, som de ikke vilde tilstaae og bekiende, søgte man at udpresse Sandheden ved piinlig Forhør, men saadanne, som ingen Overeensstemmelse havde med de Piine-Benke, som bruges udi menneskelige Societeter: En Geedebuk, for Exempel, blev indsluttet nogle Dage udi et trangt Værelse, en Skade blev paalagt Taushed, en Ræv blev dømt til at staae bunden blant feede Giæs, som han ikke kunde naae, en Hane blev forbuden at gale om Morgenens, og andet deslige, og siges der, at samme Prøver have havt lige saa store Virkninger blant Dyr, som Piine-Benke blant Mennesker.

364

Fabelen lærer, at Straf kand varieres, og indrettes efter Menneskers Hoved-Passioner, at man kand drive

en Hollænder til Bekiendelse ved at nægte ham Røgtobak, en Moscovitisk Bonde ved at forbyde ham Brændeviin, en Franzose ved at paalægge ham Taus-hed, en Dansk ved at forbyde ham at æde Smør indtil han bekiender.

95. Fabel. Rævens Raad til Beveren.

En Bever havde længe staaet i Tieneste hos en anden fornemme Bever. Hans Medtienere vare imidlertid een efter en anden bleven forfremmede, men han stod stedse tilbage udi samme Post: Han besværgede sig blant andre Dyr derover, særdeles for en Ræv. Ræven spurte om hvad Aarsaa lykkelig, at han fik ham optrokken, skjønt halvdød see mod ham alleene. Beveren svarede: Der haver ingen Tiener været, som min Herre meer elsker end mig. Det er just U-lykken, sagde Ræven. Jeg veed intet andet Raad for dig, end at du herefter gjør dig ved din Opførsel ligesaa forhadet, som du tilforn haver været elsket. Beveren efterfuldte hans Raad, og fandt inden kort Tiid Nyttens deraf: Thi saasom Herren merkede, at han ikke var meer tient med ham, skildte han sig paa en god Maade med ham.

Fabelen lærer, at mange Tieneres Forfremmelse hindres ved Herrens alt for store Kiærlighed: Og at de stedse maa blive udi Trældom, efterdi man vil ikke miste dem.

96. Fabel. Tvistighed mellem Dyr af begge Kiøn.

Een heftig Huus-Tvistighed reysede sig engang mellem tvende Ægte-Fæller, nemlig en Leopard og en Leopardinde. Begge af dem tilegnede sig Herredom. Leoparden beraabte sig paa den Ret, som alle af hans Kiøn efter 365 Naturens Lov tilkommer, Leopardinden derimod beraabede sig paa Praxin og Exempler, som vise, at Dyr saavel som Mennesker af hendes Kiøn stedse virkeligen have ført Herredømmet. Saasom denne Tvistighed rygtedes udi Skoven blev den allmindelig blant alle andre Dyr: Og, saasom den i Mindelighed ikke kunde bilægges, besluttede man at indstille Sagen for Skov-Guden Pan, for hvilken den blev ageret af en Skade og en Skadinde, som paa samme Tiid holdtes for de største Procuratorer udi Skoven. Efterat Sagen med største Veltalenhed af begge Parter var ageret, blev af Pan fælden saadan Dom, at Mændene skulde, som forhen, have Navn og Titel af Herredom, som dem ved Naturen tilkom, og at Qvinderne skulde have Herredømmets Brug og Øvelse, som de ved en bestandig Praxin havde Hævd paa. Omkostningen skulde paa begge Sider ophæves.

Fabelen viser, at ved saadanne Tvistigheder endogsaa udi Menneskelige Societeter intet andet Udfald kand ventes.

97. Fabel. Om tvende Aber.

To Aber stode engang ved en Strand-Bred og spøgede sammen. Dette Spøgerie varede saa længe, at den eene stødte den anden ud i Stranden. Den som Skaden havde gjort, arbejdede af yderste Kræfter paa at redde sin Medbroder, at han ikke skulde drukne. Han var omsider og saa lykkelig, at han fik ham optrokken, skjønt halvdød paa Landet: Han søgte derpaa, at vederqvæge ham, og sagde: Du maa takke mig, kiære Broderi Du seer hvad Umage jeg haver havt at redde dit Liv. Den anden sagde da: Jeg vilde gjerne takke dig, hvis du ikke havde havt Umage med at styrte mig i Stranden først.

Fabelen lærer, at man ingen Tak er skyldig til den, som redder sin Næste af en Nød og Fare, som han selv haver styrtet ham udi.

366

98. Fabel. Om Musen og Ædderkoppen.

En Muus hørte engang, at en Pige vilde gjøre reent udi et Kammer, hvor en Ædderkop var med sin Væv. Musen, som var medlidende, advarede Ædderkoppen derom, at den i tide skulde redde sig med Flugten. Nogen Tiid derefter fik Ædderkoppen at høre, at man vilde sette en Kat ind udi Spise-Kammeret, hvor samme Muus med andre havde sit Tilhold. Dette gav Ædderkoppen Musen tilkiende, og bad ham krybe ind udi en Huule: Hvilket da Musen havde gjort, spandt Ædderkoppen strax en Væv for Indgangen til Huulen. Katten, som var en sterk Støver, merkede vel, at der maatte være et Muse-Reede, men da han saae Væven for samme Huule, sluttede han, at den maatte være tom, og derfor lod den blive u-rørt.

Fabelen lærer, at intet Dyr er saa ringe, at det kand jo gjøre enten ondt eller godt: Den viser og Exempel paa Taknemmelighed.

99. Fabel. Hvilket af alle Creature er det tapperste.

Der reysede sig engang en Tvistighed udi Skoven om hvilket Creatur var det dristigste og modigste. Løven meenede da Prisen sig at tilkomme, efterdi han var en Skræk for alle Dyr og Mennesker: Elephanten paastod det samme, opregnede, hvor mange store Seyervindinger ved Elephanter vare erholdne; Et Dyr og en Fugl efter anden taledes sin Sag, og de fleeste havde noget til Beviis at anføre, saa at de, som herudi vare beskikkede Dommere, vare gandske tvivlraadige, og vidste ikke hvem de saadan Qvalitet kunde tildømme. Just i det samme angav sig en Flue, som forlangede Audience. De andre Dyr og Fugle loe deraf, og dreve Spot med ham: Fluen blev dog ved sin Paastand, og, da ham endelig blev tilladt at tale, sagde han: Naar Keysere, Konger, Fyrster og store Prælater nærme sig skielvende til den Pavelige Throne, for at kysse paa Fødderne, tager jeg ikke i Betænkning at sætte mig paa Pavens Næse. Saasom ingen saadant kunde nægte, blev Prisen tildømt Fluen.

Fabelen viser, at Dommen var vel grundet, og, hvis fleere havde forstaaet Græsk, kunde den saadant bevise af Homero, som siger om een af de Græske Helte, at Guderne begavede ham med en Flues Mood og Tapperhed.

100. Fabel. Om Bien og Ædderkoppen.

En anden særdeles Tvistighed reysede sig mellem Bien og Ædderkoppen, hvilken af dem var den konstigste og største Fabriqveur. Ædderkoppen anførte til Beviis paa sit Arbeyd, sin konstige og subtile Væv. Bien derimod visede, at udi hans Arbeyde var baade stor Konst og Nytte, hvorudover ham og Prisen blev tilkiendt.

Fabelen viser, at den Arbeyder bør meest agtes, udi hvis Arbeyde er baade Konst og Nytte, og at derfor en Bygnings-Mester, en Urtegaards-Mand etc. bør have Rang over en Bildthugger, en Skildrer, en Kobberstikker og andre deslige, udi hvis Arbeyde er alleene Konst, men ingen Nytte.

101. Fabel. Ræven og Cameleon.

Ræven mødte engang udi Skoven et Cameleon. Cameleon, som kiendte Rævens Hurtighed og store Pund at erhverve Bytte, søgte at foreene sig med ham, og at formaae ham til at slutte Venskabs Forbund med sig: Ræven svarede da, at han gjerne vilde slutte Venskab med ham, men ikke uden paa 24 Timer; thi, sagde han: Du est ikke den samme i Dag, som du var i Gaar, og som du vil blive i Morgen, 368 og jeg slutter, at dit Hierte er lige saa foranderlig som din Hud.

Fabelen lærer, at man intet Venskab kand holde med vægelsindede Mennesker.

102. Fabel. Ræven og Fanden.

Ræven mødte engang Fanden, hvilken han hilsede og sagde: God Aften Hr. Collega! Fanden studsede derved og sagde: Er jeg din Collega? Ræven svarede dertil: Jeg kalder dig saa præpter communia studia, og, efterdi det synes, at vi have gaaet udi een Skole sammen; Thi, ligesom du gjør Profession af at besnære Mennesker, saa gjør jeg Profession af at besnære Dyr i Skoven. Af dette Svar syntes Fanden, at Ræven ikke havde forseet sig udi Titelen, og derfor, da han gik bort, sagde: Farvel Hr. Collega.

103. Fabel. Ræven og Oxen.

Ræven, efter at han var bleven gammel og affældig, saa at han ikke kunde være om Næringen paa den Maade som tilforn, tog sig for at agere Skolemester, og at holde Collegium politicum for Dyr og Fugle. Han erhvervede og Scholarer af alle slags Creatur, og alle betalede ved Collegii Slutning det betingede Salarium. Oxen eene veigrede sig ikke alleene ved at betale, men endogsaa fordrede tilbage hvad han forhen havde prænumereret. Aarsagen, hvi han veigrede sig derfor var denne, at han imidlertid intet havde lært. Herudover reysede sig Trette mellem Læreren og Discipelen. Oxen raadførte sig med en Skade, som tilbød sig at agere hans Sag for en billig Priis: Ræven derimod var sin egen Procurator. Sagen blev ageret for en Elephant, hvilken fældede saadan Dom: At, endskiønt Discipelen var ligesaa vankundig som tilforn, saa var det ikke Læreren skyld, men Discipelens, som var en Oxe.

369

Fabelen lærer, at, ligesom man gjør Doctere ofte U-ret, efterdi de ikke kand curere visse Patienter, saa laster man ogsaa uden Føye Lærere, efterdi de af et hvert Træe ikke kand gjøre en Mercurius. Hvis Ræven havde forlanget dobbelt Salarium for et Oxe-Hoved, kunde han saadant med Føye have gjort.

104. Fabel. Storken Qvaksalver.

En Stork gav sig ud for Medicus, skjønt han ingen Kundskab havde udi Medicine; Saasom han var dristig og stortalende, fik han mange Patienter. Herudover bare de andre graduerede Dyr Fortrydelse, og endeligen lode ham forbyde at practicere videre. Storcken meenede, at man derudi gjorde ham U-ret, foregivende, at ingen af hans Patienter indtil denne Tiid havde klaget over ham: hvortil ham blev svaret, at det kunde være sandt nok, efterdi det var troeligt, at de alle vare døde under hans Cuur.

105. Fabel. Aberne og Biørnen.

Nogle Aber, som vare udi Selskab sammen, søgte efter Vand for at slukke deres Tørst. De komme endeligen til en Brønd: Men som Brønden var saa dyb, at de ikke kunde naae Vandet, bleve de gandske raadvilde. En Biørn nærmede sig til Brønden udi samme Forsætt. Han gav det Raad, at en af Aberne skulde hente et Kar for at øse Vandet derudi, og at den eene skulde holde fast ved den andens Hale, paa det at den sidste, som førte Karret, kunde naae Vandet; Aberne svarede dertil, at det Anslag syntes godt nok, men at det vilde blive for tung Byrde for den første, som skulde holde alle de andre tillige med Karret. Biørnen sagde: Jeg er sterk nok til at holde eder alle, om I vare end eengang saa mange. De fandt derfor Sagen at være giørlig. Biørnen fæstede sine Labber til Træet af 370 Brønden: Den første Abe holdt ved hans Hale, og de andre efter hver andens. Medens de vare udi dette Arbeyde, ankom en Ræv, og spurde: Hvad dette skulde betyde? Biørnen forklarede det for ham; men sagde tillige, at Byrden var tyngere end han havde ventet, og at hans Labber allerede begyndte at svie af Heede. Ræven sagde: Du maa hvile lidt, for at blæse udi Labberne: Biørnen efterlevede hans Raad, og raabte til Aberne: Holder nu fast kiære Venner, medens jeg blæser i mine Labber, for at faae nye Styrke. De fulde derpaa alle ned udi Vandet, og druknede tillige med Biørnen.

Fabelen viser Exempel baade paa List og Taabelighed.

106. Fabel. En Geedebuk og en Østers.

En Geedebuk blev ved Stranden vaer en Østers, som laae paa et Skiær, og gabede. Geedebukken sagde da: Fy skamme dig, dit dovne Beest, som stedse ligger ubevægelig paa eet Sted. Jeg haver allerede i Dag gaaet nogle Miile over Klipper og Bierge, og er udi Bevægelse fra Morgenen til Aftenen. Den anden svarede dertil: Min kiære Herman! Medens du haver været udi idelig Bevægelse, og udi et Arbeyde, som sigter til slet intet, haver jeg, som synes at være gandske ørkesløs, og som lastes for Dovenhed, danned en Perle, som er af større Friis end 1000de Geedebukke.

Fabelen viser, at mange Mennisker ere geskæftige udi slet intet, og at de, som ere udi mindste Bevægelse, og som ere mindst stundesløse, forrette ofte de største Ting i Verden.

107. Fabel. Aben og Manden.

Aben spurte eengang en Mand, som han mødte udi Skoven, om det var sandt, at en stor Philosophus blant 371 Mennesker havde sagt, at Elephanten er den Klogeste blant alle Dyr. Manden svarede, at det var sandt, og at de fleeste lærde Mænd ere af samme Tanker. Dyrene, sagde Aben, ere dog af andre Tanker, thi de holde eenstæmmigen Ræven for den Klogeste. Det kommer deraf, sagde Manden, at man confunderer List med Viisdom: Og derfor holder Ræven for den viseste, skjønt han ikkun bør hede den listigste.

Fabelen viser, at den Lærdom er vel grundet, thi Erfarenhed viser, at de listigste Mennisker formedelst Mangel af Viisdom gemeenligen besnæres udi de Garn, som de sætte for andre.

108. Fabel. Jupiters Gesandtskab til Pan.

Jupiter affærdigede engang et Gesandtskab til Skovens Gud Pan. En Paafugl blev udnævnt til Gesandt, og en Ræv til Legations-Secreterer: De andre Guder criticerede sterk saadant Vall, saasom de meenede, at Ræven formedelst sin Klogskab burde være Hoved-Personen. Men Jupiter visede dem, at de toge fejl udi deres Domme, saasom Gesandtere udvælges for at paradere og at gjøre Figurer, og Secreterer for at forrette Sagerne. Naar man nu, sagde han, lægger Rævens listige Hoved til Paafuglens prægtige og glimrende Rumpe, er Gesandtskabet fuld-kommet, og som det efter Sædvane pleyer at være.

Man seer af Fabelen, at denne Stats-Maxime, som endnu i agttages blant Mennesker, maa være meget gammel.

109. Fabel. S. T.

En Dommer, som var nyeligen kommen til Embedet, og derforuden lidet stolede paa sig selv, raadførte sig med en Jurist hvad Dom han skulde fælde over en Synder, der 372 havde bedrevet store Misgierninger. Da Juristen havde igiennemløbet Sagen, og fundet, at alting ved kraftige Vidnesbyrd var bevisligt giort, sagde han: Hr. Dommer kand ingen Risiko underkastes ved at skierpe Dommen; thi ingen Straf er stor nok for saadanne Misgierninger. Hvorudover Dommeren fældede saadan Sententz, at, eftersom de anførte Beskyldninger vare klarligen bevisede, saa dømmes den Skyldige baade til timelig og ævig Død.

Fabelen viser, at Mennesket kand ikke dictere Straf, som ey henhører til menneskeligt Forum.

110. Fabel.

Paa de Tider, da Dyr, Fugle, Træer og Planter kunde tale, fandtes hos dem fleere Dyder og tilligemed fleere Laster end nu omstunder: De vare ogsaa adskillige Sygdomme underkastede, hvorom nu omstunder intet høres. Alleene ved den vestre Kant af Skoven, som skilles derfra ved en stridig Strøm, var et Land, hvor Dyrene levede udi bestandig Sundhed og indbyrdes Eenighed. Nogle tilskreve saadant Luftens Forandring; men en Ørn, som en Tiid lang havde opholdet sig udi samme Land, gav Aarsagen tilkiende, som var denne, nemlig, at samme Lands Øvrighed engang havde fordrevet alle Medicos og Advocater, og at man siden den Tiid ikke havde hørt tale om Sygdomme og Processer.

111. Fabel. Hvorledes een af de hellige Slinger blev straffet.

En Hierophit, det er en af de hellige Slinger, hvorom tilforn er taelt, blev engang greben paa en frisk Misgierning. Synderen kunde ikke nægte Factum, men paastod alleene, at hans Samvittighed var puur og reen, og at det var ikke uden Legemet og det udvortes Federal, som havde bedrevet Misgierningen, hvorudi det Indvortes ingen Deel havde havt eller kunde have. Dommeren spurte ham da, 373 hvor hans Samvittighed eller Siæl havde sit Sæde? Han svarte dertil, at det var udi Hiertet. Derpaa blev fælden saadan Dom, at den Anklagede skulde miste sin Hud eller levende flaaes, og fik Skarpretteren Ordre at see nøye til, at Hiertet, hvor den reene og uskyldige Samvittighed havde sit Sæde, ikke skulde komme til Skade.

Denne Fabel sigtet paa visse fanatiske Mennesker, som føre saadan Lærdom.

112. Fabel. Om Skaden og Hummerne.

En Skade listede sig engang til Strand-Bredden for at see om han kunde besnære nogen Fisk. Dette merkede en Hummer, og derfor stillet sig død an, læggende sig paa Ryggen: Skaden kaldte da et Par af sine Medbrødre til Hielp, for at bemægtige sig Byttet: Men, da han kom Hummeren nær, blev han af dens Kløer greben og bortført. De øvrige Skader toge derpaa Flugten, og med Forundring fortaalte denne Hendelse for andre Fugle, sigende, at de ikke kunde have ventet saadan Listighed af en dum Fisk. Ørnen svarede dertil: De Folk, som tale lidet eller intet, tænke desmeere.

Fabelen lærer, at man finder mange saadanne Exempler blant Mennesker.

113. Fabel. Eege-Træets Klagemaal besvaret.

Et Eege-Træ besværgede sig over, at gemeene Fugle gjorde deres Reeder udi dets Top, og kastede deres Ureenlighed udi dets Greene: Men, sagde een, som hørte denne Klage, Jupiter maa jo taale, at Svaler, og andre Fugle gjøre deres Reeder udi hans Tempel, og at man kaster U-reenlighed derved. Da Eege-Træet dette hørte, holdt det op med at klage, og gav sig tilfreds.

374

Fabelen lærer, at mange kand ikke taale at mindste U-reenlighed kastes for deres Huuse, men med Taushed seer, at den kastes paa Kirkegaarder og hellige Steder.

114. Fabel. Abens uformodentlige Endeligt.

En Abe, som udi nogle Aar havde været Dandse-Mester, men nu formedelst Alderdom ingen Næring meer havde, besluttede af Desperation at drukne sig. Han steeg udi det Forsæt op paa en høj Klint for at styrte sig i Havet, men, saasom ved Siden af Klinten var en Torne-Busk, blev han ved det eene Been hængende derudi, og fik saaledes en anden og langsommer Død end den, som han havde ventet. En Ørn, som samme Tiid fløy forbi og ansaae denne Kendelse, sagde da: Den druknes ikke, som hænges skal. Gøgen gjorde til en Erindring herom saadant Liig-Vers:

*Han i sit Embede af Verden hopper bort,
Mon nogen Dandser vel har større Luft-Spring giort.
Fabelen viser, at man ikke undgaaer den slags Død, som er beskæret.*

115. Fabel af Bidderman. Ræven og Ulven.

Jeg haver tilforn fortaalt hvad List Ræven brugte til at besnære Bonden, i det at han stillede sig død an for Bondens Vogn, og udstod nogle Slag af Vogn-Kieppen. Han mødte strax derpaa en maver og sulten Ulv, hvilken han fortaalte med hvilken Snedighed han havde bemestret sig Bondens feede Vahre, og raadede Ulven at efterfølge sit Exempel; men, sagde han, du maa med Taalmodighed imodtage nogle Slag af Vogn-Kieppen for at bestyrke Bonden udi den Troe, at du er virkeligen død. Ulven takkede ham for god Underviisning, og med udstrakte Been lagde sig for 375 samme Bondes Vogn. Bonden, som havde Rævens Puds udi frisk Ihukommelse, da han saae Ulven udi denne Positur, sagde han, Jeg er eengang skuffet, jeg skal ikke lade mig oftere narre. Og, saasom han havde en stor Jern-Stang udi Vognen, gav han Ulven et saadant Slag, saa at det knagede udi hans Been. Ulven, som forud saadant ventede, udstod tvende saadanne Slag med en heroisk Bestandighed; Men, saasom Bonden blev ved at slaee indtil Ulven var gandske lemlæstet, merkede den eenfoldige Ulv, at han af Ræven var bleven bedragen, og derpaa med sønderknusede Lemmer slæbede sig bort.

Fabelen lærer, at man af Skade bliver viis.

116. Fabel. Ulvenes Devotion.

Da Hyrden Melibæus engang vandrede igiennem Skoven og kom mod en Huule, hørte han en forskrækkelig Hylen og Tuden. Han spurde da en Ulv, som stod ligesom paa Skildtvagt ved Huulens Indgang, hvad den Tuden vilde sige? Ulven sagde da: Tael ikke saa sterkt, mine Medbrødre de andre Ulve ere udi deres Devotion, og jeg er bleven posteret her, for at forhindre, at ingen kommer og forstyrrer dem i deres Andagt. Hyrden, som Ulvenes vanartige Natur og Ondskab var bekiendt, sagde da, at saadan Andagt var lidet overensstemmende med deres Levnet, ellers, sagde han, at det skulde være ham kiært, om de herefter vilde føre et bedre Levnet. Skildvagten sagde da, det er endeligen ikke just deres Forsætt: Thi denne Time er en sædvanlig Poenitentze-Time, som holdes eengang om Ugen. Saa snart Andagten er til Ende, foretage de deres forrige reedelige Håndtering igien. Hyrden sagde da: Var det ikke bedre at de bade mindre, og levede skik-keligere. Ney, svarede Ulven, vi kand ikke bede med nogen retskaffen Andagt uden efter at vi have brav syndet: Jo større Misgierningerne ere, jo alvorligere bliver 376 Poenitentzen. Hyrden gik derpaa bort gandske forvirret af denne Tale, dog, sagde hånd omsider ved sig selv: Naar jeg ret tænker mig om, saa synes mig, at det gaaer ligesaa til blant Folk udi vor Bye.

Fabelen viser, at hos de fleeste Mennesker findes Omvexling af Ugudelighed og Devotion.

117. Fabel. Odderen og Ræven.

Odderen, som saae Ræven at handle ilde med nogle Høns og Giæs, bebreidede ham den Tyrannie, som han øvede mod de uskyldige Creature. Ræven sagde da: Mon det er af Medlidenhed eller af Misundelse denne din Catechisation reyser sig? Odderen svarede: Det er af pur Medlidenhed: Spørg kun, sagde han, andre Dyr, om nogen kand bebreide mig saadant. Det er din Lykke, sagde Ræven, at Fiskene ere stumme: Thi, hvis de kunde tale, vilde man faae forbandede Historier at høre, og Odderens Krøniker vilde blive ligesaa forargelige som Rævens.

Fabelen lærer, at hvo der vil sætte andre til rette, maa først feje for sin egen Dør.

118. Fabel. Maanens Klagemaal.

Maanen besværgede sig engang for sin Moder over Hundene, der heele Timer tillige med Bitterhed stode og gjøede mod sig. Hun meenede sig saadant ikke at forskyldte hverken af Dyr eller Mennesker. Moderen sagde da: Ey min Dotter! Læg saadant ikke paa Hiertet. Hundene ere meere at beklage, der gjøre sig hæse, end du som er saa langt fra dem.

Fabelen lærer, at daarlige Menneskers Skiold-Ord maa foragtes, efterdi de skade ingen uden sig selv.

377

119. Fabel. Tigerens Klagemaal.

En Tiger besværgede sig over Livets Korthed, og lastede Skiebnen, efterdi den lod visse, ringe og u-ædle Dyr, som Kragen og Hiorten, naae tre Menneskers Alder, da de ædelste Dyr derimod havde saa kort Leve-Tiid. Et Æsel, som hørte dette Klagemaal, sagde da: Hvis Eders Excellence ikke vilde tage det u-naadigt op, saa kunde jeg sige, at man haver meere Aarsag at besværge sig over Skiebnen, efterdi den lader Tigre, Bjørne, Ulve og andre velbyrdige og skadelige Dyr leve saa længe. I have Dage nok at leve udi, hvis I vilde anvende dem paa det, som godt og nyttigt er. I leve 10 gange saa længe som Hiorte, efterdi eders Forhold giver 10 gange meere Materie til forargerlige Krøniker.

Fabelen viser, at Menneskene ubilligen besværge sig over Livets Korthed: Leve-Tiden er lang nok, hvis den bedre blev anvendt.

120.

Skiønt dette Skrift befatter ikke uden moralske Fabler, kand jeg dog ikke efterlade her at anføre en sandfærdig, skiønt latterlig Historie, som tildrog sig udi den RomanCatholske Dronning Mariæ Tiid udi Engeland. Samme Dronning, efterat hun havde huseret skrækkeligen i Engeland mod Protestanterne, affærdigede hun Doet. Cole med en Commission til Irrland. Docteren, da han paa Reysen var kommen ind udi et Herberg udi Chester, blev han der complimenteret af en Magistrats-Person, hvilken han tilkiendegav sit Erinde, og derpaa udtog en Æske af sit Skriin, sigende: Herudi ligger en blodig Ordre imod de Irrlandske Kiettere eller Protestanter. Vertinden i Huuset, saasom hun var en ivrig Protestant, og derforuden havde en Broder udi Dublin af samme Religion, blev ikke lidet forskrækket, da hun hørte denne Tale. Hun tog derfor sin Tempo, da Docteren gelejdede Magistraten, aabnede Æsken, og i steden for den strænge Ordre indlagde et Kort-Spill. Cole fortsatte sin Reyse, og kom den 7 Octobr. 1558 lykkeligen til Dublin, hvor han strax begav sig til Slottet for at tilkiendegive Statholderen og Raadet sin Commission, og derpaa overgav Æsken, hvorudi den Ordre efter hans Meening var, som Secretereren skulde oplæse: Men man fandt med største Forundring ikke andet end et Kort Spill indsvøbt udi Papiiret. Da nu Docteren helligen vidnede, at derudi havde været en skriftlig Ordre til at forfølge Protestanterne, men at han ikke vidste hvor den var af bleven, svarede Stadtholderen: Vi maa opbie en nye Ordre fra Hoffet: Imidlertid kand vi betiene os af Kortet, for at spille dermed. Doctor Cole vendte derpaa gandske skamfuld tilbage igien, for at erholde en nye Ordre, hvilken ham og blev given. Men, førend han kom til Irrland igien, døde Dronning Maria, og blev succederet af hendes Søster Elisabeth, som var god Protestantisk. Høystbemeldte Dronning, da hun fik denne Historie at vide, lod hun til sig kalde Qvinden, som havde spillet dette Puds, og gav hende en aarlig Pension, efterdi hun derved havde reddet de Irrlandske Protestanter.

Af denne Historie sees, at ved et ringe og latterligt Paafund en almindelig Lande-U-lykke blev afvendt

121. Fabel. Nattens Klagemaal over Maanen.

Natten besværgede sig engang over Maanen og foregav, at det var haardt nok, at Solen gjorde Skaar i dens Regimente. Derudi kunde den dog skikke sig, efterdi Solen lod Nat blive Nat, og deelede Tiden med sig udi lige Parter: Men at Maanen tilegnede sig ogsaa den halve Deel af den anden Part, det var u-taaleligt. Jupiter raadede Natten at frastaae saadan ugrundet Paastand, sigende, at hvis Sagen blev ventileret for en ordentlig Rett, hun kunde reent stødes fra det heele Herredom; thi Vidnesbyrd kunde 379 fremkomme, der vilde vise, at hun tienede ofte ikkun til et Skiul og Skygge for Tyve og Røvere, hvilke vilde øve end fleere Misgierninger, hvis Maanen ved sit Skin saadant ikke en og anden gang hindrede. Da Natten dette hørte, gav hun sig tilfreds og tog sin Stevning tilbage.

Fabelen viser, at Maanen er ikke forgieves satt paa Himmelen, og at den er lige saa nyttig for gode Mennesker, som den er en Skræk for Tyve og Røvere.

122. Fabel. Om Bierne.

En fremmet Bie kom engang af en H endelse ind udi en anden Biekube, hvor han blev vel og kierligen modtagen. Medens han der opholdt sig, erkyndigede han sig om Tilstanden i samme Biekube, hvilken han fandt at være slett og ynkværdig, og ansaae han den som et dødt Legeme uden Siæl: Han merkede der ikke mindste Tegn til Ambition, til Hurtighed, til subtile Videnskaber; han saae over alt slette og ringe Boeliger uden Zirats og Prydelse. Kort at sige, alt hvad som kom ham for Øyene var Tegn til U-videnhed og Armod: Han kunde derfor af Medlidenhed neppe bare sig for Graad, og gav saadan sin Medynk tilkiende for samme Steds Bier, sigende: Jeg finder denne eders Stad som en øde Lands-Bye mod andre Biers Stæder, hvor Alting svømmer udi Velstand og Rigdom, som ere Frugter af Activitet, Ambition og andre herlige Egenskaber, som de besidde. Han spurte dem videre, hvilke Guder og Gudinder de dyrkede: De svarede, at de levede under Beskyttelse af de Gudinder *Retfærdighed, Ydmyghed, Fornøyelighed*. Han sagde da: Det er nogle herlige Gudinder, som I dyrke, hvilke styrte eder i Foragt og Armod. Giver disse eders Beskyttersker Afskeed, og antager i deres Sted vore Guder, under hvis Beskyttelse eders Stad skal faae langt anden Skikkelse. De Guder som vi dyrke, ere *Ambition, Vellyst, Riigdom*, etc. De sagde da: Slige Guder fører jo Laster og Udyder med sig. Hvortil han 380 svarede: Det er just slige Egenskaber, som I kalde Laster, hvorved den Velstand og de Herligheder erhverves, og hvormed vor Stad er velsignet. Derpaa begyndte han at afmale den Velstand, som fandtes i andre Biekuber, hvoraf de omsider bleve saa bevægede, at de besluttede at følge den fremmede Bies Raad, og at forvise de Gudinder, som de hidindtil havde dyrket. En stor almindelig Forsamling blev derpaa berammet, udi hvilken efter de fleeste Stemmer blev fundet for godt, at *Retfærdighed, Ydmyghed, Fornøyelighed* og den uskyldige Fattigdom skulde forvises Staden, og i deres Sted indkaldes *Ambition, Vellyst, Rigdom* og andre Gudinder, som dyrkedes af deres Naboer. De merkede strax ønskelige Frugter deraf: Thi Staden blev udi en Hast sig selv u-liig, og tillige med Laster tilvoxede udi Rigdom og formeent Velstand. Handel og Vandel, Manufacturer, Konster, subtile Videnskaber, og alt hvad som synes at bestyrke og ziire et Societet, kom udi fuld Drift, saa at de helligholdte den Dag, paa hvilken den fremmede Bie var kommen, som havde aabnet deres Øyen, og viset dem Vey til Velstand. Men hvad skeede? Efter nogen Tiids Forløb merkede de Frugterne af denne sminkede Velstand. Thi med *Rigdom, Vellyst* og *Ambition* fulgte *Avind, Oprør, Vold, Rov, Mord*, ubekjendte Sygdomme, som fødes af Overflod, og utallige andre Ulykker: Tilforn havde de udi deres *Armod* nok, efterdi de vare fornøiede. Nu derimod leede de udi deres *Rigdom* Mangel, saasom de aldrig kunde fornøies, men stedse tørstede efter meere. Kort at sige: Den heele Biekube blev forvandlet til en Røver-Kuule, saa at der var intet uden det som man kalder *Splendida miseria*, udvortes Glands og Zirats, men indvortes Forraadnelse: Dette foraarsagede, at de funde for godt at give de nye Guder Afskeed igien, og at kalde de gamle tilbage, hvorved Staden kom i sin forrige Skik igien.

Man seer, at denne Fabel sigter til at kuldkaaste Mandevilles Lærdom, hvilken udi den bekjendte

381

Fabel om Bierne (Fable of the bees) søger at vise Lasters og Udyders Fornødenhed.

123. Fabel. Æslet nobiliteret.

Æslet lod sig engang nobilitere, og deraf brystede sig blant sin Medbrødre og andre Dyr: En Skade, som saadant hørte, sagde da: Paa hvad Kandt man vender et Æsel, hvad Skikkelse det end faaer, enten det nobiliteres eller doctoreres, er og bliver det dog et Æsel.

Denne Fabel forklarer sig selv.

124. Fabel. Om Gaasens, Sviinets og Kattens Forvandlinger.

En Mand mistede udi et Aar Tre Døttre, hvilken Forliis gik ham saa haardt til Hiertet, at han var færdig at døe af Sorg. Jupiter ynkedes over denne hans Tilstand, og ved Mercurium lod ham vide, at de første tre Dyr, som ham mødte, skulde forvandles til deylige Jomfruer. Dette skeede ogsaa. Den første som kom ham i Møde, var en Gaas, hvilken strax blev forvandlet til en Jomfrue. Den anden var en Soe, hvilken fik samme Skikkelse. Den tredie var en Kat, som og paa samme Maade blev forvandlet. Manden lod dem alle Tre med stor Fliid oplære, som de kunde have været avlede af ham Selv. Efter nogen Tiids Forløb bleve de alle vel giftede: Faderen besøgte derpaa sine Sviger-Sønner, for at høre, hvorledes de vare fornøiede med deres Hustruer. Den første sagde, at hans Hustrue i alle Maader var efter hans Sind, alleene dette, sagde han, at hun var lidt gaasagtig. Det vil intet sige, svarede Sviger-Faderen, det haver hun efter sin Moder. Den anden berømmede sin Hustrue for mange gode Qualiteter, sigende, at der fattedes hende intet uden dette, at hun var lidt skidfærdig. Det haver intet at betyde, sagde Faderen, hendes Moder var ligeledes. Den tredie sagde: 382 Min Hustrue er et Mønster af en dydig Kone, men hun haver dog en særdeles Feyl, som er denne, at, saa ofte hun hører en Muus eller Rotte om Natten, springer hun op af Sengen, og jager efter dem. Samme Vane havde og hendes Moder, sagde Sviger-Faderen.

Denne Fabel viser, at Naturen gaaer over Optugtelsen.

125. Fabel. Æslet Dommer.

En Ræv mødte engang et Æsel, som saae bedrøvet, maver og ilde ud. Ræven sagde: Din Skikkelse giver tilkiende sterkt Arbeyde og slet Føde. Du haver Ret, svarede Æslet, jeg tiener hos en Bonde, som giver mig lidt at æde, men meget at forrette. Ræven sagde da: Hvi slaer du dig ikke til en anden Håndtering? Ulykken er, sagde Æslet, at Naturen haver nægtet mig og mine Medbrødre sine Gaver. Hør, sagde Ræven, du besidder jo Ærlighed. Det er sandt nok svarede Æslet, men man kommer ikke langt i Verden med den Dyd. Haver du ikke hørt sagde Ræven, at Ærlighed er den fornemste Qualitet hos en Dommer? Det er sandt nok, svarede Æslet, naar den er geleidet af Forstand. Forstand giver lidt eller intet til Sagen, sagde Ræven, man kand ikke sige, at en Dom er u-retfærdig, naar den er fældet af en ærlig Dommer: Hoved-Sagen bestaaer derudi, at du anseer ikke nogen Person, og at derfor, naar du sidder paa din Domstoel, du tillukker Øyene, og, om du imedens Sagen ageres kand falde i Søvn, er det desbedre; thi i saa Maade kand ingen beskyldte dig for Partiskhed. Der kand jeg sagte gjøre, sagde Æslet. Godt nok, sagde Ræven da, nu er din Lykke alt gjort, og du skal i en Hast blive lige saa fæed, som du nu er maver i Bondens Gaard. Ræven førte ham derpaa ind udi et tomt Dom-Huus, og bad ham ikke at bekymre sig om andet end at sidde med lukte Øyen, og gik derpaa leende bort. Paa Veyen mødte han Bonden, som Æslet tilhørte, hvilken spurte, om han ikke havde seet et Æsel, som var 383 bortkommet? Ræven sagde: Jeg saae et Æsel nyeligen, som gik ind i dette Huus. Bonden forføjede sig didhen, hvor han fandt Æslet siddende paa en Domstoel med tillukte Øyen. Han raabte da saa høyt, at Æslet vaagnede derved, og sagde: Hvad Pokker bestiller du her? Æslet svarede: Jeg

sidder her Husbondl og dømmes: Mig synes sagde Bonden, at du heller sidder og drømmer, jeg seer jo ingen, som du kand dømmes: Man skal ey heller see nogen, sagde Æslet; thi min Læremester Mikkell haver sagt at Justitia skal være blind. Jeg mærker nok, sagde Bonden, at du taabelige Creatur, efter Sædvane er narret, hvorpaa han stødte det ned af Dommer-Sædet, og pryglede det hiem.

Fabelen lærer, at, endskiønt Ærlighed er en Dommers Hoved-Qualitet, saa kand dog dermed intet udrettes, med mindre den er geleydet med Forstand og Videnskab.

126. Fabel. Om Fanden og Ræven.

Fanden og Ræven satte engang en vis Priis, hvilken den skulde tilfalde, som meest kunde narre hinanden. De benævnte ogsaa et Sted, hvor Prøverne skulde gøres. Ræven mødte til bestemte Tiid og Sted, men Fanden blev borte. Der meenes at hans Moder, som kiendte Rævens List, raadede ham fra at møde. Det er ikke at beskrive hvilket stort Navn derved blev Ræven tilveyebragt. Han blev og strax derpaa erklæret Ober-Politicus, hvilken Værdighed alle Dyr, endogsaa hans Uvenner maatte tilstaae ham at have fortient, thi hvad kand være større Prøve paa Politique og Stats-Kundskab, end at have slaet Fanden af Skole.

127. Fabel. Ulvens Undskyldning for Retten.

Ulven var engang beskyldt for en Misgierning, og blev bragt for Retten, hvor han skulde dømmes. Han dristede sig ikke til at nægte Gierningen, men skiød Skylden paa 384 Skovens Diævel Assidæmon, efter hvis Indskydelse og Fristelse, som et skrøbeligt Dyr ikke kand imodstaae, samme var skeet. Beveren, som var en fornuftig Dommer, turde vel ikke nægte Skov-Diævelens Magt, saasom Almuen i Almindelighed saadant troede. Han fældede der-fore saadan Dom, at den Anklagedes eene Øre skulde ved Aben, som var Skovens Skarpretter afskiæres, og at Ulven skulde have sin Regress til Hoved-Manden Assidæmon, der skulde give ham et andet Øre igien. Denne Dom blev overalt priset, saasom Straffen derved blev dicteret uden at støde an mod Skovens Orthodoxie.

Fabelen lærer, at man kand lade den Skyldige citere Fanden, og dog henge Tyven.

128. Fabel. Exempel paa en anden fornuftig Dom af Beveren.

En Loss, som kort derefter for samme Dommer var anklaget, satte den Farve paa sin Misgierning, at den var forud beskikket at skulle skee, og at ingen kunde imodstaae Skiebnen. Beveren dømte, at Lossens begge Øyen til Straf skulde ved Aben udstinges, sigende, at Straffen ogsaa var forud beskikket tillige med Misgierningen, og at man lige saa lidet udi det eene, som udi det andet kunde staae Skiebnen imod.

Denne Fabel befatter samme Lærdom, som den forrige.

129. Fabel.

Dyrs og Fugles Klagemaal.

Jupiter nedskikkede engang Mercurium til Skoven for at anhøre Dyrs og Fugles Klagemaal. Der lod sig da indfinde en stor Mængde, og enhver havde noget at besværges sig over. Ørnen sagde: Hvi haver jeg ikke saadan Musicalsk Stemme som Lerken. Lerken sagde: Hvi kand jeg ikke bringe det saa vidt som Nattergalen. Høgen sagde: Hvi haver jeg ikke faaet ligesaa prægtige Fiædre som 385 Paafuglen. Paafuglen sagde: Hvi haver jeg ikke saadanne Fødder som Høgen. Aben besværgede sig over, at han ikke var begavet med samme Styrke som Løven. Og Løven spurte, hvi han ikke havde faaet Hænder som Aben. Ulven besværgede sig derover, at han ikke var saa listig som Ræven. Og Ræven, at hans Hud ikke var saa net tegnet som Tigerens. Oxen beklagede sig at han ikke havde saadant Hoved som Beveren, og Beveren at han ikke havde saadanne Horn som Oxen. Efterat Mercurius havde anhørt disse og andre Klagemaal, sagde han: I skal alle bønhøres. Et hvert klagende Dyr skal tage dets Skikkelse, hvis Skabning det misunder. Ørnen skal forvandles til en Lerke, Høgen til en Paafugl, Paafuglen igien til en Høg, Ulven til Ræv, og Ræven til en Tiger, og saa fremdeles, saa at ingen herefter skal have Aarsag til at klage over sin Skabning, og misunde andre deres Skikkelse. Paa denne Tale fuldte en almindelig Taushed, og stode alle med nedslagne Hoveder stirrende paa Jorden; thi enhver begyndte at eftertænke, at hvad den paa een Side kunde vinde, kunde den igien tabe paa en anden. Ørnen var den første som brød overtvers og sagde til Mercurius: Naadige Herre! Jeg vil nok blive den, jeg er. Han blev strax efterfuldt af alle de andre, og enhver bad at han maatte beholde sin forrige Skikkelse: Ja alle indtil Muldvarpen sagde sig at være fornøiede med sin Skabning. Heraf tog Mercurius, Leylighed til at bebrejde dem deres ubetænksomme Ønsker og Ansøgninger, og lod dem vide, at Jupiter ikke saa let vilde herefter rekke Øre til deres Bønner.

Fabelen kand appliceres paa ustadige og misfornøiede Mennesker, hvilke selv ikke vide hvad de vilde være, eller hvad de vilde have.

130. Fabel. Om Aben, som ønskede sig Døden.

En gammel Abe, som af Sygdom og Alder var udmattet, ønskede sig hver Dag Døden. Efterat han en tiidlang 386 havde Morgen og Aften igientaget saadant Ønske, lod Døden sig omsider indfinde udi Abens Huule, og spurte, om der ikke boede en gammel Abe ved Navn Morten? Aben, som over dette Syn blev forskrækket, svarede da: Ney, han boer ikke her, det er min Naboe, som boer udi næste Huule. Døden sagde: Ney, det er fra denne Boelig Ønsket er kommet. Aben sagde da: Saa maa det være min Hustrue. Hvorpaa Døden gik bort, og sagde: Jeg tænkte nok, at det var ikke dit Alvor.

Fabelen lærer, at mange Mennesker, som oftest raabe paa Døden, blive meest bange mod hans Ankomst, saa at de med Aben sige: Gak til min Naboe først.

131. Fabel. Ulvens List mod Faarene mislinger.

Ulven, da den hørte, hvorledes Katten havde besnæret Musene ved at lade sin Hud sværte, søgte efter dens Exempel at forraske Faarene: Han indsvøbede sig udi Faarskind og lagde sig paa Veyen, hvor han vidste at nogle Faar skulde komme: Faarene lode sig bedrage af KlædeDragten, og nærmede sig til ham uden Frygt, saa at de havde blevet ham til Bytte, hvis han havde holdet sin Mund. Men, da han med søde Ord søgte at lokke dem nærmere til sig, merkede de, at det var ingen Faare-Stemme, men at det var en Ulv skiulet under Faare-Klæder; hvorudover de strax raabte Hunden til Hielp, saa at Ulven maatte redde sig med Flugten. Ræven, som denne Historie blev fortaalt, da den siden mødte Ulven, sagde han: Min gode lisegrim I Hvi holdt du ikke din Mund? Maalet røbede dig. Si tacuisti Philosophus mansisses.

Fabelen lærer, at mange ved utidig Tale forspilde de Ting, som de ved Taushed kunde erhverve. Saaledes gik det til med Jyden, hvilken, da han ved en stor Høytidelighed saae, at alle de, som taledede Tydsk, og raabte til Dørvogteren: Mach auff! bleve indladne, 387 nærmede han sig til Porten og sagde: A er ogsaa en Tydsker Falille!

132. Fabel.

Rævens Morale, hvorom han i Skoven holdt Collegium Privatissimum.

Ræven, efterat han paa sin Lærdom havde viset mange Prøver, og erhvervet jus publice docendi, forfattede et Systema Politico-Morale, som han tre gange om Ugen forklarede for Dyr og Fugle. Han havde derforuden en vis Time, hvorudi han holdt Collegium Privatissimum, for hvilket han tog dobbelt Betalning, og som ingen veigrede sig ved, efterdi de Præcepta, som han derudi forklarede, vare betydelige, og af stor Nytte for den, som agtede at komme frem i Verden. Deraf vil jeg ikkun anføre nogle faa Article, hvoraf man nogenledes kand dømmes om de øvrige:

Art. 1. *Hvis du geraader udi Trette, da maa du agere offensive mod din Undermand, defensive mod din Ligemand, lade noget falde mod din Overmand, og give dig paa Naade og U-naade mod en Hierophit eller Helgen.*

Art. 2. *Tag til Takke et Ørefigen af et mægtigt Dyr, at du kand give to til et ringe igjen: Lad dig ride af de Store, at du kand ride paa de Smaa.*

Art. 3. *Saasom Sandhed allevegne er forhadet, og den haver styrtet mange i U-lykke, da maa du give den Dyd Afskeed.*

Art. 4. *Vend Kaaben efter Veyret, og vær som en Mølle, der saaledes er indrettet, at den kand male med alle Vinde.*

Art. 5. *Hvis du merker nogen Samvittigheds Anstød eller Nagg hos dig, da søg i Tiide at dæmpe den, at den ikke rodfæstes; thi, hvis den fæster Rødder i dit Hierte, bliver den til en Hectica, som siden ikke kand fordrives. Samvittighed er en tung Byrde at bære, og hindrer mange paa deres Vey til verdslig Ære og Lykke.*
388

Art. 6. *Skyd ikke, hvor du peeger, siig ikke hvad du meener, og beflitt dig paa at Hiertet ikke allierer sig med Munden.*

Art. 7. *Leg Vind paa at erhverve de Qvaliteter, som du merker at hielpe til Forfremmelse, og at være paa Moden.*

Art. 8. *Dyder, som ikke er gelejdet med det, som kaldes utile eller nyttigt, er heller Laster end Dyder.*

Art. 9. *Lad Egen Kiærlighed være Grundvold og Motiv til alle dine Gierninger.*

Art. 10. *Beflitt dig heller paa Apparence end Realitet, heller paa at synes end at være; thi at være uden at synes, er til ingen Nytte, saasom Folk see ikke længer end til Tænderne.*

Art. 11. *Lad dit Mundheld idelig være dette, nemlig: Jeg er en ærlig Mand, og naar nogen saadant ikke vil troe, da kræv Fanden til Vidnesbyrd derpaa. Det er: Beseil det med en Kiød-Eed.*

Art. 12. *Hvis du vil stæle, saa stæle saaledes, at du kand købe dig frie; thi man henger ikke gjerne uden smaae Tyve.*

Art. 13. *Beflitt dig paa at smigre for dem, som kand gjøre dig Tieneste, og spar ingen Titler; thi man kand ikke forsee sig ved at gjøre dem for store.*

Art. 14. *Naar en Værdighed bliver dig tilbuden, saa skiul dig blant Buskene, thi derved baner du dig Vey til fleere og større.*

Art. 15. *Tag selv ikke mod Skiænk og Gave; men lad din Hustrue det gjøre, paa det at du kand have din Samvittighed og Eed frie, og sige, dig at have reene Hænder.*

Art. 16. *Forman din Hustrue til Kydskhed, og lad din Port være tillukket for Almuen; men, hvis nogen stor Patron vil gjøre dit Huus Ære, saa lad alle Dørre staae aabne; thi, om du i saa Maade bliver Hanreder, saa kand du lade dine Horn forgylde.*

Art. 17. *Scrupuleer ikke udi Religionen; men holdt dig blindt ved den herskende Troe, saalænge som den er 389 paa Thronen, thi det er anstændigst og sikketst at rette sig efter Moden, saavel derudi som udi Klædedragt.*

Art. 18. *Bemøye dig ikke med at efterleede Sandhed; men troe hvad dig befales at troe; thi det første er baade farligt og besværligt, det andet derimod sikkert og mageligt; ja ofte baner Vey til Canonisation.*

Art. 19. *Beflitt dig paa at samle Rigdom, og bekymre dig ikke om paa hvad Maade det skeer, thi et Pund er et Pund, enten det er staalet eller fortient.*

Art. 20. *Hvis du intet haver, søg at gjøre dig Credit, og lad dine Creditorer bekymre sig om Betalningen.*

Art. 21. *Hvis du forærer noget bort, saa lad Foræringen skee til dem, af hvilke du kand vente dobbelt saa meget igjen.*

Disse ere de fornemste Article af Rævens Morale, hvorudi han undervisede de fornemste Dyr, helst dem, som kunde vel betale hans Collegium Privatissimum. Han lod det i Pennen føre ved en Abe, som var Skoleholder for den gemeene Almue udi Skoven, og som lod sig bruge til at udskrive saadanne Verker. Han vilde dog ingen Udskrift deraf give, paa det at Verket ikke skulde blive for ge-meent, og tabe sin Priis. Dog meenes der at Fanden ved List engang tilpractiserede sig en Copie deraf, eftersom man merker, at han forplanter den selvsamme Lærdom blant Mennesker.

133. Fabel. Aben Kronet Poet.

Aben gjorde engang et Vers, hvilket blev holdet for et Mynster af Skov-Poésie, og alle dømte deraf, at han var den største Poet, som Skoven nogen Tiid havde tilveyebragt. Han blev ogsaa derfor herligen belønnet; han blev kronet med en Poetisk Krone, og ziiret med prægtige og glimrende Titler blant andre af Phæbi eller Apollinis Søn; saa at han erholdt alt hvad et Creatur kunde tilønske sig, undtagen Mad og Drikke; derpaa alleene havde han 390 Mangel: Han merkede saaledes, at udi disse Berømmelser, Kroninger, Æres-Titler, og Poetiske Belønninger var ingen Realitet, og at en hungrig Mave derved ikke kunde husvales, og derfor gemeenligen sagde til dem som gratulerede ham: Laudatur et alget. Endeligen, saasom det var ham om Ophold og daglig Føde at gjøre, besluttede han at forlade Skoven, og at tage sin Tilflugt til Mennesker; Men han fandt der samme tørre Belønninger, som blant Dyr. Hvorudover han omsider, for ikke at døe af Hunger, maatte antage en ringe og foragtelig Tieneste, og blev af en kronet Poet forvandlet til Stegevender hos en Advocat.

Denne Fabel viser Poeters slette Skiebne.

134. Fabel. Biørnen Cantzler.

Biørnen blev engang bæret med Cantzlers Titel. Over denne uformodentlige Værdighed forundrede sig de andre Dyr, og var den Materie til Discours overalt i Skoven en tiidlang: Ja der fandtes nogle, som saadant ikke vilde troe. Blant de Vantroende var en Ulv, som spurte Ræven om det var sandt, og sagde, at han saadant ikke kunde begribe, hvortil Ræven svarede: Da begriber jeg det meget vel; thi han faaer ingen Gage.

Fabelen viser, at man ikke kand misunde nogen en Æres-Titel, naar ingen Løn følger med. Saaledes da Skræder-Lauget engang gav deres Bud Titel af Secreteerer, og Oldermænden derfor blev tiltalet, svarede

han: *Derimod give vi ham ingen Løn.*

135. Fabel.

En Hiort var meget yndet i Skoven af alle Dyr: Ingen kunde ret begribe Aarsagen til saadan almindelig Yndest, helst saasom han selv beflittede sig ikke meget paa at erhverve den; thi udi hans Omgængelse og Opførsel var adskilligt, hvorover en og anden kunde støde sig; men de 391 kunde enten ikke see saadanne Fejl, eller de søgte at undskylde dem. Men, da han een og anden gang siden søgte at signalisere sig ved Gierninger, som burde have erhvervet ham Ære, Berømmelse, og alle Dyrs Affection, skiønnede ikke alleene ingen derpaa, men tvertimod alle søgte, enten at forringe eller ved Udtolkninger at sværte de samme, saa at virkelige Dyder bleve giorte til Fejl. Hiorten blev herover gandske forvildet, saasom han kunde ligesaa lidet begribe det eene som det andet. Han aabnede sig herudi for en gammel fornuftig og udi Verdens Løb erfarend Katt. Den samme sagde da: Kiære Ven! Jeg merker at du ikke kiender Verden ret, og at du ikke veed hvad Jalousie og Avind udvirker: Ingen staaer større Fare for at tabe Yndest blant Dyr og Mennesker end den, der ved glimrende Dyder stræber at vinde dem.

Fabelen lærer, at Kattens Morale er vel grundet, og at det ved utallige Exempler af Historier og Erfarenhed kand bestyrkes. Men, endskiønt Dydens Vey er fuld af Knorter, og priselige Gierninger ere gemeenligen gelejdede af Avind, saa bør man derfor ikke lade sig afskrække; men eftertænke, at Dyd da ret fortjener Navn af Dyd, naar den exerceres med den Øvendes Skade.

136. Fabel.

Bondens Samtale med Caninen.

En Bonde taledede engang med en Canin, og spurte om Skovens verdslige og geistlige Tilstand. Caninen underrettede ham derom og sagde, at de smaa og svage Dyr undertrykkes her af de store og sterke. Bonden svarede da, at det gaaer ligedan til iblant Mennesker. Videre sagde Caninen: Man reflecterer her ikke meget paa Dyd og Forstand; thi et Æsel kand ligesaa snart komme fort, som det fornuftigste Dyr. Ligeledes blant Mennesker, svarede Bonden; thi mange vigtige Embeder beklædes hos os af tobeenede Æsler. Visse Dyr, sagde Caninen, blant os igiennemhegle de Synder og Misgierninger, som de hver Dag 392 selv bedrive. Ligeledes skeer det hos os, sagde Bonden. Daarlighed og Forfængelighed, sagde Caninen, tiltager hos os med Alderen: Paa et Haar ligeledes hos os, svarede Bonden; thi Mennesker blive ikke ret galne førend de blive gamle. Hos os, sagde Caninen, regierer blant andet den Daarlighed, at visse Dyr søge om at kaldes det de ikke ere, som for Exempel, et Æsel søger om at have Titel af en Elephant, og en Ugle at kaldes en Nattergal. Hvor lige ere vi ikke udi Alting, svarede Bonden, hos os søge de, som ere fødte skevbeenede og krogryggede om at kaldes velbaarne. Ægteskab er blant Dyr, sagde Caninen, ikke andet end et Kræmmerie; thi man spørger hverken om Dyd eller Forstand, men alleene om hvad een haver til beste, derfor gaaer det ofte saa til, som det gaaer. Derudi ere vi og hinanden lige, svarede Bonden; thi Mennesker, som ville gifte sig, spørge ikke om Personen, men om Medgiften: Derfor gaaer det og som det gaaer. Jeg vil nu ikke meere spørge om Dyrenes Sæder og Levemaader, sagde Bonden; men siig mig hvad Troe haver man udi Skoven? Her ere lige saa mange Religioner, svarede Caninen, som her er Art og Slægt af Dyr og Fugle. Og hos os, sagde Bonden, helst udi de store Stæder, ere lige saa mange Religioner som Hoveder; men hvilken Religion, fortfoer han, holdes blant eder for den rette? Den rette Troe, svarede Caninen, holdes at være den, som udi almindelige Forsamlinger efter de fleeste Stemmer er funden for godt at være den rette. Men der findes utallige Dyr og Fugle, som saadant ikke ville antage og erkiende, saa at derudover store U-roeligheder foraarsages; dog ere visse heele Slægter af Dyr som uden ringeste Scrupel troe alt hvad som efter de fleeste Stemmer er paalagt dem at troe; thi man hører ingen Religions-Tvistigheder iblant Østers, Snegle og Muldvarpe. Og er det i den Henseende, at de bæres med den Titel af de Orthodoxe Creature. Ligesaadan Berømmelse, sagde Bonden, legges paa vore Bønder og Kullsviere, hvorpaa han tog Afskeed med Caninen, og takkede for god Underretning.

137. Fabel.

Abens ugrundede Klagemaal.

Beveren forfattede engang et Skue-Spill, hvorudi han paa en skiemtsom Maade afmalede Dyrs og Fugles Fejl og Daarligheder i Almindelighed; Alle rosende Verket, saa-som de holdte det at være ikke mindre uskyldigt end nyttigt. Aben alleene besværgede sig heftigen derover, sigende, det heele Verk at sigte paa sig: Han agtede derfor at indgive Klagemaal over Autor, og raadførte sig med en Biørn om hvad Satisfaction han skulde paastaa: Biørnen sagde da: Kiære Morten! Jeg tør sværge paa, at Autor aldrig haver tænkt paa dig. Betænk kiære, at det er fast en Umuelighed at gjøre nogen Comædie uden man i alle Scener treffer en Abe. Aben svarede da: Hvis jeg ingen Ret kand faae, skal jeg selv forfatte et Skue-Spill, for at hevne mig over Beveren. Ach, ach! sagde Biørnen, en Comædie kand lettere skrives om en Abe, end den kand forfattes af en Abe.

138. Fabel.

Om den fængslede Biørn.

En Biørn blev engang formedelst en Misgierning fængslet og indsluttet udi et lidet skrøbeligt Fange-Huus. Ræven, som saadant saae, sagde til Vagterne: I holde Vagt over Fængslet, at Fangen skal ikke undflye, holder heller fast paa Fangen, at Fængslet ikke skal løbe bort.

139. Fabel.

Storkens og Høgens Moralske Taler.

Paafuglen satte engang en Priis, som skulde gives den, der holdt den fyndigste Tale udi en Moralsk Materie. Adskillige Fugle lode sig da høre; men ingen signaliserede sig saa meget, som Storken og Høgen, thi deres Taler vare saa sterk udarbejdede, at de fleeste Tilhørere ikke kunde giette sig til, hvilken af dem Friisen vilde tilfalde. Efterat 394 Prøverne vare giorte, blev Prisen tildømt Storken. Over dette besværgede Høgen sig heftigen, foregivende, at hans Tale for upartiske Dommere altid kunde veye op mod Storkens. Men ham blev svaret, at, endskiønt begge Moraler vare lige gode i sig selv, kunde de dog ikke dømmes at være lige gode, saasom den eene var holden af en uskyldig Stork, men den anden af en Rov-Fugl.

Fabelen lærer, at, naar to gjør et og det samme, er det der f or e ikke eet og det samme: Dens Prædiken haver best Virkning, hvis Levnet svarer til Lærdommen.

140. Fabel.

Ulvens sidste Skriftemaal.

Da Ulven af en langvarig Sygdom var bleven saa udtæret, at hånd merkede sit Time-Glas at være udrundet, lod han til sig kalde sine Børn, hvilke han opmuntrede til Dyd, og at træde udi sine Fodspor. Han sagde blant andet: I vide, kiære Børn! at jeg stedse haver offret til Guderne den 10de Deel af alt det Bytte, jeg haver erhvervet, saa at jeg derfor kand døe med en god Samvittighed. Hans Hu-strue, som og var nærværende, sagde da, at disse Formaninger vare u-nødvendige, saasom hun var forvisset om, at de kiære Børn vilde

troeligen følge deres Faders Exempel, saavel udi at røve som udi at offre.

141. Fabel. Rotten excommuniceret af Munkene.

En Rotte, som opholdt sig udi en Kloster-Kirke, og som engang var overbeviist at have gnavet og fordervet en Bibel, som laae paa Alteret, blev af Munkene for saadan Misgierning sat udi Kirkens Band. Rotten appellerede fra denne Ret til Stadens Prælat, og ved Vidner bevised, at det var en Bog, som Munkene aldrig brugte, saa at det kunde være lige meget enten den blev fortæret af Rotter eller af Møll. Prælaten spurte derpaa, om han ikke havde 395 beskadiget Alter-Klædet, og, da han hørte, at det var urørt, sagde han: I saa Maade er jo ingen Skade skeed, hvorpaa han frikiendte Rotten, og løsed ham af Kirkens Band.

Fabelen lærer, at Kirkens Ornamente ere udi visse Klosters meer udi Priis end Bibler, som ikke bruges.

142. Fabel. Geistlige Gaver.

Da en stor U-lykke engang skeede udi Skoven, hvorved adskillige Dyr geraadede udi yderste Elendighed, lode de Beskadigede anholde om en Collect, hvilken dem og blev bevilget. Alle Dyr fra Løver indtil Madiker, fandtes villige at give hver efter sin Formue; men ingen lod see større Generositet end Hierophiterne eller de hellige Slanger; thi deres Gaver vare store og overflødige, og bestode alle ikke udi forgængelige Ting, men udi Ønsker og tusinde Velsignelser, som ikke kunde opveyes med Penge.

Fabelen sigter paa de Munke og Geistlige, som have paastaaet Befrielse fra almindelige Byrder og Paalæg, sigende, at deres Ønsker og Bønner kand ballancere mod andre Stænders Gaver og Tilskud, og foregivende sig til intet andet at være pligtige, endskiønt de leve udi største Velstand og Rigdom.

143. Fabel. Tvende Marcotentere.

Udi en Kriig, som blev ført mellem tvende Nationer, vare to Øll-Tappere antagne i een af Krigs-Hærene til Marcotenter: Begges Telte stode tet ved hinanden; Den eene Øll-Tapper havde udi sit Telt en Tønde fuld af godt Øll, som han holdt tilfals udi Leyeren, og raabte ideligen til de Forbigaaende: Her er skiønt Øll 4re Skilling for Kanden. Den anden, som allerede havde udsoldt, speculerede paa, hvorledes han paa sin Medbroders Bekostning kunde blive 396 deelagtig udi Handelen: Han borede derfor et Hull paa den anden Side af Tønden, som vendede til hans Telt, og raabte: Her er skiønt Øll 3 Skilling for Kanden, hvorpaa alle løbe hen til det Telt, hvor man fik best Kiøb. Den første kunde ikke begribe af hvad Aarsag den anden lod saa hastig Prisen falde, hvorved Næringen blev fordervet. Han blev dog en Tiid lang ved sin forrige Friis: dog, saasom det varede for længe, maatte han omsider beqvemme sig til at holde Friis med sin Naboe, og derfor begyndte at raabe: Her er ogsaa skiønt Øll til 3 Skilling Kanden; men, da han skulde skiænke, fornåm han, at Øllet var udtappet, og at Tønden var tom.

Denne Fabel viser Vey til den sikkerste Handel.

144. Fabel. Rævens Critique over tvende Abers Promotion.

Paa de Tider, da Dyr kunde tale, vare adskillige af dem udi Tieneste hos Mennesker: Man haver fundet antegnet en Historie om tvende Aber, hvilke udi en Kiøbstæd havde antaget Tienester, saa at den eene af dem var Skrædder, og den anden Slagter. Efterat de nogen Tiid havde øvet disse Haandverker, bleve de kiede deraf, forlode Mennesker, og begave sig til Skoven igien, hvor de søgte at anholde om nogle andre meer reputeerlige Forretninger. De naaede og deres Sigte, thi den eene blev efter nogen Tiids Forløb Raads-Herre og den anden blev promoveret til Doctor Medicinæ. Alle de Dyr, som vidste, at den eene havde været Slagter, og den anden Skræder, dreve Spott med disse Promotioner; men Ræven, som saadant hørte, meenede, at der paa disse Forfremmelser var intet at sige; thi, sagde han, naar en Slagter bliver Medicus, øver han i visse Maader sin forrige Profession, og bliver ved at slagte, og hvad kand være rimeligere end at gjøre en Skræder til en Raads-Herre: Man veed jo, sagde han, at Justitien meer og meer slides, hvorudover, naar et Hull kommer derpaa, det kand tiistoppes af Skræderen.

397

145. Fabel. Døden og Katten.

Døden indstillede sig for en Katt, for hvilken han tilkiendegav, at han maatte forlade Verden. Katten bad da om en liden Leve-Tiid for at gjøre Poenitentze. Døden lod sig overtale, og den gang gik bort. Katten tog derpaa Afskeed med Hustrue, Børn, Slægt og Venner, og forføyede sig til det næste Munke-Kloster, hvor han som en alvorlig Poenitent indsluttede sig i Klosterets Fadebur eller SpiiseKammer, og der bortdrev en tiidlang med at bede og at æde. Efterat han udi denne Poenitentze var bleven saa spækfeed, at han udi Fædme Klosterets Prior selv intet eftergav, indstillede Døden sig paa nye. Katten bad om videre Opsættelse for at fuldføre sin begyndte Poenitentze. Ach! sagde Døden, jeg seer af din Skikkelse, at du est bleven en saa fuldkommen Pænitent, at Canonisation dig ikke vel kand nægtes: Ingen Tiid er beqvemmere for dig at døe. Hvorpaa han slæbede Katten bort.

Fabelen viser af hvilken Betydelse Munke-Poenitentze er.

146. Fabel. Tvistighed mellem Medicinen og Chirurgen.

Medicinen lod en gang stævne Chirurgen for at svare til de Beskyldninger, som skulde gjøres mod den sidste, efterdi den indfaldt udi den førstes Forretninger, betog dens Næring, og ved voldsomme Remedier bragte utallige Patienter i Graven. Chirurgen lod sig af disse Beskyldninger ey skrække, men tog Contra-Stævning mod Medicinen, som den beskyldte at have meer dens egen Nytte end Patienternes Frelse for Øyen, og at dens Methodiske Curer sigtede til intet, uden til at forlænge Sygdommer, og at forøge Salaria. Alting kom herpaa udi heftig Bevægelse. Begge Parter havde stort Anhang, sær Medicinen, hvilken var understøttet af alle Apothekere, som funde deres Regning ved mange Recepter og Methodiske Curer. Da denne 398 Tvistighed kom *Naturen* for Ørne, lod den til sig kalde de stridende Parter og formanede dem at lade falde en Trette, som vilde forspilde Begges Næring. I vide jo Selv, sagde Hun udi eders Samvittighed, at det er jeg, som cu-rerer de fleeste Svagheder, og at I gemeenligen intet andet bestille end at forvirre mig udi mit Embede: Hvis I fremture udi eders Stridighed, lægger jeg saadant til eders Beskæmmelse for Dagen, og gjør af heele Nationers Ex-empler min Beskyldning beviislig: Da de stridende Parter dette hørte, toge de deres Stævninger tilbage, og sluttede saadant Forliig, at den eene skulde see igiennem Fingre med den anden, hvorved det er forblevet indtil denne Dag.

147. Fabel.

Theologiens Klage indgiven til en Kirke-Forsamling.

Blant alle Videnskabe var fordem ingen udi mindre Anseelse end Theologien: Den bestod ikkun udi nogle faa zrticle, var simple udi Klæde-Dragt, gik idelig til Fods fra et Land til et andet, og blev seet over Axlen af de andre Videnskabe, hvilke neppe vilde bæere den med en Hilsen, naar den mødte dem paa Veyen: Dette kunde Theologien ikke længere fordøye, og derfor indgav en Klage til en almindelig Kirke-Forsamling, foregivende, hvor u-anstændigt det var, at Hun, som burdte kaldes Dronning for Videnskaber, stedse skulde forbindes til saadan tarvelig og foragteligt Dragt, da de andre lode sig dagligen see udi Statz og prægtig Eqvipage. Kirke-Forsamlingen fandt Theologiens Klage at være vel grundet, saa at efter de fleeste Stemmer blev besluttet, at hun herefter maatte føre sig op efter sin Stand. Siden den Tiid haver hun faaet den Skikkelse, som man nu seer den at have. Den er bleven forøget med u-tallige Tillæg og ziiret med saa mange prægtige Prydelser, at man fast ikke kand see Grunden deraf: Saa at Troen vel er bleven mindre, men Troens Artikler derimod fleere.

399

148. Fabel.

Historiens Skiebne.

Historien blev engang satt fra sit Embede. Aarsagen til saadant Fald var denne: Alle Stænder havde længe besværet sig over dens Forhold. Konger og Førster stødte sig over dens Dristighed, og at den lagde for Dagen Hemmeligheder, som ellers ingen torde lade sigmerke med, og at den med rette Farve beskrev Feyl, hvilke Hof f-Mænd, Ministrer og andre afmalede som Dyder og Zirater. Ministrer og Generaler besværgede sig derover, at den afmalede deres Opførsel med alt for livagtig Farve. Hoff-Mænd, at Historien demasqverede dem for ofte, og visede hvor lidt Potentater kunde forlade sig paa deres sminkede Ord og Taler. De høye Skoler, efterdi den visede, at de tvistede om umagtpaaliggende Ting, og skreve Bøger om Materier, som de selv ikke forstode, eller commenterede over de Ting, som ikke existerede. Kiøbmand-Standen, at den gav tilkiende Sviig og Bedragerie, som i samme Stand gik i Svang, og som kunde paaminde andre at tage sig vare. Bønder kunde ikke lide, at den taledes om deres Forfædres Arbeydsomhed, hvilket var i deres Tanker ikke andet end at bebreyde dem deres Forsømmelse og Uduelighed. Geistligheden at den beskrev de gamle Kirke-Fædres Tarvelighed, Arbeyde og Ydmyghed, fra hvilke Dyder Efterkommerne saa meget havde vanslægtet. Kort at sige: Alle Stænder forargede sig over Historiens Opførsel, og derfor af yderste Magt arbeydede paa dens Fald, og ikke aflode førend de havde skildt den ved Embedet. Historien geraadede derover udi en elendig Tilstand, saasom den intet Haandverk havde lært hvormed den kunde nære sig. Udi denne Forvirrelse maatte den tage Tieneste hos en Skorsteen-Feiger, formeenende at saadant Haandverk var det eeneste, som kunde have nogen Overeensstemmelse med forrige Håndtering, saasom Historie-Skriveren og Skorsteen-Feigeren begge gjøre Profession af at feige, hin Stat og Kirke, denne Caminer og Skorsteene. Efterat den 400 en tiidlang havde været i saadan foragtelig Tilstand, ynkedes adskillige omsider derover, og magede det ved Forbønner, at Historien kom til sit forrige Embede igjen. Men saadant skeede ikke uden med mange haarde Vilkor, som den maatte beqvemme sig til at underskrive. Conditionerne vare disse, at den herefter ikke maatte skrive uden om store Herrers Fødsel, Daab, Død, Liig-Begængelse, item om Kendelser, som Ildebrand, Pest, Jordskielv, Formørkelser, Cometer, etc. Den blev vel tilladt at melde om Kriig og Feltslag, men uden Critique, og uden at eftersøge en Kriigs rette Aarsag. Saaledes blev da Historien indskrænket, og er kommen i den Stand, som vi nu see den at være udi, hvorudover vi i steden for gamle nyttige Historier have ikke uden Dag-Registere og tørre Annales.

149. Fabel.

Justitiens Forvandling.

Justitien var fordem udi liden Anseelse, den havde selv neppe det daglige Brød, og kunde ikke hielpe andre ved dens Middel til nogen Næring: Dens Fattigdom var saa stor, at den ikke havde Klæderne paa Kroppen, men gik gandske nøgen. Endeligen, saasom den var frugtbar paa Inventioner, arbejdede den paa, efter andre Videnskabers Exempel, at bringe sig udi Anseelse. Hun adresserede sig derpaa til en Philosophus, som ved Moralske Skrifter havde skrevet sig riig, og, efterat hun havde aabenbaret ham sit Forsætt, som han holdt for at ville gelinge, gik han i Caution for hende hos Kræmmere, hos hvilke hun udtog paa Credit adskillige Zirater, Broderier, Chicaner og nogle Skokke af Formaliteter, hvormed hun udstafferede sig. Da Folk saae hende udi saadan Prydelse, blev deres Foragt forvandlet til Ærbødighed, saa at hun fik mange Tilbedere. Hendes Klæder vare fulde af kostbare Broderier, og hendes Slæb var konstigen sammensatt af Formaliteter, hvilke havde den Virkning, at, naar den rørte ved Jorden, opvoxede deraf Advocater, Protocollister, Skrivere og 401 Ting-Stude. Saaledes fik Justitien en nye Skikkelse, kom fra yderste Armod til største Velstand. Om det menneskelige Kiøn ellers haver vundet noget derved, derom maa de, som have Processer, dømme.

150. Fabel. ***Process mellem Sandhed og Løgn.***

Sandhed havde ofte besværet sig over Løgneren, og viset, at den saavel hemmelig som aabenbare søgte at angribe og underminere sig. Dette havde den en og anden gang angivet for Øvrigheden, men uden at erholde andet Svar end at henvises til Lands Lov og Rett. Hvorudover Sandheden omsider maatte skride dertil, og lade en Stevning udstæde mod Løgneren, hvilken hun paastod formedelst hendes skammelige og forargelige Opførsel at være uværdig til at nyde Borgerskab udi nogen Stad. Løgneren, saasom hun vidste, at den mod hende gjorde Beskyldning var vel grundet, og som frygtede, at faae en haard Dom, raadførde sig med Fanden udi denne Sag. Fanden raadete hende da at tage til Procurator en gammel Academisk Disputator, der vidste best at føre sig til Nytte sin Logica og Metaphysica for at gjøre Hvidt til Sort og Sort til Hvidt. Dette Raad blev fuldt, og samme Advocat forsvarede Løgnens desperate Sag med saadan Subtilitet, og forbløffede ContraParten med saa mange Distinctioner, at Løgneren for Retten blev frikiendt, og Sandhed blev som temere litigans dømt til at betale Processens Omkostning, og en anseelig Sum til Justitz-Cassen. Saaledes blev Løgneren, med hvilken man tilforn ikkun havde seet igiennem Fingre, ved en Dom autoriseret til at lyve. Det er ikke at beskrive, hvilken Glæde dette opvakte hos Fanden; han celebrerede Dagen derefter en Høytiid, som endedes med et lystigt Ballet, og siges der, at Fandens Moder, uanseet hendes høye Alder og de Liigtorne, hvormed hun var plaget, dandsede den heele Natt.

402

151. Fabel. ***Alliance sluttet mellem Philosophien og Mekanica.***

Philosophien havde sin Residentz paa et høye Slott udi Grækenland; Slottet var omringet af dybe Graver, og Skildvagte stode stedse ved Porten for at hindre at enhver ikke skulde have frie Indgang, saa at den levede paa de Orientalske Kongers Viis, der sielden lode sig see, og ikke familiariserede sig uden med faa Favoriter. Dens Skikkelse var stedse den samme, saa at den udi Fædme tog hverken af eller til. Den syntes at være ved god Sundhed, alleene at den een og anden gang truedes med Obstruction, hvilken den blev raadet af Lægen i Tide at forekomme. Men den holdt saadant at være af ingen Betydelse, og vilde ingenlunde beqvemme sig til at bruge Medicine. Dog, saasom Obstructionen tog meer og meer til, lod hun sig omsider overtale til at medicinere, betienende sig af nogle nærværende Favoriter, som hun holdt for at have nogen Kundskab udi Læge-Konsten. Men de Medicamenter, som af de samme bleve hende givne, havde aldeles ingen Virkning, tvert imod Obstructionen tog meer og meer Overhaand. Udi denne Tilstand blev hende sagt, at udi Forstaden boede en gemeen Matrone ved Navn Mekanica, som foregav, sig at kunne hielpe Philosophien til rette, hvis hun vilde bruge hendes Medicamenter. Mekanica blev derpaa inviteret, og lod hun sig indfinde paa Slottet med en Apotheker ved Navn Experimentum. Disse tvende toge sig paa at curere Fruen, og merkede man strax en forunderlig Virkning af deres Medicamenter; thi Svagheden blev ikke alleene fordreven, men Philosophien fik nye Kræfter, og en nye Skikkelse, saa at hun blev fast ukiendelig for

dem, som havde seet hende tilforn. Herudover fattede hun saadan Kiærlighed til Mecanica og Experimentum, at hun gandske allierede sig med dem, indrømmede dem fri Boeliger paa Slottet, og intet foretog sig uden deres Raad. Frugterne deraf vare disse, at Philosophien er kommen i den herlige Stand, som vi see den at være udi. 403 *Fabelen lærer, at de Gamle ingen synderlig Fremgang kunde gjøre udi Philosophien, efterdi de beflittede sig heller paa at forklare og forfægte Forfædrenes Lærdom, end at examinere den, og ved Experimenter at erhverve sig meere Lys. De foragtede ogsaa Mecanica, som de holdte for at være uanstændig for en Philosopho, og at henhøre til gemeene Haandverker, da dog Erfarenhed viser, at Mecanica haver tilveyebragt de største Decouverter udi Philosophien.*

152. Fabel. Rangs-Tvistighed mellem Videnskaber.

Republiken gjorde engang et stort Aftens-Maaltid, og dertil inviterede alle Videnskaber. Hun gav Ordre til hendes Hoffmesterinde at rangere Giæsterne ved Taflet hver efter sin Værdighed. Men man merkede da, at Dyd og Lærdom ikke altiit staae i Forbindelse med hinanden; thi der reysede sig en heftig Tvistighed om Rangen, hvilken ikke endedes uden ved et blodigt Slagsmaal. Theologien forlangede at sidde ved Bord-Enden. Den sagde: Jeg vilde gjerne lade mig nøye med det nederste Sæde, men jeg maa staae paa Kirkens Respect. Philosophien meenede, at, saasom Religionen grunder sig paa den sunde Fornuft, saa tilkom hende Fortrin. De Transcendentalske Videnskabe meenede uden Disput, det øverste Sæde sig at tilkomme. Rhetorica udtømmede alle sine Poser for at vise sin Ret, og taledede med saadan Fynd, at endeel af de andre stod færdig til at give sig. Da traadde Mathesis frem, og sagde: Snak haver man nok af. Vil man see efter en Videnskabs Vished og Soliditet, saa kand ingen disputere mig Rangen: Kort at sige: Den eene vilde ikke give den anden noget efter, men Tvistigheden tog saaledes til, at de komme i Haar sammen, og lod ingen da see større Hidsighed end Philosophia moralis, thi den sloges med saadan Brutalitet, at den med sønderrevne Klæder og blaa Øyen kom 404 tilbage. Giæstebudet blev saaledes spildt; men paa det at Retterne kunde blive fortærede, lod Republiken invitere Soldater, Matroser og Bønder, hvilke uden Ceremonie udi all Sømmelighed satte sig til Bords, og skildtes som Venner.

153. Fabel. Tvistighed mellem Metaphysica og Agerdyrkingen.

Metaphysica og Agerdyrkingen mødte hinanden engang paa en snever Vey, og, som den eene ikke vilde gaae tilside for den anden, sagde Metaphysica til Agerdyrkingen: Hør Morlille I Veed I vel hvem jeg er, og veed I vel hvad I Selv er? Ja vist, svarede Agerdyrkingen, jeg haver den Ære at kiende Madamen, og veed hendes Forretninger, de ere mestendeels de samme, som en vis Keysers, der drev en vis Tiid af Dagen bort med at jage efter Fluor. Dette spidske Svar forbittrede Metaphysica saaledes, at hun med Magt vilde trænge sig igiennem; men, saasom Agerdyrkingen var sterkere og solidere, fik hun Overhaand, og fortsatte sin Reyse. Herudover reysede sig Proces mellem disse tvende Damer, og blev samme Proces ageret for Pedanteria, som udi samme Aar forrettede Dommer-Embede. Dommen blev denne, at Agerdyrkingen, som det ringeste Videnskab, skulde herefter regnes iblant gemeene Haandverke, og at den blev forbuden at lade sig indfinde udi Samqvemme, hvor de høye Videnskabe vare. Agerdyrkingen, som ved denne Dom saae sig saaledes at være for-haanet, kunde ikke fordøye saadan Spot, og derfor gik frivilligen udi Landflygtighed, uden at nogen af de andre Academiske Videnskabe søgte at overtale hende at forblive udi Landet. Tvertimod, de meenede, at Dommen var ikke skarp nok, eftersom den Formastelse, som Agerdyrkingen lod see mod en saa høyt og fornemme Videnskab som Metaphysica, syntes at røre samtliges Ære og Reputation. Saaledes triumpherede Metaphysica over sin Fiende, og gav hun sin Glæde tilkiende ved et prægtigt 405 Giæstebud, som paafulgte. Men den Glæde varede ikke længe; thi man merkede Aaret derefter bedrøvelige Virkninger af Agerdyrkingens Bortgang: Saasom Jorden laae udyrket, begyndte Korneet saaledes at stige, at ikke uden de rigeste Folk kunde tilkiøbe sig det. Siden kunde man ikke faae det for Penge. Ja Elendigheden tog saa til, at mange døde af Hunger, og siges der, at Metaphysica og hendes Søster Logica omsider af Trang maatte kaage Supper paa deres Skind-Trøyer og Tøfler. Herudover maatte man ydmyge sig for Agerdyrkingen, kalde hende tilbage, og give hende Sted udi Videnskabernes første Classe. Derved kom Alting udi forrige Stand igien. Pedanteria blev formedelst sin ugrundede Dom satt fra Dommer-

Embedet, og Års Critica blev Dommer i dens Sted igien.

154. Fabel. Rotten og Døden.

Døden lod sig engang indfinde hos en gammel bedaget Rotte, og lod den vide, at det var Tiid strax at flytte: Rotten veigrede sig vel ikke for at døe, men besværgede sig alleene derover, at saadant blev den forkyndet uden foregaaende tilstrækkelig Kald og Varsel. Den foreholdt ham da, hvor ilde hans Klagemaal var grundet, han sagde: Min gode Glirius! Du haver naaet saa høy Alder, som nogen Rotte: Du seer dine Medbrødre nu paa een, nu paa en anden Maade dagligen at omkomme, du seer Katten hver Dag udi Huuset, og siger dog, at dig ingen Advarsel gives om at døe. Rotten kunde intet dertil svare, og derpaa villig gik til Døden.

Fabelen lærer, hvor ubeføjede Mennesker ere at protestere mod Dødens uformodentlige Ankomst, da de dog hver Time paa Dagen see for Øyne Ting, som advare dem derom, og at de derfor ideligen bør staae reysefærdige, og bereedte til at tage Afskeed med Verden.

406

155. Fabel. Tvende Gedebukke stanges.

Tvende Gedebukke, som passerede for de største Philosophi udi Skoven, geraadede engang, skjønt for en ringe Ting, udi en saa heftig Tvistighed, at de fodrede hinanden ud til Eene-Kamp. Et Faar, som saae dem at stanges, nærmede sig da til dem og sagde: Skiemmer I Eder ikke? I som holde eder selv for store Philosophi, og som formane andre Dyr at styre deres Affecter, at lade see saadan Ufuldkommenhed. Gedebukkene svarede dertil: Vi ere Philosophi alleene udi Theori, men ikke udi Praxi, og derpaa bleve ved at stanges.

Fabelen sigter paa de Mennesker, som bilde sig ind, at de ere Philosophi, da Erfahrenheit dog viser, at deres Studeringer have gjort dem vel lærdere, men ikke bedre.

156. Fabel. Rhetorica og Norden-Vinden.

Rhetorica, endskiønt det mindste Solide af alle Videnskaber, var paa nogen Tiid af visse Menneskers Hyklerie bleven saa fordærvet, at hun begyndte at see de andre over Axelen, og, paa det hun kunde synes høyere og anseeligere end hun i sig selv var, tillagde hun sig et par Stylder, hvoraf hun betienede sig udi Forsamlinger, og udi Spadsere-Gange; Da hun engang lod sig see udi saadan Eqvipage, blev hun angreben af en sterk Norden-Vind, hvilken blæsedede hende omkuld med saadan Magt, at Skiørtet stod hende en halv Alen over Knæerne. Denne Hændelse gik hende meget til Hierte, helst saasom just paa samme Tiid en Cavalier gik hende forbi, hvilken smilede derved. Hun taledede derfor Norden-Vinden haardt til, og bebreidede ham den liden Respect han lod see for Fruentimmer, helst udi unge Karles Paasyn. Norden-Vinden svarede dertil: Min kiære Frue! Jeg er ikke af mange Complimenter. Jeg 407 forretter mit Embede, naar jeg befales at blæse. Hvis nogen Spott er hende vederfaret, da maa hun ikke skyde Skylden paa mig, men paa hendes Stylder: Saaledes sagde han, gaaer det, naar en af Hovmod vil gjøre sig en Alen længere end han er. Hvis hun havde gaaet paa sine Been som andre, var hun nok bleven staaende.

Denne Fabel sigtet paa Tale-Kunstens Forfængelighed, og viser, at de gamle Romere og Græker uden

Føye have satt større Priis paa den, end paa de nyttigste Videnskabe.

157. Fabel. Beverens Opførsel udi Dommer-Embede.

En Bever havde ved nogle Aars Studeringer erhvervet sig saadan Kundskab udi Naturlige Sager, at han kiendte alle Dyrs, Fugles, Insecters, Træers og Planters Egenskabe. Det store Navn, som han ved saadan Lærdom havde tilveyebragt sig, foraarsagede, at man offererede ham et anseeligt Dommer-Embede, hvilket Beveren ikke veigrede sig ved at imodtage, saasom han meenede, sig at være end høgere og vanskeligere Bestilling voxen. Men hans Domme vare saa u-rimelige og ilde grundede, at alle Dyr dreve Spott dermed, ja han merkede sig selv at være ubequem til saadant Embede, og derfor nedlagde det frivilligen, sigende: Hvis jeg havde lagt lidt mindre Vind paa at efterforske Insecters og Planters Natur, og lidt meere beflittet mig paa egen Kundskab, havde jeg ikke paataget mig et Dommer-Embede.

Fabelen sigter paa dem, som kiende Alting foruden sig selv.

158. Fabel. Astrologien beskiemmet af Ræven.

Astrologien faldt engang i sine beste Klæder udi en Rendesteen, og raabte Ræven, som gik forbi, til Hielp. Ræven sagde, at han gjerne vilde hielp hende, men, 408 saasom det var den Dag udi Maaneden, paa hvilken man efter Astrologiske Regler intet vigtigt maatte foretage, kunde han denne gang ikke være hende til Tieneste; men, hvis hun vilde bie til Soel gik ned, vilde han med Fornøjelse gaae hende tilhaande. Ellers sagde han, forundrer jeg mig over, at du, som kand forud see alle andres Skiebne, ikke kand see hvad dig selv forestaaer.

Denne Fabel sigter paa Astrologiens Forfængelighed, og viser, at den bør tracteres med Foragt.

159. Fabel. Tvende Bull-Dogge.

Melampus og Phylax tvende Bull-Dogge passerede for de største Grammatici udi Skoven. Saasom Grammatici ere hidsige og stridbare Helte, der ofte for ringe Ting føre Kriig med hinanden, saa var det ingen Under, at disse tvende lærde Personer ogsaa komme i Haar sammen. Dog maa man tilstaae, at den Tvistighed, som reysede sig mellem dem, var efter Sædvane ikke om umagtpaaliggende Sager, men Materialis var af temmelig Vigtighed, an-gaaende Punctuationen. Melampus paastod, at Semicolon var til ingen Nytte, og at man havde nok udi Colon alleene. Phylax derimod var af anden Tanke. Tvistigheden faldt omsider ud til aabenbare Slagsmaal; thi de angrebe hinanden paa Veyen med saadan Hidsighed, at Striden syntes ikke at kunne endes uden ved begges Død og Nederlag. Adskillige, saavel Dyr som Mennesker, komme da løbende dertil for at skille disse tvende Helte fra hinanden. Men de kunde hverken med gode Ord, eller ved Magt noget udrette; thi, endskiønt de til sidst sloge dem med Stokke og Stænger, blev dog enhver af de stridende Parter ved første Greb, hvilket de ikke forlode førend de begge laae døde paa Stedet. De fleeste Dyr og Fugle lastede og fordømte denne Handel, og holdte for, at deres Ihukommelse burte sværtes udi Skovens Krønike. De Grammaticalske Dyr derimod ansaae dem som Helte 409 og Martyrer, og bleve deres Navne indført udi Matyrologium Grammaticale.

Fabelen viser, at af alle Kriige de Grammaticalske ere de hæftigste og meest haardnakkede.

160. Fabel. Det forvandlede Æsel.

En Bonde slæbede engang et Æsel efter sig. Dette saae tvende Gavtyve, og derfor satte sig for med List at bemægtige sig samme Æsel. De listede sig gandske uformærkt didhen, saasom Bonden gik syngende frem. Den eene af Tyvene løsede Grimen, som var om Æslets Hals, og flyede det til sin Staldbroder, hvilken blev ved at følge Bonden, medens den anden førte Dyret bort. Bonden, som meenede, at det var Æslet, som han endda slæbede, fortsatte sin Reyse syngende, som tilforn: Endeligen, saasom han begyndte at blive noget træt, satte han sig for at ride igien. Men, da han vendede sig om, maatte han med største Skræk see et Menneske at holde ved Reebet i Steden for et Æsel. Han gav derpaa et stort Skriig fra sig. Tyven faldt da paa Knæe, og med oprakte Hænder takkede Himmelen, som havde forbarmet sig over ham, og givet ham sin forrige Skikkelse igien. Han fortaalte derpaa Bonden hvad Skiebne han havde havt, og hvorledes han af en hevngierrig Troldqvinde var forvandlet af et Menneske til et Æsel. Bonden blev af denne selsomme Hendelse bevæget, faldt ogsaa paa Knæe og føyede sine Bønner til Tyvens. Til Slutning gav han ham en Reyse-Penge, og derpaa lod ham gaae. Medens dette skeede, bragte den anden Tyv Æslet til Markedet for der at sælges. Der blev Bonden, som agtede sig til samme Market, sit Æsel vaer, men, i steden for at tilegne sig det samme, slog han Kors for sig og vendte Rygg, sigende: Nu haver den forbandede Trold-Qvinde øvet sin Konst igien. Ach, ach! jeg ynker den stakkels Mand. Den rette Historie blev dog siden bekiendt, saasom Tyvene selv siden brystede sig deraf. En 410 Poet tog deraf Anledning til at giøre et Skue-Spill, som fik Titel af *Det forvandlede Æsel*, hvilket blev spillet med samme Succes som *den forvandlede Bonde*.

161. Fabel. Tærskeren og Hanen.

En sulten Tærsker drømte en Natt, at han var buden til et stort Giestebud, men just, da han skulde sætte sig ned at spise, galede Hanen saa sterkt, at han vognede, saa at Kætterne tilligemed Søvnens forsvandtes. Dette ophidsede Tærskeren saa heftig mod Hanen, at han besluttede at vride Hovedet om paa ham. Hanen appellerede til Bonden paa Gaarden, sigende at ville underkaste sig hans Dom, hvorfor Tærskeren ikke kunde undslaae sig. Efterat de stridige Parter havde compromitteret paa Bonden, og taget ham til Opmand, fremførte Tærskeren først sin Beskyldning, sigende, at Hanen havde berøvet ham et kostbart Maaltid. Hanen undskyldte sig med sin Uvidenhed, sigende, sig intet andet at have gjort end at forrette sit sædvanlige Vægter-Embede. Tærskeren svarede: Du kunde jo i det ringeste have biet indtil jeg havde styret min Lyst paa den første Ret. Jeg vilde gierne have biet, sagde Hanen, indtil det heele Maaltid havde været til Ende, hvis jeg havde vist hvad du vilde drømme, eller hvis jeg forstod Spaadoms-Konsten saa vel som Musiken. Men, sagde han videre, haver du undertiden ogsaa ey onde Drømme? Ja vist svarede Tærskeren, alt for mange, desvær. Saa merker du jo heraf, sagde Hanen, at jeg ved at vække dig med min Sang og tidt maa have gjort dig Tiene-ste og reddet dig fra U-lykken, ligesom jeg nu haver spildt dit Maaltid. Dommeren merkede heraf, at Hanen med Grund kunde forsvare sin Sag, og at det var billigt, efter Hanens Paastand, at ballancere det Gode med det Onde, dog, paa det at Tærskeren ikke formeget skulde stødes for Hovedet, fældede han saadan Dom, at Hanen herefter under Straf ikke maatte forstyrre Tærskerens Søvn, naar 411 han havde saadanne behagelige Drømme; Derimod skulde Tærskeren være forpligtet at give Hanen betimeligen om Aftenen tilkiende hvad han vilde drømme om Natten.

Fabelen viser, at paa daarlige Prætensioner passe sig saadanne Domme.

162. Fabel.

Om den gierrige Mands fundne Skatt.

En gammel riig Gnier, som nægtede sin egen Søn sømmelig Underholdning, forvarede sin Skat udi et Hull paa Veggen, som hånd tilmurede. Sønnen, som havde gjort Gield, og ingen Hielp ventede sig af sin Fader til at fornøye sine Creditorer, geraadede derover udi saadan Fortvivlelse, at han besluttede at hænge sig selv. Han tillavede en Strikke, hvilken skulde fæstes til Veggen; men, da han slog Sømmet ind udi Muuren, traf han just paa det Sted, hvor Skatten var indsluttet, hvilken han strax bemægtigede sig, lagde en Graasteen i Steden for Hullet, og lod Strikken blive tilbage til en anden, som kunde have Lyst at hænge sig i hans Sted. Kort derefter kom Faderen ned udi Stuen, hvor han fandt Hull paa Veggen, og en Graasteen i Steden for Skatten, som var borttagen, hvorudover han udi Fortvivlelse hang sig udi samme Strikke, som af Sønnen var tillavet. Da Sønnen fik denne Tragædie at vide, sagde han: Jeg haver intet berøvet min Fader, thi jeg haver i Steden for en Skatt lagt en anden, som var ham lige saa nyttig.

Fabelen lærer, at en Graasteen er af samme Værdi som Guld, naar man graver det ned udi Jorden. Og at Gnieren ved saadan Omskiftelse kand siges hverken at have vundet eller tabt.

163. Fabel. Om Fanden og Ræven.

Fanden havde ofte været skuffet af Ræven, og derved var kommen udi Foragt, hvorudover, saasom han saae sig med List intet at kunde udrette mod dette underfundige Dyr, 412 satte han sig for at bruge Magten. Af disse hans Trusler lod Ræven sig dog ikke skrække, men stillede sig modig an, og berammede en vis Dag og Sted til Eene-Kamp mod sin Avinds-Mand. Alle forundrede sig over Rævens Formastelse. Fanden selv loe deraf, og lod sig uden Secundant indfinde paa Vall-Pladsen. Efterat han en tiidlang forgieves havde biet efter Ræven, som ikke mødte, bildte hånd sig ind at det maatte ikke være den rette Dag, og derfor saae efter udi hans Almanak, om han havde taget fejl. Han merkede deraf hvortil Ræven havde sigtet, saasom samme Dag var den første April, hvorudover han gik skamfuld bort, og det rygtedes overalt, at Ræven havde fixeret Fanden paa nye igjen, og kommet ham til at løbe April.

164. Fabel. Fiskerens Dom mellem tvende Strandmoget.

Tvende Moger fandt engang ved Strand-Bredden en Østers, som enhver af dem tilegnede sig: Den eene sagde sig at have seet den først, den anden derimod sagde sig først at have rørt den. Udi denne Tvistighed toge de en Fisker til Dommer. Fiskeren, efterat han havde hørt Sagen, sagde, at begges Prætensioner vare ligevel grundede, og at han derfor holdt det billigt, at den fundne Østers burde deeles udi tvende lige Parter, hvilket og skeede, og gav han derpaa det eene Skal til den eene Moge, og det andet til den anden, beholdende selv Indvolden til Salarium; thi, sagde han, Dommeren kand ikke mindre have pro labore.

Fabelen lærer, at ved Processer ofte intet andet vindes.

165. Fabel. Fruernes Fred (La paix des Dames.)

Jeg haver forhen viset hvorofte Ræven haver drillet Fanden, i sær, at han fik ham til at løbe April. Han søgte derfor ideligen efter Leylighed at overrumple dette Dyr, og satte alle sine andre Forretninger en tiidlang tilside, 413 ladende Mennesker være u-anfægtede indtil han i Skoven fik styret sin Hevn. Hans Moder, som merkede, at de vigtigste Sager bleve derved forsømmede, taled ham derfor engang haardt til, og sagde: Den Kriig, som du fører med Ræven, er baade din Høyhed og Alder u-anstændig. Forestill dig, at du enten vinder eller taber: Taber du, saa haver du baade Skammen og Skaden, og vinder du, saa er det en Seyer, som du ikke kand bryste dig af. Intet er daarligere for en gammel fornemme Mand end at legge sig ud med Canaille; thi hvordan end Udfaldet bliver, saa taber man derved. Fanden merkede, at denne hans Moders Erindring var vel grundet, og bad derfor, at hun vilde negotiere en Fred, hvilken han vilde ratificere, thi, sagde han, det er mig selv ikke anstændigt at gjøre det første Trin. Hun paatog sig villigen saadan Commission, og confererede saalænge med Rævens Moder derom, at ved disse tvende Damers Middel et Forliig blev sluttet mellem de stridende Parter; saaledes, at den eene herefter ikke skulde mænge sig udi den andens Forretninger, og at Fanden alleene skulde sætte Snarer for Mennesker, og Ræven alleene for Dyr. Denne Fred blev kalden Damernes Fred, og meenes der, at den haver tient til Model til det Forliig, som udi disse sildere Tider er bleven sluttet udi Frankerig, og som gemeenligen kaldes La paix des Dames.

Fabelen lærer, at naar man falder i Kriig med sin Ligemand, kand man bevæbnet møde ham. Hvis derimod en ringe og foragt Modstander, der intet haver at miste, hverken udi Anseelse eller udi Reputation, truer med Feide, maa man søge at stille ham tilfreds og heller taale en Insulte, end at gribe til Gevær, for at erholde en Sejer, hvoraf man ingen Ære haver.

166. Fabel. Ulven og Hierophiten.

En Hierophit eller hellig Slange arbejdede engang paa at omvende Ulven, for hvilken han en heel Time 414 catechiserede, foreholdende ham hans Synders Grovhed, og formanede ham at føre herefter et andet Levnet. Ulven svarede dertil saaledes: Jeg kand forsikkre Eders Velærværdighed, at jeg intet Ondt meener derved, men man maa være folkelig og skikke sig efter Moden. Mine Medbrødre vilde holde mig for en Pedant, hvis jeg gik et Faar forbi, og alleene beegnede det med en simple Hilsen. Den hellige Slange sagde da: Dine Medbrødre ere ligesaa gode som du: I ere Røvere tilsammen: Naar jeg taler til dig, saa meener jeg det heele Røver-Pak. Ulven svarede: Naar jeg taler til en hellig Munk, meener jeg ogsaa alle hans Medbrødre; thi I ere alle lige hellige. Hvad vil du sige dermed, sagde Hierophiten, at vi alle ere lige gode? Jeg vil intet andet dermed sige, svarede Ulven, end at vi nære os enhver paa sin Maade: Vi ved at jage efter Faar og Lam, og I ved andre lige saa redelige Midler. Gak din Vey, sagde Hierophiten, jeg merker, at du haver ikke mindste Gnist af Samvittighed. Og I, svarede Ulven, haver maaskee formeget deraf, saa at den hos eder foraarsager saadan Obstruction, at den ikke kand virke. Somme have ingen Samvittighed, og derfor ogsaa have ingen Regel, som de kand rette sig efter, andre foregive at have Samvittighed udi Toppmaal, men ville ikke rette sig derefter. Jeg maatte gjerne vide hvilken af de tvende er meest strafværdig. Ved dette Svar blev Hierophiten stum, og Catechisationen havde Ende. *Fabelen lærer, at hvo der vil omvende en anden, maa først selv feige for sin egen Dør.*

167. Fabel. Strandmogen og Ræven.

Strandmogen, da den saae Ræven at gjøre et stort Nederlag paa Høns, Giæs og Ænder, sagde den: Skiæmmer du dig ikke ved at handle saaledes med uskyldige Creaturer, som intet Ondt have gjort dig. Ræven svarede: Jeg haver erkyndiget mig om dit Forhold mod de uskyldige Fiske, 415 og merker deraf at Søe-Etaten haver intet at bebreide Land-Etaten.

168. Fabel.

Samtale mellem Ulven og en anden Hierophit.

Jeg haver mældet om den Samtale mellem Ulven og en Hierophit, og viset hvordan Udfaldet deraf var. Da det rygtedes blant de andre hellige Slinger, at en af deres Colleger var satt udi Baroco af Ulven, satte de en af de lærdeste og meest veltalende Hierophiter ud paa samme Ulv, for at igiendrive ham. En nye Samtale blev derpaa holden, som var ligesaa merkelig som den forrige, og hvorudi Ulven Isegrim betienede sig af nye Argumenter til sin Sags Forsvar. Hierophiten begyndte at prælundere med det samme, som hans Formand havde anført, og derpaa fik samme Svar, nemlig, at, eftersom han var en Ulv, maatte han føre sig op som andre Ulve, thi enhver maa leve efter sin Stand, og lagde han denne gang dette dertil, at hans Forhold mod Faar, Lam, Giæs, etc. grundede sig saavel paa Fornødenhed, som paa en point d'honneur. Hvad, sagde Hierophiten, regner du dig det til en Ære at myrde uskyldige Dyr? Ulven svarede: Lader os tage Exempel af Mennesker, som ere de ædelste Creature. Hvad vilde man dømmen om den Kriigs-Mand, som saae Leylighed til at overrumple sin Fiende, men af Barmhiertighed gik ham forbi, mon han ikke af andre Kriigs-Folk blev holden for en Poltron? Det er en anden Ting, sagde Hierophiten, du taler om Fiender, som retmessig Kriig ved Manifeste er erklæret, og her handles om uskyldige Faar, som intet Ondt have gjort. Ulven svarede dertil: Hvad Ondt have Hiorte, Raadyr og Harer gjort Skytter og Jægere, og hvad Ondt gjøres dem, som for Penge lade sig blindt værve til at myrde ubekjendte Mennesker? Vi behøve ikke ved Manifeste at erklære Faarene Kriig, thi vi have aldrig nogen Tiid gjort enten Fred eller Stillstand med dem, og derfor ingen Fred bryde. Tilstanden mellem os og Faarene er som mellem Maltheser-Riddere og Tyrken, vil man fordømme os, saa maa man og fordømme dem. Men man laster hos Dyr hvad man berømmer hos Mennesker. Lad os for Exempel gjøre en Sammenligning mellem mig og Alexander Magnus. Jeg haver maaskee min Livs-Tiid myrdet 100de Faar. Alexander havde udi nogle faa Aar myrdet 100000 Mennesker. Jeg haver handlet saaledes med uskyldige Faar, han med uskyldige Persianer. Motiven til min Opførsel er fornøden Føde: Motiven til hans Opførsel haver været Ærgjærighed. Men hør nu hvad Dom der fældes over os: Alexander bliver formedelst sine Bedrifter bæret med den Titel af Helt, eller Magnus, og Isegrim bliver kaldet en Røver. Hvis Naturen havde skabt os til at æde Græs, vilde vi føre os op som uskyldige Hæste og Øxen, og hvis alle Dyr vilde tilbringe os Gaver og Offer i Hobetall, vilde vi leve udi en ligesaa hellig og uskyldig Ørkesløshed som Hierophiter udi Skoven, og som Munke blant Mennesker. Hierophiten gik derpaa vred bort, og Ulven begav sig til sine sædvanlige Forretninger igien.

Fabelen lærer, at endskiønt man ikke kand undskylde sine egne med andres Misgjæringer, saa kand man dog med saadant Argument confundere dem, der ere ligesaa skyldige som de Syndere, hvilke de stræbe at omvende.

169. Fabel. Skaden og Papegojen.

Ravnen anrettede engang et stort Maaltiid, hvortil han inviterede adskillige slags Fugle, blant andre en Skade og en Papegoje. Dagen derefter besøgte en Krage først Papegojen for at høre hvorledes Giæsterne vare tracterede, Papegojen svarede, at Alting var indrettet til Selskabets Fornøjelse: Alleene, sagde han, en af Giæsterne, nemlig Skaden, som var bleven min Sidemand, plagede mig med en vidtløftig Snak, som aldrig kunde faae Ende; jeg kand, sagde han, for min Død ikke lide saadanne Sladderhanke. Derpaa besøgte Kragen Skaden, af hvilken han efter 417 samme Spørgsmaal fik samme Svar: nemlig, at man var ypper-ligen bleven tracteret: Men, sagde han, ingen Fornøjelse er fuldkommen; thi der var udi Selskabet en forbandet Papegoje, der incommoderede mig saaledes med sin u-endelig Sladder, at jeg omsider var glad ved at Maaltidet fik Ende. Jeg kand, sagde han, ikke begribe hvi visse Personer aldrig trættes ved at snakke; og jeg, sagde Ravnen, haver med Forundring eftertænkt det samme, og ikke kundet fatte, hvi disse forbandede Papegojer og Skader aldrig kand holde Munden, thi deres Sladder faaer ingen Ende.

Fabelen lærer, at Mennesker ere ivrigst i at dadle deres egne Feyl, naar de findes hos andre.

170. Fabel.

Ulven og Biørnen.

Ulven og Biørnen, da de merkede, at deres Næring dagligen tog af udi Skoven, begave sig til Løvens Hoff for der at søge Tieneste. De havde begge ikke lige Lykke, thi Biørnen gjorde et Æres Trin efter et andet, saa at han omsider blev Løvens Vizir, medens Ulven stedse forblev udi en liden ringe Post, som han engang havde erhvervet. Over dette besværgede han sig engang for Biørnen, af hvilken han fik saadant Svar: Du klager over din slette Skiebne, og synes at misunde mig min Lykke. Det eene med det andet bestaaer dog ikkun udi puur Indbildning; Bild dig ind, at du est Vizir, saa er du det samme, som jeg nu er. Ulven maatte da lade sig afspise med saadan slet Trøst, og gik misfornøyet bort. Kort derefter faldt Biørnen udi Unaade og blev indsluttet udi et Fængsel. Da han udi 8te Dage saaledes havde siddet indsluttet uden Mad og Drikke, og af en Hændelse saae Ulven ved Fængslets Sprinkel, raabte han: Ach kiære Isegrim! Jeg er færdig at døe af Sult. Ulven svarede dertil: Alting bestaaer ikkun udi Indbildning: Bild dig ind at du haver en halv Snees Retter udi Maven, saa est du ligesaa mætt, som jeg nu er. Saaledes meenede Ulven at have betalt Biørnen med 418 samme Myndt, skjønt udi Biørnens Trøst dog var nogen Soliditet; thi endskiønt det er vanskeligt ved Indbildning at curere et hungrigt Sind, saa er det umueligt ved Philosophie at curere en sulten Mave.

171. Fabel. Katten og hans Søn.

Katten bebreidede engang sin Søn hans Ødselhed, han sagde: Du maa tænke, min Søn, at i Morgen er ogsaa en Dag. Sønnen svarede dertil: Det giver sig nok ved Alderen; thi, naar jeg bliver gammel, vil jeg blive lige saadan Gnier som Papa.

Erfarenhed lærer, at Gierrighed tager til ved Alderen, og at man gemeenligen aldrig er meere sparsom, end naar man haver mindst Aarsag til at spare.

172. Fabel. Om Manden, som vilde malke Bukken.

En Mand giftede sig engang med en Skiøge, som udi nogle Aar havde siddet i fuld Næring, og derved erhvervet Midler. Endskiønt saadant hendes Levnet var ham bekiendt, havde han dog Haab, at hun skulde føde ham en Arving, og var det udi samme Haab at han forud kiøbte Vugge og Børne-Tøy. Medens han levede udi dette Haab, blev han engang vaer en taabelig Malke-Pige, som vilde malke en Geedebuk, han brast derover udi sterk Latter, og fortaalte sin Naboe, som mødte ham paa Veyen, hvad han havde seet. Den anden svarede da: Kiære Naboe! Jeg loe ligesaa sterkt, da jeg hørte at du kiøbte Vugge og Børne-Tøy, og gjorde Præparatorier til din Hustrues Barsel-Seng. Manden sagde: Hvad meener du dermed? Jeg meener ikke andet dermed, svarede den anden, end at det er ligesaa vanskeligt at faae visse Qvinder til at føde, som at faae Geedebukke til at malke. 419 *Fabelen lærer, at mange belee hos andre det som er ligesaa latterligt hos dem selv.*

173. Fabel. Junkeren og Sviinet.

En ung vel oppudset Cavalier snublede engang paa Veyen og faldt over en Soe, som nyeligen havde reysset sig op af en Dynd, saa at hans Klæder derved bleve besudlede. Han blev derover heftig fortørnet, og sagde: Den forbandede Soe, som saaledes fordærvede mine Klæder. Soen derimod sagde: Den forbandede Junker, som med Pudder saaledes overstænkedede min eeneste og beste Kiøle.

Fabelen viser, at en Soe kand udi en Philosophi Øyen være ligesaavel prydet som en oppudset petit Maitre, og at Dynd hos ham er i ligesaa stor Priis, som Pudder og Pommade, hvormed Haar og Klæder bestrøes og besmøres.

174. Fabel. Ulvens Samtale med Hesten.

Ulven, da han engang efter Sædvane havde gjort sin Morgen-Bøn, listede han sig ind udi Bondens Gaard, hvor han gjorde et stort Nederlag paa Faar og Lam, og derpaa gav sig paa Hiemreysen. Paa Veyen mødte ham en Hæst, som efter aflagde Hilsen, spurte hvordan han levede. Ulven svarede: Jeg takker Himmelen for god Næring; denne Dag haver været en velsignet Dag for mig. Saadan Virkning kand en Morgen-Bøn have, naar den skeer med rette Andagt. Jeg havde dog ikke tænkt, svarede Hesten, at en Ulvs Bønner kunde have saa god Virkning. Din Iver kand være stor nok i at bede, men jeg troer at den nok er end større i at stjæle.

Fabelen sigter paa dem, der med Bønner og Andagt præparere sig til Misgjerninger.

420

175. Fabel. Officieren og Kroe-Manden.

En Land-Officier, som aldrig havde været udi Kriig, kom engang ind udi en Kroe, hvor han fandt nogle af sine Soldater, som vare beskienkede. Han blev derover fortørnet og sagde: Hr. Vert! Hvor mange Soldater haver I vel drukket ihjel i dette Huus? Verten svarede dertil: Ligesaa mange, som Eders Velbyrdighed haver ihjelslaget udi Felten.

176. Fabel. Frue Pedantetiæ Liv og Levnet.

Grammatica en anseelig Dame, som ved adskillige Dyder særdeles ved Kydskhed havde distingveret sig blant de lærde Gudinder, faldt engang udi en Svaghed, som man i Begyndelsen holdt for at ville blive Vattersoet; men, da Sygdommen blev nøyere examineret, maatte man med Skræk fornemme, at hun lavede til Barsel, og gik Rygtet, at Apollo var Barne-Fader, item at Gierningen var skeet udi en Natte-Forsamling, som for nogen Tiid siden var holden paa Parnasso. Men Grammatica vilde saadant ingenlunde tilstaae. Tvertimod hun bevidnede med dyreste Eeder, at hun aldrig havde havt legemlig Omgængelse med nogen Mands-Person: De høye Tanker, som man havde om Fruens Dyder foraarsagede, at man enten fæstede eller stillede sig an at fæste Troe til hendes Ord, saa at dette derfor maatte passere for en overnaturlig Hændelse, og var ingen ivrigere i at bestyrke Folk udi saadan Troe, end Apollo Selv. Da Tiden var kommen, paa hvilken hun skulde føde, blev hun forløst med et velskabt Pige-Barn, som man strax gav Navn af Pedanteria. Jomfruen blev opklækket med stor Fliid, og intet blev sparet paa hendes Optugtelse. Hun tog ogsaa merkelig til i adskillige Videnskabe, sær udi dem, hvortil hun havde naturlig Lyst, som udi at

efterforske Ords og Navnes Oprindelser, Slægte-Register, Aars-Tall til visse Ting; saavel 421 dem som vare hændede, som ikke vare hændede, Fluers og Insecters Egenskabe, etc. Hendes Hoved-Studium var Antiquiteter, og havde hun erhvervet sig en stor Kundskab udi de Ting, som vare skeede for Synd-Floden, hvilket fornemmelig sees af et overmaade lærdt Skrift, som hun lod publicere under den Titel af *Historia Antediluviana*. Paa den efterfølgende Historie, nemlig efter Syndfloden, lagde hun derimod ingen synderlig Vind, saasom hun fandt ikke Smag uden udi de ældste og mørkeste Ting. En saadan rar og særdeles Smag merkede man hos hende ogsaa i alle andre Sager, som henhørede til de fem Sandser: Hvad Lugten angik, da fandt hun større Behag udi en gammel Ost end udi en Rose. Smagen var hos hende ikke mindre selsom, thi hun vragede fast alt hvad som var friskt, og aad ikke med Appetit uden det som var skimlet og ankommet. Gøgens Stemme var hende behageligere end Nattergalens Musik, og en Skolemester-Miine og Ansigt stak hende meere udi Øyene end en fuldkommen Skiønhed. Saadan særdeles Smag blev af nogle regnet hende til Last, af andre igien til Roes, thi mange admirere alt hvad som er usædvanligt. Dette maatte dog alle tilstaae, at hun udi Accuratesse og Gransomhed havde faa sin Lige: Saadan Accuratesse bestod ikke udi Klæder og Legemets Prydelser, som andre Jomfruers; thi hun var derudi ofte skiødesløs, men hendes Gransomhed saaes udi hendes Skrifer-Stue og Bibliotek. Alle hendes Papirer, indtil mindste Brev-Lapper vare numererede, hendes Bøger vare alle udi eet slags Bind, og, hvor nyttig en Bog end var, kunde hun dog ikke overtale sig til at læse den, med mindre Papiret var fiint og Charactererne vare nette, ligesom hun ikke kunde læse det prægtigste Poema, hvis mindste Feil fandtes udi Rimene. Alt hvad som fandtes i Stue, Kiøkken og Gaard var distingveret ved Grædske eller Latinske Navne: Hendes Hund heed Constantinus, og hendes Katt Felix, hver Høne og Kylling var ogsaa betegnet med saadanne Navne: En kaldtes Nomen, en anden Pronomen, den tredie Verbum og saa fremdeles. Ja Fade 422 og Kiædeler udi Kiøkkenet vare og saaledes distingverede; thi for Exempel, den største Kiedel heed Syntaxis, det største Fad Participium. Et Douzaine Tallerkener bar Navn af de Tolv Himmel-Tegn, Ni Skeer af de Ni Musæ og Syv Stole af de Syv Planeter, saa at naar hun sagde til Kammer-Pigen: Flyt hid Jupiter, saa var det Lehn-Stolen, og naar hun sagde: Jeg vil sidde paa Saturno, gav man hende den Stoel, hvorpaa Saturni Navn var tegnet. Tabouetterne, som stode ved Lehn-Stolen, kaldte hun Satellites Jovis. Man maa bekiende, at ingen større Prøve kand vises paa Accuratesse. Det var ogsaa derfor, at hun af de fleeste Lærde blev opløftet til Skyerne, og at man oprettede for hende Æres-Støtter udi Skoler og Gymnasier. Paa andre Steder derimod blev hun beleet og foragtet; men, saasom Verden er ikke længe ved eet Sind, saa haver hun med Tiden forplantet sit Herredom blant alle andre Stænder; thi man seer nu omstunder Pedanterie at regiere udi Fyrstelige Hoffe, udi Dom-Huuse, blant Adel, Borger og Kriigs-Folk, saa at en Stand haver intet at bebreide en anden. Udi Landsbyer haver hun dog hidindtil intet Borgerskab, end sige Herredom, kundet erhverve.

177. Fabel Oeconomisk Raad.

En ung Person, hvilken en anseelig Capital engang var tilfalden, raadførte sig med en Philosopho, hvorledes han sine Midler best kunde anvende. Den viise Mand svarede ham dertil: Søg at conservere din Capital, og anvend alleene Renterne paa din egen sømmelige og fornødne Underholdning, og giv til Fattige hvad som af Indkomsterne kand være tilovers: Thi, hvis du enten fordøyer, misbruger eller ikke bruger dine Penge, bliver de dig heller til Fordærvelse end til Nytte: Han bestyrkede denne Lærdom ved saadant Exempel: En Mand efterlod en anseelig Capital til tre Sønner: Den ældste, hvis Hoved-Begierlighed var Rang-Syge, lod Penge udi Hobetall løbe, 423 og ved umaadelig Gavmildhed banede sig Vey til en Æres-Titel efter en anden; saa at ligesom han tilvoxede udi Rang, saa aftog han udi Pungen, og saaledes holdt ved indtil han gandske nøgen kom udi den første Classe, hvorudover man lignede ham ved en Grav, hvilken jo meer den fratages, jo større bliver den. Den anden Søn, som havde Tilbøyelighed til Vellyst, anvendte sine Midler paa Overdaad og Fraadserie, hvorved Legemet blev fordærvet, og en hastig Død derpaa fulgte. Den tredie, hvis Hoved-Passion var Gierrighed, arbejdede alleene paa at forøge sin Capital, og at legge Dynge til Dynge, gjorde ingen, end ikke sig selv tilgode, saa at, ligesom Penge-Posen hovnedes, saa indsvandt hans Mave-Pose. En Poet gjorde over disse tre Personer saadant Grav-Skrift: Herunder hvile trende Brødre, hvoraf den eene døde af Rang-Syge, den anden af Mad, og den tredie af Sult.

178. En Chinesisk Fabel.

Nogle Muus taledede engang indbyrdes med hinanden og sagde: Ach hvor herlig er ikke denne Verden, som vi beboe, see hvilket prægtigt Pallads, som for vor Skyld er opreyset, see hvilke feede Skinker, som hænge under Hvelvningen, og som Naturen haver dannet for os. See! hvilken Mængde af anden Føde: Naar vi alt dette betragte, saa kand vi ikke andet end ansee os som Naturens Mesterstykker for hvilke saadanne Herligheder ere tillavede. Vel er sandt, at vi have en farlig Fiende udi Katten; men det tiener os til Underviisning, og paaminder os at leve med Agtsomhed. Et Stykke derfra stode nogle Ænder, Giæs og Faar, hvilke anseende Skove, Enge, Søer og Bierge, sagde: Have vi ikke Aarsag at takke Naturen, som haver dannet alt saadant alleene for vor Skyld. Æslet som gik forbi og saae sig udi Vandet, glædede sig ved sin herlige Skabning, og sagde: Hvo kand tvivle om, at jo Himmel og Jord fornemmeligen ere skabte for Æsler: Jeg seer jo, at Mennesket er min Slave, der skraber, toer og rygter 424 mig. Den Haardhed som det undertiden øver mod Æsler, kand ikke reyse sig af andet end Misundelse over de Herligheder, som Himmelen haver begavet os med. Mennesket, som dette hørte, raabte da: Ach! er det mueligt, at usle Æsler kand have saadanne høye Tanker om sig selv, og at de ikke kand see og kiende, at Himmel, Jord og alle Elementer alleene ere dannede Mennesket til Nytte, det er jo Mennesket som hærsker over Alting, og som i Henseende til dets høye Forstand burte have end større Herredom. Nogle Engle, som kastede deres Øyen ned paa Jorden, og ansaae Mennesker, sagde: Hvilke usle krybende Orme, som ere underkastede Sygdomme og hundrede Elendigheder, som maa slæbe for deres Føde, lade sig insultere af Myg og Fluer, hvis Legemer ere beskikkede ligesom til Enge og Fælleder for Luus og Lopper, og hvis Liv er ikkun en Haande-Vending, og dog ere slagne med saadan daarlig Hoffmod. Hvad ere de at ligne mod os Engle. Da den store Tien, eller Chinesernes Gud, hørte alt dette, lod han Engle, Mennesker og alle Dyr forsamle, og sagde: I ere alle mine Hænders Gierninger, som jeg kand til intet gjøre, intet kand siges herligt og fuldkomment uden det Guddommelige Væsen, intet kand siges stort eller lidet i Henseende til andre, enhver er hvad som den er beskikket til at være. I ere alle en Samling af ufuldkomne Redskabe, og enhver bør lade sig nøye med sin Skiebne.

179. Fabel. Om den vel optugtede Griis.

En Jomfrue, som var bleven kied af Skiøde-Hunde, havde engang faaet en Griis, hvilken hun med adskillige Zirater lod pryde, forgylde dens Børster, og Purpur-farve dens Fødder, og havde hun stor Omsorg for at den ikke maatte komme ud af hendes Cabinet, paa det den ikke skulde see andre Sviin, og have Omgængelse med dem. Hun sagde: Det kommer alt an paa Optugtelsen; thi den kand forandre Dyrs og Menneskers Natur; men, da Døren engang 425 stod aaben, listede den sig ud paa Marken, hvor man omsider efter lang Leden fandt den veltende sig udi en Dynd. Da den udi saadan Tilstand blev bragt til Huuset igien, sagde Jomfruen: Fy skiæm dig! Jeg seer at jeg f orgieves haver anvendt Fliid paa at optugte og ziire dig. Grisen svarede da dertil: Min kiære Jomfrue; Alt hvad man gjør med et Sviin, saa er det dog og bliver stedse et Sviin.

Fabelen lærer, at Naturen gaaer over Optugtelsen.

180. Fabel Om Ulven.

Ulven, efterat den tvende gange havde bedrevet en Misgierning, og begge gange formedelst Venners Forbøn var bleven pardonneret, begik den tredie gang samme Misgierning igien, hvorudover den omsider blev dømt til at druknes. Ulven sagde da: Hvis man tvende gange ikke havde ladet mig blive ustraffet havde jeg den tredie gang ikke syndet.

Denne Fabel viser Straffens Fornødenhed, og at dens Eftergivelse driver Menneskene til at synde paa nye.

181. Fabel.

Alliance mellem Religionen og Philosophien.

Religionen og Philosophien havde længe levet i Misforstaaelse sammen, og arbejdede Vantroen af yderste Magt paa at fomentere denne Tvistighed, saasom hun for intet meere frygtede, end for disse tvende Fruers Foreening; En anden fornemme Dame ved Navn Sapientia, som var begges Veninde, merkede, at denne Ueenighed tiente til intet uden til at bestyrke Vantroens Herredom. Hun arbejdede derfor paa at forlige de stridende Parter, forestillende dem Vantroens farlige Sigte, nemlig at betiene sig af saadan Leylighed til at fiske udi rørte Vand, og, ved at ophidse Religionen mod Philosophien, at underminere den første for ved dens Fald at bestyrke sit 426 Regiment. Dette begrebe omsider de stridende Parter, og derfor beqvemmede sig til Fred, hvilken blev sluttet med de Vilkor, at Religionen herefter intet skulde paabyde, som stridede lige mod Philosophien og den sunde Fornuft. Philosophien paa sin Side forbandt sig, ikke at modsige Religionen udi Hemmeligheder, som overginge Fornuften. Dette Forliig blev beseglet med en defensive Alliance mod Vantroen, og blev til dens Bestyrkelse ved Sapientia's Underhandling et Svogerskab sluttet mellem Parterne, saa at Religionen gav sin Dotter til Philosophiens ældste Søn. Vantroen, da hun saadant hørte, maatte hun af Skræk lade sig aarelade, saasom hun frygtede for Undergang.

182. Fabel.

Stilstand mellem Overtroe og Vantro.

Da den foromtalte Foreening mellem Religionen og Philosophien kom Fanden for Ørene, og han merkede, hvad Skaar der vilde gøres i hans Herredom ved Vantroens Undergang, raadførte han sig med sin Moder, hvad man i denne slibrige Tilstand skulde foretage sig. Moderen sagde da: Man maa arbejde paa at slutte Fred eller Stilstand mellem Overtroe og Vantro, og forestille dem, at, saasom de nu udi Religion og Philosophie have faaet tilfælles Fiender, de da maa foreene deres Kræfter mod de tvende nye Svogre. Fanden kunde da ikke andet end lee af dette Forslag, og sagde: Min kiære Moder! Dette vil blive ligesaa vanskeligt, som at arbejde paa Foreening mellem Ild og Vand. Moderen svarede dertil: Lad ikkun mig raade, min Søn! Jeg haver meere Alder og Erfarenhed end du. Jeg bekiender, at Tingen er vanskelig, men det maa komme an paa et Forsøg; hvis mit Anslag haver Fremgang, saa vil det holdes for et af mine største Mesterstykker. Hun maatte vel ogsaa kalde det et Mesterstykke; thi intet Had og Fiendskab kan d forestilles meere bittert end det, som stedse haver regieret mellem Overtroe og Vantro, og ingen, end ikke Grammaticalske Krige selv 427

have været førte med større Hidsighed, end imellem disse tvende Fyrstinder, hvilke begge havde stort Anhang, saa at de nogenledes kunde holde hinanden Stangen. Thi Vantroen betienede sig af List, naar Magten intet kunde formaae, mod Overtroen. Denne derimod kunde føre i Feldten meere stridbare Tropper, og det under Commando af General Enthusiasmo, hvis Styrke og Hidsighed ingen kunde imodstaae, thi han som en heftig Strøm overvældede Alting, og, saasom han var blind, skyede han ingen Fare, og ingen Vanskelighed kunde see, hvor stor den end var. De Midler, som Fandens Moder betienede sig af for at slutte om ikke Fred, saa dog Stilstand mellem saadanne Fiender, vare disse: Hun begav sig først til Vantroen, hvilken hun fandt udi en bedrøvelig Tilstand, og ilde tilmode over den Foreening, som var sluttet mellem Religionen og Philosophien. Saa snart hun blev Fandens Moder vaer, sagde hun: I seer Velbaarne Frue! udi hvilken Tilstand jeg er bragt, jeg er omspendt af mægtige Fiender, som true mig med Undergang. Jeg haver hidindtil havt alle mine Kræfter nødige for at beskytte mig mod min Hoved-Modstanderske, nemlig Overtroen. Men nu haver jeg ogsaa faaet tvende andre Fiender paa Halsen, nemlig Religionen og Philosophien, hvilken jeg tilforn ikke frygtede for, endeel, saasom Tvistighed mellem mig og Philosophien var ikke af den Betydelse, som den nu er bleven: Endeel ogsaa, som jeg ved eders kiære Søns Hielp stedse haver holdet den Jalousie ved lige, som haver regieret imellem bemeldte tvende Damer indbyrdes, saa at de have havt nok i at beskytte dem selv mod hinanden. Den gamle listige Matrone svarede dertil: I maa Madame I udi denne Tilstand bide udi et suurt Æble, og forlige eder med Superstitionen, som er eders gamle Fiende, paa det at I desbedre kand holde Stand mod de andre. Ach! sagde da Vantroen, Superstition beqvemmer sig aldrig til Forliig. Jeg meener dog, sagde Fandens Moder, at det ikke bliver umueligt: I det ringeste haaber jeg at bringe hende til at indgaae en Stilstand, naar jeg forestiller hende, at hendes 428 egen Interesse saadant udfordrer, og at hun nu haver faaet en aabenbare Fiende ogsaa udi Religionen, hvilken tilforn overeensstemmede med hende udi mange Lærdomme, men som hun nu haver forladt af Respect til Philosophien. Vantroen syntes af denne Forklaring at Tingen var ikke gandske ugiørlig, lovede

derfor paa sin Side at lade see Føyelighed, og at beqvemrne sig til at gjøre første Trin til Tractaten. Fandens Moder forføyede sig derpaa til Overtroen, for hvilken hun gav samme Ærinde tilkiende. Hun fik i Begyndelsen ikkun et haardt Svar: Men da den listige Matrone visede hende, at hendes egen Interesse verserede derunder, sagtedes Vreden lidt, saa at hun forlangede Tiid til at høre sit Kriigs-Raads Betænkende. Hun lod derpaa Kriigs-Raadene samle, for hvilke hun dette Forslag gav tilkiende; men General Enthusiasmus, som præsiderede udi Raadet, blev derover saa rasende, at Skummet stod ham af Munden, saa at Fandens Moder af Frygt maatte tage Flugten. Ikke desmindre, da den første Heede havde udkaaget, og man begyndte nøyere at betragte saadan Stillstands Nytte, blev dog saadan Slutning giort, at, endskiønt ingen Fred kunde gjøres mellem Vantroen og Overtroen, dog, eftersom Philosophien og Religionen nu vare blevne lige farlige Fiender for dem begge, skulde, saa ofte begges Interesse det udfordrede, mellem dem være Vaaben-Stillstand. Saaledes bleve ved denne listige Matrones Middel, Conjuncturerne forandrede. Men just det samme bestyrkede Religionen desmeere udi den sluttede Forening, ved hvis Kraft den alleene kand holde deres Fiender Stangen, og er det troeligt at Religionen stedse vil staae som en Muur baade mod Vantroen og Overtroen saa længe Forbundet holdes ved lige med den sunde Fornuft.

Disse tvende Fabeler, som ete heel betydelige, vise, at Religionens Styrke bestaaer udi nøye Forening med den sunde Fornuft, og at man intet bør troe, som strider mod de almindelige Sandser. Men derhos at429Fornuften maa vige og give sig fangen udi overnaturlige Ting, og at den ikke bør forkaste en aabenbaret Lærdom, alleene efterdi den ikke kand begribes. Naar saadant paa begge Sider iagttages, bevæbnes Religionen best mod dens Fiender, og kand bestride saavel Vantroen, som Superstition. Erfarenhed haver viset, hvor ilde grundet de Geistliges Nidkierhed er, som af en blind og outreret Orthodoxie søge at sætte Spliid mellem Troen og Fornuften, og at de ved at fængsle Philosophien, give ligesom Hænder og Fødder bundne til deres Fiender.

183. Fabel. Om Geedebukken, som lod sit Skiæg rage.

En Geedebuk havde en tiidlang opholdet sig udi en Kiøbstæd; der saae han alle Indbyggere at lade deres Skiægge rage; saa at der var ikkun een eeneste gammel Borger tilbage, som beholdt sit Skiæg, og ikke vilde efterfølge de andre, meenende, at Skiægget var en Mands Prydelse, skiønt hånd vandt intet andet derved end at blive beleet af sine Medborgere, hvilke udtolkede saadant som en Egensindighed. Dette overveyede Bukken nøye, hvorudover han besluttede at følge Strømmen, og lod sit Skiæg ogsaa afrage. Men, da han kort derefter forlod Staden, og kom udi Skoven igien uden Skiæg, blev han beleet af de andre Dyr, sær af andre Bukke, hvilke derudover ikke vilde erkiende ham for deres Medbroder. Udi denne Tilstand beklagede han sig for en gammel ærværdig Geed, hvilken han fortaalte, hvad som havde drevet ham til saadan Forandring. Den Gamle svarede dertil: Hør min Søn! Den Borger, som du omtaler udi Staden, og du ere lige store Narre, og fortiene begge lige meget at belees, han, efterdi han er den eeneste skiægget Mand, og du, efterdi du est den eeneste raget Buk.

Fabelen lærer, at den, som sidst beholder en Mode, og den som først antager den, ere lige store Narre.

430

184. Fabel. Samme Geedebuks Betænkning over en gammel Mands Giftermaal.

Saasom Geedebukken saae sig saaledes forhaanet udi Skoven, begav han sig til samme Stad igien, hvorfra han var kommen: Og, saasom den skiæggede gamle Borger imidlertid havde giftet sig med en ung Pige, hilsede Bukken ham paa Gaden, kaldende ham sin Broder. Manden loe ved denne Hilsen, og spurte, hvoraf det Broderskab reysede sig: Bukken svarede: Vi Geedebukke kalde hinanden Brødre. Hvad, sagde Manden, er jeg en Gedebruk? Hvad andet, svarede Bukken: Du haver Skiægget, og vil inden kort Tiid faae Hornene.

Fabelen lærer, at man maa tage sig vare for usædvanlige Gierninger, hvorved man underkaster sig Skiæmt og Spot.

185. Fabel. Elephanten og Beveren.

En Elephant og en Bever discourerede engang med hinanden om Verdens Løb, saavel i Henseende til Dyr som til Mennesker. Blant andre Ting spurte Beveren Elephanten hvilken Herlighed han helst vilde ønske sig, enten Riigdom eller Viisdom. Hvortil Elephanten svarede: Jeg vilde nok heller ønske mig Viisdom, hvis jeg ikke saae saa mange viise Solicitanter og Stodere at staae med nedslagne Hoveder udi Narrers For-Stuer.

186. Fabel. Løvens og Løvindens differente Ønsker.

En Løve og en Løvinde havde længe levet udi fornøvelig Ægteskab sammen. De vare og begge heel devote, og havde deres visse Beedestunde hver Dag: Men de vare ikke eenige udi deres Bønner: Løven bad om Riigdom og 431 et Langt Liv: Løvinden derimod bad, at Jupiter vilde give hende det, som han fandt hende at være meest tienligt Da Løvinden engang blev dødelig syg, saa at intet Haab var til Livet, sagde Løven: Du skulde have indrettet dine Bønner som mine ere, saa havde du nok kundet leve længere. Hvortil Løvinden svarede: Maaskee at et længere Liv ikke havde været mig tienligt; thi vi vide ikke hvad Ondt os kand forestaae. Disse vare hendes sidste Ord, hvorpaa hun med et roeligt Sind døde. Løven blev ved sine sædvanlige Ønsker: Han blev ogsaa bønhørt. Han naaede en høy Alder, og all slags Velstand og Overflod regnede ned paa ham; men ligesom Alderen tog til, saa aftog all Lyst og Appetit, saa at han i ingen Ting fandt meere Smag. Omsider bleve Lemmerne stive, saa at han ikke kunde gaae, og endeligen fast ikke kunde røre sig meere. Da de andre Dyr udi Skoven dette hørte, forvandlede Ærbødighed og Frygt for ham til Foragt, saa at Fugle gjorde deres Reede paa hans Ryg, og Æslet kastede sin U-reenlighed paa hans Hoved, som paa en Natstoel. Da sagde Løven sukkende: Ach! nu maa jeg bekiende, at min Hustrues Bønner have være best grundede.

Fabelen lærer, at det er best at lade Alting komme an paa Himmels Forsyn. Eller, hvis man vil bede om verdslige Ting, da alleene at bede om en sund Siæl udi et sundt Legeme (ut sit Mens sana in corpore sano.)

187. Fabel. Om Sye-Pigen, som tabte sin Naal.

En Sye-Pige tabte engang paa Marken en Sye-Naal. Denne Forliis gik hende meget til Hierte. Hun sagde: Jeg vilde heller have mistet ti andre Naale end denne eene. Hun gav sig derpaa al Umage for at opleede den igien, skjønt forgieves; thi Sye-Naalen blev stedse usynlig. Men, i det hun leedede efter den tabte Naal, fandt hun en Ægte-Perle, for 432 hvilken hun kunde kiøbe sig meere end en Million af Sye-Naale.

Fabelen viser, at en maadelig Forliis ofte et Aarsag til en stor Gevinst.

188. Fabel.

Om tvende Kiøbmænd.

Tvende Naboer sloge sig paa engang til Kiøbmandskab: Den eene drev sin Handel med stor Forsigtighed og Agtsomhed, men en bestandig Ulykke, som fulgte ham, foraarsagede, at de viseste Anslag havde slettest Udfald. Den anden var dumdristig og forvovend, men, saasom Lykken altid bødede paa Forstanden, blev han ved sine daarlige Anslag riig og velhavende. Alle, som dette hørte, maatte tilstaae, at man ved Forsigtighed intet kunde udvirke, naar Lykken var ugunstig, og fandtes der mange som forargede sig af saadanne Exempler, og bleve skiødesløse udi deres Idretter. Den første fremturede dog i sin forrige Agtsomhed. Han sagde: Naar mine vel overlagde Anslag falde ilde ud, lider jeg alleene Skade. Hvis derimod min Medbroders engang faaer slet Udfald, haver han baade Skammen og Skaden.

189. Fabel. Den blinde Troes Virkning.

En Vandrings-Mand passerede engang igiennem en stor Stad, hvor han paa Veyen mødte først en fremmet Stoder, hvilken bad om Almisse, sigende sig for Religionens skyld at være fordreven, og skildt ved all sin Formue: Jeg haver, sagde han, heller villet miste all min Velfærd, end skille mig ved den rette reformerede Troe, hvorudi jeg er opdragen. Vandrings-Manden begyndte derpaa at examinere ham, spørgende hvor mange Guder der ere, hvortil han svarede, at der vare to Guder, nemlig det gamle og nye Testamente. Manden vilde derpaa intet videre spørge; 433 men gik bort, forundrende sig over at een kunde underkaste sig Armod og Landflygtighed af Kiærlighed til en Troe, hvorom han havde ikke mindste Idée. Kort derefter mødte han en anden der blev ført til Galgen, efterdi han af Orthodoxie havde myrdet sin egen Broder, som havde antaget den reformerte Religion. Den samme nidkiære Morder blev ogsaa examineret, og blant andet fik dette Spørsmaal: Hvor mange Sacramenter der ere, hvortil han svarede, at der ere Tre, nemlig: Fader, Søn, og Hellig Aand. Dette foraarsagede end større Forundring, saasom den sidste opofrede baade Liv og Siæl af Nidkiærhed til en Religion, som var ham aldeles ubekjendt.

Til Beviis paa saadant Paradox kunde have utallige Exempler, hvis fleere Prøver skulde gøres. Udi England siges saadant virkeligen at være passeret.

190. Fabel. Ulvens devote Paroxysmus.

En Ulv blev engang slagen af en heftig Devotion, saa at han skyede andre Ulve, anseende dem som Misdædere, og med Bitterhed prædikede mod deres samt andre Dyrs og Fugles syndige Levnet, raabende ideligen: Ach du onde Verden! Naar vil du engang tænke paa din Omvendelse. Men, da han engang var udi den stærkeste Iver, fandt han paa Veyen en Dynge af Seneps-Blade, som han i en Hast opslugede. Disse Seneps-Blade foraarsagede hos ham et stærk Tarmeløb, hvis Virkning var denne, at hvad som nyeligen syntes ham skievt, blev igien ret, og at han fik Lyst til Verden igien, øvende sit gamle Haandverk uden ringeste Samvittigheds Nag.

Fabelen giver Afridsring paa u-ægte Devotion, som kommer ved Paroxysmer, og viser, at der er en vis slags Nidkiærhed, som ved Clysteer og Piller kand bortdrives.

De tvende Brødre.

En Mand havde tvende Sønner, hvoraf den yngste havde ved sin Lærdom og Forstand erhvervet sig stor Reputation. Samme yngste Søn var taus og sielden lod sig merke med at vide noget. Den ældre derimod var ligesaa vankundig og dum, som den yngre var lærd og fornuftig; Men han taledede stedse til sin egen Berømmelse. Da een med Forundring foreholdt Faderen saadant, sagde han: Jeg er fornøyet med begge Opførsel: Thi, saasom alle tale om den eene, men ingen om den anden, saa taber den eene intet ved sin Taushed: Den anden derimod maa stedse tale om sig selv, efterdi ingen anden haver noget at sige om ham.

Fabelen lærer, at gode Vahre behøve ikke at berømme s.

192. Fabel. *Muldvarpens Hovmod.*

En Muldvarp spurte en Bever, som tiente til Hove, hvad man taledede om ham ved Løvens Hoff. Beveren svarede dertil: Jeg haver ikke kunnet merke, at nogen ved det heele Hoff veed, at der ere saadanne Dyr til som Muldvarpe.

193. Fabel. *Om Dragen og Bonden.*

En Drage saae engang en stor glimrende Steen, og, saasom han meente, at det var en Guld-Ertz, ruede han derover, som over en Skat. Efterat han nogle Dage uden Mad og Drikke havde ligget paa samme Sted, gik en Bonde forbi; den samme, da han blev vaer et Glimt af den skinnende Steen, meenede han ogsaa at det var Guld, og blev han bestyrket i den Tanke, efterdi man veed at Drager rue over Liggendefæe, som de aldrig forlade. Han pønsede da paa, hvorledes han kunde bemægtige sig Skatten: Men, 435 saa længe som Dragen endda havde nogle Kræfter, turde han ikke komme den nær. Endeligen, da han saae, at Dragen af Mangel paa Føde var færdig til at opgive Aanden, nærmede han sig til Dyret og sagde: Redd dit Liv, kiære Drage! og overlad mig Skatten: Den kand være mig til ligesaa stor Nytte, som den er dig til Fordærvelse. Men, som Dragen havde intet Øre dertil, bleve de begge liggende; den eene for at beskytte sin fundne Skat, den anden for at bemægtige sig den samme: Og kunde ingen af dem overtale sig til at forlade Stedet, men de forbleve ubevægelige derpaa indtil de begge døde af Sult. En Ørn, som udi et Træe havde anseet denne Handel, fortaalte den heele Historie til en Hyrde, hvilken strax randsagede den formeente Skat, og fandt, at det var en u-nyttig glimrende Steen, som havde foraarsaget disse to Martyria. Han lod derfor Bonden og Dragen jorde udi en Grav, sigende: Eftersom de have havt een Død, saa skal de og have et Grav-Sted.

194. Fabel.

Da udi et Selskab blev fortaalt, at en bekiendt daarlig Mand havde forfærdiget et Skrift til Trykken, sagde een af Selskabet: Jeg seer at han dermed til intet andet sigter end at Efterkommerne maa ogsaa vide, at han haver været en Narr.

195. Fabel.

Damons u-ægte Devotion.

Damon havde forelsket sig udi Phyllis, og med hende havt ublue Omgængelse en tiidlang, men, saasom han tilligemed var heel devot, og Veyen til hans Maitresse, som han besøgte, faldt igiennem en Kirke, forsømte han aldrig med største Andagt at gjøre sin Bøn udi samme Kirke, saa ofte han gik hen til Phyllis, og kom tilbage igjen.

Fabelen sigter paa dem, hvis Vellyst er blandet med Devotion.

436

196. Fabel. Theodori Testament.

Theodorus havde Tre ægte Sønner og en u-ægte. Da han skulde døe, overgav han alle sine Midler til de tre ægte, men gik den u-ægte reent forbi. Alle forundrede sig derover, helst saasom han stedse havde elsket den sidste meer end nogen af de ægte Sønner. Men Theodorus sagde: Min naturlige Søn Espen behøver ingen Penge, han haver nok i Lykken, som følger ham ved Fødselen.

Fabelen viser, at naturlige Børn have beste Lykke.

197. Fabel. Den Laanendes Ged.

En ung Person, der trængte til Penge, adresserede sig til en Vexelerer om Penge-Laan. Vexelereren, som var en godhiertig Mand, lovede at tiene ham derudi. Medens han tiltaalte ham Pengene paa Bordet, taleden den unge Person prægtig om sig selv, og med en dyr Eed bevidnede, at han var en af de ærligste Personer i Staden, hvilket da Vexelereren hørte, strøg han Pengene ned i sin Pung igjen, sigende: Naar en ubeden med dyre Eeder bevidner, at han er en ærlig Mand, saa er det Tegn til at andre tvivle om hans Ærlighed.

198. Fabel af Geller. Reyse til Lyksaligheds Stad.

En ung Person havde hørt tale om en Stad, hvor all Velsignelse og Lyksalighed boede. Der besluttede han at sette sig ned, og derpaa begav sig paa Reysen did hen. Da han nærmede sig til Staden, som laae paa et høyt Bierg, glædede han sig inderligen ved Synet; men, som ved Foden af Bierget var en skiøn Dal fuld af alle slags Frugte, opholdt han sig noget udi samme Dal, og fyldte sin Mantel-Sæk med dens Frugter, som han meenede at komme sig tilpas, naar han skulde klavre op paa Bierget: Men faldt med sin heele Ladning ned udi Dalen igjen: Da raabte een, som stod paa Spidsen af Bierget, ham til med disse Ord: Min Ven! Veyen til denne Stad er steil og vanskelig, og du tænker dog med en heel Ladning af Frugt at komme her op.

Fabelen sigter paa dem, som begive sig paa Dydens Vey, og søge de lyksalige Boeliger, hvilke de dog ikke kand naae, efterdi de have deres Vellyster med sig, som trække dem tilbage, og hindre dem udi Reysens Fortsættelse.

199. Fabel. Theophili Testament.

Theophilus, da han blev heftig syg, og saae sit Time-Glas at være udrundet, gjorde han saadant Testament, at hans eene Ven Philemon skulde betale hans Giæld, og at hans anden Ven Timocles skulde forsørge hans efterladte Hustrue og Børn: Begge disse Venner glædede sig over den Tilliid, Theophilus lod see mod dem, og ansaae Testamentet som en stor Skat.

Denne Fabel viser Exempel paa et uforfalsket Venskab. En sandfærdig Historie af samme Natur anføres af Gellio.

200. Fabel af Geller. Den barmhiertige Lucretia.

Lucretia, da hende engang en overmaade stor Arv tilfaldt, sagde hun: Jeg glæder mig over, at jeg herved er sat udi Stand til at hielpe og husvale Fattige: Just da hun dette sagde, indstillede sig en gammel syg Qvinde, som bad om Almisse. Lucretia blev strax saaledes af Medlidenhed bevæget, at Taarene stode hende udi Øyene, hvorudover hun gik strax hen og gav den fattige syge Qvinde et Stykke skimlet Brød.

Denne Fabel viser Exempel paa de Riges Gavnildhed.

438

201. Fabel. Æslet og Hesten.

En Hest, som længe havde været udi Ride-Skolen, og havde øvet sig udi konstige Skridt og Spring, snublede engang, med sin Rytter, hvilken ved Faldet brød sit Been. Æslet, som dette ansaae, brast derover udi Latter, og sagde: Hvortil tiener saa mange u-nødige Complimenter. I havde gjort bedre at gaae lige frem som jeg.

202. Fabel. Om Grønlænderen.

En Grønlænder, som blev bragt til en stor Hoved-Stad, og blant andre Curiositeter, som man visede ham, saae paa Ridebanen en Berider at tumle en Hest, og at øve den i at gjøre Krumspring, sagde: Den Nar vil have Bestet til at flyve, skjønt han seer at det ingen Vinger haver.

Historien viser, at de saakaldede Barbarer ikke dømmes anderledes om polerede Folks Ziirligheder.

203. Fabel. Om Americaneren.

En nyelig ankommen Americaner til en Europæisk Stad saae engang, da han stod ved en Kirke-Dør, Folk at gaae med Kaarde ved Siden ind udi Kirken: Han tænkte derfor, at det var et Sted som var berømmet til Striid, og sagde: Mig undrer, at disse Folk ikke hellere slaaes sammen udi aaben Feldt: Da han derpaa strax hørte, at man begyndte at synge udi Kirken, blev han bestyrket i de Tanker om Slagsmaal, og sagde: Jeg merker af det store Skriig, at her maa gaae heel blodigt til, og derpaa flygtede hen udi en anden Gade.

Denne Fabel censurerer de fleste Europæiske Folks Vedtægt, som udi Stæderne gaae bevæbnede i Fredstider endogsaa til Kirke.

439

204. Fabel. En Brygger-Hæst og en Rytter-Hæst.

En Brygger-Hæst gik engang en Rytter-Hæst forbi, som paa Gaden gjorde saa mange Krumspring og Bevægelser, at Folk bleve staaende, og med Forundring saadant ansaae. Brygger-Hæsten, som ingen Stunder havde at see derpaa, gik fort sin Vey: Da den havde forrettet sit Ærende, og kom tilbage, fandt han Rytter-Hæsten udi fuld Skum, uden at have avanceret meer end igiennem een Gade. Han sagde da: Est du endnu med all din store Bevægelse ikke videre kommen? Jeg merker at jeg end kand forrette et andet Ærende førend du kommer udi en anden Gade.

Fabelen sigter paa dem, der ere ideligen udi Bevægelse, og dog intet forrette.

205. Fabel.

Theodorus, en fattig, men derhos en gavmild Mand, uddeelede hver Uge af sin ringe Formue en Daler til de Fattige. Alle forundrede sig over saadan Gavmildhed, efterdi den var over hans Evne. Da en Arv ham derpaa tilfaldt, uddeelede han siden ikkun en halv Daler, og siden, da han paa nye fik en anden Arvedeel, gav han ikkun den fjerde Deel af en Daler til de Fattige; da man nu med ikke mindre Forundring taledes om saadan uformodentlig Gnidskhed, sagde en Philosophus, som vidste hvilke Frugter Riigdom med sig fører: Forundrer eder ikke herover, hvis en Arvedeel ham end tilfalder, giver han slet intet.

Fabelen lærer, at Gierrighed tilvoxer med Riigdom.

206. Fabel. Rævens Raad til Løven.

Da et Skatmester-Embede ved Løvens Hoff engang var leedigt, raadførede Løven sig med Ræven, som var hans 440 Vizir, hvem han skulde antage i den Afdødes Sted. Ræven sagde da: Tag hverken en Fattig eller Gierrig til Skatmester, thi den første trænger, efterdi han intet haver, og den anden trænger end meer, efterdi han aldrig haver nok.

207. Fabel. *Frue Leonoræ Fiskebeens Skiørt.*

Blant alle Vallfiskebeens Skiørte holdtes intet at være bredere end Leonoræ. Hendes Mand Leander satte hende ofte tilrette derfor: Men hans Formaninger vare og bleve stedse frugtesløse. Da samme Leonora faldt udi BarseSeng, og bragte et Dreng-Barn til Verden, raadførte hun sig med hendes Mand om hvad Navn man skulde give Barnet. Manden sagde da: Drengen skal heede Jonas, thi han er kommen ud af Vall-Fiskens Bug. Dette Svar picqverede Leonora saa sterkt, at hun siden reformerede Dragten.

Fabelen viser, at et sindrigt Skiemt ofte haver sterkere Virkning end alvorlige Formaninger.

208. Fabel. *En slett Undskyldning er ofte verre end ingen.*

Theodorus pyntede sig en Morgen for at gaae i Kirke. Udi Paaklædningen spildede han en Plet af Blek paa sin Klud, hvorudover, saasom han ingen anden reen Klud havde ved Haanden, han blev hiemme. Da hans Fader spurte: Hvi han ikke var kommen udi Kirken? gav han Aarsagen tilkiende, fremvisende den plettede Klud. Faderen sagde da: Ach min Søn! GUD seer ikke efter om du haver en reen Klud, men om du haver et reent Hierte. Betænk hvor mange hæslige Pletter du haver indvortes, dem bekymrer du dig ikke om at aftoe.

441

209. Fabel. *Apicii Morgen-Bøn.*

Apicius, en kiøn ung Person, men af liden Guds frygt, hørtes aldrig at bede: Alleene, naar han vaagnede om Morgenen og strakte sig, sagde han løseligen: Ach Himmel! Hans Broder, som laae i Sengen med ham, og saadant merkede, sagde da engang: Min kiære Broderi Paa saadanne kolde og løslige Bønner kand ikke ventes uden kolde og løslige Bønhørelser.

210. Fabel.

Leander brystede sig engang udi et Selskab deraf, at han hvert Aar communicerede 8te gange. Een udaf Selskabet, som dette hørte, sagde: Du bryster dig deraf, at du 8te gange om Aaret gjør et Høytideligt Løfte til Gud om Levnets Forbedrelse, og at du 8te gange om Aaret strax bryder samme Løfte.

211. Fabel.

En ung Person, som aldrig forsømte at bivaane Opera og Comædier, var engang af en Hændelse kommen udi Kirke. Da han ved sin Tilbagekomst blev adspurt, om der havde været mange udi Kirken, svarede han: Parterret var fuldt, men Logerne vare tomme.

Fabelen lærer, at hvad som meest ligger paa Hiertet, deraf er Munden fuld.

212. Fabel.

En Vandringsmand kom engang til en Stad, hvor Fruentimmeret gik med tynde Skiørte af Netteldug eller Kniplinger, saa at een der havde skarpt Syn, kunde see meere end han burte. Han forundrede sig ikke lidet derover, og gav tilkiende for sin Vert, at saadant var gandske uanstændigt. Verten sagde da: For tvende Aar siden vare Skiørter saa breede, at et hvert Fruentimmer saae ud som 442 et Tre-Dækker-Skib. Endelig, da Skiørterne havde naaet den yderste Lat. Grad, blev man omsider kied deraf, og begyndte at reformere Dragten. Men, saasom Mennesker udi Reformation ingen Maade kand holde, er man omsider falden til den Extremitet, som min Herre nu seer. *Fabelen lærer, at man udi Reformation ikke kand standse, men at man falder fra en Extremitet til en anden, saa at Medicinen bliver verre end Sygdommen.*

213. Fabel.

Euphemia bragte til Verden en Søn, som man lod efter Faderen kalde Gottlieb. Drengen var af en vanartig Natur, hvilken yttrede sig meer og meer med Alderen; thi han forfaldt til aabenbare Ugudelighed, og til de groveste Misgierninger, saa at han omsider begav sig udi et RøverSelskab, og blev en Stiemand. Forældrene merkede da, at de havde for hastig givet ham et saa prægtigt Navn. Han blev omsider greben, og dømt til at hænges. Dommeren lod da udi Sententzen forandre Navnet og i steden for Gottlieb indføre Gottloss.

Dette kand tiene dem til Advarsel, som give deres Børn hellige og prægtige Navne, førend de vide, hvorledes de vilde skikke sig, og hvad de vilde blive. Hid kand nogenledes henhøre hvad som fortælles om dem, der lade deres Søn opkalde efter en berømmelig Doctor. Den eenfoldige Kone, som frembar Drengen til Daaben, da hun blev befalet at nævne Barnet, sagde hun: Doctor Ole. Men Præsten lod det blive ved Ole alleene, og sagde: Han maa blive Magister først

214. Fabel. **Aben Hoff-Skildrer.**

En Abe, som var Skildrer ved Løvens Hoff, blev engang befalet at afmale Gudinden Venus. Aben anvendede all sin Konst paa samme Stykke, og tog Model efter den smukkeste Abinde, som han kiendte udi Skoven. Da 443 Skilderiet var fuldfærdiget, tilstillede han det Løven, hvilken studsede derved, sigende: Farverne ere gode og Strægerne subtile; men det er jo en Abindes Gestalt og Ansigt? Aben svarede: Det skal saa være, Naadige Herre! Jeg haver brugt til Munster min ældste Dotter, som holdes for den skiønneste Abinde i vor Tiid. Løven sagde da: Hvilken Hovmod I Bilder du dig ind at Aber eller Abinder ere Mynstere, hvorefter Himmelske Skiønheder skal afmales. Skilderiet er latterligt, og derfor maa gandske omgiøres. Men, saasom store Virtuosi ere gemeenligen paastaaende og egensindige, vilde Aben ikke forandre sit Arbeyde. Og

derfore af Misfornøjelse forlod sin Tieneste, sættende Skilderiet paa en alfar Vey, paa det at andre Dyr og Fugle, som vare Kiendere af Konst-stykker, kunde see og dømme, at man uden Føye vragede hans Arbeyde. Hvad skeede? Adskillige Critiker bleve derover fældede: En Elephant, som gik forbi, sagde: Skilderen haver herved begaaet en merkelig Forseelse: Thi han haver glemt Snabelen, foruden adskilligt andet. Oxen sagde, at Hornene fattedes. Hønen mynstrede Stykket, efterdi det ingen Neb havde, og saa fremdeles, indtil Skrubtudsen; thi enhver meenede, at sin Skabning burte have været tagen til Skønheds Mynster. Aben blev da af disse stridige Domme saa forbittret, at han rev Skilderiet i stykker, og efter Rævens Raad, forfærdigede et nyt efter en Løvindes Lignelse. Da Løven fik dette at see, sagde han: Nu haver Skilderen troffet Gudinden paa et Haar, og lod derpaa Aben rigelig belønne.

Fabelen viser, at et hvert Creatur holder sin Skabning for den herligste. Herudover ligesom Europæer afmale Gud hvid, og Fanden sort, saa afmale Africaner Fanden hvid, og Gud igien sort.

215. Fabel.

En Coqvete, som havde stor Geist, men besad liden Dyd, blev engang adspurt, hvilken Mand hun ønskede sig helst. 444 Hun svarede: Jeg ønsker mig en Mand af alle slags gode Egenskaber, undtagen Skiønsomhed: Thi, hvis han er begaven med Skiønsomhed, vil han snart blive kied af mig.

216. Fabel.

Ignatia opmuntrede sin Søn ideligen til at gifte sig, men han opsatte det en Tiid efter en anden. Endeligen, da hun engang med Iver forlangede et tilforladeligt Svar, sagde han: Min kiære Moder I Ægteskab er som et Lotterie, hvorudi findes mange Nietter mod en Gevinst. Ved dette Svar studsede Moderen, skjønt det var meer geistrigt end grundigt, saasom Erfarenhed viser, at der udi saadant Lotterie ere ligesaa mange Gevinster, som Nietter.

217. Fabel. *Den store Poet.*

En Bever havde ved Poesie erhvervet sig saadant Navn udi Skoven, at han var udi samme Anseelse blant Dyr og Fugle, som Homerus blant Mennesker. Han havde forfattet adskillige Vers, hvilke alle bleve holdne for saadanne Mesterstykker, som ingen kunde eftergiøre, og vare de samme førte udi Pennen af Hyrder, og bleve dag-ligen siungne saavel udi omliggende Landsbyer, som udi Skoven. Han kunde udføre de tørreste Materier udi prægtige Poemata: Hans Stiil var saaledes satt paa Skruer, at ingen uden stor Hoved-Bryden kunde forstaae dem: Men just dette tilveybragte ham desstørre Admiration hos rette Kiendere af Poesie. Udi at digte Historier, som ikke vare hændede, eller som ikke naturligen kunde hælde, var han saa frugtbar, at ingen græsk eller latinsk Poet derudi er kommen ham nær. Dette foraarsagede, at han gemeenligen blev betegnet med det Navn af den store Digter, og adskillige Æres-Støtter vare af Hyrder for ham oprettede. Det er uvist udi hvilket District i Skoven han var fød. Fire Provincier tvistede derom, ligesom visse Stæder 445 tvistede om Homeri Fødsel, saasom enhver vilde tilegne sig den Ære at have bragt saadan Poet til Verden. Kort at sige: Vor Bever havde erhvervet sig større Anseelse end noget dødeligt Creatur kunde tilønske sig: Men, saasom Ambition ingen Grændser haver, kunde han ikke lade sig nøye med det store Navn, som han havde erhvervet udi Skoven og omliggende Landsbyer. Han vilde, at hans Navn ogsaa skulde være bekiendt udi andre Lande, og, saasom han havde hørt tale om en stor Øe, som laae nogle Miile derfra, lod han sig ved en Struds did henføre over Vandet. Beboerne af samme Øe, som bestode af adskillige slags Dyr, Fugle og Hyrder, vare begavede med god naturlig Forstand. De samme lagde alleene Vind paa nyttige Videnskabe,

vare særdeles Elskere af Sandhed, og havde ikke mindste idé om Digte-Konst: Tvertimod, den blant dem, som taledede tydelig og meest forstaaelig var hos dem udi største Ære. Beveren blev af dem strax vel imodtagen: Men, da de hørte hvorudi hans store Qualiteter bestode, nemlig udi at bringe Ordene af deres naturlige Orden, at gjøre Talen mørk og uforstaaelig, at opdigte Historier, som ikke vare hændede, og at kalde Guder og Gudinder til Hielp, naar han vilde lyve, ansaae de ham, som et skadeligt og vanskabt Creatur, som ikke burte tillades at boe paa deres Øe. Ja der fandtes de, hvilke henførte saadant til Raserie og Afsindighed, og derfor besluttede at lade ham binde og fængsle. Dog blev efter de fleeste Stemmer fundet for godt at drive ham ud af Øen, hvilket og blev fuldbyrdet ved samme Struds.

Fabelen lærer, at de Ting, som blant visse Folk holdes for de største Herligheder og Zirater, kand blant andre ansees som Vanheld og de hæsligste Pletter.

218. Fabel. Manden og Æslet, af Fontaine.

Intet er vanskeligere end at gjøre alle tillmaade. Dette oplyses ved en artig Fabel, som, om jeg ret mindes, findes 446 hos Fontaine saaledes: En reysende Person satte sig paa et Æsel, og lod sin unge Søn følge med til Fods. De Forbigaaende, som dette saae, sagde da: Hvilken uforskammet og ubarmhertig Mand! Han rider selv i sin Magelighed, og lader den unge stakkels Dreng gaae til Fods. Manden, bevæget af slige haarde Domme, søgte en anden gang at rette saadant ved at sætte Sønnen paa Æslet og selv at være Fodgænger: Dette foraarsagede Latter: De Forbigaaende sagde: hvilken Narr! Han gaaer selv til Fods, og lader Drengen ride. Manden søgte derfor tredie gang saadant at rette, og at tilstoppe Munden paa disse Dommere, og det saaledes, at han satte sig selv tillige med Sønnen paa Æslet: Men det samme tilveyebragte end haardere Dom: Thi man sagde: Hvilke ubarmhertige Mennesker! Mon det stakkels Beest haver ikke Byrde nok udi den eene af dem? Manden blev herover gandske forvirret, og derfor paa den fjerde Reyse gik og tillige med Sønnen ledede Æslet frem. De peegede alle Pingerne efter ham og sagde: Hvilken forbandet Taasse! Han haver Æslet og betiener sig ikke deraf. Da merkede Manden, at det er umueligt at gjøre alle til maade, og derfor foragtede Folkes Domme.

219. Fabel. Biørnen og Geedebukken.

En Biørn, da han saae en Geedebuk at klavre op paa en steilbrat Klippe, tænkte han ved sig selv: Mon du og ikke kunde gjøre det samme? Hans Haab slog ham og ikke feyl, men, da han, skiønt ikke uden stor Møye, var kommen op paa Spidsen af Bierget, sagde han: Men hvordan kommer du nu need igien? Geedebukken han saae det forud, sagde da: Det skulde du have betænkt førend du steeg op.

Fabelen lærer, at et hvert Menneske, førend det indvikler sig udi en Vanskelighed, maa være betænkt paa, hvorledes han kand udvikle sig derfra igien.

447

220. Fabel. Om Manden, det søgte efter sin Søn.

Theodorus havde udi Ægteskab med Lucretia avlet Tre Sønner. Een af disse Sønner blev af Røvere bortført.

Denne Forliis gik Faderen meget til Hierte. Han besluttede derfor at forlade sit Huus og sin unge Hustrue, for personlig at opleede den bortførte Søn. Hans Hustrue, saavelsom Venner, raadede ham at staae fra saadant Forsæt, og at betroe den Forretning til andre. Men Theodorus stod ikke til at overtale; hvorudover Reysen gik for sig. Efter trede Aars Omflakken kom han omsider tilbage, og da med Forbittrelse fandt Fire Sønner i steden for Tre.

Fabelen lærer, at mange for at bøde paa en enkelt, underkaste sig en dobbelt Forliis. Det er troeligt at nogle af de Græske Helte, som forlode deres Lande for at hevne den Spott, som Menelao var vederfare, komme selv med Horn udi Panden tilbage.

221. Fabel. Sikkerst Vey til Forfremmelse.

Da en Vizirs Plads ved Løvens Hoff var bleven leedig, anholdt adskillige Dyr om denne høye Bestilling. Ræven alleene, skiønt ingen med større Begiærlighed tragtede derefter, stillede sig an, som han havde stor Afskye derfor, og skiulede sig udi en Huule, ladende ved sine Børn udspreede, at han ikke vilde komme for Lyset, førend Embedet ved en af de Ansøgende var bleven besatt. Men just dette banede ham Vey til Embedet, som han ellers ikke havde faaet: Thi Løven blev deraf forsikkret om hans Ærlighed, og lod ham med Magt trække af Huulen for at beklæde denne høye Post.

Fabelen lærer, at ingen Vey til Forfremmelse er sikkere end at følge Rævens Exempel.

448

222. Fabel. Om Geedebukken, som leedte efter Justitia.

En Geedebuk, efterat han havde tabt adskillige Sager, bildte sig ind, at Justitia eller Themis Retfærdigheds Gudinde aldeeles maatte have forladt Skoven, og fæstet Boelig blant Mennesker. Han søgte derfor at begive sig til næste store Kiøbstæd, hvor han meenede at finde Gudinden, for hvilken han kunde beklage sin Nød. Paa Veyen mødte han en Bonde, for hvilken han tilkiendegav sit Ærende. Bonden sagde da: Min kiære Herman! Jeg er vel nok bekiendt udi den Stad, som du søger. Jeg veed, at der boe mange Justitz-Raader. Men, om Gudinden Justitia selv der haver faaet nogen Boelig, skal jeg ey forvist kunne sige.

223. Fabel. Om -Rævens sidste Poenitentze og dens Virkning.

Ræven efterat han havde bortdrevet mange Aar med at forraske og besnære andre uskyldige Dyr og Fugle, og naaet en saa høj Alder, at han merkede sin Døds-Time at være forhaanden, lod han til sig kalde en Hierophit, for hvilken han skriftede sine Synder, og bad om Absolution. Hierophiten bevæget af saadan Anger og Ruelse, holdt for at den ham ikke kunde nægtes, helst saasom Agonisanten betalede rigeligen pro labore, og udi Gierningen saavelsom med Munden visede, at han var en alvorlig Poenitent. Han blev derfor udi ample terminis absolveret, og Hierophiten forlod ham med disse Ord: Nu est du, kiære Mikkel! ligesaa reen, som da du kom af din Moders Liv: Thi, naar Enden er god, saa er alting godt. Saa dør jeg da med Glæde, sagde Ræven, og derpaa hensov. Just paa samme Tiid døde ogsaa et Faar meget hastig, saa at det ikke fik Tiid til at i agttage de Ting, som Ræven paa sit Yderste havde gjort, hvorudover Hierophiterne

fældede ligesaa slet Dom over den sidste, som de dømte vel om den første, saasom de saae ikke til begges fremfarne 449 Opførsel: Men paa begges Ende. Men Skovens Gud Pan dømte anderledes derom; thi Krøniken vidner, at Rævens Siæl, u-anseet dens Absolution, blev efter Døden forflyttet udi en Skrubtudse, og Faarets fik sin Boelig udi et af de ædelste Dyr i Skoven.

Fabelen lærer, at GUDs Domme ere anderledes end Menneskets, og at en silde Poenitentze ikke er af den Vigtighed, som gemeenligen troes. Man seer ellers heraf, at den Meening om Siædens Transmigration og Forflyttelse fra et Legeme til et andet, haver været antagen blant Dyr, blant hvilke saadan Lærdom er rimeligere end blant Mennesker.

224. Fabel. Om Aben og Æslet.

Løven gav engang Befalning til en Abe og et Æsel at udføre en Sag hver i sær. Begge forrettede Sagen det beste som de kunde: Men Æslets Arbeyde var ikke at ligne mod Abens, hvorudover den sidste ventede større Belønning end den første. Men Belønningen blev lige. Da nu Aben besværgede sig derover, og appellerede til alle Kiendere af Kunst og Arbeyde, sagde Løven: Du haver gjort alt hvad jeg kunde vente af en konstig Abe, og han haver gjort meer end jeg havde ventet af et eenfoldigt Æsel.

Fabelen lærer, at jo større Pund en af Naturen er betroet, jo meer udfodres af ham, og at derfor u-lige Arbeyde kand fortiene lige Belønning.

225. Fabel. Poenitentzes Opsættelse.

Ulven hørte engang en moralsk Tale, som blev holden af en Stork, hvilken bebreidede saavel Dyr, som Mennesker deres u-ordentlige og ryggesløse Levnet. Af denne Tale blev han saa bevæget, at han besluttede at føre et nyt Levnet, og berammede en vis Tiid til sin Poenitentzes 450 Begyndelse, nemlig inden en Maanedes Forløb. Han sagde: En Maaned er snart til Ende, jeg vil ikke drive mit syndige Haandverk længer end til saadan Tiid. Efterat han havde fattet saadant helligt Forsæt, begav han sig til sine sædvanlige Forretninger og Fribytterie igien; Men just, da han samme Aften vilde liste sig ind udi en Faarestie, blev han angreben og myrdet af en Fæhund.

Fabelen sigter paa dem, som opsætte deres Poenitentze, ey eftertænkende, hvilken Uheld een eeneste Times Opsættelse kand foraarsage.

226. Fabel.

En Konge forskrev til sig tvende af sine Statholdere, befalende dem at medbringe alle deres Documenter og Papirer, som kunde tiene til Beviis paa deres Forhold udi Embederne. Den eene fik Befalning strax uden Ophold at begive sig paa Reysen; den anden derimod blev forundet tre Dages Frist: Da de nu begge ankomme, og Sagerne bleve examinerede, blev befundet, at den første havde glemt at medbringe adskillige fornødne Documenter, da den sidste derimod gjorde Reede for Alting til Punkt og Prikke. Den højeste Stats-Minister, hvilken Revisionen var betroet, fortørnedes da over den første, og udi Kongens Nærværelse beskyldte ham for Efterladenhed; Men Kongen selv tog ham i Forsvar, sigende: Man kand ikke fordre lige Nøysomhed af dem begge, thi den eene haver faaet Befalning at haste med Reysen, men den anden tre Dages Frist til at præparere sig.

Denne Fabel sigter til at igiendrive Menneskens ubillige Domme, der ansee det som en Straf, at visse Personer hastigen henrykkes, førend de kand faae Tiid til at præparere sig til Reysen, og derved ligesom beskylder GUd for Partiskhed, ey eftertænkende, at jo GUd, som er en retfærdig Dommer, dette haver for Øyene, og udfodrer meer af den, som han haver forundet længere Tiid, end af den, som han hastigen⁴⁵¹bortrykker, og som kand sige paa Regnskabs-Dagen: Hvi gav GU d mig ikke ligesaa lang Leve-Tiid som den anden at bereede mig til Døden? At jo GUd dette i agttager, og at hans Domme ere anderledes end Menneskens Dom, derom bør ingen tvivle, ligesom man kand være forsikkert om, at han udfodrer skarpest Regnskab af den, som han haver betroet det største Pund.

227. Fabel. Dom over tvende Skippere.

Tvende Skippere vare paa Hiem-Reysen, hver med sit Skib. Den eene kom først til rette Havn: Den anden sildere, efterdi han havde taget feyl udi Cursen. Man tilskrev saadant efter Sædvane den førstes Hurtighed og den sidstes U-agtsomhed og slette Kundskab udi Seylads. Men, da begges Opførsel af Reederne blev examineret, fandt man, at den første havde brugt liden Forstand og Agtsomhed, saa at det var af puur Slumpe-Lykke, han saa vel og saa snart var kommen udi Havnen. Den anden derimod blev befunden at have opført sig som en agtsom og erfaren Pilot, saa at det var ikke uden ved særdeles Uheld, som af Taage, Strøm, etc. han var kommen af rette Curs. Herudover besluttede Reederne, at give den første Afskeed, og at betroe den sidste et større Skib.

Fabelen viser, at mange, som ere paa den rette Vey, og som udi Troen have antaget de rette Meeninger, ere mindre udi Guds Øyen end visse Vildfarende, naar de første troe ret af Hendelse, og de sidste troe galt efter nøye Examen.

228. Fabel. Høgens ugrundede Klage over Skov-Forstens Anordninger.

Blant adskillige Love og Forordninger, som Skov-Forsten dicterede for Dyr og Fugle, antegnes denne, som heel 452 merkelig: Nemlig at en Høg for lige Forseelse skulde straffes ti dobbelt saa sterk som en Stork. Over denne Anordning besværgede Høgen sig heftigen, sigende, at paa lige Misgierninger burte følge lige Straf. Skov-Forsten svarede dertil, at, saasom Straffen sigter til at holde Crea-ture i Ave, og at afskrække dem fra Misgierninger, og Erfarenhed lærer, at en maadelig Refselse udvirker ligesaa meget hos en god, som den haardeste Straf hos en ond Nation, saa behøves sterkere Lud til at toe en Rov-Fugls end en Storkes Hoved.

Fabelen lærer, at enhver Lovgivere bør have saadant for Øyen, og rette Straf efter et hvert Folks Art og Egenskab. Thi hvad hos en Nation kand udvirkes med Ord og Formaninger, kand hos en anden ikke udvirkes ved Riis og Svøbe.

229. Fabel. Adskillige Veye til samme Maal.

Tre Vandrings-Mænd sloge sig engang sammen paa Reysen til Lyksaligheds Stad. De vare alle ligevel intentionerede, og lige villige til at underkaste sig all den Møye, som en lang og farlig Reyse truede dem med. Men, saasom til Staden vare adskillige Veye, kunde de ikke blive eenige om hvilken Vey var den retteste. De bortdreve en tiidlang med at tviste derom: Men kunde ikke komme til nogen Forening, saasom

der anførtes Argumenter mod Argumenter, som bestyrkede enhver udi sin Meening. Endeligen, saasom Tvistigheden ingen Ende kunde faae, tog enhver af de stridende Partier sin Vey. Udfaldet herpaa var dette, at de alle, skiønt igiennem adskillige Veye komme lykkeligen til Staden.

Fabelen lærer, at enhver som med Bekymring efterleeder Sandhed, og som udi hellig Intention søger Saligheds Midler, endskiønt han af Vildfarelse er kommen noget ud af den Vey, som gaaer udi lige⁴⁵³Linie frem, kand han dog naae det Maal hvortil han sigtet, og er det i saa Maade, at man kand sige, at man igiennem adskillige Veye kand føres til de lyksalige Boliger; efterdi en retfærdig Dommer dømmes ikke saa meget efter Vildfarelse, som efter den Vildfarendes Intention.

230. Fabel. Tornebuskens Forvandlinger.

En Tornebusk, som stod blant nogle høye Aske-Træer, sagde engang: Ach! hvor ubillig er dog Naturen, der haver givet mig en saa foragtelig og ringe Skikkelse mod disse andre anseelige Træer. Himmelen bevægedes af denne Klage, og forvandlede Tornebusken til et høyt Aske-Træe. Denne Forvandling foraarsagede en ubeskrivelig Fornøjelse hos det forvandlede Træ: Men Fornøjelsen varede ikke længe: Thi, da det kort derefter saae en Oxe at gaae sig forbi, sukkede det paa nye og sagde: Hvi skal vi arme Træer stedse fæstes stille paa et Sted, og være som udi et bestandigt Fængsel. Hvi haver Himmelen ikke givet os Fødder at gaae paa, som denne Oxe. Denne nye Klage blev ogsaa bønhørt, og Træet blev forvandlet til en Oxe: Og foraarsagede denne Forvandling ikke mindre Glæde end den første: Men just, da Oxen priisede Himmelen for denne beviiste Naade, blev den vaer et Menneske, som med en Svøbe drev en Hob Kiøer og Hæste for sig: Den faldt derpaa udi nye Melancholie igien, og sagde: Hvilken Forskiel er dog ikke imellem Dyr og Mennesker? Hvi haver Skaberen ladet see saadan Partiskhed udi Gavernes u-liige Uddeeling. Ach hvilken Fornøjelse maa det ikke være for et Menneske, at see sig saaledes udi Skabningen distingveret. Den Ansøgende blev tredie gang bønhørt, og omskabt til et Menneske. Nye Forandring, nye Glæde, som dog ikke blev langvarig; thi, da det nye Menneske hørte tale om Engle, misundede det de samme deres herlige Skabning, og udbrød i saadan Klage: Hvad ⁴⁵⁴er dog mod Engle at regne et uselt Menneske, som er bekymret om sin Føde, og som er hundrede Tilfælde, Sygdom og Død underkastet! Det heder, at vi ere alle dannede af een og den samme Skaber, at vi alle ere hans Børn; men Skabningens Forskiel viser, at vi maa kaldes StivBørn. Saa tidt vi saadant betragte, kand vi ikke andet end gremme os og raabe: Hvi ere vi ikke skabte som Engle? Dette Klagemaal blev ogsaa naadigen optaget, og den klagende Person blev forvandlet til en Engel. Nu syntes Alting at være fuldkomment, saa at intet stod tilbage, som det allerædelste af skabte Creature kunde savne: Glæden syntes ogsaa at være fuldkommen. Den nye Engel skiønnede paa Velgierningens Storhed, og prisede Himmelen længe derfor. Men, saasom Begierlighed ingen Grændser haver, og den siden forestillede sig hvilken Forskiel der er imellem GUD og skabte Creature, begyndte den efterhaanden at tilønske sig Guddommelige Egenskaber, og ved saadan Sammenligning ogsaa at sørge over Englenes Ufuldkommenhed. Himmelen, som merkede derover den umættelige Begierlighed, optændtes da til Vrede, og fældede saadan Dom, at det misfornøiede Creatur, som paa ingen Velgierning havde kundet skiønne, skulde bringes til sin første Stand igien, hvilket ogsaa skeede, saa at det af en Engel blev forvandlet til en Tornebusk igien: Hvilken Tilstand det siden med Taalmodighed skikkede sig udi, saasom det af disse Exempler havde merket, at hvor Begierlighed er, kand aldrig være nogen Fornøjelse.

231. Fabel. Om Bondens formeente sterke Troe.

Bonden, da han engang udi Kirken hørte Præsten sige: At hvo der haver Troen saa stor som et Seeneps-Korn, kand gaae paa Vandet uden at synke, sagde han ved sig selv: Et Seeneps-Korn er ikke ret meget stort, saa megen Troe kand du sagte have: Hvorudover han paa Hiem-Evenen til Forsøg kastede sig af en Baad udi Vandet: men ⁴⁵⁵sank til Grunde, saa at han med stor Nød blev reddet: Han sagde derpaa: Jeg tænkte nok forud at det vilde saa gaae mig.

Fabelen lærer, at mange indbilde sig at troe, da de dog ingen Troe have.

232. Fabel.

En Oxe mødte udi Skoven en Bonde, hvilken han bebreidede den Haardhed, som Mennesker lode see ved at myrde og slagte Dyr. Bonden svarede dertil: Vi Mennesker slagte jo hinanden selv indbyrdes. Hvi skulle vi da spare Faar og Øxen.

Moralske Fabler Noter

S. 289.

Forberedelsen, Indledningen. - *kraftigere*, mere virkningsfuld. - *ubeqvem*, uegnet. - *item*, lat. ligeledes. - *Utopia Mori*. Englænderen Thomas Mores Statsroman *Utopia* (1516). - *Campanellæ Civitas solis*. Den italienske Filosof og Forfatter Tommaso Campanellas Statsroman *Civitas Solis*, Solstaten (ved Ækvator; 1602; omarb. Udg. Paris, 1637). - *Verulamii novus Atlas*, *The new Atlantis* (1626) af den engelske Filosof og Politiker Francis Bacon (Lord Verulam). - *Bidermanni Utopia*. Den tyske Forfatter Jacob Bidermanns latinske Rejseroman *Utopia* (1640). - *Reinicke Foss*, den tyske Titel paa den gamle Rævebog. Originalen, den middelalderlige franske Rævebog, *Roman de Renard*, kom, med latinsk og plattysk Mellemlid, til Danmark i Herman Veigeres Gengivelse 1555. - *fast*, næsten. - *Geller*, dvs. Gellert, se Indledning.

S. 290.

Autor til tvende Comædier. Franskmanden Edme Boursaults Aleksandrinerkomedier *Esope à la Ville*, 1690 og *Esope à la Cour*, 1702. - *naiv*, naturlig. - *løs Stil*, Prosa. - *sindriigt*, kløgtigt, vittigt. - *prosodiske*, opbygget i Vers. - *Invention*, Opfindelse. - *recommenderes*, gør sig fortjent. - *Simplicitet*, Enkelhed.

S. 291.

stoppe paa, udrede, dække. - *Portraits og Characterer*, Personkarakteristikker. - *Theophrast*, græsk Filosof og Forfatter 456 (371-ca. 287 f. Kr.). Forfattede i Aarene efter 319 f. Kr. en Samling Typekarakteristikker: »Karakterer«. - *La Bruyère*, fransk Forfatter (1645-1696). Udsendte 1688 en Oversættelse af Theofrasts Karakterer, vedføjet et Tillæg med egne Forsøg i Genren: *Les caractères ou les mœurs de ce siècle*. - *applicere*, anvende, tilpasse. - *opskruet*, forskruet. - *concise*, kortfattet. - *gemeenligen*, almindeligvis. - *Epigrammata*, Epigrammer. Se Bind X.

S. 292.

Cantor, Forsanger, Korleder. - *Candidati*, lat. Kandidater, Ansogere. - *fulde*, faldt. - *teede*, udviste. - *Uskiønsomhed*, Uforstandighed. - *Leg saadant ikke paa Hiertet*, tag dig ikke saadant noget nær. - *Vacance*, ledigt Embede. - *familiariserer sig med*, gør sig fortrolig med. - *Zirater*, Prydelser. - *bier*, vent! S. 293. *satte sig udi Eqvipage*, ekviperede, udstyrede sig. - *Gyldenstykkets Klæder*, Klæder af Silkestof med indvævede ægte Guldtraade. - *Qvo altior es etc.*, lat. jo højere du er, desto hæsligere. - *Procuratorer*, Sagførere. - *agere en Sag*, føre en Retssag.

S. 294.

Sententz, Kendelse, Dom. - *skulde have Skade for Hiemgiæld*, skulde selv tage Følgerne uden at faa Erstatning. - *Administration*, Betjening. - *Spectacel*, Skuespil, Lege. - *Creature*, Skabninger. S. 295. *bestride*, bekæmpe, overvinde. - *Overvold*, Voldshandlinger, Overgreb. - *haanlig*, ringeagtet.

S. 296.

et langt Philosophisk Skiæg, Skæg båret i Oldtiden af de professionelle Filosofer. - *gaal*, gold (om Hunner, der ikke kan give Mælk). - *besværge mig over*, beklage mig over. - *approbere*, godkende. - *solenniter*, lat. højtideligt.

S. 297.

Kiøn, Art, Æt. - *Momus*, gr. Momos, Personifikation af Skænderiet og Haanen. - *tilrettesat*, irecttesat. - *ved hvis Middell*, ved hvis Hjælp. - *krybende Dyr*, egl. Krybdyr; her Dyr paa Jorden modsat Fugle. - *Nederlag*, Drab, Død. - *Uhæld*, Vanskæbne, Ulykke.

S. 298.

Veyerlys, Veyrlis; om forskellige lysende Fænomener i Atmosfæren. Spec. om noget upaalideligt, hastigt forsvindende. - *Item*, lat. ligeledes, fremdeles. - *Gevær*, Vaaben. - *besnære*, bedrage.

S. 299.

skikkelige, respektable. - *Skabning*, Udseende. - *anstod*, behagede. - *af Giekkerie*, for Løjer. - *fandt sin Regning*, saa sin Fordel. - *tam eller resolveret*, føjelig eller beslutsom. S. 300. *Copulations-Seddel*, skriftlig Giftermaalstilladelse. - *beskiæret*, beskaaret, forundt. - *Hendelser*, Tilfældigheder. - *ærbar*, agtværdig.

S. 301.

begegne, imødegaa, gendrive. - *figte*, fægte. - *klaffre*, klavre, klatre. - *Kaabe*, Kappe. Som Skæg: et klassisk filosofisk 457 Attribut. - *Informator*, Huslærer. - *Diogenes* (d. ca. 323 f. Kr.), gr. Filosof af den kyniske Skole.

S. 302.

rygge, trække sig tilbage, vige. - *Baade-Kiøb*, fordelagtig Handel. - *Barbam video etc.* Jeg ser Skægget, men jeg ser ikke Filosoffen; Citat fra Gellius, *Noctes Atticae* 9,2,2. - *til Maade*, af passende Størrelse.

S. 304.

Morale, Belæring, Vejledning. - *moed*, modent. - *Erindring*, Paamindelse. - *daarligt*, taabeligt, dumt.

S. 305.

Uleylighed, Ubehagelighed, Plage.-*Bidderman*. Se Notetil S. 289.

S. 306.

Seeneste, sidst. - *Politicus*, her snedig, udspekuleret Person; Skælm.

S. 307.

fæde Vare, Fedevarer. - *fordervede*, ødelagte.

S. 308.

ombeden, anmodet om. - *vilde man havde*, Holbergs Fejltagelse for: have. - *Autor*, Forfatter. - *censurere*, vurdere kritisk. - *mediocribus etc.*, hverken Mennesker eller Guder eller Boglader har tilladt Digtere at være middelmådige. Horats, *Ars poetica* 372-73.

S. 309.

Slaader, Slaaer. - *Jyderne*. Holbergs Udsagn er et tidligt Vidnesbyrd om »De vidtbekjendte Molboers vise Gierninger«, som kom i Trykken mod Slutningen af 18. Aarh.: i »Spege-Silden og Aalen« dømmes Aalen til at druknes, fordi den menes at have ædt de Spegesild, som Molboerne havde sat ud i deres Gadekær for at de kunde yngle dér. - *egen Kundskab*, Selverkendelse. - *Exsecution*, Udførelse.

S. 310.

destineret, forudbestemt. - *Skole-Patron*, en Skoles tilsynsforende Leder, Skoleherre. - *Proteus*, gr. Havgud, navnkundig for sin Forvandlingsevne. - *Aspecter*, Synspunkter.

S. 311.

insinuerede sig, indyndede sig. - *Hoffmester*, Hovmester. - *Vizier*, Vesir, Minister. - *Patron*, Beskytter, Velynder. - *Conjuncturerne*, Omstændighederne. - *adresserede sig*, henvendte sig. - *ubillig*, uretfærdigt, uden Rimelighed.

S. 312.

slibrige, usikre, upaalidelige. - *sylte sig udi*, vælter sig i, hengiver sig til.

S. 313.

skuffet, narret.

S. 314.

Accord, Overenskomst. - *Omgang*, Adfærd. - *forrasket*, overlistet. - *Contrapart*, Modpart. - *Temperament*, Middelvej. - *udageret*, ført til Ende. - *promoverede*, forfremmede.

S. 315.

Casu, af lat. casus, Tilfælde. - *Angel*, Fiskekrog. - *Riis-Green*, tynd, bøjelig Gren. - *var vel tegnet*, havde en smuk Farvetegning.

S. 316.

incommoderes, besværes. - *Podagra*, Gigt i Fødderne.

S. 317.

bivaanet, været til Stede, deltaget i. - *blev tilkiendegivet*, viste sig, fremtraadte.

S. 318.

Besoldning, Sold (Løn) til Soldater. - for *Krigen*, før *Krigen*. - *naturlige Kundskaber*, naturvidenskabelige Kundskaber.

458

S. 320.

Gratia probatum. Den fulde Betegnelse er Medicamentum gratia probatum, dvs. Lægemiddel benyttet med Taknemlighed. Et Middel af dette Navn (ogsaa kaldet Haarlemerolie) er i Handelen den Dag i Dag. - *Obstruction*, Forstoppelse. - *Clysteer*, Lavement. - *Arcanum*, hemmeligt Lægemiddel. - *Recepten*, Medicinen. - *Reputation*, Berømmelse, Ry. - *ikke var gradueret*, ikke havde opnaaet en akademisk Grad. - *Imagination*, Indbildning. - *Tjære-Vand*, tjæreholdigt Vand benyttet som Lægemiddel. - *Cabel-Tov*, svært Hampetov, tidligere bl. a. benyttet til Ankertov.

S. 321.

Takkel-Tov, Tov i et Skibs Takkelage, Rigning.

S. 322.

Malo sui similem, quam sibi dissimilem, lat. jeg foretrækker den, der er lig sig selv, fremfor den, der er sig selv ulig. Sidste Verslinje af Holbergs Epigram IV, 69. - *laborerede*, var plaget, led af. - *ordentlig*, efter fastlagt Orden. - *Commoditet*, Bekvemmelighed.

S. 323.

en Qvint-Essentz af, det ypperligste. - *Persiansk*, persisk. - *Soltan Machmud*, se Bind VIII, S. 215.

S. 324.

udziire, udsmykke. - *Daarlighed*, Taabelighed. - *Satyri*, Satyrer, bukkeagtige Naturvæsener knyttet til Frugtbarhedsguden Dionysos. Af Romerne kaldet Fauner. - *sær*, især. - *Orthodoxe Creature*, rettroende Skabninger. - *Pan*, bukkeagtig Naturgud, af Romerne identificeret med deres Faunus, en Skov- og Agergud. - *Calumnier*, Bagvaskelser.

S. 325.

indeholde, holde inde. - *finde sin Regning derved*, se sin Fordel derved. - *Manichæismus*, religiøs Retning stiftet af Babylonieren Mani, lat. Manichæus (216-277 e. Kr.). Den fremstiller Tilværelsen som en Kamp mellem Lysets og Mørkets Magter, en Kamp, som Mennesket kun kan hæve sig over gennem streng Askese. - *Independente*, uafhængige, frie.

S. 326.

Hanreder, Hanrej. - *tegned med*, kendetegnet ved. - *Poëten*, Molière, i Komedien Sganarelle eller Hanrej i egen Indbildning Scene 17. - *holde ud med*, klare sig mod, kappes med.

S. 327.

Satyricus, lat. Satiriker. - *exprimere*, fremstille, udtrykke. - *Desierunt loqui*, lat. de holdt op med at tale. - *chimere*, Kimære, egl. mytologisk Væsen. Her Fantasifoster, Hjernesvind. - *Ober-Visiterer*, Overvisitør, en overordnet Toldembedsmand. - *af usunde Vædsker*, paa Grund af usunde V. Se Niels Klim, Note til S. 38. - *grandsynet*, skarpsynet, nøjeregnende.

S. 328.

til Maade, tilpas. - *gjorde...* *Stræger over*, forkastede, vragede. - *stærblinde Creature*, nærsynede, svagtseende Dyr.

S. 329.

nedrig, lav, ringe. - *resolve sig*, bestemme sig. - *renoncere*, give Afkald. - *ædende Vare*, Fødevarer.

S. 330.

mislingede, mislykkedes. - *Admiration*, Beundring.

459

S. 331.

Diogenes, se Note til S. 301. - *Achilles*, Grækernes største Helt i Iliaden. - *distingveres*, udmærker sig.

S. 332.

Pallask, svær Ryttersabel med lige Klinge. - *Mercurius*, Romernes Gud for Handel. Af Romerne identificeret med Hermes, der var Gudernes og især Zeus' Sendebud.

S. 333.

Præparatorier, Forberedelser. - *Sylvanum*, Silvanus, romersk Skovgud.

S. 334.

Det vil ikke sige, det betyder intet. - *Societet*, Samfund. - *Devotion*, Andagt. - *helst*, især. - *Apollon*, de musiske Kunsters samt Lægekunstens Gud. - *Deputerede*, udsendte Befuldmægtigede. - *Parder*, Pantere; Leopard. - *Fribytterie*, Sørøveri.

S. 335.

besnæret, viklet ind, fanget. - *Qyid Saul etc.*, 1. Samuels Bog, Kap. 10, 11-12.

S. 336.

Qyærit Asinos etc. Under Eftersøgningen af sin Faders Æsler opsøgte Saul Profeten Samuel; denne salvede ham til Konge (1. Sam. Kap. 9). - *uformodentligt*, uventet. - *gabe paa*, glo, stirre paa. - *Catechet*, Moralprædikant. - *Enthusiasmus*, Begejstring.

S. 337.

til Athenen, dvs. Byen Athen. - *Supplicanter*, Ansøgere. - *Contenance*, Fatning, Selvbeherskelse. - *Kandestøberen*. Den politiske Kandstøber har ikke denne Replik, der sammenfatter hans Erfaringer som indbildt Borgmester.

S. 338.

bevægelige, bevægende.

S. 339.

confirmerede, bekræftede. - *favorabel*, fordelagtig. - *mistænkt*, mistænkelig.

S. 340.

salareres, lønnes. - *Gylden*, Guldmønt. - *Heste-Mølle*, Trædemølle, der drives ved Hestekraft. - Pegasus, i den græske Mytologi en vinget Hingst, der nævnes i Forbindelse med Muserne.

S. 341.

Bibliothecarius, lat. Bibliotekar. - *Respublica literaria*, lat. »Bogvæsenet«. - *Salvete libri sine magistro*, lat. Goddag Bøger uden Forstander.

S. 342.

Decision, Bestemmelse, Afgørelse. - *allarmeret*, forskrækket. - *non ens*, lat. ikke-værende, ikke-eksisterende. - *regnerede*, regerede.

S. 343.

insultere, fornærme, krænke. - *Ichneumon*, Faraorotte. Desmerdyr, der eftersporer Krokodilleæg. - *Memorial*, Ansøgning. - *billig*, rimelig. - *Valeur*, Værdi.

S. 344.

Fæe-Hunde, Hyrdehunde. - *konstige Fabriqveurs*, kunstfærdige Fabrikanter. - *Prætensioner*, (uberettigede) Krav.

S. 345.

Skildere, Malere. - *Edition*, Udgave. - *naturlig Billighed*, sund Fornuft. - *Paroxysmus*, voldsomt Anfald. - *catechisere*, holde Moralprædiken. - *Convertisseurs*, fr. Omvendere.

S. 346.

Svaghed, Sygdom. - *Practicus*, lat. Person, der praktiserer eller har praktisk Erfaring. - *heller*, snarere.
460

S. 347.

Fugel Phænix, i den græske Mytologi en Fugl, der levede i 500 Aar, derefter opbrændte sig selv og opstod forynget af sin Aske. - *discourerede*, samtalede, drøftede. - *rare Materier*, interessante Emner. - *Skabning og Qyaliteter*, Udseende og Egenskaber. - *Vårsager*, Sandsiger, Spaamand. Se Indledning. - *spilde*, ødelægge. - *med saadanne Omstændigheder*, med saadan Vidtløftighed.

S. 348.

Cum Vulpibus Vulpinandum, lat. Ordsprog: over for Ræve maa man bruge Rævestreger. - *Tønder*, (egl. Trøske, Fyrsvamp) Aarsag. - *Figulus figulum odit*, lat. Ordsprog: Pottemager hader Pottemager.

S. 349.

Salarium, Honorar. - *Orator*, lat. Taler. - *Parentheser og Digressioner*, Indskud og Sidespring. - *solenniter*, højtideligt. S. 350. *Udi Peder Paarses Tiid*, se Bind II, S. 112 ff. - *en bekiendf Autor*, ifølge Holbergs Ep. 350 den spanske Humanist Juan Luis Vives (1492-1540); Kilden er dog ikke stedfæstet. - *moraliserede Folk*, Folk af høj Moral, Kultur.

S. 351.

Kandestøberen udi Comædien, Den politiske Kandstøber 2. Akt, 2. Scene. - *examineret*, forhørt. - *moderere*, nedsætte. - *Art*, Natur, Væsen.

S. 352.

de krybende, dvs. Krybdyr og Insekter. - *curieus*, videbegærlig. - *affærdigede*, afsendte. - *Missionarier*, Udsendinge. - *Regiment*, Regering. - *Subordination*, Lydighedspligt. - *Spinosis*, Tilhænger af Filosofen Spinozas panteistiske Læresystem. S. levede 1632-1677.

S. 353.

Monstra, lat. Uhyrer. - *tvende independente Principiis etc.*, se Note til S. 325. - *Glirus*, jfr. den lat. Betegnelse for Gnaverordenen: Glires.

S. 354.

Judicium, Dømmekraft. - *immatriculerede*, indført paa Listen; optaget i Samfundet. - *naturlige Sager*, Naturvidenskab. - *conservere*, beskytte. - *Oeconomisk Viisdom*, Viden om Økonomi, dvs. om Statshusholdning.

S. 355.

Conditionerne, Betingelserne. - *Acirema*, America læst bagfra. - *Hierophit*, hellig Tempelslange. - *Archi*, gr. Forstavelse som betegner over, først, størst. - *Jurisdiction*, Domsmyndighed.

S. 356.

Flora, i romersk Mytologi Foraarets og Blomstringens Gudinde. - *Bubona*, Kvægets Gudinde. - *Examen*, Undersøgelse. - *Canon*, Rettesnor.

S. 357.

canoniserede, optaget i Helgenernes Tal. - *Solicitant*, Ansøger. S. 358. *offensive og defensive Alliance*, en Angrebs-og Forsvarspagt. - *Boeskab*, Bohave.

S. 359.

hvorudover, i hvilken Anledning. - *have min Eed fri*, holde min Ed. - *cederet*, vejet Pladsen for. - *anlangede*, ankom. - *Paradiisfugl*, tropisk Spurvefugl, hvis Fjer brugtes til Pynt. - 461 *Salamanderen* regnedes i Folketroen og i den mystisk-kabbalistiske Lære for Ildaanden blandt de fire Elementaraander.

S. 360.

gelejdede, ledsagede. - *den naturlige Theologie*, Mytologien. - *Hercules*, gr. Herakles, den berømteste af de græske Halvguder. - *Ganymedes*, de græske Guders Mundskænk. - *Juno*, der svarer til Grækernes Hera, var Jupiters Hustru og Gudernes Dronning. - *rasende*, afsindige, vanvittige. - *item*, lat. ligeledes, fremdeles.

S. 363.

Vicarius, lat. Stedfortræder. - *Beneficier*, Gunstbevisninger. - *Sedes*, lat. Sæde, Stol. »deres mange Sedes«, de mange Gange de har siddet. - *piinlig Forhør*, Torturforhør.

S. 364.

Moscovitisk, russisk. - *tilegnede sig*, tillagde, tilskrev sig. - *Herredom*, Herredømme.

S. 365.

paa Praxin, dvs. Praxis. - *ageret*, ført. - *Stranden*, Havet (nærmest Strandbredden). - *vederqvæge*, genoplive.

S. 366.

Støver, Jæger, Spejder.

S. 367.

særdeles, ejendommelig, interessant. - *subtile*, fine, spinkle. - *Skildrer*, Kunstmaler. - *Hurtighed*, Dygtighed. - *Pund*, Talent.

S. 368.

propier communia studia, lat. paa Grund af fælles Interesser. - *være om Næringen*, klare at ernære sig. - *Collegium politicum*, lat. Undervisning i Statskundskab. - *Scholarer*, Elever. - *Salarium*, lat. Salær, Betaling. - *prænumereret*, forudbetalt.

S. 369.

Mercurius. Hentyder til et latinsk Ordsprog: Non e quovis ligno Mercurius fingi potest; Ikke af ethvert Stykke Træ lader sig gøre en Merkurstatue.

S. 371.

confunderer, forveksler. - *glimrende*, prangende. - *Maxime*, Grundsætning, Princip. - *S. T.*, lat. sine titulo, uden Titel.

S. 372.

Forum, Domstol. - *Medicos*, af lat. medicus, Læge.

S. 373.

gemeene, almindelige, ordinære.

S. 375.

Devotion, Andagt. - Poenitentze, Bod.

S. 376.

forskyldte, fortjene. - foragtes, ringeagtes.

S. 377.

Materie, Stof, Materiale. - Dronning Maria, Marie I (1516-58). Hendes Forsøg paa at genindføre Katolicismen i England og Forfølgelserne af Protestanterne gav hende Tilnavnet den Blodige. - Doet. Cole, Henry Cole (død 1580), engelsk Gejstlig. - Commission, Hverv, Ærinde; Fuldmagt til at udføre Hvervet. - complimenteret, hilst. - Magistrats-Person og Magistraten, Øvrighedsperson, Raadsherre.

S. 378.

Tempo, gunstigt Øjeblik, Lejlighed. - succederet, efterfulgt. - Elisabeth (1533-1603), regerende Dronning 1558-1603, indførte anglikansk Kirke 1559.

S. 379.

Hurtighed, Dygtighed. - Fornøyelighed, Nøjsomhed; Tilfredshed.

S. 380.

formeent, indbildt. - Manufacturer, Fabrikker. - Splendida⁴⁶²miseria, lat. straalende Elendighed. - Mandevilles Lærdom, se Niels Klim, Note til S. 132.

S. 381.

nobiliteret, adlet. - doctores, faar Doktorgraden. - Forliis, Tab. - skidfærdig, urenlig.

S. 382.

særdeles, ejendommelig. - anseer, ser paa. - sagte, sagtens.

S. 383.

Justitia, lat. Retfærdighed.

S. 384.

Regress, Erstatningskrav. - Orthodoxie, Rettroenhed. - citere, henvise til.

S. 385.

appliceres, anvendes, passe.

S. 386.

ferraske, overlister. - Si tacuisti Philosophus mansisses, lat. hvis du havde tæst, var du forblevet Filosof. - Mach auf, ty. luk op.

S. 387.

holdt Collegium Privatissimum, lat. holdt ganske private Forelæsninger, dvs. beregnet paa en snæver Kreds. - jus publice docendi, lat. Ret til offentligt at undervise. - Systema Politico -Morale, lat. moral-politisk Læresystem. - Præcepta, lat. Regler, Forskrifter. - Hectica, Svindsot, Tæring.

S. 388.

utile, lat. nyttigt. - Apparence, ydre Skin. - Kiød-Eed, grov Ed. - Scrupuleer, grubel, grund.

S. 389.

tilpractiserede sig, tiltuskede sig. - Phoebus, gr. Foibos, Apollons hyppigst anvendte Tilnavn: den Lysende.

S. 390.

Laudatur et alget, Citat fra Juvenal, Satire I, 74: [probitas = Ærlighed] roses og fryser. - *Ophold*, Underhold. - *Materie til Discours*, Samtaleemne. - *tiltalet*, bebrejdet.

S. 391.

signalisere sig, udmærke sig. - *Affection*, Hengivenhed. - *Avind*, Misundelse. - *Knorter*, Ujævnheder. - *den Øvende*, Udøveren. - *reflecterer*, lægger Vægt. - *fort*, fremad.

S. 392.

ikke ret galne, ikke rigtigt gale. - *haver til beste*, har lagt op, sparet sammen.

S. 393.

Satisfaction, Æresoprejsning.

S. 394.

excommuniceret, udelukket fra Kirken; sat i *Kirkens Band*.

S. 395.

Ornamenter, Udstyr, Inventar. - *Collect*, Indsamling. - *ballancere mod*, veje op imod. - *Marcotentere*, Marketendere.

S. 396.

Promotion, Forfremmelse. - *reputeerlige*, velagtede, respektable. - *Justitien*, Lov og Ret.

S. 397.

Remedier, Lægemidler. - *stort Anhang*, mange Tilhængere. - *Recepter*, Lægemidler. - *Methodiske*, systematiske.

S. 398.

blev seet over Axlen, blev set over Skulderen, set ned paa. - *fordøye*, finde sig i.

S. 399.

demasqverede, afslørede. - *Potentater*, Regenter.

S. 400.

Dag-Registere, Dagbøger. - *Annales*, lat. Annaler; historiske Aarbøger. - *Inventioner*, Paafund, Ideer. - *gellinge*, lykkes. - *Chicaner*, Ondskabsfuldheder. - *nogle Skokke*, et større Antal.

S. 401.

Ting-Stude, Advokater uden fuldstændig Uddannelse, Vinkelskrivere. - *Disputator*, Debattør. Paa Holbergs Tid undervistes Studenterne metodisk i Forsvaret eller Bestridelsen af visse 463 paa Forhaand fastlagte Paastande. Heri støttedes man af *sin Logica*, Læren om rigtige og forkerte Slutninger, samt sin *Metaphysica*, en Begrebslære, der omfattede de Spørgsmaal, hvor Erfaringen ikke slog til. - *desperate*, haabløse. - *Subtilitet*, Spidsfindighed. - *temere litigans*, lat. den der fører Proces uden Grund; man kan stadig faa Bøde for uforholden Trætte. - *autoriseret*, bemyndiget. - *celebrerede*, fejrede.

S. 402.

Mecanica, lat. Hjælpemiddel, Redskab. - *Obstruction*, Forstoppelse. - *Experimentum*, lat. Prøve, Eksperiment.

S. 403.

Decouverter, Opdagelser. - *Republiken*, Staten. - *rangere*, arrangere. - *Transcendentalske Videnskabe*, Videnskaber, som beskæftiger sig med det, der ligger hinsides Erfaringen. Her lig *Metafysica* i 150. Fabel. - *Rhetorica*, Veltalenheden. - *Mathesis*, gr. Matematikken. - *disputere mig Rangen*, gøre mig Rangen stridig. - *Philosophia moralis*, lat. Moralfilosofien, Etikken.

S. 404.

spidske, spottende, haanlige. - *Pedanteria*, ital. Pedanteri, »Uvæsentlighed«. Se 176. Fabel.

S. 405.

Års Critica, lat. den kritiske Kunst, den videnskabelige Kritik.

S. 406.

fodrede... ud til E enekamp, udfordrede ... til Tvekamp.

S. 407.

offererede, tilbød. - *foruden*, undtagen. - *Astrologien*, Stjernetydningen.

S. 408.

tracteres, behandles. - *Grammatici*, Sprogforskere. - *Materia litis*, lat. Stridsemne. - *Punctuationen*, Tegnsætningen.

S. 409.

Martyrologium, lat. Fortegnelse over Martyrers Dødsdage. - *Det forvandlede Æsel*. Her - som i hele Fablen - alluderes til den romerske Digter Apulejus' Roman Metamorphoses eller Det gyldne Æsel.

S. 410.

den *forvandlede Bonde*. Undertitlen til Jeppe paa Bierget. - *havde compromitteret paa Bonden*, havde aftalt Voldgift med Bonden.

S. 411.

Prætensioner, Krav. - *Graasteen*, Kampesten.

S. 412.

fixeret, narret. - *pro labore*, lat. for Arbejdet. - *La paix des Dames*, Damernes Fredsslutning; Freden i Cambrai 1529, som undertegnedes af Louise af Savoyen, paa hendes Søn, Frants I's Vegne, og af Margarete af Østrig, for hendes Nevø, Karl V.

S. 413.

Canaille, fr. Kanalje, Slyngel. - *negotiere*, underhandle om. - *ratificere*, stadfæste, godkende. - *Insulte*, Fornærmelse.

S. 414.

Pedant, her: latterlig Person.

S. 415.

udi Baroco, i Forlegenhed; egentlig: sat til Vægs ved en logisk Slutning, i en Disput. - *merkelig*, bemærkelsesværdig. - *præludere*, indlede. - *point d'honneur*, fr. Æressag. - *Poltron*, Kujon. - *Manifest*, Proklamation, Krigserklæring. - *Maltheser-Riddere*, Johanniterridderne (hvis Ordenstegn var Malteserkorset) er kendt for Deltagelse i Korstogene mod Islam.

464

S. 416.

Alexander Magnus, Aleksander den Store. - *Persianer*, Persere. - *confundere*, forvirre.

S. 417.

Ravnen i Slutningen af 169. Fabel er Holbergs Fejl for: Kragen. - *Sprinkel*, Vinduesgitter.

S. 419.

oppudset, pyntet. - *petit Maître*, fr. Levemand, Laps. - *præparere sig*, forberede sig.

S. 420.

Vattersoet, Sygdom karakteriseret ved Væskeophobninger i Vævene. - Parnassus, Bjerg i Mellemgrækenland, viet Apollon og Muserne. - *opklækket*, opdraget.

S. 421.

Antiquiteter, Oldtidskundskab. - *Historia Antediluviana*, lat. Historien før Syndfloden. - *Vind*, Vægt. - *rar og særdeles*, mærkelig. - *ankommet*, fordærvet. - *admirere*, beundre. - *Gransomhed*, Nøjagtighed. - *Charactererne*, Bogstaverne, Typerne. - *Poëma*, Digt. - *Constantinus*, lat. »Beständig«. - *Felix*, lat. »Lykkelig«. - *Nomen*, *Pronomen*, *Verbum*, *Syntaxis* og *Participium*, lat. grammatiske Betegnelser: Navneord, Stedord, Udsagnsord, Sætningslære og Tillægsform.

S. 422.

Satellites Jovis, lat. Jupiters Drabanter, Maaner. - *conservere*, bevare. - *fordøyer*, sætter til, forøder.

S. 423.

Den første Classe, øverste Rangklasse. - *toer*, tvætter.

S. 424.

daarlig Hoffmod, taabeligt Hovmod. - *Tien*, kinesisk Himmelen, Hovedguddommen i den tidligere kinesiske Statskult.

S. 425.

pardonneret, benaadet. - *fomentere*, nære, ophidse. - *Sapientia*, lat. Visdommen.

S. 426.

Stilstand, Vaabenstilstand.

S. 427.

Enthusiasmus, Fanatisme, Besættelse. - *Superstitionen*, Overtroen.

S. 428.

verserede derunder, var afhængig deraf.

S. 429.

give sig fangen, »overgive sig«. - *outreret*, overdreven.

S. 430.

faae Hornene, dvs. blive Hanrej. - *discourerede*, samtalede. - *Solicitanter*, Ansøgere. - *differente*, forskellige. - *devote*, fromme.

S. 431.

Natstoel, Stol indrettet som Kloset. - *ut sit etc.*, lat. gid der maa være en sund Sjæl i et sundt Legeme. Juvenal, Sat. 10, 356.

S. 432.

Anslag, Planer, Beregninger. - *Idretter*, Beskæftigelser, Arbejde. - *reformerede Troe*, Calvinismen.

S. 433.

Paradox, Urimelighed. - *devote Paroxysmus*, Anfald af Fromhed. - *Afridsning*, Skildring.

S. 434.

Guld-Ertz, guldhuldig Malm. - *Liggendefæe*, Skatte.

S. 435.

Maitresse, fr. Elskerinde.

S. 436.

naturlige Børn, Børn født uden for Ægteskab. - *Geller*, se Note til S. 289. Fra Fablernes 2. Bog: Der Jüngling. - *Mantel-Sæk*, Vadsæk.

S. 437.

af Gellio. Historien findes ikke hos Gellius, men hos Lukian, i Dialogen Toxaris. Holberg har den antagelig fra Montaigne, 465 Essais, Kapitlet Om Venskab, i 1. Bog. - *Geller*, Gellert, Fablernes 2. Bog: Die Gutthat. - *indstillede sig*, indtraadte.

S. 438.

Complimenter, Dikkedarer, Omstændigheder. - *polerede*, kultiverede. - *Americaneren*, Indianeren. - *censurerer*, kritiserer.

S. 440.

Jonas, i Hvalens Bug: Jonas Bog, Kap. 2,1 ff. - *picqverede*, fornærmede, stødte.

S. 441.

løseligen, henkastet. - *communicerede*, gik til Alters. - *Netteldug*, fint, tyndt Bomuldsstof.

S. 442.

Laf. Grad, Latitude Grad, Breddegrad. - *Stiemand*, Røver. - *Gottlieb* og *Gottloss*, ty. egl. »Gud-kær« og »Gud-løs«.

S. 443.

mynstrede, kritiserede. - *Coqvete*, letlevende Kvinde. - *Geist*, Aand.

S. 444.

grundigt, velbegrundet. - *satt paa Skruer*, forskruet, kunstlet.

S. 445.

Vanheld, Skavanker. - *Fontaine*, se Indledningen. La Fontaine: Fabler 3. Bog 1. Fabel.

S. 447.

Forliis, Tab. - *Menelao*. Begivenhederne i Homers Iliade sættes i Gang af Troeren Paris' Bortførelse af Spartakongen Menelaos' Hustru Helena.

S. 448.

Themis, i den græske Mytologi Gudinde for den regelrette Orden hos Guder og Mennesker. - *Absolution*, Syndsforladelse. - *Agonisanten*, den Døende. - *pro labore*, lat. for Arbejdet. - *blev ... udi arapie terminis absolveret*, fik ... med mange og store Ord Syndsforladelse.

S. 449.

Sjælens Transmigration, Sjælevandring. - *konstig*, kunstfærdig.

S. 450.

Fæhund, Hyrdehund. - *Nøysomhed*, Nøjeregnethed. - *henrykkes*, rykkes bort, dør.

S. 451.

Hurtighed, Dygtighed. - *af Hendelse*, ved en Tilfældighed.

S. 452.

De vare alle ligevel intentionerede, de havde alle samme Intention, Hensigt. - *Bekymring*, Omhu.

S. 454.

Tilfælde, Tilfældigheder. - *Stiv-Børn*, Stedbørn.

S. 455.

med stor Nød, med Nød og næppe.

466

467

BILLEDFORTEGNELSE

- 183. Niels Klim's Hule i Rothaugen Maremine-hollet 120
- 184. Titelblad og Frontispice til Niels Klim. 1. Udg. paa Latin, 1741 120
- 185. Titelblad og Frontispice til Niels Klim. 1. Udg. paa Dansk, 1742 121
- 186. Nic. A. Abildgaard's Udkast til J. F. Clemens' Kobberstik af Niels Klim ved Klippehulen ... 232
- 187. J. F. Clemens' Kobberstik af Niels Klim ved Klippehulen 232
- 188. Titelblad til Niels Klim Udgaven 1789 232
- 189. Niels Klim's Nedfart. Ikke anvendt Kobberstik af J. F. demens 233
- 190. Titelblad til Jacob Bidermann's Utopia, 1649 ... 336
- 191. Titelblad til Moralske Fabler, 1751 337
- 192. L. de Thurah's Sorø Akademi. Kobberstik 1749 352
- 193. Frederik V.'s Ankomst til Akademiet 13. Maj 1749. Kobberstik 1750 af Poul I. Grønvold ... 352
- 194. Frederik V.'s Afrejse fra Akademiet 1749.
Kobberstik af Poul I. Grønvold 352
- 195. Jens Kraft demonstrerer fysiske Eksperimenter paa Akademiet 1749. Kobberstik af Poul I. Grønvold
..... 353
- 196. Klosterporten i Sorø paa Holberg's Tid. Tegning af J. Kalckar 368
- 197. Maleri med Sorø Byport 369
- 198. Klosterporten ind til Sorø Akademi i 1700tallet 416
- 199. Ingemann's Hus og Østfløjen af de Thurah's Akademi. Pastel omkr. 1790 417
- 200. Klosteralleen og Molbech's Hus. Pastel fra 1804 432
- 201. Parterrehaven Syd for Akademibygningen. Maleri omkr. 1790 433

Kursiv i Billedtekster er Citat.